Het Boek van de Graal

DEEL 2

MERLIJN

Cor Hendriks

naar

Merlin, or The Early History of King Arthur: A Prose Romance (± 1450-60), printed from the unique Ms. in the Univ. Lib. Cambr. by Henry B. Wheatley, F.S.A.; with an INTRODUCTION containing: *Outlines of the History of the Legend of Merlin*, by William Edward Mead, Ph.D. (&c), Vol. II, London 1899, E.E.T.S.

Hoofdstuk 1: Overleg der duivels en geboorte van Merlijn.

1 De Duivel was boos, toen Onze Heer Adam en Eva en de anderen uit de Hel had gehaald, en alle duivels komen bijeen en discussiëren erover. De profeten zeiden dat God op aarde zou komen om de zondaars te redden.

2 De duivel heeft geen macht over gedoopten. Gods dienaren redden dagelijks mensen van de duivel. De grote liefde van Christus tot de mensen. De duivels moeten zwoegen om terug te krijgen, wat ze verloren hebben, en begeren een mens van hun soort om de mensen te misleiden.

3 Een van de duivels neemt het op zich om een vrouw te bezwangeren. (De duivels zijn grote dwazen te menen, dat Onze Heer geen weet van hun doen en laten heeft.) De duivel haast zich naar de vrouw, die aan zijn wil gehoorzaamt; haar man is een rijkaard. De duivel vraagt de vrouw hoe hij haar man aan zijn kant krijgt.

4 Hij doodt ‘s mans beesten. De goede man begint boos te worden. De duivel doodt ‘s mans paarden. Hij spaart niets, wurgt ‘s mans zoon en zorgt dat de vrouw zichzelf verhangt. De goede man sterft. De duivel bedenkt hoe ‘s mans drie dochters te bedriegen; een jongeman verleidt een van de zusters.

5 Een vrouw, betrapt tijdens overspel, dient ter dood gebracht te worden. De zuster wordt voor het gerecht gebracht (*the man fledde*) en veroordeeld ‘s nachts in de aarde begraven te worden. Een heilige man komt naar de twee overgebleven zussen. Hij adviseert hen te waken voor slechte daden. De oudere zuster is ingenomen met zijn leer.

6 De heilige man belooft haar te helpen in haar nood. De duivel vreest zijn werk te verliezen. Een vrouw verleidt de jongere zuster; ze zegt haar, dat ze haar tijd verspilt en dat een vrouw geen vreugde heeft zonder man.

7 Het meisje vreest het lot van haar zuster. Ze stuurt de vrouw weg en denkt na over wat deze haar zei. Ze laat de vrouw komen (*on a day after that*). De oude vrouw zegt haar zich aan alle mannen te geven (*abandon to alle men*). Ze verlaat haar zuster en wordt een hoer. De oudere zuster gaat naar de heilige man en vertelt hem haar verdriet.

8 Hij adviseert haar te waken voor boos worden, zichzelf te zegenen in de naam van de *fader, sone, and holy goste*, en een lampje te laten branden, want de Duivel haat licht. Het meisje keert huiswaarts.

9 Mensen komen haar troosten. Ze houdt het twee jaar goed vol. Dan komt haar zuster om haar te kwellen en brengt een hoop hoeren mee. De oudere zuster is boos op haar. Zij beschimpt haar oudere zuster, die haar de deur uitzet. De hoeren slaan de oudere zuster, die zichzelf opsluit in haar kamer en op haar bed gaat liggen huilen. De duivel is blij als hij dat ziet en merkt, dat ze de lessen van de heilige man is vergeten, en maakt haar zwanger.

10 Ze wordt wakker en bidt tot de Maagd, zoekt naar hem, die de daad gedaan heeft, vermoedt, dat het de Vijand was, smeekt de Heer haar niet te schande te laten komen. De demon (*feende*) leidt de andere zuster weg, waarna de oudere zuster uit haar kamer komt en naar haar biechtvader gaat, die ze haar verhaal vertelt, hoe ze door de duivel bedrogen was.

11 Ze vraagt om penitentie. De heilige man gelooft haar biecht niet zo en zegt haar, dat ze liegt. Ze zweert de waarheid te vertellen. De heilige man legt haar als penitentie op geen vlees op zaterdagen te eten. Hij zegt dat als wat zij zegt waar is, hij haar *plegge* voor God zal zijn, opdat ze gered zal zijn. Ze neemt haar penitentie goed gezind aan.

12 De goede man geeft haar wijwater te drinken en verzoekt haar goed na te denken over dat wat hij haar had opgelegd. Ze keert naar huis terug. De duivel is kwaad haar verloren te hebben. De mensen merken dat ze zwanger is. Haar vrienden vragen wie de vader is. Ze zegt het niet te weten. Ze geloven haar niet. Ze herhaalt haar ontkenning. De vrouw houdt haar voor een dwaas. Ze komt bij haar biechtvader, die haar ondervraagt.

13 De goede man schrijft haar bewering op. Hij zegt haar wat de rechters met haar zullen doen, zegt haar naar huis te gaan en geen vrees te hebben. De rechters laten haar voor zich brengen. Zij zendt om de heremiet, die door de rechters ondervraagd wordt. Hij raadt hen aan haar nog niet te oordelen voordat ze van het kind bevallen is; ook raadt hij aan haar in een sterke toren te stoppen met twee vrouwen om haar te helpen, tot ze weer op krachten zal zijn.

14 Ze wordt daarop opgesloten in een sterke toren. De goede man adviseert het kind meteen na de geboorte te laten dopen en om hem te sturen als ze weer voor de rechtbank moet verschijnen. Ze baart een zoon. Het kind heeft het verstand van een demon. Onze Heer maakt hier voor zichzelf gebruik van vanwege het berouw van de moeder. De duivel verliest zijn opzet (*purpos*). Onze Heer zou het kind hebben willen hebben (*on his parte*), maar geeft het vrije keuze te doen wat het wil. De vrouwen zijn bang voor het kind, omdat het ruig is. Ook de moeder is bang en beveelt het uit het raam te laten zakken om het te laten dopen.

15 Het wordt Merlijn (*Merlyn*) naar de vader van de moeder genoemd en teruggegeven aan de vrouwen via het raam. Niemand dan de moeder durft het te voeden omdat het zo *grysly* is. Als het tien maanden is, lijkt het twee jaar en na twaalf maanden willen de vrouwen niet langer blijven. De moeder smeekt hen nog een tijdje te blijven, huilt en praat tegen het kind op haar arm. Het kind zegt haar, dat ze niet om hem zal sterven. De moeder springt verschrikt op en laat daarbij het kind vallen. De vrouwen denken, dat ze het probeert te doden. Ze vertelt hen wat het haar zei.

16 Zij proberen het aan het spreken te krijgen. De moeder zegt hen haar te bedreigen. De vrouwen zeggen dat ze zal branden *for so foule a creature*. Hij noemt het leugens. Zij zeggen, dat het geen kind is, maar een duivel, maar het wil niets meer zeggen (behalve: “laat me met rust,” &c). Ze gaan naar het raam en vertellen het aan de mensen beneden. De *tydinges* bereiken de rechters, die bevelen haar voor hen te brengen. Zij stuurt om de heremiet en klaagt (*grete lamentacion*). De vrouwen verwijten het kind niet om zijn moeder te geven; het zegt haar niet te vrezen. De vrouwen zeggen dat hij een wijze zal worden. Ze worden uit de toren gehaald.

17 De rechters vragen de vrouwen of het kind heeft gesproken. Een der rechters zegt de moeder zich op de dood voor te bereiden. Zij spreekt met haar biechtvader. De mensen stellen het kind vragen. De goede man vraagt of het kind sprak. De rechters ondervragen de *damsell* (*in hir smok, with a mantill a-bouten hir*). Ze geloven haar niet en vragen de vrouwen (“*Dames*”) of het mogelijk is een kind te hebben *with-owte carnall knowynge of man*. Zij ontkennen en de rechters leggen dit de *damesell* voor.

18 Merlijn pleit voor zijn moeder. De rechters ondervragen de heremiet. Deze wordt door het kind erop gewezen, dat hij de tijd genoteerd heeft van zijn verwekking, en deze wordt vergeleken met de geboortetijd. Het kind zegt de rechter zijn vader beter te kennen dan hij en dat de moeder van de rechter meer de dood verdient dan zijn moeder. De rechter is uitermate vertoornd. Merlijn zegt hem, dat hij geen macht over zijn moeder zal hebben.

19 De rechter laat zijn moeder komen, toont haar aan de uit de gevangenis gehaalde Merlijn en diens moeder en Merlijn vraagt de moeder in een aparte kamer te zetten en spreekt tegen

het volk. In de kamer vraagt de rechter Merlijn te zeggen, wat hij tegen zijn moeder heeft, en deze antwoordt en verdedigt zijn moeder. De rechter vraagt zijn moeder wiens zoon hij is. Merlijn beveelt haar de waarheid te zeggen. Ze is verbijsterd.

20 Merlijn zegt haar wie de vader van de rechter is; de rechter vraagt of dit waar is. Merlijn vertelt haar wat ze gedaan heeft. Als de moeder van de rechter hem dit hoort zeggen, is ze ontzet, erkent de waarheid. De rechter vraagt Merlijn wie zijn vader is en deze zegt, dat zijn vader in de lucht is en dat Onze Heer hem wenste te redden omwille van zijn moeder.

21 Hij neemt de rechter ter zijde en vertelt hem, dat zijn moeders minnaar zich zal verdrinken. De rechter zegt de mensen, dat het kind zijn moeder met goede redenen verlost heeft. De moeder van de rechter vertelt het de priester (*person*), die zich (uit angst voor de rechter) verdrinkt. De drie meegezonden mannen vertellen het de rechter, die hoogst verbaasd is. Blase (*a nobill clerk and subtile*) voert met Merlijn een gesprek en deze zegt hem te geloven wat hij zegt.

22 Blase is bang bedrogen te worden; Merlijn zegt, dat het goed en het kwaad gemengd zijn. Het is Gods wil, dat de duivel zijn aandeel in hem moest verliezen Als hij was geboren van een boze vrouw, zou hij geen kracht van God hebben gekregen. Merlijn vraagt Blase een boek te maken van wat hij hem zegt. Blase laat hem beloven hem niet te bedriegen. Merlijn belooft het.

23 Blase pakt zijn schrijfspullen. Merlijn vertelt van de liefde van Christus en van Jozef van Arimathea (*Iosep Abaramathie*), en van Elayn, Pierron en andere gezellen en van het einde van Jozef en van alle anderen; en hoe de duivels beraadslaagden over wat ze hadden verloren en hoe hun gezwoeg tot niets leidde.

Hoofdstuk 2: Koning Vortiger en zijn toren.

Blase schrijft zijn boek, maar vertelt het niemand. Merlijn zegt, dat ze hem zullen zoeken om hem te doden en dat Blase zal gaan naar waar ze het Heilig Vaatwerk hebben. (En voor altijd zal je boek graag gehoord worden en hij die de levens wil weten van de koningen, die in Groot-Brittannië waren voordat het Christendom kwam, zie) *the story of Bretons*. Dat is een boek, dat *maister Martyn* vertaalde uit het Latijn [*Et ki voudroit nomeir les rois qui deuant i furent et lor uie uoldroit oir, si gardaist en lestoire de bretaigne que len apelle brutus, ke maistre martins de rouain retrait de latin en romans*]. [*et qui vaurra sauoir la uie des rois qui en la grant bretaigne furent ains que la crestientez i venist, si regart en lestoire des bretons. cest en vn liure que maistre martins de beures tranlata de latin en romans. Mais atant se taist ore li contes de ceste cose et retorne a lestoire. Or dit li contes quil ot vn roi en bretaigne qui eut a nom constans.*] [*et qui valroit oir conter les rois qui deuant furent, et lor vie volroit oir si qui fist et regardast en lestoire de bretaigne que on apelle brutus que mesire martins de roescestre translata de latin en romans ou il le troua si le porroies sauoir vraiement*] [*en lystoire de bretaigne que len apelle bretus, que mesires martins de rocestre translata de latin en francois, ou la trouua si la porrez sauoir uraiement. en del temps en i auoit .i. qui estoit constans apeles] [et qui uoudra sauoir la vie des roys qui en la grant bretaigne furent ains que la crestientez venist si regarde en lystoire des roys bretons. cest uns liures que martins de bieure tranlata de latin en roumans.*]

24 Nu gaan we naar het Verhaal van een Christenkoning in Bretayne, wiens naam Constance was, die drie zonen had, Moyne, Pendragon en Vter. Verder was er in zijn rijk Vortiger, een *wordly wise man*. Na de dood van Constance wordt Moyne, de oudste zoon, tot

koning gekozen door de baronnen en Vortiger tot zijn steward. Deze heeft de harten van het volk. Als de koning naar hem komt om hulp bij een inval der heidenen, weigert hij. De heidenen verslaan de koning en het volk haat hem; hij wordt voor een lafaard gehouden en de baronnen willen hem afzetten en gaan naar Vortiger en vragen hem koning te zijn.

25 Hij weigert, omdat de koning nog leeft. Daarop vermoorden twaalf baronnen de koning. Vortiger doet of hij woedend op hen is. Het volk komt bijeen om hem tot koning te maken. De twee edelen, die de zorg over Pendragon en Vter hebben, besluiten naar Gallië (*Gawle*) te gaan en daar helpen ze te Ben-oyc, thans Bourges genaamd.

26 Vortiger doet of hij de moordenaars van Moyne niet kent. Hij beveelt hen uit elkaar te rukken. Hun vrienden bedreigen Vortiger en deze zegt met hen hetzelfde te zullen doen als ze nog meer zeggen. Ze dreigen hem met voortdurende oorlog. Na veel strijd weet Vortiger hen het land uit te drijven en wordt heel wreed.

27 Hij stuurt boodschappen aan de Denen voor vrede. Angiers komt en dient Vortiger *trewly* en deze trouwt een van Angiers dochters (een heidense!). Hij is bang voor de zonen van Constance en denkt erover een sterk kasteel te bouwen. Als echter vier vadem gebouwd zijn, wordt het omvergeworpen en de berg beeft. Dit gebeurt diverse malen, waarop Voriger om de wijste mannen stuurt om hem de oorzaak van het instorten van zijn toren te vertellen. Zij verwijzen naar *notable clerkes* en de wijze geleerden worden gebracht.

28 Zij menen, dat het misschien door astronomie geweten kan worden, en zeven, die die kunst kennen, worden voor de koning gebracht. Hoe ze ook ploeteren, ze ontdekken het niet. Ze vragen de koning een week uitstel. Allen zien ze een kind van zeven, dat geboren is zonder vader.

29 Ze besluiten de koning te zeggen, dat de toren tot stand gebracht kan worden door het bloed van dit kind in de fundering te doen. De koning ondervraagt ieder afzonderlijk en ze geven hem allemaal dezelfde raad. Ze vragen hem te bevelen het kind te doden zodra het gevonden is en het bloed naar hem te brengen. De koning beveelt twaalf *gentilmen* het kind te zoeken en te doden. De boden vertrekken twee bij twee.

30 Vier van hen komen door een veld, waar Merlijn speelt met enige kinderen. Een daarvan noemt Merlijn *mys-begeten wrecche and faderles*. Merlijn komt naar de boden en zegt degene te zijn, die zij zoeken. Ze zijn verbaasd over zijn kennis. Hij zegt hen, dat als ze hem geen leed doen, hij met hen mee zal gaan en te vertellen waarom de toren niet blijft staan. Ze vinden het zonde hem te doden. Merlijn neemt hen mee naar huis naar zijn moeder. Hij brengt hen bij Blase.

31 Ze beloven de waarheid te zeggen en vertellen hoe Vortiger een toren bouwt. Merlijn onderbreekt hen en vertelt hoe de geleerden adviseerden, dat hij moet worden gedood, en dat zij maar vier van de twaalf door Vortiger uitgezonden boden zijn. Blase zegt, dat het zonde zou zijn hem te doden.

32 De boden zeggen, dat ze liever onterfd zou worden dan hem te doden. Ze vragen of hij met hen mee wil gaan. Blase vraagt Merlijn wat hij zal doen. Deze zegt hem naar Northumbirlonde te gaan en hij zal daar naar hem komen en hem alles vertellen over koning Arthur, voor wie hij veel zal doen. Blases boek zal genoemd worden *the boke of the seynt Graal*.

33 Merlijn neemt afscheid van zijn moeder, zij beveelt hem God aan, waarna Merlijn en Blase afzonderlijk vertrekken. Merlijn en de boden halen een *cherl* [*carl*] in, die nieuwe schoenen gekocht heeft en Merlijn moet lachen en voorspelt, dat hij dood is voor hij zijn huis bereikt. Ze vinden hem na een halve mijl midden op de weg dood liggen en spreken bewonderend over Merlijn, die er niet bij is, en deze bedankt hen voor hun woorden.

34 Ze zien een dood kind op een baar op weg naar de kerk om begraven te worden en bij het horen van het huilen en het zingen moet Merlijn lachen en vertelt dat het kind de zoon is van de (zingende) priester. De boden gaan naar de moeder, die hen smeekt het niet haar man te zeggen.

35 Merlijn zegt de boden, wat ze tegen Vortiger moeten zeggen. Ze vertrekken en vertellen Vortiger dat ze Merlijn gevonden hebben en dat hij kan de koning zeggen, waarom zijn toren niet blijft staan. De koning zegt hen Merlijn te halen, die hen vertelt, wat zij tegen de koning hebben gezegd.

36 Merlijn spreekt tegen de koning en vraagt om de geleerden te laten komen. Hij vraagt hen, waarom de toren instortte, en zegt, dat zij hem gedood wensten om hun eigen levens te redden.

37 Ze zijn verbijsterd. De koning vraagt hen of Merlijn de waarheid spreekt. Ze moeten toegeven en vragen te mogen blijven leven om de waarheid te mogen zien. Merlijn legt uit, dat onder de toren een groot water is, waaronder twee draken huizen. Werklui halen de grond weg en vinden het water.

38 Goten worden gemaakt om het water in greppels af te voeren. Vortiger stuurt bericht aan alle waardige lui om het drakengevecht te bekijken. Het water wordt afgevoerd. Merlijn vertelt Vortiger en drie waardige mannen, dat de witte draak de rode zal doden. De draken vechten samen *with teeth and feet*.

39 De witte verbrandt de rode en sterft drie dagen later. De toren zal niet meer instorten. Vortiger vraagt, wat de betekenis is van de draken. Merlijn spreekt tegen de geleerden en schort hun dood op. Hij vertelt Vortiger de betekenis van de draken, hij is de rode, de witte zijn de zonen van Constance, die hij uit hun recht gezwendeld heeft. Vortiger weet, dat Merlijn hem de waarheid verteld,

41 en deze vertelt hem, wat er gaat gebeuren en dat de kinderen komen om wraak te nemen op hem.

Hoofdstuk 3: De nederlaag van Vortiger door Pendragon en Uter; hun speurtocht naar Merlijn; de slag bij Salisbury en dood van Pendragon; en de stichting van de Tafel te Cardoell in Wales.

Vortiger roept zijn volk op hem bij te staan. Merlijn vertelt Blase wat er gebeurd is. De twee zonen van Constance komen aan in een boot.

42 Het volk valt Vortiger af en hij vlucht naar zijn kasteel en wordt verbrand door Pendragon. Deze wordt tot koning gemaakt. Hij belegert Aungier. De baronnen vertellen hem van Merlijn, waarop hij boden door het land stuurt om Merlijn te zoeken.

43 Deze verschijnt aan de boden als een bedelaar en zegt hen, dat hij niet met hen mee zal gaan. Ze denken met de Duivel gesproken te hebben. Ze komen bij de koning en vertellen wat hen is overkomen. Hij is verbaasd over hun relaas en gaat zelf Merlijn zoeken.

44 Een van zijn mannen ontmoet een ***grym*** man, die zegt de koning te willen vertellen over Merlijn. De koning gaat naar de ***cherl***, die hem zegt naar een stad te gaan en te wachten op Merlijn. Een knappe man komt naar de koning en vertelt hem, dat Vter Aungier heeft verslagen. De koning stuurt boden om te zien of wat hij zegt waar is.

45 Ze ontmoeten boden, gestuurd door Vter om te vertellen over Aungiers dood. De koning ontmoet een knappe man. Hij vraagt enige mannen of ze Merlijn zouden herkennen als ze hem zagen. De man zegt de koning, dat hij Merlijn is, en neemt dan zijn eigen gedaante aan.

46 De koning vraagt hem hoe hij wist van Aungiers dood. Hij vertelt hoe hij naar Vter ging om hem te waarschuwen voor Aungier. De koning vraagt Merlijn met hem mee te gaan. Merlijn belooft met Vter te spreken over elf dagen en gaat naar Blase.

47 Pendragon spreekt met zijn broer; Merlijn vertelt Blase, wat de broers samen besproken hebben. Merlijn komt naar Vter als een bode van zijn minnares. Pendragon is verwonderd, dat Merlijn zijn belofte niet houdt, tot hij verschijnt in de gedaante, waarin hij eerst met Vter sprak.

48 De koning verwelkomt hem en vertelt zijn broer, wie hij is. Merlijn neemt weer de gedaante van een jongen aan. De broers vragen Merlijn hun *gouernour* te zijn.

49 Hij stemt toe naar hen te komen als ze hem nodig hebben. Hij toont zich aan het volk, dat hem naar de koning brengt. De koning vraagt Merlijn hoe hij het kasteel kan innemen. Merlijn zegt hem een bode naar de Sarazijnen te sturen.

50 De koning stuurt Ulfijn met drie andere ridders. De boden gaan naar het kasteel. De Sarazijnen overleggen en geven de boden hun antwoord. De koning vraagt Merlijns advies, die hem zegt wat te doen. Zij uit het kasteel horen met blijdschap, dat ze veilig mogen gaan. Ze verlaten het land.

51 Een van de baronnen is jaloers op Merlijn en vraagt de koning Merlijn te mogen beproeven. Hij vraagt Merlijn, wat voor dood hij zal sterven, die hem zegt, dat hij zijn nek zal breken. De baron doet of hij ziek is en laat de koning vragen met Merlijn bij hem te komen. Ze gaan naar de zieke. Merlijn zegt hem, dat hij gehangen zal worden.

52 De baron zegt de koning, dat Merlijn maar een dwaas is, maar dat hij hem een derde maal wil beproeven. Hij doet of hij een zieke monnik is. De abt komt naar de koning smeken een zieke monnik te komen bezoeken. Merlijn spreekt met de koning en Vter. De abt vraagt of de zieke zal herstellen. Merlijn zegt, dat hij zijn nek zal breken, gehangen worden en ook nog verdrinken. De baron zegt Merlijn, dat hij een dwaas is.

53 De koning en Merlijn vertrekken. De man, rijdend over een brug, wordt door zijn paard afgeworpen en gedood op de door Merlijn voorspelde wijze. De mensen zeggen, dat hij een dwaas is, die niet Merlijn gelooft. Merlijn vertelt de koning en Vter van ‘s mans dood. De koning vreest dat Merlijn kwaad is. Deze gaat naar Blase. Degenen, die de dood van de baron zagen, komen het de koning melden. Ze beginnen het boek der profetieën van Merlijn te schrijven.

54 Merlijn vertelt dit Blase, die vraagt of ze net zo’n boek maken als hij maakt. [“*Nay; for they shull write not elles but soche thinges as no man shall undirstode till it be fallen and passed*.”] Merlijn keert terug naar het hof. Daar spreekt hij zo *mystily*, waarvan het boek der profetieën is gemaakt. Hij vertelt de koning, dat de Sarazijnen niet zullen rusten voor zij de dood van Aungis zullen hebben gewroken. De koning vraagt of ze grote macht hebben en zegt zich te zullen gedragen naar Merlijns raad. Merlijn raad hem aan het volk te laten komen om vreugde en feest te maken (en op de laatste dag van Juni op de vlakte van Salisburye te zijn), en de vijanden te laten komen, die ziekten zullen krijgen door gebrek aan water.

55 De broers vragen of een van hen zal sterven. Merlijn laat hen zweren te doen zoals hij hen zegt en bezweert hen te biechten voor het gevecht. Hij voorspelt, dat een der broers zal sterven. De broers zenden boden naar alle *estates* in het land en verzoeken hen de laatste week van Juni gereed te zijn op de vlakte van Salisbury, *vpon* de rivier de Tamyse. Ze houden hof bij de rivier met Pinksteren (met *many riche yestes*), tot ze horen dat de Denen zijn aangekomen. De koning laat de kerkprelaten komen om iedereen in het leger de

biecht af te nemen. Tijdingen komen, dat de Sarazijnen zijn gearriveerd. Merlijn raadt hen aan de helft der mensen naar voren te sturen.

56 Op de derde dag zullen ze een draak in de lucht zien. Alleen Pendragon en Vter zijn bij deze beraadslaging. Merlijn bezweert hen goede mannen te zijn en zegt Vter, dat hij niet zal sterven in de strijd. Dan gaat hij naar Blase. Vter en zijn mannen komen tussen de Denen en hun schepen. De koning komt. De Sarazijnen zijn ontmoedigd. Dan is het teken in de lucht te zien. Aan beide zijden vallen vele doden o.a. Pendragon. Vter wint de strijd en geen der Sarazijnen ontsnapt.

57 Vter begraaft alle Christenen, zijn broers graf is hoger dan dat der anderen. Hij gaat naar Londen, waar hij gekroond wordt. Een *quynsynne* later komt Merlijn naar het hof en zegt Vter zijn broers naam als bijnaam te nemen en een draak te maken van goud net als degene, die in de lucht werd gezien. Merlijn vraagt Vter wat hij met de Vlakte van Salisbury gaat doen en zegt hem de grote stenen uit Ierland te laten komen. Vterpendragon stuurt boten.

58 De mannen zeggen de stenen niet te kunnen tillen en keren terug naar de koning. Merlijn belooft de stenen te verplaatsen. De koning en het volk gaan het wonder bekijken. Merlijn plaatst de stenen over de begraafplaats van Pendragon, nog steeds Stonehenge genaamd. Hij beraadslaagt met de koning en vraagt hem het aan niemand te onthullen. hij vertelt hem hoe hij aan zijn macht komt. God kwam op aarde om de mensheid te redden.

59 Een ridder[1] vroeg om het lichaam van Christus (en kreeg het van Pilatus *in lower of his servyse*). Later was deze ridder in een *waste contree full of diserte* met *moche of his lynage*. Zij lijden hongersnood. Onze Heer beveelt hem een tafel te maken en met een wit doek te bedekken, evenals de erop staande *vessell*, die de ridder was gebracht door Onze Heer Jezus Christus, toen hij xl winters in de gevangenis zat. Ook was er aan die tafel een lege plaats, die die van Judas voorstelt, die vervangen werd door Matheu. Het Vaatwerk wordt de Graal genoemd. Merlijn beveelt de koning aan een derde tafel te vestigen (in naam van de Drieëenheid).

60 De koning is daar zeer mee ingenomen. Waar moet de tafel worden opgezet? Merlijn raadt Cardoll in Walys aan en daar zijn Pinksterfeest te houden.

Hoofdstuk 4: De feesten te Cardoell; Uter-Pendragons liefde voor Ygerne en zijn oorlog met haar echtgenoot, de hertog van Tintagel.

De koning doet als Merlijn voorstelde en komt naar Cardoell een week voor *witsontyde*. Hij vraagt Merlijn wie hij zal kiezen om aan de tafel te zitten. Merlijn zoekt vijftig ridders uit en toont de koning de lege plek.

61 De koning geeft geschenken aan *lords*, *ladyes* en *dameseles* en spreekt tegen de ridders. Ze zeggen dat ze niet meer weg willen. De koning vraagt Merlijn wie de lege plek zal vullen. Hij die *shall acomplysshe that sete*, moet ook de lege plek aan de tafel die Jozef maakte *complysshe*. Dan zegt Merlijn, dat hij de koning een lange tijd moet verlaten. Hij vertelt Blase van de instelling van de tafel. Enige vijanden van Merlijn vragen de koning naar de lege plek, die hen er de reden van zegt.

62 Ze lachen erom en vragen of er niemand in het land goed genoeg is. Ze verlangen de zetel te mogen proberen. De koning staat hun verzoek toe. Merlijn vertelt Blase van de kwade gedachten van zijn vijanden. Hij zal niet gaan tot hij weet wie de zetel heeft beproefd. De

[1] Dit is Jozef van Arimathea, die volgens Robert de Boron in dienst was bij Pilatus als ridder.

koning komt te Cardoel. De mannen doen voorkomen of Merlijn dood is. De koning gelooft het. Hij vraagt wie de zetel wil beproeven. De uitgekozene komt naar de tafel en zegt de vijftig ridders, dat hij op het punt staat zich bij hun gezelschap te voegen.

63 Hij gaat op de lege plek zitten en zinkt onmiddellijk in de diepte als was hij lood. De goede mannen staan op. Heel het hof is verontrust. Merlijn komt naar het hof. Hij zegt de koning, dat hij niemand op die plek had mogen laten zitten. De koning vraagt, wat er van de man is geworden. Merlijn zegt hem al zijn feesten in deze stad te houden om de tafel te vereren en beveelt hem ook aan fraaie behuizing te bouwen, waar hij voortaan altijd zijn hof zou moeten houden. De koning maakt bekend, dat alle hoge feesten te Cardoel gehouden zullen worden. Alle baronnen worden met hun vrouwen, dochters, nichten of zusters opgeroepen.

64 O.a. komen de hertog van Tintagel en zijn vrouw Ygrine, die door de koning zeer bemind wordt. Als zij zijn verliefdheid bemerkt, komt ze niet meer in zijn tegenwoordigheid. De koning stuurt juwelen aan iedere vrouwe op het feest. Ygerne durft niet haar geschenk te weigeren. De koning verzoekt alle baronnen naar Cardoel te komen met Pasen. Hij eert zeer de hertog van Tintagel. Alle baronnen en hun vrouwen komen met Pasen naar Cardoel. De koning laat de hertog van Tintagel en Ygerne voor zich gezet worden. Ygerne is *hevy* bij de liefde van de koning, die zich zeer beroerd (*grete mysese*) eronder voelt. Hij vraagt advies aan twee vertrouwelingen.

65 Zij raden aan hem een hof bijeen te roepen voor vijftien dagen, waardoor hij het gezelschap van Ygerne zou hebben. Hij laat al zijn baronnen komen en geeft grote geschenken en is blij en vrolijk. Hij vertelt Vlfijn van zijn liefde voor Ygerne, waaraan hij misschien zal sterven. Vlfijn raadt hem aan juwelen te geven aan haar en hen rond haar en niet weekhartig (*of feynt herte*) te zijn. De koning is ingenomen met zijn advies.

66 Vlfijn neemt het op zich hem te helpen. De koning geeft de hertog een groot juweel. Vlfijn spreekt met Ygerne. zij wil geen juwelen van hem. Hij vertelt haar, dat ze het hart van de koning heeft gewonnen. Zij veroordeelt de koning en zegt Vlfijn, dat als hij nog eens met haar over deze zaak spreekt, ze haar man zal informeren. Hij antwoordt, dat geen vrouwe een koning kan weigeren. Zij zegt, dat ze nooit zal komen, waar de koning is.

67 Vlfijn vertelt de koning, wat ze zei. De koning geeft een gouden beker aan de hertog om namens hem aan zijn vrouw te geven. De hertog geeft hem aan Bretel om naar Ygerne te brengen. Bretel komt in haar kamer, geeft haar de beker, ze wordt rood van schaamte, maar weigert de beker niet. Bretel keert terug en bedankt de koning namens haar. Vlfijn gaat naar Ygerne. Ze klaagt over zijn verraad en zegt, dat ze het haar heer zal zeggen. Vlfijn zegt haar op te passen.

68 De koning en de hertog gaan bij haar op bezoek en zij gaat ‘s avonds terug naar haar logeeradres, waar de hertog haar in tranen vindt. Zij vertelt hem van de liefde van de koning voor haar en de reden, waarom de koning haar de beker zond. Ze vraagt haar man haar terug te brengen naar Tintagel. De hertog is woedend bij het nieuws. Hij laat zijn mannen komen en keert terug naar zijn eigen land. De koning is bedroefd om het verlies van Ygerne en roept zijn raad bijeen.

69 Hij vraagt hen of hij hem moet terugroepen. Ze zijn het daarmee eens. De koning stuurt twee waardige mannen naar Tintagel. De hertog weigert naar het hof terug te keren. Hij roept zijn raadgevers bijeen en vertelt hen waarom hij Cardoel verlaten heeft. Hij verzoekt hen hem te helpen zijn land te verdedigen. De bodes keren terug naar Cardoel en geven de koning het antwoord van de hertog. De koning verzoekt zijn baronnen hem bij te staan.

70 Ze zeggen, dat ze hem niet kunnen weigeren, maar verlangen, dat hij de hertog bericht

stuurt. De koning stuurt bodes om de hertog uit te dagen, die zijn mensen te hulp roept. De hertog heeft slechts twee kastelen. Hij laat zijn vrouw in Tintagel en gaat zelf naar een ander kasteel, dat niet zo sterk is. De bodes komen terug bij de koning, die zijn baronnen bijeen roept en het land van de hertog vernietigt. Hij vraagt zijn raad, welk kasteel hij het eerst zal aanvallen. De baronnen adviseren hem de hertog te belegeren. De koning volgt het advies van Vlfijn. Hij kan het kasteel niet innemen.

71 Hij huilt vanwege zijn liefde voor Ygerne. Vlfijn vraagt hem waarom hij huilt, zegt dat hij een slap hart heeft te menen te zullen sterven voor een vrouw en raadt hem aan Merlijn te laten komen. De koning vreest, dat Merlijn boos op hem is, en zegt Vlfijn dat niet te doen. Vlfijn troost de koning. Het kasteel wordt aangevallen, maar kan niet worden ingenomen.

72 Vlfijn ontmoet een man, die hem aanspreekt. De oude man zegt Vlfijn, dat hij gehoord heeft van de liefde van de koning voor Ygerne en dat hij hem kan introduceren bij iemand, die kan zorgen, dat hij met Ygerne spreekt. Hij vraagt wat voor beloning de koning zal geven. Vlfijn gaat het de koning vertellen. De koning lacht en zegt met hem mee te zullen gaan om de man te treffen.

73 ‘s Morgens rijden de koning en Vlfijn eropuit. Ze zien een blinde lamme, die hen aanroept. De koning wil dat Vlfijn met de lamme gaat praten, die hem zegt, dat de oude man hem stuurt, en hem zegt de koning te vragen, wie hij is. Vlfijn gaat terug naar de koning en vraagt hem wie de lamme is.

74 De koning zegt hem, dat de oude man en de lamme een en dezelfde zijn en dat beiden Merlijn zijn. Merlijn komt naar de tent van de koning in zijn ware gedaante. De koning spreekt met Vlfijn, die hem zegt, dat geen mens hem zo goed kan helpen aan de liefde van Ygerne als Merlijn. Ze rijden naar de tent, waar ze Merlijn aantreffen. De koning zegt Merlijn ernaar verlangd te hebben hem te zien.

75 Merlijn vertelt Vlfijn, dat hij de oude man en de lamme was. De koning verzoekt Merlijn hem te helpen aan de liefde van Ygerne. Merlijn zegt de koning, dat als hij verleent, wat hij hem zal vragen, hij hem de liefde van Ygerne zal bezorgen. De koning zegt Merlijn, dat er niets ter wereld is, dat hij hem niet zou geven. Merlijn vraagt Vlfijn of hij wil zweren. De koning en Vlfijn leggen een eed af. De koning eist van Merlijn zijn belofte uit te voeren.

76 Merlijn zegt de koning, dat hij hem de gedaante van de hertog zal geven, en dat hijzelf de gedaante van Bretel en Vlfijn van Jordan zal aannemen. Ze moeten vroeg in de morgen vertrekken. Ze komen nabij Tintagel. Merlijn geeft een kruid aan de koning om zijn gezicht en handen mee te wrijven, waardoor hij als de hertog wordt. Dan geeft hij Vlfijn de gedaante van Jordan en wordt zelf als Bretel. Ze komen bij de kasteelpoort.

77 Ze komen bij Ygernes kamer. Die nacht verwekt de koning bij haar de goede koning Arthur. Het nieuws van de dood van de hertog bereikt de stad. De koning neemt afscheid van Ygerne. Het trio verlaat gehaast het kasteel. Merlijn vraagt zijn belofte aan de koning. Hij wil, dat de koning hem het kind zal geven, dat hij verwekt heeft bij Ygerne, als het geboren is.

78 Merlijn wast hen in de rivier, waardoor ze hun eigen gedaante terugkrijgen. De baronnen komen naar de koning en vertellen hem van de dood van de hertog na een treffen tussen de legers van de koning en de hertog. De koning is *right sory for* de dood van de hertog.

Hoofdstuk 5: Huwelijk van de koning met Ygerne; geboorte van Arthur; en dood van de koning.

De koning spreekt met de baronnen, die hem niets verwijten. De koning biedt aan genoegdoening te geven (*make a-mendes*).

79 Vlfijn spreekt tegen de baronnen en zegt hen, dat de koning om hun advies vraagt. Zij verzoeken hem hen raad te geven, wat ze zullen zeggen. Vlfijn vraagt hen of ze hem voor een verrader houden. Ze zeggen hem, dat ze hem kennen als wijs en waarachtig, daarom vragen ze hem om raad. Vlfijn zegt, dat de koning alle vrienden van de hertog moet laten komen en hen vrede en verzoening aanbieden. De baronnen komen voor de koning en adviseren hem wat Vlfijn hen zei. De koning zegt, dat het zal zijn zoals zij hebben bedacht en hij laat alle familie van de hertog komen.

80 Merlijn vertelt de koning wie dit advies gaf en zegt dat Vlfijn een wijze en trouwe (*trewe*) ridder is. De koning vraagt Merlijn om zijn advies en hij prijst Vlfijns advies. Merlijn wenst met de koning te spreken voor Vlfijn. Hij herinnert de koning aan zijn belofte ten aanzien van het te geboren kind. Hij meent, dat de moeder zich ervoor zal schamen, en wil, dat Vlfijn een verslag (*letter of recorde*) opstelt, dat hij het krijgt. Hij zegt de koning dat deze hem niet meer zal zien tot het kind geboren is, maar dat hij zal spreken met Vlfijn.

81 Merlijn zegt de koning, dat hij Ygerne zal trouwen, maar hij mag haar niet vertellen, dat hij al bij haar is geweest. Hij neemt afscheid van de koning, die naar Cardoel rijdt. Merlijn gaat naar Blase. De koning laat zijn raad bijeenkomen. Zij adviseren hem vrede met de hertogin te maken en hen naar Tintagel te sturen. De baronnen gaan naar Tintagel. De koning zegt Vlfijn te weten, dat hij deze vrede verordineerde, en deze vraagt of het hem behaagt. De boden van de koning komen te Tintagel en vertellen dat de koning *right sory* is en graag *a-mendement* wil maken.

82 Ze raden de vrouwe en de vrienden van de hertog aan vrede te sluiten. De vrienden van de vrouwe raden de vrienden van de hertog aan vrede met de koning te sluiten. De hertogin is akkoord met hun advies. Een van de waardigste van de vrienden van de vrouwe spreekt met de boden van de koning en vraagt, wat voor verzoeningen (*a-mendes*) de koning wil maken. De boden zeggen niet de wil van de koning te kennen, maar raden aan, dat de vrouwe en haar vrienden naar de koning gaan. De boden keren terug naar de koning en vertellen hem wat ze gedaan hebben. De koning blijft in Cardoel; hij verzoekt de hertogin te komen.

83 De raad van de vrouwe zegt, dat ze is gekomen om te horen wat er met haar gaat gebeuren. De koning vraagt zijn raad om advies, dat zij niet durven geven. Vlfijn zegt hen, dat ze de koning voor een dwaas schijnen te houden. Ze vragen de koning Vlfijn tot een der hunnen te maken. De koning is blij en zegt Vlfijn te gaan en hen zo goed mogelijk te adviseren. Vlfijn geeft de koning antwoord en gaat naar de raad der baronnen.

84 Hij zegt: “Laten we gaan naar de vrouwe en haar vrienden.” Ze komen voor de vrouwe en vragen of zij en haar vrienden goed zullen vinden wat zij bepalen. Haar vrienden beraadslagen en zijn akkoord. De baronnen beraadslagen en vragen Vlfijn om advies. Hij zegt dat de vrouwe achterblijft *charged with childe*. Het is terecht, dat de koning de landen van de hertog teruggeeft. De koning heeft geen vrouw, daarom zou hij met de vrouwe moeten trouwen en de oudste dochter van de hertog huwen met koning Loth van Orcanye (aldaar aanwezig). Vlfijn vraagt wat zij denken van zijn advies.

85 Ze zijn het erover eens, dat het het beste ter wereld is. Vlfijn zegt, dat als ze het er mee eens zijn, hij het de koning zal gaan vertellen. Hij doet een beroep op de koning van Orcanye, die akkoord is met zijn aandeel. Ze komen bij de tent van de koning en de vrouwe en haar raad worden gevraagd te komen. Vlfijn herhaalt wat hij tevoren gezegd heeft en vraagt de koning of hij het eens is met de bepalingen van deze waardige heren.

De koning beaamt, als de hertogin en koning Loth tevreden zijn. Koning Loth antwoordt. Vlfijn vraagt de spreker van de hertogin of hij met deze vrede instemt.

86 De raad van de hertogin huilt van blijdschap en de spreker zegt, dat zulke ***a-mendes dide neuer a lorde to his man***. De vrouwe en haar raad stemmen dankbaar in. Vterpendragon neemt Ygerne tot vrouw (op de 20e dag na met haar gelegen te hebben) en huwt haar dochter met koning Loth, waaruit Gawein, Agreuayn, Gaheret en Gaheries en Mordred komen. Koning Uentres van Garlot trouwt met een andere dochter, genaamd Morgeins, die op raad van haar vrienden de koning ***to skole*** zet in een ***house of religion***, waar ze astronomie leert en daarom Morgne-le-fee wordt genoemd. Alle andere dochters huwt de koning en doet veel voor de verwanten van de hertog. Op een nacht vraagt de koning Ygerne van wie ze zwanger (***so grete***) was. Ze heeft grote ***drede*** en zegt huilend er niet om te willen liegen. De koning belooft haar niet erom te zullen verlaten en ze vertelt, dat een man bij haar lag met de gedaante van de hertog en het kind bij haar verwekte in de nacht, dat de hertog stierf.

87 De man zei haar niemand van zijn bezoek te laten weten of ze zou beschaamd worden. De koning verzoekt de koningin het kind als het geboren is te geven, zoals hij bevelen zal. Ze belooft zijn wil te doen. Wanneer Vlfijn van het gesprek hoort, zegt hij de koning, dat het laat zien, dat de koningin zowel goed als trouw is. Merlijn spreekt apart met Vlfijn en laat de koning komen, die hem vertelt wat hij de koningin gezegd heeft. Merlijn zegt, dat Vlfijn enigszins ***a-quytte*** is van de zonde (***that he hadde in the love makinge***), maar dat hijzelf nog niet ***a-quyt*** is. De koning zegt, dat hij zo goed en wijs is, dat hij zich goed ***a-quyten*** kan, en hij is bereid hem daarbij te helpen.

88 Merlijn vertelt van een goede man en zijn vrouw, die een zoon hebben, en zegt hem de man te laten komen en hem en zijn vrouw te laten zweren een kind te behoeden (***kepe***), dat hen gebracht zal worden. Merlijn neemt afscheid en gaat naar Blase. De koning laat de edele ridder komen, die hij met grote ***chere*** behandelt en verzoekt hem te helpen. De ridder belooft te doen, wat in zijn vermogen ligt. De koning zegt, dat een man hem in zijn slaap vertelde, dat de ridder een van de waardigste mannen uit zijn rijk is. Hij verzoekt hem zijn eigen kind weg te doen en dat aan te nemen, dat hem gebracht zal worden. De goede man zegt: “Dit is een groot iets, dat ge van me verlangt;” en vraagt wanneer het kind geboren wordt.

89 Hij is akkoord het te doen. De koning geeft hem grote geschenken. De goede man gaat naar huis naar zijn vrouw, die vraagt hoe ze haar zoon kan opgeven voor het kind van een ander. Haar man zegt, dat ze het moeten doen voor hun ***souerein lorde***. De vrouw stemt toe te doen wat haar man wil. Ze laat een andere vrouw haar zoon voeden. Merlijn komt heimelijk naar het hof en zegt Vlfijn ingenomen te zijn met de koning. Hij verzoekt hem naar de koningin te gaan en haar te zeggen, dat ze de dag erop een kind zal krijgen, en beveelt haar het te geven aan de eerste man, die in de ingang van de ***halle*** te zien is. Vlfijn vertelt de koning, dat hij Merlijn gezien heeft. De koning gaat naar de koningin en vertelt dat ze de volgende dag om middernacht een kind zal baren.

90 Ze dient het te geven aan een van haar ***moste secrete woman*** en die te zeggen het te geven aan de eerste man, die ze in de ***halle*** ziet. De koningin belooft zijn bevel uit te voeren. Na middernacht bevalt ze en geeft het kind aan haar vertrouwdste vrouw, die het brengt naar de zaaldeur, waar ze een zeer oude man treft, die het kind aanneemt en verdwijnt. De vrouw keert naar haar vrouwe terug; de koningin huilt.

91 De man gaat met kind naar Antor en zegt: “Antor, ik heb een kind gebracht.” Antor antwoordt: “Dit is het kind, dat de koning me verzocht door mijn vrouw te laten

opvoeden." Hij neemt het kind en als hij ziet, dat het heel mooi is, vraagt hij of het gedoopt is. Het kind moet Arthur genaamd worden. Antor vraagt, wie hij is; de oude man zegt, dat hij dat nu nog niet zal weten. Antor brengt het kind naar zijn vrouw. Vterpendragon heeft jicht (*gowte*) in handen en voeten. De Denen staan op vele plaatsen tegen hem op.

92 De koning verzoekt zijn baronnen een leger te verzamelen om de vijand te treffen. De mannen van de koning worden verslagen. Merlijn komt naar de koning, die hem *right feire chere* maakt. Merlijn vertelt hem, dat zijn mensen niet zullen slagen in de strijd zonder een goede heer en dat hij gedragen moet worden op een baar om zijn vijanden te bevechten en daarna zijn schatten moet verdelen, aangezien hij niet lang meer zal leven.

93 De rijkdommen en eer van de wereld *annoye* slechts de ziel. Merlijn zegt de koning, dat hij niet lang meer zal leven na de overwinning en dringt er bij hem op aan goed te doen ten behoeve van zijn ziel. Vterpendragon zegt, dat het een rare zaak is, dat hij zijn vijanden zal verslaan vanaf een baar. Hij informeert naar het kind.

94 Merlijn vertelt hem, dat het mooi en *well growen* is. De koning roept zijn leger bijeen. De mannen van de koning verslaan de vijanden. De koning trekt zich terug te Londen en verricht vele *faire almesse dedes* en laat niets van zijn schatten voor zichzelf over. Hij is lang ziek. De waardige mannen komen Merlijn vertellen van de dood van de koning. Merlijn zegt, dat hij niet dood is. Ze zeggen de koning, dat Merlijn er is.

95 Merlijn fluistert de koning toe, dat zijn zoon Arthur de volgende koning zal zijn en de Ronde Tafel voltooien, die hij is begonnen. De koning spreekt zijn laatste woorden. De prinsen, baronnen en bisschoppen brengen de koning de laatste eer. Na zijn begrafenis komen ze bijeen om te bekijken, wie het rijk zal regeren. Ze laten Merlijn zoeken.

Hoofdstuk 6: Arthur tot koning gekroond.

Ze verzoeken hem hen te helpen een koning te vinden.

96 Merlijn zegt niet geschikt te zijn om zo'n raad te geven maar raadt hen aan te wachten tot *Youle* (de koning stierf met *Martinmasse*) en tot Onze Heer te bidden om een *rightfull gouernour*. Ze zijn akkoord met zijn advies. De bisschoppen en aartsbisschoppen moeten in alle kerken gebeden bevelen. De baronnen verzoeken Merlijn met Kerstmis bij hen te zijn. Hij gaat naar Blase.

97 Arthur wordt tot zijn vijftiende opgevoed door Antor, die hij veronderstelt zijn vader te zijn. Met *Yoole* komen heel de *clergie* en alle baronnen bijeen en *made orisouns* tot Onze Heer. Velen zeggen, dat ze dwazen zijn te denken, dat Onze Heer voor hen een koning zal kiezen. Een der heiligste mannen van het land spreekt het volk toe en zegt waarom ze bijeen zijn.

98 Ze doen naar zijn aanbeveling. Als de mensen de kerk verlaten, zien zij een grote steen (*ston* van *marble*?) met in het midden een ijzeren aambeeld van een halve voet, waardoorheen een zwaard in de steen steekt. Ze gaan de kerk weer in en zeggen het de aartsbisschop, die wijwater over het aambeeld sprenkelt. Op het zwaard staat in gouden letters, dat wie het er uittrekt, koning zal zijn. De steen wordt toevertrouwd aan tien waardige mannen. De goede man zegt het volk, dat sommigen van hen goed moeten zijn, aangezien Onze Heer dit groot wonder heeft laten zien.

99 Als de Mis afgelopen is, verzamelt het volk zich rond de steen. Ze ruziën wie als eerste het zwaard zal beproeven. De aartsbisschop maakt hen verwijten. Als hij die is gekozen nog niet geboren is, zal het zwaard niet getrokken worden tot hij komt. De baronnen zijn

akkoord met de bepaling van de aartsbisschop, die moet huilen en dan het wonder aan het volk uitlegt.

100 Zij zijn akkoord, dat de aartsbisschop diegenen zal uitzoeken, die als eersten mogen proberen. Hij zoekt 150 der waardigste *lordes* uit. Geen weet het zwaard te trekken. Ze proberen het een week. De aartsbisschop preekt tegen de baronnen. De baronnen en ridders gaan toernooien (*to boorde*) op een fraaie vlakte. Antor maakt zijn oudste zoon ridder op *halowtide* voor *yoole*.

101 Kay stuurt zijn broer Arthur om zijn zwaard, die het niet kan vinden (in hun *oste, ffor the hostesse hadde sette it in hir chambir*). Dan ziet hij voor de *mynster-ther* het zwaard in de steen en trekt het (*on horse bakke*) bij de *hiltes* eruit en bedekt het met zijn *lappe*. Hij zegt zijn broer een ander zwaard te hebben meegebracht; deze herkent het en gaat ermee naar zijn vader en zegt het uit de steen te hebben getrokken. Antor zegt hem niet te liegen. Kay zegt dat Arthur het hem gebracht heeft. Arthur steekt het zwaard weer terug in het aambeeld. Kay probeert het eruit te trekken, maar kan het niet.

102 Antor neemt Arthur in zijn armen en zegt hem dat hij koning zal worden. Arthur huilt omdat Antor zegt niet zijn vader te zijn, maar hem te hebben opgevoed en zijn eigen zoon voor hem te hebben weggedaan. Arthur smeekt Antor niet te ontkennen, dat hij zijn vader is. Antor verzoekt hem, als hij koning is, Kay tot zijn steward te maken. Arthur belooft dat met *gode will* te zullen doen.

103 Antor gaat naar de aartsbisschop en vraagt of zijn zoon het zwaard mag beproeven. Arthur trekt het zwaard eruit en overhandigt het aan de aartsbisschop, die hem in zijn armen neemt. De baronnen zijn kwaad. De aartsbisschop is ontstemd over hen en zegt, dat als Onze Heer deze man wenst koning te zijn, geen mens het kan weerhouden. Arthur steekt het zwaard weer in de steen. Alle baronnen proberen het te trekken, maar geen kan het. Ze zeggen niet tegen Gods wil in te willen gaan.

104 Ze vragen de bisschop het zwaard in de steen te laten tot *Candelmesse*.[2] Uit alle landstreken komen mannen om het te proberen. Arthur haalt met gemak het zwaard eruit. De baronnen vragen het zwaard te laten staan tot Pasen. Arthur steekt het zwaard terug. De aartsbisschop zegt hem *officers* te kiezen voor zijn huishouding. Arthur zegt zijn oordeel te vertrouwen. De aartsbisschop en Antor kiezen raadgevers. Kay wordt tot steward gemaakt.

105 Dan gaan ze naar Logres en verzamelen zich Paasavond in het paleis van de aartsbisschop, die het volk de wijsheid van Arthur vertelt. De baronnen zeggen dat ze niet tegen hem zijn, maar zijn kroning willen uitstellen tot Pinksteren. Arthur trekt het zwaard even makkelijk als voorheen. Ze vragen hem het zwaard terug te zetten. Dan voeren ze hem terug de *mynster* in om met hem te praten en verzoeken hem zijn wijding uit te stellen tot Pinksteren. Arthur antwoordt hen en verleent hen de *respite*, die ze verlangen.

106 De baronnen zeggen onder elkaar: “Als dit kind zal leven, zal het echt wijs worden (*Yef this childe live he shall be right wise*).” De baronnen brengen Arthur juwelen en andere rijkdommen, die hij uitdeelt onder de ridders en anderen en houdt *companye* met de wijze mannen. Allen prijzen hem voor zijn uitdeling der geschenken en vinden in hem *high vertu and grete discrecion*. Met *Witsontide* verzamelt de hele *baronage* zich te Logres. Geen man kan het zwaard uit de steen trekken. De aartsbisschop maakt (op *witson even*) Arthur ridder en hij waakt de hele nacht in de *chief mynster* tot ‘s morgens de baronnen komen. De aartsbisschop spreekt hen toe.

[2] Candlemas = Maria Lichtmis, 2 februari, ook genaamd ‘Vrouwedag’.

107 Ze zijn akkoord dat Arthur gezalfd wordt en knielen voor hem en vragen om genade (*that he pardon vs alle*). Ze kleden hem in de *vestymentis rioall* en gaan *in procession* naar de *ston*. De aartsbisschop spreekt Arthur toe. Arthur moet huilen en bidt God om hulp. Hij knielt neer, zijn handen ophoudend, trekt dan het zwaard en legt het op het altaar. Hij wordt gezalfd. Na de Dienst is als ze buiten komen de steen verdwenen. (*Thus was Arthur chosen to kynge, and heilde the reame of logres longe in pees*.)

Hoofdstuk 7: Opstand van de baronnen; en nederlaag van de zeven koningen door Arthur.

108 Arthur houdt hof (*after the myddill of August*), waarheen ook koning Loth van Orcanye en Loonois met 500 ridders, koning Vrien van Gorre, een jonge ridder, met 400, koning Ventres van Garlot, getrouwd met Arthurs zuster, met 700, koning Carados Brenbras van Strangore met 600, koning Aguysas van Schotland met 500 en koning Ydiers met 400 komen. Arthur geeft hen allen rijke geschenken, maar ze hebben grote minachting (*disdeyn*) voor hem en weigeren die. Ze geven hem te kennen, dat ze hem niet voor hun heer houden. Wanneer Arthur hun dreigementen (*manaces*) begrijpt, gaat hij via een raam *karlion* uit, want hij vreest verraad. (Aldus verblijven ze xv dagen in de stad.)

109 Dan komt Merlijn de stad in, hetgeen leidt tot groot *tumulte*. De baronnen laten hem komen en voeren hem het paleis in. Ze vragen zijn mening over de nieuwe koning en Merlijn zegt, dat de aartsbisschop het goed gedaan heeft. De baronnen vragen of er geen waardigere mannen in het rijk waren. Merlijn vertelt hen, dat Arthur van hogere geboorte is dan wie ook van hen en niet de zoon is van Antor. Hij zegt hen koning Arthur te laten komen (*in gode trewis*) en Vlfijn, de raadsman van Vterpendragon, en Antor.

110 De baronnen zijn akkoord en sturen Bretel met de boodschap. Deze komt naar het fort, waar de koning is, en geeft de boodschap van de baronnen af. Hij gaat naar Vlfijn om hem te vertellen, dat Merlijn en de baronnen hem vragen te komen. Vlfijn is blij en gaat naar het paleis. Arthur, de aartsbisschop en Antor komen ook. De baronnen bereiden zich voor op de ontmoeting met Arthur. De aartsbisschop spreekt hen toe. Ze verzoeken hem te wachten tot Merlijn gesproken heeft.

111 Deze vertelt, hoe Arthur de zoon van Vterpendragon is, die verleende, dat het kind bij zijn geboorte werd overhandigd aan hem, en hij vertelt, hoe de koning de koningin blameerde, die hem de waarheid onthulde. De koning had er spijt van haar bezwangerd te hebben. Hij beval het kind te overhandigen aan de eerste man, die ze bij de *halle dore* zouden treffen. Merlijn vertelt hoe hij het kind naar Antor bracht en hem verzocht het door zijn vrouw te laten voeden.

112 Antor doopte het kind Arthur. Merlijn zegt, dat God zijn dienaar niet vergeet, ook al is hij een zondaar. God zond de steen en het zwaard om te tonen wie koning zou moeten zijn. De baronnen vragen, of wat Merlijn gezegd heeft, waar is. De aartsbisschop leest Vterpendragons *couenauntes*, die Vlfijn hem geeft. Het volk huilt en vervloekt de vijanden van Arthur; maar de baronnen zeggen, dat ze geen *bastarde* als hun koning willen. De aartsbisschop zegt, dat Arthur koning zal zijn. Het gewone volk is het met hem eens.

113 De baronnen vertrekken in grote woede (*wratthe*) en bewapenen zich. Koning Arthur gaat weer naar de *maister toure* en bewapent zijn *meyne* (7Ml), maar hij heeft maar weinig ridders (450), die hij van paard, *harneise* en geld voor hun *exspencis* voorziet. De koning en zijn mensen komen naar de *baille* van de toren, terwijl de baronnen en hun mannen 8Ml *knyghtes, with-outen seriantis and arblastis, and fotemen grete plente* hebben.

Merlijn komt naar de baronnen en spreekt hen toe. Ze maken *Iapes* [grappen, spot] van zijn woorden en Merlijn keert terug naar Arthur en zegt, dat hij hem zal helpen.

114 Arthur vraagt hem om raad en hulp om hem te bemoedigen. Merlijn zegt hem geen vrees te hebben. De ridders van de Ronde Tafel zijn vertrokken om in hun eigen landstreken te verblijven in het rijk van koning Leodegan van Tamalide, een oude man met slechts een dochter, die het rijk zal erven, en die in oorlog is met koning Ryon van het land van de *Geauntes and of the londe of pastures* (waarin niemand durft te wonen vanwege diverse aventuren en wonderen die daar gebeuren zowel dag als nacht), die een machtige koning is en twintig gekroonde koningen heeft veroverd, wier baarden hij heeft genomen en op een *mantell* gezet.

115 En hij heeft gezworen niet te stoppen voor hij dertig koningen heeft verslagen. Merlijn raadt Arthur aan koning Leodegan te helpen, die hem zijn dochter tot vrouw zal geven. Maar voor hij gaat, zo raadt Merlijn hem aan, moet hij zijn forten voorzien van *vitayle* en mannen (*and stuffe of other artrye*) en de aartsbisschop (met *alle the clergie*) de baronnen vervloeken. Merlijn zal de koning helpen in iedere grote nood. De aartsbisschop beklimt de wallen.

116 Merlijn maakt voor de koning een banier met een draak gezet op een speer, die uit zijn bek vuur blaast en een lange staart heeft. De koning geeft de draak aan Kay als de *chef banerer* van het rijk Logres (voor het leven). De baronnen laten hun tenten en paviljoenen opzetten. De aartsbisschop vervloekt hen. Zij zeggen niet te zullen aflaten, voordat ze de koning het land uitgejaagd zullen hebben. Merlijn steekt hun paviljoenen in brand (*he caste his enchauntement*) en rent naar de koning om hem te zeggen hen aan te vallen. Ze worden verslagen en velen worden gedood.

117 Arthur verricht *merveillouse dedes of armes*. De baronnen vergaderen zich. Koning Ventres van Garlot neemt het op zich Arthur te doden. Deze bereidt zich voor (*griped a grete aisshen spere, the heede sharp trenchaunt of stiell*). Koning Ventres breekt zijn speer op Arthur, die hem *ouer his horse crompe* jaagt. Koning Loth is woest bij de val van Ventres (*bothe cosin germains*, die tevens *wedded two sustres*) en snelt op Arthur af. Ze treffen en Loth vliegt over de *crowpe* van zijn paard.

118 Zowel Loth als Ventres worden weer te paard gezet. Arthur trekt zijn zwaard uit de *skabrek*, dat glanst als twintig *tapres* (kaarsen) en uit de steen kwam en het hebreeuwse (*ebrewe*) opschrift Escalibourc draagt, *that is to sey in englissh, kyttynge, Iren, tymber, and steill*.[3] Hij slaat een ridder de schouder af en treft ook het paard, zodat beiden neergaan. Iedereen wijkt uit voor zijn machtige slagen (*fell strokes*). De zeven koningen zijn woedend en besluiten allen tegelijk Arthur aan te vallen. Zij snellen op hem af.

119 Arthur wordt ter aarde geworpen. Antor treft koning Carados met een grote speer, zodat hij bezwijmt. Vlfijn en koning Ventres treffen. Koning Ydiers en Bretell breken hun speren op elkaar. De baronnen slaan Arthur op zijn helm. Kay slaat Loth op zijn helm. Er is een grote slachting van man en paard aan beide zijden. Arthur wordt weer in het zadel geholpen. Het gewone volk van de stad komt naar buiten met wapens om koning Arthur te assisteren. Zij snellen tussen de zeven koningen en doden, verwonden en verjagen velen van hen.

120 Arthur overwint koning Ydiers en brengt hem ten val. Ydiers vrienden keren terug om hem te redden. Er wordt grote *damage* gedaan, want noch paard noch man kan Arthurs zwaard Calibourne weerstaan. Ze zetten Ydiers weer te paard en druipen verslagen af.

[3] D.w.z. snijdend (cutting) door ijzer, hout en staal.

Hoofdstuk 8: De missie van Ulfijn en Bretell naar koning Ban en koning Bors.

Koning Arthur keert terug naar Cardoell (in Walis). Hij wint de liefde van de arme ridders. Logres, zijn *chief Citee*, is thans London genaamd.

121 Hier houdt hij hof *on oure lady day in septembre* [= 8 sept.], waarop hij vele [CCC] nieuwe ridders maakt, die hem nooit *faile*. Merlijn geeft hem raad en vertelt van Blase, die in Northumberland leeft, en het verhaal van zijn moeder, die hij als non in het klooster liet, en van Vortigers toren en de betekenis van de twee draken, en van de slag, waarin Pendragon werd gedood en hoe zijn broer Vterpendragon lag bij Ygerne in Tintagel, die vijf dochters bij de hertog had (en twee van haar eerste man), waarvan vier trouwden (met Loth, Ventres, Vrien en Briadas, die dood is en de vader van Aguysas van Schotland) en de vijfde in Logres op school zit.

122 Koning Loth heeft vijf zonen, Gawein, *the trewest knyght of all the worlde* (*and oon of the beste*) en broers. Koning Ventres heeft een zoon, genaamd Galeshyn, en Vrien heeft Ewein *le gaunte*. In *litill Breteyne* zijn twee koningen, getrouwd met twee zussen, van *high lynage* en *bretheren germain*. De ene is Ban van Benoyk en de ander Bors van Gannes, die beiden door een boze buurman geplaagd worden.

123 Merlijn raadt Arthur aan hen te laten komen naar zijn hof. Zij zullen hem gaarne *homage* doen. Merlijn zal zich terugtrekken in wouden en *wildernesse*, maar zal Arthur in nood helpen. Arthur zweert niet te onthullen, wie Merlijn is (*in other semblaunce*).

124 Arthur stuurt Vlfijn en Bretell om de koningen Ban en Bors te vragen naar hem te komen met *halowmasse*. Ze komen in Klein Brittannië en vinden er vele steden verwoest en komen in de *Citee* Beynoyk, thans genaamd Burges en het bezit van Koning Claudas de la deserte, die een kasteel van koning Ban betwist, waardoor een *mortall hate* tussen hen opgroeit. Claudas valt Bans land binnen en richt grote verwoestingen aan, maakt veel gevangenen, doodt velen. Koning Bans kasteel is echter onneembaar, die er *a[s] castelein* Grascien zette, en zijn *compere* tot zijn *godsone* maakte en hem Bawdewyn (naar Ban) noemde, &c. Koning Ban verzamelt zijn *power* en bezet een pas op Claudas' pad en een grote slachting heeft plaats en koning Claudas wordt op de vlucht gedreven.

125 Koning Ban en zijn mannen verwoesten het land van Claudas tot aan zijn *chief Citee la deserte* en maken veel gevangenen. De boodschappers van Arthur rijden door naar het kasteel Trebes, waar koningin Elein, de vrouw van Ban, is, *of wonder grete bewte*, zestien jaar en pasgetrouwd, terwijl haar jongere zuster is getrouwd met koning Boors. Ze vragen naar koning Ban, die *at parlament* is bij zijn broer koning Boors.

126 Ze gaan daarheen en ontmoeten *fro Trebes a five myle* zeven ridders van Claudas, die de boden besluiten aan te vallen. Een van hen rijdt op de boden af en roept hen toe zich over te geven. Vlfijn zegt, dat hij een boute spreker is en niet erg hoffelijk (*nothynge curteyse*).

127 Bretel en de ridder treffen elkaar op de schilden en de ridder gaat tegen de vlakte, zijn paard op hem, terwijl Bretel hem hoont (*in scorne*). De zes andere ridders zijn *sorowfull*. Twee rijden op de boden af, ze treffen elkaar op de schilden en de ridders gaan tegen de vlakte.

128 Weer twee komen hun makkers wreken en worden door Bretell en Vlfijn tegen de grond gesmeten, die daarop hun weg vervolgen. Ze komen te Benoyk en stijgen af bij het paleis. Ze horen dat de twee koningen in vergadering bijeen zijn en wachten tot ze klaar zijn.

129 Dan komen de ridders Leonces en de door hem zeer beminde Pharien naar de bodes, omarmen hen, maken grote vreugde en brengen hen naar de koningen. Leonces

introduceert hen en koning Ban vraagt wat hen naar dat land bracht en wat in hun land is geschiedt. Ze vertellen van de opstand der zeven koningen en de vernietiging met vuur door Merlijn en de *grete merveiles of armes* van de jonge koning. Vlfijn vraagt om snel antwoord.

130 De koningen zeggen het land niet te durven verlaten uit vrees voor koning Claudas. De boden zeggen, dat Merlijn hen verzekert dat ze niet hoeven te vrezen. De koningen verbazen zich over Merlijns kennis en stemmen toe de derde dag te gaan. Koning Ban neemt de boden naar zijn huis. De koningen vragen hen naar hun schilden. Ze vertellen hoe ze door de zeven ridders werden aangevallen. De twee koningen prijzen hen zeer. Leonces en Pharien sloven zich uit voor de bodes (en *make chere*, want ze kennen hen nog van vroeger). De koningen laten hun land onder de hoede van Leonces en Pharien (*theire cosyn germayn*) en de *stywarde* van Benoyk en spreken als *tokene* een ring van koning Ban af.

131 De koningen vertrekken en steken over in schepen. [*But now cesseth the tale of hem, and returneth to speke of kynge Arthur, that is lefte at Logres.*]

Hoofdstuk 9: Het bezoek van koning Ban en koning Bors aan Arthur; en het toernooi te Logres.

[*Now, seith the story, that whan...*]
Na het vertrek van de boden vult (*stuffed*) Arthur zijn *citees* en kastelen met *gode and trewe* mensen. Merlijn vertelt hem van de missie van Vlfijn en Bretell, hoe ze waren aangevallen door de zeven ridders en nu terugkomen met de twee koningen. Hij raadt hem aan hen *wurshipfully* te ontvangen (want *they beth I-born of the highest lynage of the worlde, and moche higher than ye be youre-self, and so be theire wyfes also*).[4]

132 De koning vraagt hem om advies en Merlijn zegt de straten te behangen met rijke kleden (*of silke*) en al de *dameselles carolles* te laten zingen en hen zingend tegemoet te trekken. De koningen zullen zondag komen. Op die dag trekt in grootse processie de koning met zijn baronnen en de aartsbisschop de koningen tegemoet en op advies van Merlijn geeft Arthur grote geschenken aan de volgelingen van de twee koningen en hij wordt door rijk en arm bemind. Als ze in Logres komen, beginnen de *caroles* en de *daunces* van de *ladies and damsels* en de toernooien van de jonge *bachelers*, die tot in de nacht duren. Het weer is fraai, de straten zijn met *small grasse* bestrooid; wierook en *myrre* is in de vuren en in de vensters zijn vele lichten.

133 De *lordes* komen bijeen in de *maister mynster*, waar de aartsbisschop de Mis zingt, waarna ze naar het paleis gaan om te eten. Kay bedient aan tafel met Lucas *the boteler* en Gifflet, de zoon van Doo van Cardoell, die de *maister forester* was geweest van Vterpendragon, en Vlfijn en Bretell. Na *mete* wordt de *quyntayne* opgesteld en de jonge *bachelers* gaan toernooien (*bourded*). Ze verdelen zich in twee partijen. De koningen Ban, Bors en Arthur kijken met de aartsbisschop en Antor toe vanuit de ramen. Uit de *renge* komt Gifflet (zoon van Do van Cardoell) tegenover een ridder van Benoyk, Ladynas.

134 Ze breken hun speren en vechten zo woest, dat beiden neergaan. Dan beginnen allen te strijden om de twee te redden. Grote daden worden verricht door Lucas de bottelaar, *cosin germain* van Gifflet. Niemand kan zijn slagen weerstaan. De drie koningen prijzen hem zeer. Niemand weet wie de overhand krijgt. De twee ridders zijn weer te paard gezet en Gifflet verricht grote *dedes of armes*. 300 ridders van Benoyk komen te hulp, evenals 300

[4] Omdat ze afstammen van de zus van Jozef van Arimathea, de oom van Jezus.

van de andere kant en harde klappen worden uitgedeeld. Als de speren zijn gebroken worden de zwaarden getrokken. *Many feire cheualries* worden aan beide zijden verricht.

135 Boven alle anderen worden Gifflet (zoon van Do) en Lucas *the botiller* geprezen voor hun *prowesse*. Na een hele tijd springt Kay *oute of his enbusshement* met vijf *felowes* (*well horsed*). Zij hakken in op de anderen als *faucouns amonge starlinges*. Kay wordt zeer geprezen; dan komen Marke de la roche, Guynas le Bleys, Drias de la foreste sauge, Belyas *the amerouse, of maydens castell*, Blyos de la casse, Madyens le crespes, Flaundryns le blanke, Grassien *the castelein* en Placidas le gays. Ook de *felowes* van Benoyk doen het goed. Wanneer zij de nederlaag van hun partij zien, keren ze terug en hakken in op de grootste *presse*. Kay is voor zijn *felowes* (*desirouse to shewe his knyghthode*) en hij zou een fantastisch goede ridder zijn, als hij niet zo vol met woorden was, want zijn *euell speche* maken hem gehaat. Deze *tecche* ['tik'[5]] had Kay gekregen *in his norice* (van zijn min), bij wie hij zoog (*sowke*) in plaats van zijn moeder, die een hele goede vrouwe was.

136 Daarentegen is Kay vol *myrte en Iapes* [grappen en grollen] in zijn spraak en is een van de beste en vrolijkste *felowes*, die er te vinden zijn. Hij treft Lydonas, die de hele dag het goed had gedaan, en werpt hem tegen de grond. Dan werpt hij Gracien (van Trebes) om en roept "Clarence", het teken (*signe*) van koning Arthur. Deze en de koningen Ban en Boors prijzen Kay zeer. Daarop geeft Lucas, *the botyller*, zijn paard *the spores* de grootste *presse* in en brengt Blios ten val, waarvoor hij zeer geprezen wordt. Gifflet ziet Blioberes en twee van zijn *felowes* op Kay inhakken en Placidas Kay op de helm slaan, waarop hij Blioberes ten val brengt en Placidas op de helm slaat, zodat hij valt.

137 Als Kay weet dat Gifflet hem verlost heeft, vraagt hij zich af hoe hem te *quyte* [vergoeden]. Deze twee beminnen elkaar de rest van hun leven. Gifflet ziet Ieroas en snelt woest op hem af met zijn zwaard en hakt een stuk van zijn helm af en doodt hem bijna. Een groot kabaal stijgt op en zijn vrienden komen Ieroas te hulp. Ook de *felowes* van Kay komen en dan begint *the melle grete and hidouse*. De vijf vrienden werpen de eerste vijf, die ze tegenkomen, ter aarde en doen grote daden. Het toernooi begint weer aan beide zijden en duurt tot *evenesonge*, als de koningen uit het paleis afdalen en, aangezien beide partijen gelijk zijn, het toernooi afblazen.

138 Eenieder gaat naar zijn *ostell* om te rusten. De koningen gaan *euesonge* horen en dan *to soper* en daarna beginnen *carolles* en napraten over het toernooi. Ze zeggen dat koning Ban's vijftien ridders het het best hebben gedaan. De *loos* en de *pris* geven ze aan Kay, de steward, Lucas de Bottelaar en Gifflet, zoon van Do. De drie koningen, de aartsbisschop, Antor en Guynebans, de broer van de twee koningen, gaan naar een kamer (bij de tuin bij de *temse* [Tames]) met Vlfijn en Bretel. Koning Arthur moet lachen, denkend aan Merlijns woorden, en hij beveelt Vlfijn en Bretell de waarheid te vertellen, hoe het hen vergaan was op hun missie. Ze kijken elkaar aan, glimlachen en zeggen, dat het geen zin heeft het hem te vertellen, aangezien iemand het hem al verteld heeft. Ban vraagt wie dat was en Bretell zegt, dat het Merlijn was, die nu in zijn [B's] kamer rust.

139 Ban wenst hem te zien. Arthur zendt Vlfijn naar hem en hij komt voor de koning. Ban vraagt Merlijn hoe hij deze dingen weet. Merlijn vertelt een deel van zijn leven. Dan stelt Guynebande, *the clerke*, hem vragen en Merlijn geeft antwoord naar waarheid en zegt dat hij nooit een *clerke* vond, die *spoke to hym of so high clergie*. Wanneer de *disputaciouns* over zijn, spreekt Merlijn tegen de twee koningen en zegt hen, dat Arthur hun heer zou

[5] Zie *DAF* 556a: *teche*, oude vorm van *tache* (smet, vlek), 1) marque distinctive, bonne ou mauvaise; 2) tache, etc.

moeten zijn en hen zou moeten helpen. De koningen vragen of Arthur de zoon van Vterpendragon is. Koning Ban vraagt Merlijn hen te verzekeren van één ding, dat ze zullen vragen.

140 Merlijn stemt toe te zweren. Ze gaan naar bed. De drie koningen en de aartsbisschop slapen in één kamer. Merlijn leert Guyneband vele grote *maistries* en vele *feire pleyes*.

Hoofdstuk 10: De strijd tussen Arthur en de rebellerende koningen te Bredigan.

Merlijn wekt de koningen, die zich aankleden en naar de *mynster* gaan, waar de aartsbisschop de mis zingt. Merlijn zweert dat Arthur de zoon van Vterpendragon is, verwekt bij Ygerne in de nacht, dat de baron werd gedood. Vlfijn zweert, dat Merlijn de waarheid spreekt. De twee koningen brengen *homage* aan Arthur.

141 De vreugde is groter dan tevoren. Merlijn en de anderen gaan beraadslagen en hij verzoekt de koningen te doen, zoals hij hen aanbeveelt. Ze zeggen dat te zullen doen en hij bedankt hen. Dan vertelt hij dat Arthur geen vrouw heeft, maar dat er een *right feire* maagd is, Gonnore, de dochter van koning Leodegan van Carmelide, die in oorlog is met koning Rion, van het geslacht der reuzen (*Geauntes*). En hij stelt voor, dat ze een jaar of twee bij koning Leodegan verblijven, die Arthur zijn dochter tot vrouw zal aanbieden.

142 Ban vraagt hoe het hun eigen landen zal vergaan als ze dit doen. Merlijn zegt, dat wat ze verliezen aan de ene kant, ze dubbel zullen winnen aan de andere. Ban zegt, dat Merlijn wijzer is dan zij allen en dat hij zal doen, zoals hij hem aanbeveelt. Merlijn zegt, dat ze niet zullen bewegen tot de Vasten (*lenton*), want er zal een grote strijd in dit land zijn. De strijdkrachten moeten gelegerd worden in het woud van Bredigan. Ban vraagt of hij op tijd hulp uit zijn land kan krijgen. Merlijn zegt er sneller heen te gaan dan welke bode ook. De strijd zal plaats hebben met *Candilmesse*.

143 Hij zal morgenavond in Gawnes zijn. Tegen Arthur zegt hij meteen te zullen gaan, en raadt hem zijn ridders(, *seriauntes, and arblasters*[6]) te verzamelen, met ieder *vitaille* voor vijftien dagen. De *gouernours* zullen zijn Lucas de bottelaar, Gifflet, Vlfijn en Bretell. Ban vraagt hij om de herkenningsring voor diens neef Leonces de Paerne. De twee broers zijn zeer verbaasd, want zij meenden, dat niemand ervan wist. Ze zeggen hem te vertrouwen en Ban geeft de ring aan Merlijn, die naar Blase gaat en hem dit alles vertelt, wat deze opschrijft in zijn boek (zodat wij het weten).

144 ‘s Morgens tegen *pryme* komt hij bij de stad Gannes en toont Leonces de ring, die veel volk verzamelt voor Benoyk (acht dagen voor *yoole*). Ze zetten bewakers in de forten van Gannes, o.a. Lambeges en Pharien, zijn oom, en in Benoyk Rahier de haut mur, en in Trebes Bawdewyn, de zoon van Grassien. En aangezien dit laatste het beste kasteel is, zijn hier de twee koninginnen. Te Mouloir, een sterk kasteel van koning Boors, laten ze Placidas. Merlijn voert het leger veilig ‘s nachts naar de kust, waar ze aan boord gaan. Arthur (*on the tother syde*) roept zijn vrienden zo heimelijk mogelijk bijeen. Meer mensen komen dan hij had verwacht. Er zijn er 10.000 te paard. *All the cariage of the lond* brengt *vitaile*. Het land van Bredigan is een der wildste plaatsen.

145 Arthur zet wachtposten op, zodat niemand ongezien zal passeren. En niemand, die niet houdt (*heilde*) van koning Arthur mag erdoor tot na *Candelmasse*. De gewone volk (*mene peple*) vraagt zich af wat het te betekenen heeft. [*But now stenteth the tale of hem, and returneth to speke of the vij kynges that were discounfited at Clarion, and all her*

[6] = arbalétrier, kruisboogschuttter.

companye, as ye haue herde.] De zeven koningen zijn triest na hun nederlaag. Ze zweren wraak te zullen nemen op Arthur en zijn *enchauntour*. Ze reizen met korte trips naar hun landen en beleggen na een maand een *parlament* in een land tussen Gorre en Schotland en ze besluiten hun vrienden te vergaderen en op een bepaalde dag bijeen te komen te Bredigan.

146 Hertog Escam van Cambenyk komt hen helpen evenals koning Tramelmens van Northwales met 6Ml man, koning Clarion met 3Ml, de Koning met de 100 Ridders met 3Ml, koning Loth van Orcanye en Leonoys met 7Ml, koning Carados van Strangore met 7Ml, koning Vrien van Gorre met 7Ml en koning Ydiers van Cornewaile met 6Ml. Zij zenden spionnen door het land, maar Arthurs wachtposten grijpen hen en ze worden allen in de gevangenis gestopt. De koningen komen bijeen bij kasteel Bredigan en zenden *forrears* [fourageurs] uit, maar die kunnen weinig vinden (want op advies van Ban & Boors was alles in kastelen gestopt). Ze verwoesten het land met vuur en laten uit hun eigen land *vitaile* brengen voor het leger (van 60Ml). [*But now cesseth the tale to speke of hem, and speketh of Merlin, and of the socour that he bringeth oute of the litill Breteyne, as ye haue herde be-fore.*]
[*Now, seith the boke, that ...*]
Merlijn, Leonces, Pharien en Antoynes, de *stiwarde* van Benoyk, zeilen naar *the bloy bretaigne*, dat volgens het boek zo wordt genoemd: Na de vernietiging van Troje (*troye*) vluchtten twee baronnen; de ene was Brutus, die een stad Nieuw Troje bouwde en het land werd naar hem Bretaigne genoemd.

147 Veel later kwam een koning Logryn(s), die de stad verbeterde en de naam veranderde in Logres. Na de dood van koning Arthur en Lancelot was er een grote pest, die zoveel mensen doodde, dat de harten der overgeblevenen *bloy and blake* waren, vanwaar de naam Bloy Bretaigne. De andere uit Troje vluchtende baron was Corneus, van het geslacht der reuzen (*Geauntes*); hij stichtte steden en kastelen en noemde het land Cornewaile [*and of hym come the Geauntes, as seith the frenshe book... But now returneth the tale to Merlin, that cometh in the see, and with hym bryngeth the socour and helpe to kynge Arthur oute of litill breteigne*.]
[*Now seith the boke that...*]
Wanneer Merlijn en zijn gezellen in Groot-Brittannië arriveren, beveelt hij hen de harnassen te trossen (*trussed*) in zakken, want ze moeten niet treuzelen.

148 En op de vijfde dag komen ze in het woud van Bredigan, waar ze Arthurs leger aantreffen. Ze rusten een week. Dan komt Merlijn naar de *wardeyns* van het leger en zegt, dat hij de drie koningen gaat halen en dat niemand het leger mag verlaten vanwege de vijanden ten getale van 40Ml (tegenover zijn 25Ml). Vlfijn zegt dat een ander met de boodschap zou moeten gaan, maar Merlijn zegt hen ongezien te kunnen brengen. Hij vertrekt plots.

149 Dezelfde nacht komt hij in Logres. Hij verschijnt zo plots voor de drie koningen, dat ze niet weten vanwaar hij komt. Hij verzoekt hen zich gereed te maken om met hem terug te keren naar het leger. Ban vraagt of zijn hulptroepen zijn gekomen. Merlijn zegt, dat er 25Ml ruiters aan Arthurs kant zijn, maar tien koningen en een hertog aan de andere kant en 50Ml ruiters; en dat ze goede ridders zijn. Maar hij hoopt met Gods hulp veel te doen door zijn *witte* [kennis]. Hij zegt hen, dat er een grote strijd zal plaatsvinden, waarin slechts 24 aan Arthurs kant vallen, maar duizenden aan de andere kant. Hij zegt hen zich gereed te maken. Ze maken zich gereed en gaan *to soper*. De koning vraagt Merlijn of ze zich moeten bewapenen. Na te hebben gegeten (*souped*) trekken ze warme kleren aan (*for the froste was grete, and the mone shone clere*) en reizen verder.

150 Antor rijdt op een grote hengst. Merlijn is *Guyde* [gids] tot ze komen bij een groot bos, waar ze afstijgen om te eten en te drinken. Merlijn spreekt tegen Arthur en adviseert hem *yeftes* te geven zoals nooit tevoren, opdat hij de harten van zijn mensen zal winnen; er is n.l. een zeer grote schat op die plek en Merlijn toont de koningen een bron en maakt daar een teken. Dan rijden ze dag en nacht tot ze komen bij het woud van Bredigan. Het is erg koud (het is *Janever*, een week voor *Candelmesse*).

151 Merlijn vraagt wie de *vaunt garde* neemt en voorspelt Arthurs vrienden de overwinning. Kay draagt de banier van de koning en met hem zijn Gifflet en Lucas de bottelaar, Marke de la Roche, Aguyuas li Blois, Drias de la Forest Sauage, Belias *the* Amerouse en Flaundrins le Bret. Deze acht waren in de eerste *sheltron*[7] met 4Ml ruiters. Bretell leidt de *secunde* divisie (*bateile*) (van 3Ml), Vlfin de derde, waarin (*in this warde*) koning Arthur en 4Ml. Merlijn rijdt voorop op een grote *courser* om hen te gidsen. Dan verdeelt koning Ban zijn lui en geeft de eerste *warde* aan Pharien, die ook het *ensigne* van koning Boors draagt en vergezeld wordt door Moret de la Veye, Ladunas, Pales de Trebes, Grassiens li Bloys, Blioberis en Meliadus *the Blake* met 3Ml, de tweede aan Leonce van Paerne met 4Ml, de derde leidt koning Boors van Gannes met 4Ml en de vierde *bataile* leidt koning Ban van Benoyk, die zijn *signe* aan Aliaume, zijn steward, te dragen geeft, met 4Ml.

152 Ze rijden weg bij maanlicht. [*Now cesseth the tale to speke of hem at this tyme, and returne to telle of the Danes, and of the kynges that marcheden to the londe a-boute, that become to werre vpon the kynge Arthur*.]
[*Now, seith the boke, that...*]
De koningen Brangore, Margans en Hardogabran (*nevewe* van koning Amynadus der Denen, oom van Aungier, die door Arthurs vader gedood was) horen, dat de zeven baronnen strijd voeren tegen Arthur, en roepen hun mensen van ver en dichtbij (30Ml ruiters) en vallen het land binnen en verwoesten alles. Ze belegeren kasteel Vandelers in Cornewaile en blijven daar lang, tot koning Arthur hen verjaagt. [*But now of hem no more speketh the boke at this tyme till the mater it asketh, but repaireth to kynge Arthur and to Merlin, and to kynge Ban, of benoyk, and kynge boors, of Gannes, and telleth how thei were in-batailed a-gein the xj kynges that were be-fore the castell of bredigan.*]
Het boek zegt, dat terwijl de koningen Arthur, Ban en Boors hun divisies aldus arrangeerden, de elf koningen geen wachten uitzetten. Ze slapen allen in de tent van de koning, genaamd Roy de Cent Chiualiers.

153 Koning Looth heeft een *ferfull* droom (een grote wind blaast alles om, dan een wereldschokkende bliksem, dan een alles wegspoelende regen, dreigt te verdrinken), ontwaakt en vertelt het zijn gewekte *felowes*. Ze begrijpen, dat ze weldra strijd zullen hebben, wekken hun ridders en sturen hen op speurtocht door het gebied om niet verrast te worden. Merlijn jaagt Arthurs mensen op, want hij weet van de andere partij, en ze stuiten op (*fallen on*) de verkenners, die beangst Merlijn vragen, wie ze zijn. En hij zegt, dat het koning Arthur is, gekomen om zijn land weer te *chalange*. Daarop keren ze spoorslags terug naar hun leger en roepen: "Verraad! Te wapen!" Allen rennen naar hun wapens.

154 Merlijn zendt hen een stormwind, die hun tenten omblaast en grote *damage* aanricht, wanneer Arthurs mensen hen aanvallen. De elf koningen trekken de open vlakte in en laten de *trompe* blazen en verzamelen de overgebleven mannen (tweederde) bij de ingang

[7] Zie Skeat, 431b: *shelter*, a curious corruption of ME *sheldtrume*, a body of guards or troops; a squadron; frequently spelled *sheltron, sheltrun* (AS *scild-truma*, 'shield-troop').

van het woud bij een rivier (zo'n 20Ml). Als Arthur ziet, dat alle ***herbegage***[8] voor hem is achtergebleven, vraagt hij Merlijn, die hem zegt naar de ***passage at the forde*** te gaan en tegen de 20Ml te strijden, terwijl Ban en Boors een omweg maken en vanuit het woud aanvallen.

155 Ze doen dit en Arthur trekt op de elf koningen af en het water wordt rood van het bloed van de ridders. Vlfijn komt Kay en zijn makkers te hulp. Ze slaan zo heftig erop los, dat de herrie op een halve mijl te horen is. Bretell komt hen ondersteunen en ziet Vlfin van zijn paard getrokken worden en gaat erop af. Koning Clarion komt hem tegemoet en ze verbrijzelen hun speren.

156 Ze liggen beiden bewegingsloos op de grond en beide partijen komen hen te hulp. Een grote ***medle*** begint, die lang duurt. Gifflet wordt te paard gezet door Kay, die koning Loot neerwerpt. De Roy de Cent Chyualers treft Kay zo zeer, dat hij tegen de vlakte gaat, en brengt zijn paard naar koning Loot. Gifflet velt een ridder van de Koning de Cent Chyualers en brengt zijn paard naar Kay.

157 Ook de andere koningen verkrijgen paarden (Ventres, Ydiers en hertog Escam). De acht baronnen doen een nieuwe aanval. Arthur steekt het ***forde*** over en komt bij Vlfijn te voet en Bretell. Hij werpt zich in de dikste ***presse*** en komt tegenover Tradilyuaunt, koning van Wales, die hij in de linkerzij verwondt en neervelt en zijn paard naar Vlfijn brengt, die zich in de ***presse*** werpt. Arthur verricht daar vele ***merveiles in armes*** en iedereen wijkt voor hem uit. Dan komt de Roy de Cent Chiualers op Arthur afgestormd en slaat hem op de helm.

158 Arthur slaat hem met zijn paard ter aarde. Kay geeft een loslopend paard aan Antor, die Margnamur, (steward v/d K.d.100 R.) velt en zijn paard naar Bretell brengt. Gifflet verdedigt Lucas tegen veertien man. Bretell komt erbij en slaat een man tot op de tanden, een tweede de arm af, een derde de linkerschouder. Gifflet splijt het hoofd van een en brengt zijn paard naar Lucas, die tegen Aguysans, de koning van Schotland rijdt en ter aarde velt. Mares springt op het paard en rijdt de strijd in en vindt Belias en Flaundryns.

159 Van beide zijden snelt men te hulp, er is een grote ***medle*** en de twee koningen worden gered. Arthur snelt Kay en Giflet te hulp en doodt iedereen om zich heen. Kay en Gifflet, Bretell, Vlfijn en Antor vechten met de koningen.

160 Dan komen de koningen Ban en Boors uit het woud. De prinsen en baronnen zonderen zich af om te vergaderen. Koning Loot zegt zich te willen wreken en wordt geprezen door de Roy de Cent Chiualers, koning Carados, hertog Escam en koning Clarion van Northumberland. Loot stelt voor dat zeven van hen optrekken tegen degenen, die vers uit het bos komen en te zorgen, dat ze niet ingesloten raken; de andere vijf om achter te blijven. Koning Loot, de Koning de Cent Chiualers, hertog Escam en koning Aguysans nemen 12Ml man mee, verdeeld in zes ***wardes*** en rijden naar de ***strait*** tussen het bos en de rivier.

161 De koningen Brangore, Vrien, Ventres, Clarion en Tradilyuaunt, die met 7Ml man achterblijven, verschansen zich (***heilde her enbuschement***) in een ***litill grove*** en verdedigen zich ***right sore***. De strijd duurt tot de ***even***. De koningen Ban en Boors en Leonce en Pharien leiden de eerste ***bataile*** en komen tegen koning Ydiers, die met zijn lieden teruggedreven wordt tot de ***warde*** van Aguysans. Leonces van Paerne komt Phariens' mensen te hulp en drijft hun vijanden terug tot hertog Escams ***warde***. Koning

[8] Zie *DAF* 351b: ***herbergage (-gail, gaille)***, 1) action d'héberger; 2) campement; logement; 3) auberge, etc.

Boors komt met de grote banier met het *feilde* van *ynde* [indigo] en een gouden balk (*bende*), wat Ydiers zeer doet vrezen.

162 De Roy de Cent chiualers vraagt wie dat is en Carados zegt tegen Boors te zullen optrekken en rijdt op hem af. Ze breken hun speren op elkaar en velen gaan tegen de grond. Koning Boors geeft zijn banier over aan zijn peetzoon Blaaris, want hij wil wel eens laten zien hoe de *bretouns* wapens kunnen dragen. Hij treft een ridder zo zeer, dat die zijn nek breekt, en verricht wonderlijke wapenfeiten.

163 De Koning de Cent chiualers komt Carados te hulp, maar de *prowesse* van Boors overstijgt alle anderen. Koning Ban komt de *stour* in en geeft zijn banier (*Crownes of goolde and asure bendes entrauerse lysted as grene as a mede* [meadow]) aan Antony zijn steward. De baronnen zien, dat ze het veld moeten ruimen. Koning Loot verzamelt zijn *company* (huilend). Aan beide zijden worden speren gebroken, de aarde beeft onder de hengsten en de echo van de grote slagen is op een halve mijl te horen. Wanneer koning Ban is gekomen, wordt de andere partij teruggedreven en hij richt in de *medlee so grete matirdom*, zo'n grote slachting (*occision*) aan, dat allen vluchten voor zijn zwaard.

164 Koning Loot, de koning de Cent Chiualers en Margamour komen (*the batailes entermedled*) en zijn, als ze Ban zien, *right wroth*. Koning Loot slaat Ban op het schild. Ban slaat Loot terug en dan de Koning de Cent chiualers, die met zijn paard op de grond rolt. Dan rent koning Brangore op Ban af en slaat meer dan een kwart van zijn schild af. Ban slaat hem op de helm (*slyt sercle and koyf*), zodat hij neerstort. Maar de twee koningen worden overeind geholpen en beginnen de *medle* tegen Ban weer, die zich goed verdedigt. Koning Arthur ziet Ban te voet, *in myddell of the presse*, komt, *brekynge the presse*, en doet vele wonderlijke wapenfeiten.

165 En als hij Ban in zo'n grote *myschef* ziet, *he wax wode for Ire*. En hij rijdt op een *richely horsed* ridder af, slaat hem op de helm, zodat hij neergaat, en geeft zijn paard aan koning Ban: "Vriend, hop op, want *in euell tyme* zijn onze vijanden gekomen; weldra zal je hen het veld zien ruimen." Samen richten ze grote *damage* aan onder de vijanden en jagen hen naar het bos. Marganors smeekt de koningen te blijven om hun mensen te helpen. Arthur en Ban jagen achter hun vijanden aan tot ze bij een brug (van *tymber* en planken) komen over een breed water.

166 Merlijn zegt Arthur zijn land in te gaan en en zijn vrienden mee te nemen, terwijl hij naar Blase gaat, die zegt dat hij dwaas is zoveel bij Arthur te zijn. Merlijn vertelt hem alles wat er gebeurd is en Blase schrijft alles op in zijn boek. [*But now leueth the tale to speke of Merlyn and of Blase, and speketh of kynge Arthur and of the twey other kynges that ben in his company*.]

Hoofdstuk 11: De daden van koning Arthur na de strijd, en zijn vertrek naar Tamelide.

[*Now seith the book whan...*]
Wanneer Arthur zijn vijanden verslagen heeft, keert hij blij en vrolijk terug. Leonce, Pharien, Gifflet en Lucas houden de wacht, terwijl de anderen rusten.

167 Arthur laat alle rijkdommen op een hoop leggen. De drie koningen verdelen de schat onder hun aanhang, evenals de hengsten, *palfreyes* [telgangers] en zijden doeken, en gaan naar Carmelide, terwijl Pharien, Grassien en Leonces (*lorde of Paerne*) naar hun land teruggaan, opdat koning Claudas het geen *stade* [? = schade] doet. De koningen verblijven te Bredigan (in de *marche* van *breteyne the grete* en in de *marche* van Carmelide) in afwachting van Merlijn, waar groot feest is. Na het eten gaan de koningen *vp* in de *loges*,

die *vpon* de rivier waren, om de weiden en tuinen te bekijken en zien een grote *karl* met een boog in de hand en pijlen in de gordel aankomen, die een wilde gans en een *malarde* [wilde eend] schiet en aan zijn gordel hangt, naar de *loges* komt en naar koning Arthur schreeuwt (*whowped*), die de *cherll* vraagt of hij de vogels wil verkopen.

168 Deze draagt grote *boysteis* schoenen van *netes leder* en een *cote* en *hoode* van *rosset* [roodbruine eigengesponnen stof; boerendracht] en gegord met een riem van zwarte schapehuid. Hij is groot en lang en zwart en ruw geplooid (*rowe rympled*) en lijkt wreed en *fell* en spreekt tegen de koning over de schat, die in de aarde wortelt (*rote*). Als de koningen zijn woorden horen, kijken ze elkaar aan. Ban vraagt de *karll* wat hij zei, maar die antwoordt niet, waarop Ban vraagt, wie hem zei, dat koning Arthur schatten in de aarde heeft. De *cherll* zegt, dat een *wylde man*, genaamd Merlijn, het hem zei.

169 Dan komt Vlfin en herkent in de *cherll* Merlijn, die hem met de vogels wil wegsturen, en begint hartelijk te lachen. De koning vraagt waarom. Dan komt Kay de seneschal en vervolgens Bretell, die ook Merlijn herkent. De koning vraagt waarom hij lacht, waarop de *cherll* luid lacht en Vlfin de koning vraagt, of hij Merlijn niet kent. De koning is zeer ontsteld en zegt de *cherll* nooit eerder gezien te hebben.

170 De twee andere koningen zijn zeer verbaasd en zeggen Merlijn nog nooit in zo'n *habite* gezien te hebben. Vlfin neemt de koningen naar een kamer om met hen te spreken. Als ze terugkeren naar de *halle*, vinden ze er Merlijn in zijn oude gedaante. Arthur zegt Merlijn, dat hij weet, dat hij van hem houdt, omdat hij hem deze vogels gegeven heeft. Merlijn lacht. Ze blijven er tot *lenton*.

171 Door Merlijn maakt Arthur kennis met een wonderschone maagd, Lysanor, dochter van de overleden *Eirll* Sevain en erfgenaam van kasteel Campercorentyn, die hem *homage* komt doen samen met andere baronnen. Met Merlijns hulp ligt op een nacht Arthur met haar en verwekt Hoot, later een genoot van de Ronde Tafel. Met *mydlenten* neemt Arthur van haar afscheid en gaat met de twee koningen naar Tamelide. [*But of hem now ne speketh the tale no more now at this tyme, but returneth to speke of the xj kynges that were disconfited, and telleth where thei be com and whider thei yeden* (= went)].

Hoofdstuk 12: De terugkeer van de elf koningen naar hun steden, en hun treffen met de Saksen.

Na hun nederlaag rijden de baronnen heen. Ze zijn hongerig en koud en komen bij de stad Sorhant van koning Vriens, wiens *nevew* Bandemagu hen met grote vreugde ontvangt.

172 Ze blijven daar tot ze geheeld zijn. Maar na drie dagen komen boden van Cornewaile en Orcanye hen vertellen van de *losse* en *distruxion*, die de Sarazijnen door heel hun landen doen, die het kasteel Vandebers belegeren. Als de *lordes* deze tijdingen vernemen, beeft (*trymbled*) hun vlees en ze huilen. Koning Brangore stuurt boden naar alle koningen en verzoekt hen met hem te komen spreken. Ze komen in Vriens grote *halle* en zijn *mewet* als waren ze *dombe*. Koning Clarion vraagt Brangore wat hij te zeggen heeft en deze zegt: "We hebben de waarheid gehoord, dat de *sasnes* [Saksen] van koning Aungier uit Saxoyne ons land zijn binnengevallen, het plunderen en brandschatten en het kasteel Vandebers in de *marche* van Cornewaile belegeren."

173 En ze hoeven geen hulp te verwachten van koning Leodegan van Tamelide, die reeds twee jaar in strijd is met koning Rion, noch van koning Pelles van Lytenoys, want die hoedt zijn ziek liggende broer Pellynor, die pas zal genezen als hij komt, die een einde maakt aan de avonturen van de seint Graal, noch van zijn broer koning Alain, die ziek ligt en nooit zal genezen tot de beste ridder van alle Bretouns komt en hem vraagt waarom hij die

ziekte heeft en wat *hys helpe* zou zijn, noch van de koning van Sorloys, want Galehaut, de zoon van de *Geaunte, of the oute yles*, strijdt tegen hem, noch van de koningen Berennain, Anadonain en Clamadas, die allen oorlog voeren, noch van Calchous, de *cosin* van de koning de Cent chiualers. Als Galehaut deze twee rijken heeft veroverd, zal hij hen aanvallen (want hij wil het rijk van Uterpendragon). Ze hebben veel verloren door de raad van Merlijn, die de koningen Ban en Boors ging halen in Klein Brittannië. Zolang Merlijn in het land is, kunnen zij niet tegen hem op.

174 Ze moeten het land redden van de *vn-trewe* en *misbelevynge* Sarazijnen. Dan staat koning Tradilyuaunt op en adviseert hen heel hun *chyualrie* te verzamelen tegen de Sarazijnen en strijd te leveren. De *lordes* prijzen hem voor zijn raad en besluiten de *Citee* Huydecan te bevoorraden (*stuffe*) en in ieder garnizoen zo veel mogelijk lieden te zetten en hen te bevechten als ze uitgehongerd zijn.

175 Dan staat Loot op en zegt, dat Arthur hen grote schade zal doen vanuit Tintagel en Castell de la Roche (die allebei goed bevoorraad zijn). Als de Saksen de overhand krijgen, zullen de baronnen het eerst eraangaan. De koning de Cent chiualers staat op en zegt dat de koningen Ban, Boors en Arthur koning Leodegan zijn gaan helpen, maar dat Merlijn alle forten goed *stuffed* heeft.

176 Hij hoopt op vrede met hen en raadt aan, dat de *marches garnysshed* worden en dat ze dan het kasteel *the roche of saxons* nemen, dat van de schone zuster van Hardogebrant is, die veel weet van *egremauncye* en hen een grote steun is. De *lordes* kunnen niet begrijpen, waarom Arthur het land verlaten heeft. Ze hebben spijt overhoop te liggen met Merlijn en besluiten de *marches* van Galnoye en Gorre te *garnysshe* evenals Galuonye. Ze laten allen, die wapens kunnen dragen, opdraven, evenals *sowdiours* uit vreemde landen (voor *wages*). De eerste *Citee*, die ze bevoorraden is Nauntes (in Brittannië, richting Cornewaile). Daarheen gaat koning Ydiers met 3Ml man en de inwoners zijn blij. Herhaaldelijk vechten zij met de Saksen (*saisnes*) en winnen vaak.

177 De volgende stad, die ze *stuffe*, is Wydesans, waarheen koning Ventres gaat, die door de *lordes* van Wydesande in Cornewaile feestelijk wordt ontvangen, die de stad goed *stuffed* met *vitaile* en mensen en in de omgeving laat ronselen, zodat hij 7Ml mensen erbij heeft. En hij biedt de Saksen weinig soelaas (*socour*). Hij heeft een zoon van zestien van wondergrote schoonheid bij zijn vrouw Basyne, dochter van Ygerne en Hoel, hertog van Tintagel, genaamd Galeshyn, hertog van Clarence, die een van de 250 ridders van de Ronde Tafel wordt. Deze Galashene vraagt zijn moeder Basyne of ze niet de zus is van deze koning Arthur (die de elf koningen verslagen had met zo'n klein leger).

178 Ze begint te *water* en zegt zuchtend en huilend, dat Arthur haar broer is en dat haar moeder vaak klaagde over het verlies van haar zoon. Dan vertelt ze van de steen en het zwaard en Galashene wil door hem zijn zwaard omgord krijgen en hem dienen en trekt zich terug op zijn kamer. Dan stuurt hij een bode naar Gawein, de zoon van koning Loot met een ontmoeting de derde dag na Phasche te Newewerke, in Brochelonde.

179 [*But now rested the tale of the message of Galeshene, and speke of the kynges, how thei departed fro Shorhant, and wheder thei wente, and telleth of the auentres that to hem befillen.*]

[*Now, seith the boke, that after that kynge Ventres, of Garlot, was departed fro the Citee of Sorhant, and the other barouns also, as ye haue herde, That than...*]

Koning Loot gaat naar de *Citee* Gale met 4Ml man en roept al het volk naar hem op te komen. Hij hoedt de stad en de omgeving goed en laat de buit aan zijn *pore bachelers*, waardoor zijn *loos* stijgt, zodat ook anderen hem komen dienen. Loot heeft vier zonen:

Gawein, Agrauayn, Gaheret en Gaheries; maar de jongste, Mordred, werd door Arthur verwekt alsvolgt:

180 Toen de baronnen van het rijk Logres bijeen waren te Cardoell in Walys, waren Antor, Kay en Arthur in dezelfde *loigynge* als koning Loot en zijn *meyne*. Arthur was een mooie jonge *squyer* en bemint de mooie vrouw van koning Loot. Om middernacht gaat koning Loot naar een *parlement* bij het *blake crosse*.

181 Dan staat Arthur *stilliche* op en kruipt in bed bij de vrouwe en verwekt Mordred. *And whan he hadde don his delite with the quene*, valt zij in slaap en gaat hij terug *sleyly*. ‘s Morgens blijft hij bij het serveren bij haar knielen vanwege, naar hij haar zachtjes zegt, de grote *bountees*, die ze hem gedaan heeft en als ze beloofd heeft hem niet te zullen straffen, vertelt hij hoe hij met haar gelegen heeft. Ze wordt *rode* van schaamte en gaat meteen van tafel. En als het kind is geboren en ze weet, dat Arthur de zoon van Vterpendragon is, houdt ze veel van hem (A!; maar vert.: M!), maar durft dat niet te laten blijken vanwege koning Loot. Gawein komt op een dag van de jacht met zijn honden aan de lijn en hij is zeer knap om te zien.

182 [*But the tale of hym deviseth no more here saf only of a tecche* [‘tik’, zie p. 135] *that he hadde, that…*] Als hij opstaat, heeft hij de kracht van de beste ridder en bij het *pryme*-uur verdubbelt hij en ook bij het uur van *tierce*; en wanneer het middag wordt, krijgt hij weer zijn eerste kracht, die hij had bij het *tierce*-uur; en bij het uur van *noone* verdubbelt hij, en alle uren van de nacht, en in de ochtend heeft hij weer zijn eerste kracht. Als Gawein in de *halle* komt, vindt hij zijn moeder in overpeinzing van haar broer Arthur, zijn oorlog met de baronnen, de grote sterfte (*mortalite*) daardoor en ook de *saisnes*. Als ze Gawein ziet, die nodig geridderd moet worden, begint ze te huilen en zegt hem, dat hij aan het hof van koning Arthur zou moeten zijn en dat hij en zijn broers zeer te *blame* zijn, want ze doen niets anders dan op hazen jagen.

183 Gawein vraagt haar of Arthur echt zijn oom is en zegt niet met zwaard gegord te zullen zijn noch een helm te zullen dragen, tot koning Arthur hem tot ridder maakt. Zijn moeder zegt dat ze blij zou zijn, als zijn oom en vader vrienden waren. Gawein zegt niet meer thuis te zullen komen tot dat het geval is. Dan komen Agravayn, Gaheret en Gaheries binnen en Agravayn verwijt Gawein, zijnde de oudste, hen niet te hebben *lede forth* en stelt voor, dat ze meehelpen het land te verdedigen tegen Arthurs vijanden.

184 Gawein prijst zijn broers rede en zegt, dat ze binnen twee weken zullen vertrekken. Hun moeder is zeer verheugd en zegt hen paarden en harnassen te zullen geven. [*But now here resteth the tale of the moder and of the childeren, and speketh how the kynges departed fro Sorhant, that be yet sorowfull and wroth for theire discounfiture and losse, and also for the saisnes that be entred into her londes and Contrees.*]

[*Now seith the story that whan these thre kynges were departed fro their felowes fro Shorhant, that thei a-bode till sowderes com to hem grete plente.*]

Dan vertrekt Clarion naar zijn stad Bellande en *garnysshed* die met 3Ml man. Hij weet de Saksen te raken en vernietigt hun buit en voorraad. De koning de Cent chyualiers vertrekt met 3Ml man naar zijn stad Malonant. Zijn ware naam is Aguysans.

185 Dan gaat Tradylyuans naar North Walis met 3Ml man. Zijn volk is blij bij zijn terugkeer, want de Saxouns doen hen groot leed en schade. Hij roept allen, die wapens kunnen dragen, op (zo’n 7Ml) en verdedigt zich zo goed mogelijk, en *moche he hem greved toward* het Kasteel, dat Carnyle, de zus van Hardogabran, in haar *baillye* houdt. Deze doorgang kunnen de drie koningen niet krijgen, zodat langs die weg naar de *saisnes* mannen en *vitaile* komen, evenals door de *enchauntement* van Carnile, die het meest van die kunst kent

op Morgain na en Nimiane, waarvan Merlijn zoveel houdt, dat hij haar alle wonderen van de wereld leert [*as this boke shall declare yow here-after*]. Dan vertrekt uit Sorhant koning Brangore met 3Ml man naar zijn hoofdstad Strangore, dat naast de *roche of Saxouns* is, en roept soldaten op en verzamelt 6Ml man.

186 Zijn vrouw is de dochter van koning Adryan, de keizer van Constantynenoble, wiens andere dochter getrouwd was met de koning van Blagne en Hungre, die na vijf jaar huwelijk sterft en een wonderschone zoon nalaat, genaamd Segramore.
De faam (*renomee*) van koning Arthur (en van zijn grote *largesse*) verspreidt zich over alle landen en is in Costantynnoble op ieders lip. De vijftienjarige Segramore verlangt zeer ernaar door Arthur geridderd te worden. En zijn *graunt-sire*, koning Adrian, raadt hem aan zich te laten ridderen (*take the ordere of knyghthode*) en zendt hem rijk *arayed* naar Groot-Brittannië. [*But now cesseth of hym to speke more at this tyme, and turneth to telle how these other kynges departed fro Sorhant*.]

187 Vervolgens vertrekt koning Carados met 3Ml man naar zijn hoofdstad Eastrangore en verzamelt 7Ml *speres and gode men of werre*. Hij trekt de bossen in en valt aan als de Saksen komen *in forrey*. Dan vertrekt Aguysans, de koning van Scotlonde, de rijkste van al die koningen en ook de jongste, maar niet zo goed met de wapens. Hij verzamelt zijn volk (5Ml) en gaat naar Corenge in Schotland, een grote en rijke stad, slechts twintig Schotse mijlen van Kasteel Vandesbires, dat door de Saksen belegerd wordt. In Corenges zijn 5Ml man en hij verzamelt van buiten nog eens 10Ml soldaten. Hij bevecht vaak de Saksen, soms verliezend, soms winnend; en hij versterkt de wallen van zijn stad.

188 Dan verzamelt de hertog Escam zijn mensen (4Ml) en vertrekt naar Cambenyk, waar ze blij zijn hem te zien, want de Saksen zijn genaderd tot het kasteel Arondell in de *marche* van Cambenyk en de *roche of Saisnes*, dat koning Arthur goed had *garnysshid* voor zijn vertrek naar Tamelide. De hertog roept zijn *power* op, zo'n 8Ml. De in zijn stad Sorhant achtergebleven koning Vrien verzamelt 9Ml plus 6Ml uit de stad en wint en verliest (*as is the fortune of werre*) en deze *stryfe* duurt lang, zodat het land verwoest wordt en arm. De Saksen rennen (*ronne*) door het land van koning Arthur en doen grote *damage* en niemand, die hen belet, tot *by a-uenture, as god wolde*, Hij schone jonge *squires* te hulp zond. [*And I shall telle yow hat thei were that so longe kepte the londes of kynge Arthur, till that he com a-geyn oute of the londe of Tamelide; so that the saisnes loste more and the barouns, that were his enmyes, than dide Arthur. And now returneth the tale a-gein to Galashyn, the sone of kynge Ventres*.]

Hoofdstuk 13: De avonturen van Gawein, Agravayn, Gaharet, Gaheries en Galeshyn; en hun strijd met de Saksen.

189 Als Galeshene weet, dat koning Arthur zijn oom is, stuurt hij een bode naar Gawein met het verzoek op de derde dag na *Pasche* te komen naar Newerk in Brochelonde met zijn broers. En als zij de boodschap vernemen, beloven ze daar te zijn *with-oute faile*. De bode komt terug met het antwoord van de *cosyns*, waarop Galeshene zich optuigt (*appareile*) en de dag na *Pasch* naar Newerke in Brochelonde gaat en als Gawein en zijn broers komen *grete feste* maakt. Gawein zegt dat hij graag elders was geweest en Galeshin vraagt waar.

190 Deze zegt de *prowesse* en *largesse* van de waardigste ridder ter wereld te willen gaan zien. Galeshyn vraagt wie dat is en Gawein zegt, dat het koning Arthur is, door wie hij zich het zwaard wil laten omgorden. Dit maakt Galashyn zeer blij en omarmt hem en ze vertellen elkaar de woorden van hun moeders. Ze besluiten over twee weken te vertrekken

en gaan uiteen. En, *to sey brefly*, Galashyn verzamelt 200 der beste ridders en vertrekt zonder *witynge* van zijn vader en gaat over achteraf weggetjes (*the most vn-couthe weyes*) naar Newerke en wacht daar op Gawein en zijn broers, die met 500 man komen (maar er zijn maar zestig ridders bij en twintig bij G.).

191 Ze besluiten naar Logres te gaan, de hoofdstad van hun oom Arthur.
Volgens het boek was het rond de *entre* van mei (wanneer de vogels met heldere stemmen zingen en alles blij is, als de wouden en weiden groen bloeien en vol verse tere kruiden zijn met allerlei kleuren en zoete geuren en de *amerouse* jonge lustige lieden blij zijn vanwege het *lusty seson*), dat Gawein, Agrauayn, Gaharet, Gaheries, Galashyne en hun gezelschap vroeg opstaan en op pad gaan. Ze zijn *wele armed* en dragen stalen hoeden, zoals *squyres* in die dagen gewoon waren, en hun zwaarden hangen aan de *pomell* van hun zadel, want het land was niet veilig vanwege de *saisnes*, die zo het land beroofden en verwoesten [*wherof was grete pite that so goode a londe sholde be distroyed for synne and for myslyvinge, as god hath ofte sithes chastysed diuerse remes*]. Op de derde dag ontmoeten ze de koningen Leodobron, Segagan, Mandalet en Sernagut, van het land der Ieren (*yroys*), die het land rond Logres hebben geplunderd en gebrandschat en een enorme *cariage* hebben opgebouwd (van 500 *someres* en 25 *cartes* en zeven *carres*).

192 Als de jongelui in hun buurt komen, vragen ze passanten (vluchtelingen), waar koning Arthur is en zij zeggen, dat hij in Tamalide is. De jongelingen zeggen het land te zullen verdedigen en behoeden tot hun oom terugkeert naar huis. Als de mensen horen, wie zij zijn, zijn ze zeer verheugd. De jongemannen (*childeren*) roepen: "Te wapen, *gentyll squyers*, want nu zullen we zien wie goed en *hardy* en waardig is om wapens te dragen." De *squyers* bewapenen zich en springen te paard.

193 500 mensen van het land komen hen te hulp. Het is, *as the storye seith*, in de namiddag en zeer heet *weder*. En de stof is zo dik, dat je nauwelijks een steenworp ver kunt zien. Dan komen ze bij de eerste *cariage* met meer dan 3Ml *saisnes* en werpen om en doden allen. Gawein doodt er meer dan de anderen; hij heeft een bijl in zijn hand en is *crewell and fiers*. Niemand kan zijn slagen weerstaan. Slechts dertig weten te ontkomen naar de *chiuachie* [ruiterij[9]], die achter hen aankwam met 7Ml, maar niet goed bewapend vanwege de hitte. Wanneer zij horen, dat *all was loste*, rennen ze naar hun (getroste) wapens.

194 De jongelingen volgen de Saksen en er heeft een hevige strijd plaats. Gawein doodt koning Noas van IJsland (*cleft hym to the briste bon*). Galashyn onthoofdt koning Sarnagut. Agravayn deelt grote slagen links en rechts uit en Gaheries jaagt Gynebande na, omdat hij Gaheret met een speer trof, en geeft hem zo'n harde slag, dat hij bezwijmt.

195 De Saksen sluiten hem van alle kanten in en gooien hem met zijn paard om. Een *squyer* komt naar Gawein, die Gaheret op het paard van koning Sernage heeft gezet, en vertelt van het gevaar waarin Gaheries is. Als dit tot Gawein doordringt, bidt hij tot seinte Marie Virgin, zijn broer niet te zullen verliezen.

196 Galashyn vraagt waar hij zo haastig heengaat. Ze vinden Gaheries zonder zijn stalen hoed. Gawein springt te midden van de vijanden en hakt om zich heen met machtige slagen, zodat niemand hem kan weerstaan. Ze slaan op de vlucht. Als Gaheries Gawein ziet, springt hij overeind. Agravayn brengt hem een paard, waarop Gaheries zeer blij is. De Saksen blazen op hoorns en *trumpes* en bewapenen zich en verzamelen zich door heel de *contrey*. [*But now cesseth awhile to speke of thise childeren and of the saisnes, and speke*

[9] Zie *DAF* 105b: *chevalcheüre, -cherie, -chie*, 3) troupe montée (van *chevalchier*, chevaucher = paardrijden).

of the men of the contrey that ledde the pray that the childeren hadde conquered, and the cariage to the Cite of logres.]

197 De mensen van de streek zijn zeer blij met de *wynnynge* van de jongelingen en gaan verheugd met de *vitaile* naar de stad. Wanneer de inwoners de buit (*pray*) zien, vragen ze hoe die verkregen is en openen de poorten om hen te ontvangen. Als de burgers horen van de jongelui, besluiten ze hen te gaan helpen, blazen een hoorn vanaf de *maister toure* en allen bewapenen zich en snellen de *maister gate* uit. De Castelein van Cardoell zegt, dat ze de stad niet onder mensen moeten laten, laat 2Ml achter en neemt 5Ml mee. Ze rijden uit.

198 De Saksen hebben zich in twee partijen gedeeld onder leiding van Madelans en Guynehan, die machtig en sterk is en Gawein een klap geeft, die met zijn bijl zo'n klap teruggeeft, dat het paard neerstort. De Saksen proberen hem weer in het zadel te helpen en Gawein te nemen.

199 Gawein baant zich een weg door de *presse* naar een *saisne*, velt hem tegen de grond, grijpt zijn hengst en springt in het zadel. Hij rijdt tussen de Saksen door en maakt zo'n *martire*, dat ze op hopen in het veld liggen, als hooi in een wei. Maar Guynehans is weer te paard geholpen en velt Agrauayn met zijn speer. Galashin slaat Guynehans op de helm, Gaheriet tussen nek en schouders (*as he was stopynge*), zodat zijn kop over het veld rolt. Galashin schopt het lijf van het paard en brengt dit naar Agravayn, die meteen begint te *meddelynge*. Als de Saksen zien, dat koning Gynehans dood is, zijn ze zo *a-masid* [amazed], dat ze terugvluchten naar de *bataile* van koning Madelen, hun *chief lorde*.

200 Gawein ziet zijn broers nergens en is ongerust, maar tenslotte ziet hij hen aankomen. Madalen heeft veel volk, zo'n 6Ml, en het ziet er niet best uit voor Gawein, maar dan komt de hulp uit de stad Logres. Gaweins mannen verversen hun paarden en rijden *streyte and close* en de Saksen vallen hen woedend aan vanwege de dood van Guynehans. Als de *socour* uit Logres aanvalt, is het verbrijzelen van speren te horen en dan worden de zwaarden getrokken en een grote *bataile and mortall* begint, want er wordt zoveel bloed vergoten, dat het in dikke stomen de vallei afstroomt. De strijd duurt de hele dag. Gawein doet wonderen *in armes*. Hij komt tegenover Madalen, die Doo van Cardoell, de *captein* van Logres, geveld heeft, en slaat hem met zijn bijl op de helm, zodat hij *slitte hym to the brayn*.

201 Als de Saksen zien, dat koning Madalen dood is, slaan ze op de vlucht en namen de benen (*wey*) naar Valdesbires, waar de belegering is. Als Doo weer in het zadel is geholpen, achtervolgt hij hen *vigerously*, maar ook de jongelingen zijn er en maken onder de Saksen zo'n *martirdom*, dat vijf mijl de weg met hen vol lag. Vol vreugde keren ze terug naar de *Citee* met de *merveilouse richesse*, die de Saksen hadden geplunderd. De mensen van de stad maken grote vreugde voor de jongelingen (*childeren*) en brengen de *riche prise* naar Gawein, die ze voor de *chief lorde* houden, om te verdelen naar zijn *voluntee*, maar hij laat dat over aan Doo van Cardoell. De burgers prijzen het besluit van Gawein en beminnen hem boven alles.

202 De jongelingen blijven in Logres. [*But now cesseth the story of the childeren at this tyme that ne speketh a gret while, and returneth to kynge Arthur and kynge ban and kynge boors, and her companye, that be gon in-to the reame of Tamelide for to serue the kynge leodogan.*]

Hoofdstuk 14: Expeditie van Arthur, Ban en Boors om Leodogan te Tamelide te helpen.

[*Right here, seith the frensch booke, that whan the kynge Arthur was departed fro Bredigan...*]

De koningen Arthur, Ban en Boors komen te Tarsaide en dan te Tamelide, waar koning Leodogan verblijft op de *Pasche euen*. Merlijn rijdt met hen op een grote hengst. Ze komen bij het *paleise* en vinden de koning in grote angst, want koning Ryon is zijn land binnengevallen met vijftien gekroonde koningen en heeft hem verslagen en *oute of the feilde* verdreven en zich gelegerd rond Nablaise, een grote en rijke stad. Koning Leodogan weet niet hoe zich te verdedigen en vraagt de raad van zijn ridders.

203 Terwijl hij beraadslaagt, komt koning Arthur met zijn gezelschap het paleis in, totaal 42, die hand in hand in paren voor de koning komen, allen *right wele* gekleed en *richely arrayed* en allen jonge *bacheleres at pryme barbe* (behalve Ban en Boors). Koning Leodogan komt overeind en gaat naar hen toe en koning Ban spreekt tegen hem en vertelt hem, dat zij begeren hem te helpen op voorwaarde, dat hij niet vraagt wie zij zijn. Leodogan wil eerst overleggen met zijn raad. De ridders van de Ronde Tafel adviseren hem hen in *goddes* naam te ontvangen. De koning keert terug naar de *barouns* in de *halle* en zegt tegen hen, dat hij verbaasd is, dat ze hem niet zeggen wie zij zijn, maar aangezien ze hem waardige lieden lijken, zijn ze hem zeer welkom.

204 Hij hoopt, dat ze zo snel ze kunnen hem zullen vertellen wie ze zijn. Koning Ban belooft dat ze hun namen zullen zeggen, zodra de tijd dat vereist. Ze gaan de stad in om onderdak te zoeken en Merlijn brengt hen naar het huis van een *vauasour*, genaamd Blaires, en zijn vrouw Leonell (een schone en edele vrouw, die goed was tot God en de wereld). Ze blijven acht volle dagen in de stad en doen niets dan eten en drinken en lol (*mery*) maken en gaan, wanneer ze zin hebben, naar het hof, waar koning Leodogan hen dient. Deze roept zijn volk bijeen met Hemelvaartsdag bij Toraise en laat degenen, die niet zullen komen, weten, dat ze *streyte Justice* zullen hebben, zoals *theuis and traytoures* past.

205 Ook laat hij voor geld soldaten ronselen en 40Ml verzamelen zich op de weiden rond Toraise [*but the story seith that in tho dayes fyve hundred was cleped a thousande*]. Intussen vertrekken (op een *tewisday, at euen, in the entreynge of May*) de koningen Ryolent, Phariouns van Ierland, Senygres en Serans met 15Ml man vanuit het leger op zoek naar de zeer benodigde *vitaile* en ze komen, het land verwoestend, nabij Toraise. De burgers sluiten snel de poorten en de aanwezige ridders rennen naar hun wapens. De leiding (*gouernaunce*) over de ridders van de Ronde Tafel hebben Hervy the Rivell en Males ly Bruns. De stedelingen hebben 4Ml man onder leiding van de steward Cleodalis, die de *chief baner* van de koning gewoon was te dragen, wat echter sinds de komst der ridders der Ronde Tafel door Hervy the Rivell wordt gedaan (Cleodalis heeft een kleine *ganfanon* van twee kleine *losenges of goules*, en het veld van goud en kronen van *ynde*, terwijl de grote van Hervy van vier *losenges* is, vol gouden kronen[10]).

206 Ze stellen zich op (*renged*) voor de *portes* en wachten op het bevel van de koning, die op een geweldige hengst naar de banier, die Hervy draagt, rijdt en daar stil staat (*hoved*) tot ze de Sarazijnen met meer dan 7Ml ruiters zien komen. Arthur en zijn gezelschap zijn *richely horsed*. Merlijn draagt de banier, een niet al te grote draak met een staart van anderhalve vadem *tortue* en een wijde *throte*, waaruit de tong voortdurend lijkt te *braulinge* en vuurvonken lijken te schieten. Dan komen *Geauntes* en de Sarazijnen en slaan hun speren op de *yates* van de stad en vallen dan, als niemand hen antwoordt, op de weiden aan en nemen alle beesten mee. En Merlijn waarschuwt iedereen en rijdt naar de poort met zijn *meyne* en zegt tegen de *porter*: “Laat ons eruit, het is tijd!” Maar de poorter

[10] Vgl. Lacy, 244f: Cleodalis heeft een kleine rode banier met twee lange rode banden op een indigo veld met gouden kronen. En de grote standaard die Hervi draagt heeft vier linten (‘streamers’) van goud op een azuren veld.

wacht op het bevel van de koning, waarop Merlijn de *flayle* [hefboom[11]] van de poort pakt en deze naar zich toetrekt, zo licht, alsof hij niet gesloten was, en dan wegrijdt met zijn 41 *felowes*. Achter hen sluit zich de poort, alsof hij nooit open was. Merlijn *priked fast* zijn paard, tot hij bij een grote groep Sarazijnen komt, die de beesten wegvoeren.

207 Binnen een uur zijn ze gedood of verjaagd en hun buit wordt naar de stad teruggebracht. Dan zien ze vier koningen met 15Ml man komen met een enorme *cariage of robbery* en vallen aan onder leiding van Merlijn, die een *charme* werpt, waardoor zo'n grote storm opsteekt, dat het stof in de *visages* van de Sarazijnen slaat en ze elkaar niet meer herkennen. En meteen vallen de 42 aan en doden velen; dan komt steward Cleodalis de stad uit met 4Ml man en werpt zich *right hidously* in de *presse*. De vier koningen delen hun mensen in tweeën en gaan met 7Ml op koning Leodogan af, die ze uit de stad zien komen met de 250 ridders van de Ronde Tafel.

208 Wanneer de koningen Riolent en Placiens zien hoe ze de grote legermacht tegen hen weerstaan, zweren zij, dat geen van hen zal ontkomen. Koning Leodogan wordt van zijn paard geworpen en meegenomen naar de gevangenis met meer dan 500 man naar het leger van koning Rion van Ierland. De ridders van de Ronde Tafel zijn *full hevy and wroth* bij het verlies van de koning en willen hun *shame* wreken en stellen zich met de ruggen naar elkaar op en richten een enorme slachting aan. En Gonnore, die uit een raam van het paleis toekijkt, sterft bijna van verdriet, als ze haar vader weggevoerd ziet worden.

209 [*But now lete vs cesse to speke of hem till tyme cometh a-gein, and speke of the kynge Arthur and his felowes, how that thei haue spedde in the bataile a-gein the viij thousande with the stiwarde Cleodalis of Tamelide. Now, seith the storie, that...*]
Er is een *strong and crewell bateile*, waar de 42 *felowes* met Cleodalis en zijn 4Ml staan tegenover 8Ml Sarazijnen en velen liggen reeds *grennynge* op de grond. Na een lange tijd rijdt Merlijn in *walop* de *bateile* uit en roept zijn *felowes* hem te volgen en rijdt langs allen, waarna ze hun *pas* vergroten en naar de belegering rijden regelrecht naar de Sarazijnen, tot ze komen in een diep dal, waar ze de 500 inhalen, die koning Leodogan afvoeren. Merlijn roept zijn makkers hen allemaal te doden en ze richten zo'n *martirdom* aan, dat slechts vijf weten te ontkomen. Koning Leodogan dankt God voor zijn redding. Merlijn en Bretell stijgen af om koning Leodogan los te binden en te paard te zetten en hij bedankt hen voor hun dienst.

210 Meteen rijdt Merlijn met grote *raundon* (vaart) naar de stad terug, waar de ridders van de Ronde Tafel in grote *myschief* zijn (nog maar twintig te paard). De draak, die Merlijn draagt, werpt grote vlammen van vuur uit (op halve mijl te zien) en als zij in de stad zien, dat de koning bij de 42 is, hebben ze grote vreugde en Gonnore springt van blijdschap en is verbaasd over zijn gezelschap. Dan heeft een grote slachting plaats. Koning Ban deelt hevige slagen uit met zijn zwaard Corchense, evenals Arthur met Calibourne.

211 Koning Ban komt tegenover koning Clarion en splijt hem tot op de gordel en Boors hakt Sarmedon, de *ganfanoner*, de arm met de banier af. Daarop vluchten de *Geauntes*, waarop vanuit de stad 2000 ridders en *sergeauntes* hen najagen. Merlijn echter gaat naar de strijd van Cleodalis, die te voet vecht, maar de banier nog hoog draagt, met zijn mannen om hem heen. Het ziet er slecht voor hen uit, maar dan zien ze de draakbanier van Merlijn komen en als de 42 op de *Geauntes* inhakken is er zo'n *marteleise* en zo'n herrie als evenveel timmerlui in een bos.

[11] Zie *DAF* 290a: *flaël(e)*, fléau (in het voorbeeld uit Froissart, *de la porte*) = 3) hefboom; 2) vlegel (Eng. flail).

212 De 42 doen het zo goed, dat nog lange tijd na hun dood over hen in dat land gesproken wordt; [*and the storye seith ... and therfore me seemeth reson to reherse the names of tho worthi men*]: 1. Ban; 2. Boors, 3. Arthur, 4. Antor, 5. Vlfin 6. Bretell, 7. Kay, 8. Lucas, 9. Gifflet, 10. Maret de la Roche, 11. Drias de la Forest Sauage, 12. Belias de Amerous (van Maydons Castell), 13. Flaundryns le bret, 14. Ladynas de Benoyk, 15. Amoret le brun, 16. Anticolas le rous, 17. Blois del casset, 18. Blioberis, 19. Canade, 20. Meliadus le bloys, 21. Aladan the crespes, 22. Placidas ly gays, 23. Leonpadys of the playn, 24. Ierohas lenches, 25. Christofer de la roche byse, 26. Ayglin de vans, 27. Calogreuaunt, 28. Aguysale de desirouse, 29. Agresianx (*nevew* van de wijze dame van het woud zonder terugkeer), 30. Chalis the orphenyn, 31. Grires de lambal,[12] 32. Kehedin de belly, 33. Meranges de porlenges, 34. Gosnayns cadrus, 35. Clarias van Gaule, 36. *the lays hardy*,[13] 37. Anmadius *the proude*, 38. Osenayn cors hardy, 39. Galescowde, 40. Gales, 41. Bleoris, de zoon van koning Boors, 42. Merlijn en de 43e was koning Leodogan. Ze komen Cleodalis te hulp, die een goede ridder is. Toen koning Leodogan trouwde, bracht zijn vrouw een maagd mee van grote schoonheid, met wie Cleodalis trouwde.

213 Maar de koning werd verliefd op haar en stuurde op St. Jansdag Cleodalis ten strijde tegen de *saisnes* en diens vrouw blijft bij de koningin. Op een nacht verwekt de koning Gonnore bij zijn vrouw en als zij naar de kerk is (voor *matyns*), gaat hij naar de vrouw van de steward en neemt ook haar tegen haar zin en verwekt ook bij haar een dochter, die ook Gonnore gedoopt wordt en als twee druppels water op haar lijkt, alleen de prinses heeft op de *reynes* [lendenen] een kruisje als een koningskroon.

214 Als zijn vrouw is overleden, sluit de koning de vrouw van de steward in een kasteel voor meer dan vijf jaar en de steward blijft trouw dienen. [*But now lete vs retourne to speke of the stiwarde ther he is fyghtynge on fote amonge the Gyauntes, for all be tyme we shull speke of the twey Gonnores whan the mater fallith ther-to. Now, seith the storye, that grete was the bataile, and mortall, ther.*]
De 42 komen te hulp; menig grote klap wordt uitgedeeld en als de koningen Sonygrenx en Sorfrains de *damage* zien, die die kleine groep aanricht, laten ze hun trompetten blazen en hun *tymberes* om hun mensen te verzamelen.

215 Kay velt Sonygrenx ter aarde en de Saksen schieten hem te hulp, maar kunnen niet bij hem komen en hij wordt overreden door de paarden voor ze hem weer in het zadel helpen. Ook Cleodalis is te paard gezet en een wonderlijke en harde *stour* heeft plaats, maar de Saksen staan *stiffly* tegen de Christenen. Dan komen degenen, die verslagen zijn bij Toraise en de Christenen worden teruggedrongen. Merlijn werpt zich met banier in de hand in de strijd en de weer te paard gezette ridders van de Ronde Tafel komen naar die *medle* op het teken van de draak af en brengen allen ten val op hun weg. Aan de andere zijde vecht Cleodalis met zijn mannen tegen koning Fforfrain, maar weet zich te handhaven (al heeft koning Sorfarin meer dan 8Ml en Cl. *ner* vjMl).

216 De ridders van de Ronde Tafel vechten heel hard. Merlijn spreekt tot Ban en de andere gezellen, spoort zijn paard aan naar de vijf (Kay, Lucas, Gifflet, Vlfin en Bretell), die vechten tegen tien reuzen. Ban slaat Sonygrenx zo, dat deze op de vlucht slaat.

217 Arthur slaat Margaleyuaunt door de helm tot op de tanden en Boors hakt een kwart helm van Seleuaunt af en Vlfin velt Balan en Bretell Cordaunt en Kay Dandevart en Lucas Malet en Gifflet Mynadap en Merangis doodde Saduc en Gosenaym Doulas en als de

[12] Niet bij Lacy, 247b, waar de telling vanaf hier een minder heeft, Merlijn is 41.

[13] Old French *li lais hardis*, 'the disagreable bold man' (Lacy 1993, 247 nt. 8).

Saksen hen neer zien gaan, zijn ze ontzet en kunnen zich niet bewegen. Als de anderen dat zien, vallen ze vers aan en drijven hen naar de poorten van Toraise, waar koning Sorfarins vecht met Cleodalis, tot grote schrik van de stadsbewoners, die nergens de banier van hun koning zien en menen, dat hij gedood is, noch de draak van de soldaten zien en vrezen, dat alles verloren is.

218 Maar als die komen, worden de lieden van Sonygrenx verslagen. Merlijn zegt de ridders zich op te frissen. Leodogan gaat naar Hervy *de* Revell om hem te vragen de volgelingen van Merlijn te gezellen. Cleodalis vecht tegen Sorfarin en wordt bijna op de vlucht gedreven, als de draak, die Merlijn draagt, komt, die uit zijn keel grote vlammen braakt, en de dames op de wallen roepen hem toe stand te houden.

219 Cleodalis en zijn mannen rennen op de Saksen af en Merlijn en zijn groep stormen (*ffrusshed in*) zo *rudely* op de Saksen af, dat ze bij de eerste *shoffe* er 300 neerwerpen. Arthur moet lachen om Merlijn, maar die wijst hem terecht (*Lete be youre Iapes*). Het vechten neemt toe; Arthur doet er wonderen [*for as the boke seith, so he labored by the entycement of Merlin, that all peple hym be-heilde for the merveile*]. Gonnore en de dames heffen weer hun handen op en bidden God Arthur van de dood te redden en zijn verbaasd over zijn grote daden met Calibourne.

220 Ook de slagen van de twee koningen in zijn gezelschap kan niemand weerstaan. Ook de ridders van de Ronde Tafel mogen niet vergeten worden. Als Sorfarin ziet, hoeveel mensen hij kwijt is, roept hij zijn verwanten Sortebran, Clarion, Gaidon, Senebant, Malore en Ffreelent en deze [ix] ridders stormen op de Christenen af. Sorfarin werpt Hervy, Antor en Gifflet tegen de grond, en ieder van zijn makkers brengt iemand ten val. Het stof is zo dik, dat ze elkaar niet kunnen zien.

221 Sorfarin hakt Leodogans schild door en de koning valt met zijn paard, tot grote schrik van de stedelingen. Arthur wil met een grote speer op de Geaunt afgaan, maar Ban weerhoudt hem (zijnde ouder en sterker). Dan roept Merlijn, dat Arthur een lafaard is, en deze is zo beschaamd, dat hij zijn paard de sporen geeft tot ongenoegen van Ban, die Merlijn verwijten maakt (*be sente to Iuste a-gein so gret a deuell*), en deze stuurt hem en zijn broer en Vlfin achter Arthur aan.

222 Sorfarin komt woest af op Arthur en verwondt hem in de linkerflank, maar Arthur doorboort schild en *haubreke* en werpt hem van zijn paard. Dit wordt gezien door Gonnore vanuit de paleisramen en ze prijst hem en vraagt wie hij is. Dan velt Ban Sortebran, Boors Clariel, Vlfin Iaisdon; en *with the same cours* doodt de eerste Moras, de tweede Laidon en de derde Senebant. Als Arthur ziet, dat Malore en Frelent Ban op het hoofd timmeren, slaat hij Malore op de helm, dat zijn hoofd over het veld rolt.

223 De *cosin* Ffreelent slaat Arthur met zijn bijl op de linkerschouder, maar Arthur treft hem zo, dat hij hem splijt tot op de tanden. Ban slaat de arm van Randoul, de banierdrager, af, zodat de banier valt, waarop de Saksen op de vlucht slaan en lang achtervolgd worden, met grote *occision*, want van de 9Ml zijn maar 4Ml over, die naar de belegering van koning Rion vluchten. Deze zweert het land niet te zullen verlaten, voor hij Leodogan gevangen heeft genomen. Hij stuurt naar Denemarken om alle *high* baronnen, die hem *vitaile* voor 200Ml man voor twee jaar moeten brengen en als ze komen, heeft Rion 250Ml man onder twintig koningen.

224 Ze belegeren de stad, die hulp vraagt aan Leodogan. [*But now resteth the tale of kynge Rion, and of his seige that was grete, and of hem that were in the Citee of Daneblaise, and returne for to speke of kynge Arthur and of his companye. Now seith the boke that*] De bewoners van Toraise zijn verheugd over de nederlaag van de Saksen. Koning

Leodogan gaat uit om de soldaten te ontmoeten en biedt hen de buit aan. Zij bedanken hem, maar willen het niet aannemen.

225 Dan komt Merlijn naar de drie koningen en zegt hen het te aanvaarden; en ze verdelen de buit onder de mensen, die hem zeer prijzen. In het land wordt over niets anders gesproken dan over de soldaten. Ze betreden de stad en Leodogan wil hen slechts toestaan af te stijgen voor zijn paleis. Gonnore wast Arthurs gezicht (met warm water in een zilveren ***basyns***) en dan van de andere twee koningen, terwijl de andere Gonnore de andere ridders dient. Arthur bevalt Gonnore en de twee koningen doen hem grote eer aan tafel, hetgeen Leodogan bemerkt en wenst, dat Arthur zijn dochter trouwt.

226 Tijdens het eten is hij diep in gedachten, hetgeen de anderen doet ophouden met eten. Hervy ***de*** Ryvel komt naar hem en zegt hem, dat hij die waardige mannen vreugde dient te bereiden, waarop de koning zucht en zegt te weten ***mysdon*** te hebben en vrolijk met de baronnen gaat praten, terwijl Hervy teruggaat naar zijn ***felowes***.

227 De dochter van de koning serveert op haar knieën Arthur wijn in haar vaders beker en Arthur ziet haar ***full debonerly*** en is zeer met haar ingenomen, want ze is de mooiste dame van heel toenmalig Brittannië. Op haar hoofd draagt ze een rijke ***chapelet*** van edelstenen en op haar gezicht mengen wit en rood zich heel natuurlijk, en haar schouders zijn recht en gelijk en haar lijf is ***merveylously shapen***, want ze is slank rond de flanken en de ***haunche*** is laag en ***comly well sittynge***; en naast grote schoonheid heeft ze ***moche bounte of valour, of curtesie, and nurture***. Als Arthur haar ***pappes*** ziet, klein en rond als twee harde appeltjes, en haar vlees, blanker dan sneeuw, begeert (***coveyted***) hij haar in zijn hart zeer, wordt ***pensif***, laat zijn eten staan en kijkt de andere kant op. De maagd biedt hem de beker aan en zegt hem niet verlegen te zijn bij zijn ***sopere***, want dat was hij ook niet ***at armes***.

228 Ze prijst zijn wapenfeiten. Arthur drinkt en beveelt de maagd op te staan, maar haar vader wil dat niet. Ban vraagt hem verbaasd, waarom hij zijn dochter niet heeft gehuwd met een of andere ***high prynce***. Leodogan zegt erin gehinderd te zijn door de oorlog met koning Rion van Denemarken en Ierland, maar hij wenst een jonge ***bacheler*** te vinden met wie hij haar kan huwen en zijn land nalaten na zijn dood. Merlijn seint Ban dat Leodogan op Arthur doelt. Dan spreken ze over andere zaken.

229 Leodogan zucht omdat er verder niet meer over gesproken wordt. De dochter van de koning begeert Arthur boven allen en bemint hem. [***and the storyes seyn that***] Ze is de wijste dame van heel ***the bloy breteyne*** en de mooiste en bemindste, op Helayn na, die zonder ***pere*** was, de dochter van koning Pelles van Lytenoys, van het Kasteel van Corbenyk, de nicht van koning Pesceor en van de zieke gewonde koning, waarnaar de stad was genaamd Alain de Lille in Lytenoys. Deze was ziek van de wond van de ***spere vengeresse***, waarnaar hij Mehaignyes[14] wordt genoemd, want hij was door beide dijen met die speer gewond; koning Pellynor is zijn ***brother germayn*** (evenals Pelles). Deze Helayn is de schoonste maagd van welk land dan ook en behoedde de ***blissed*** seint Graal tot de tijd, dat Galaad bij haar verwekt werd. [***But at this tyme cesseth the storye of hir, but it shall here-after be declared how that she was discesed of the seint graal and wherfore, and how the aventures of the seynt Graal were brought to an; and speketh of the companye that be at the table at soper at Toraise in the paleise of kynge Leodogan.***]

[14] Lacy, 254a: the Maimed King. Het betreft Pellynor (Pelles) en niet Alain (zie echter Lovelich, waar beide gewond zijn). Pesceor = Visser.

230 Nadat de tafels opgeruimd zijn, neemt Merlijn de drie koningen apart en vraagt of ze willen weten, wat er in ***breteyne la bloy*** is gebeurd. En hij vertelt Arthur van de slag bij Logres in de vlakte tegen de Saksen, die het hele land hadden geplunderd, en hoe de jongelui, die zonder hun vaders' weten waren vertrokken, de Saksische ***forryours*** hadden verslagen en grote rijkdommen hadden verworven en wachten om door hem geridderd te worden en zijn land zullen verdedigen tot zijn terugkeer. Ook vertelt hij van de komst van de ***nevew*** van de ***Emperour*** Costantynoble met 300 ***squyres*** om hem ***seruise*** te doen. Arthur vraagt wie die jongelui (***childeren***) zijn en terwijl Merlijn hem dit vertelt, komen de veertig ridders meeluisteren en zijn blij.

231 Dan gaan ze naar hun ***ostelles*** en te ***bedde*** en verblijven nog lange tijd in de stad [***but now cesseth the tale to speke of the kynge leodogan and of the sowdiours that be in ioye for the tidynges that Merlin hadde hem tolde, and returneth for to speke of the kynge Tradylyuant of North Walys***].

<u>Hoofdstuk 15</u>: Wapenfeiten van de rebelkoningen tegen de Saksen.

Als Tradilyuant in Noord Walys komt, roept hij zijn lieden bijeen, 10Ml, en verneemt van een spion, dat 10Ml Saksen zijn land zijn binnengedrongen met een grote ***cariage*** en op weg naar het grote leger zijn en zich tussen de ***Roche*** en Arundell bevinden. In alle vroegte rijdt de koning met 10Ml op de Saksen af, verdeelt zijn lui in tweeën onder leiding van zijn ***nevew*** Polydamas en deze verrast de Saksen en doodt er velen, want ze lagen te slapen en waren onbewapend.

232 Ze slaan op de vlucht en voor ze bij het Kasteel van de Roche zijn, zijn er 15Ml gedood. De ridders van Carnyle roepen: "Te wapen!" en 14Ml komen er uit het Kasteel van de Roche. Een harde strijd vangt aan. Uit Arundell komen 500 man, grijpen de ***vitaile*** en keren terug in het kasteel. De mensen van het Kasteel de Roche drijven Tradelyuant terug, die veel volk verliest (7Ml en de Saksen 3Ml), die dreigt ten onder te gaan, als hulp komt van de koning ***de Cent Chyualers***, die was uitgetrokken tegen de plunderende Saksen en vluchtelingen van Tradelyuant tegen komt en zijn ridders toeroept hem te volgen, Maria's hulp aanroepend.

233 De koning rijdt voorop in grote ***walop*** en krijgt hulp van 400 van Arthurs mannen uit het kasteel van Arundell (***upon a sop***), die veel Saksen doden en zo koning Tradelyuant ***recounforted*** en ***sustened***. De koning de Cent chiuallires en zijn mannen vellen de Saksen met zo'n grote ***randon***, dat 3Ml niet meer overeind komen. Er is een ***stour anguysshouse*** en ***mortall bataile***, een grote slachting van man en paard.

234 De Saksen zijn zeer ***a-baisshed*** en vergeten al hun ***defence***. Als Tradilyuaunt en de anderen met verse moed aanvallen, vluchten de Saksen naar het Kasteel van de Roche, maar slechts 3Ml halen het. De mensen van Arundell keren op advies van Ewein met de witte handen terug met rijke buit. De twee koningen achtervolgen de Saksen tot het Kasteel van de Roche en doden er velen, maar trekken dan terug (bevreesd voor de ***shotte of quarelles***[15] ***and of arowes***). Wanneer ze elkaar een halve mijl van het kasteel ontmoeten, omarmen de koningen elkaar en koning Tradilyuant dankt God voor de steun van Aguysanx, de Koning de Cent chiualers.

[15] Skeat, 382b (bij *Quadrate*): *quarrel*, a square-headed cross-bow bolt (ME *quarel*).

235 Deze stelt voor om hun *felowes* te zenden, dat ze heimelijk met heel hun *power* naar het kasteel van Wyndesore in Brochelonde komen en dan strijd te leveren met de Saksen, en zegt, dat hij de boodschap zal versturen.

236 Dan rijden ze naar Arundell, waar ze grote rijkdommen vinden (en *vitaile*). Tradilyuaunt vertrekt met 6Ml man naar Noord Wales en Aguysanx gaat naar Malohaut met 7Ml man en zendt zijn boden uit, zoals afgesproken. Hij verzamelt zijn mensen te Corenges in Schotland, zo'n 15Ml, en rijdt naar Lanneriur op de buit af, die Oriels, Meniadus, Sorbaries, Margoires, Brandons, Poigeres, Pyncenars, Salubrius, Magloras en Gondoffles de Grote begeleiden naar het leger voor Valdesbiry; en ze branden alles plat en slachten de mensen af en anderen vluchten naar grotten en worden erin verbrand. Berichten hiervan bereiken Aguysanx, die zijn baronnen beveelt zich te wapenen en eropuit rijdt. In de richting van Lanneriur zien ze de vlammen oplaaien en horen de mensen gillen en rijden er 14Ml sterk eropaf.

237 Met hen is Gaudius, *cosin germain* van Aguysanx (*on his fader side*) (die later de *damesell of brulent* tot vrouw wil). Ze vallen aan op de *forriours* en de *cariage* en doden meer dan 7Ml Saksen. De koning der Saksen richt grote schade aan Gaudius en zijn gezelschap (40 tegen 14Ml) en de tien genoemde koningen verdrijven de Christenen. Aguisans heeft grote verliezen.

238 Maar koning Vrien en zijn *nevew* Bandemagn komen de stad uit, waar hij zijn zoon Ewein laat met Meliagans, de jonge zoon van Bandemagn bij zijn eerste vrouw, en Ewein a-voutres, de zoon van Vrien bij de vrouw van de steward, die (*geten in advoutry*) *gentill* en *curteyse* en vol *hardynesse* is. De andere, die zijn erfgenaam is, heet Ewein *the more* (of *the grete*) en is *a passinge feire childe* en *bolde* en *hardy* en wil slechts door Arthur geridderd worden (*yaf hym the ordere, and girde the swerde be hys syde*), wat hij tegen zijn beminde broer zegt, die dat ook wil. Zij zijn dus gebleven om de stad te verdedigen en koning Vrien en Bandemagn komen op het slagveld op het moment, dat Aguysanx verslagen wordt.

239 De Saksen worden hard *I-smyten* door Vriens *meyne* en Aguysans trekt zich verslagen in zijn stad terug, terwijl de anderen de Saksen najagen. Dan gaat Vrien naar Sorhan en komt rond middernacht bij een *rowte* van Saksen, die met een grote rijkdom aan *vitaile* op weg naar het leger zijn en net zitten te eten, zonder aan gevaar te denken. Vrien en Bandemagn vernemen dat ze bij koning Brangore van Saxon horen, roepen: "Te wapen!" en overvallen hen en werpen hun tenten om.

240 De Christenen zijn met 8Ml, de Saksen met 3Ml (*as the storie seith*) en worden allen afgeslacht (geen veertig ontkomen). Vrien en zijn lieden verzamelen de schatten en gaan naar Sorhant. Na het vertrek van Vrien en Bandemagn komt de tijding, dat Gawein en de andere jongelui naar Logres zijn gegaan om van koning Arthur wapens te krijgen, hem echter niet aanwezig troffen en nu de verdediging van de *marches* op zich hebben genomen.

241 Ewein gaat naar zijn moeder en vraagt haar advies. Zijn vader heeft zijn land gegeven aan Bandemagn na zijn overlijden. Ewein zal zijn oom (*myn oncle*) gaan dienen. De vrouwe huilt van vreugde als ze Ewein zo hoort spreken (*ffor well she knewe that the herte com fro the high lynage on hir syde*). Hij zegt, dat hij een lafaard zou zijn als hij daar zou blijven (*to lyve as in prison*). Zijn moeder zegt hem heimelijk te zullen uitrusten, want zijn vader mag het niet weten. Hij onthult het zijn broer Ewein a-voutres, die zegt mee te zullen gaan.

242 Ze vertrekken rond middernacht, bij het eerste hanengekraai, vergezeld door Ffragien, die alle wegen kent. Als koning Ventres van Garlot merkt, dat hij zijn zoon Galashin kwijt is, is hij woedend, vooral op zijn vrouw Basyne, tegen wie hij een maand niet spreekt. In april (*erbes and trees be-gynne to florissh, and the briddes singen with ther voys for the swetnesse of the new mery seson*) komt een bode vertellen van de grote nederlaag van Aguysanx, die op het nippertje gered was door koning Vrien, en een andere bode vertelt van de vernietiging der Saksen door de koningen Tradyliuant en de Cent Chiualers tussen Randoul [= Arundell] en de Roche, waarop koning Ventres erover denkt naar de *marches* tussen Northwalis en Sorloys te gaan, maar hij wordt door herrie uit zijn *stodye* opgeschrikt en vluchtelingen komen naar hem.

243 Hij vraagt wat er is. Ze vertellen van de Saksen en hun leiders Magondes, de *cosin* van Aungis, Ffansobres, Groales, Pyngnores en Fforreyours met meer dan 20Ml, die alles platbranden en iedereen doden. En Ventres weet, dat hij snel moet handelen, wil hij grote *damage* voorkomen. Met *high voys* roept hij zijn ridders te wapen. Zij rennen naar hun wapens en zijn met 12Ml man. Hij geeft 6Ml aan (*nygh cosin*) Doriax (Dorilas), die eropuit rijdt en als hij de grote schade ziet, woedend afgaat op de *mysbelevynge peple.*

244 Hij valt zo plots aan, dat veel Saksen tegen de grond gaan, waarop de rest op de vlucht slaat, gevolgd door Dorilas, die 500 tenten omwerpt en meer dan 1000 man doodt. Dan worden naast de tent van Margondre hoorns en *trompes* geblazen en er verzamelen zich meer dan 30Ml en de vier koningen rijden uit en treffen koning Galagnes met meer dan 4Ml en vervolgens Dorilas. En als deze en Maglans elkaar zien, stormen ze op elkaar af en verbrijzelen hun speren en vallen beiden op de grond onder hun paarden. Beide partijen komen hen te hulp, met als gevolg een *sharpe medle*, een sterke *bataile*, grote *man-slaughter* aan beide zijden, maar vooral onder de Saksen, van wie velen ongewapend zijn. Zij krijgen echter hulp van koning Ffalsadres met 7Ml, die heel hard met de Christenen strijdt.

245 Koning Ventres toont grote *prowesse* en verslaat met behulp van *god* en zijn *knyght-hode* de 7Ml, waarop koning Pyngnores met 7Ml komt en Ventres' mannen aanvalt. Ventres roept zijn ridders toe hun levens duur te verkopen. Als ze hun heer horen spreken, komen ze terug om een gesloten eenheid te vormen. Ze weerstaan de slagen van de vijand en vallen dan op hen aan en Dorilas drijft Maglaans' mannen terug naar Ffalsabres en Pyngnoras, die tegen Ventres vechten. De slag duurt tot *euensonge tyme*. Als Margondes ziet, dat de Christenen met zo weinig mensen zijn, roept hij zijn mannen toe hen aan te vallen en er geen een van in leven te laten.

246 Als Ventres de Saksen op zich af ziet komen, verzamelt hij zijn mannen om zich heen en brengt hen, waar ze het woud als rugdekking hebben; en ze steken (*pight*) hun speren voor zich in de aarde en blijven doorvechten tot het *derke nyght* was. Als de Saksen weg zijn, rijden Ventres en zijn mannen de hele nacht tot ze bij Wyndesore komen en betreden de stad geheel bevuild met bloed en de *ladyes and maidenes* bidden voor hen in de kerken op knieën en ellebogen. [*But now cesseth to speke of hem a-while, and retourne to the kynge Brangore. Now seith the storye that...*]

247 Als Brangore komt te Eastrangore, laat hij die *stuffe* met ridders en *vitaile* en verzamelt 15Ml man, waarmee hij zeer goed de *marches* verdedigt. Maar dan vallen de Saksen de *marche* van Strangore binnen, evenals in South Walis, waar koning Belynans, de broer van Tradilyuaunt, heer is; hij is rijk en zijn jonge, mooie vrouw is Esclence, dochter van koning Natan de lille perdue ['van het verloren eiland'], die een kind heeft bij zijn *nece*, dat veertien is en Dodynell the Sauage heet en altijd aan het jagen is. Ventres is de broer

van Esclence, dus is Galaishin de *cosyn* van Dodynell aan moeders zijde. Brangore is *wroth* en *sory* over het verlies van zijn vrienden bij Arondell, die de weg hielden van Wynsore *be the castell of the streyte wey*. De binnenvallende Saksen branden de boel plat en doen veel leed aan de heren van de wegen en aan de heer van de *streyte marche* en aan de *castellein* van Wyndesore en aan Belynant en nog het meest aan Brangore. En deze verzamelt zijn mensen, bewapent hen en rijdt op de Saksen af, die zo *thikke* komen, dat heel het land met hen bedekt is over een lengte van een *walshe myle*. En van de andere kant komt koning Belynant op hen af met veel lieden.

248 Als koning Brangore de *distruxion* en de grote *martire* ziet, begint hij *to wepe watir with his iyen* en verzamelt zijn mannen om *holy cherche and the cristin feith* te verdedigen. De Saksen zijn met meer dan 50.000, onder leiding van Barahans, Cornyax, Lydarus, Hardrans en Kyngnenans, vijf rijke koningen en allemaal *kin* van Aungis. Brangore leidt zijn mannen naar de rivier de Arson, die breed en diep is, en als ze elkaar treffen, is er een grote herrie en *crakkynge* van speren en menig paard en man gaan neer, tot ze komen bij de brug, waar velen in het water vallen. En het is nog niet het uur van *pryme*. [*The booke seith that...*] De rivier stroomt langs Strangore, onder het bewind (*baile*) van koning Carados, die uit zijn raam leunend om van het landschap te genieten in het water schilden en speren ziet langsdrijven, opkijkt en in de verte de lucht geheel *troble* van het vuur en stof ziet en dan in het water harnassen en paarden ziet drijven en meteen vreest, dat koning Brangore met de Saksen strijdt.

249 Hij springt overeind en roept zijn ridders te wapen. Zijn *squyer* Kay destranx, die van koning Arthur de ridderorde wil krijgen, brengt Carados zijn wapens, waarop deze vraagt of zijn ridders klaar zijn. Dan springt de koning in het zadel en rijdt gezwind de stad uit en komt tegen de middag op het slagveld. Als ze in de buurt komen, horen ze de herrie en de slagen bij de *passage* der brug, waar Brangore met 15Ml de ontelbare Saksen weerstaat, maar weldra verloren was geweest, ware het niet voor Carados met 10Ml verse troepen, die vurig aanvallen. Ze vechten tot *evensonge*, waarna de *christin disparbled*, want ze waren zeer *over-leide*. Dan stijgt een herrie op, die op vier mijl te horen is. En lang hadden Brangore en Carados niet stand gehouden, ware het niet voor koning Belynans, die met 8Ml man hen te hulp komt en verlichting geeft.

250 Met hem zijn de *lorde of Wyndesore* en die van de *streite marche*, de Castelein van Glocedon en die van Galeince, en van de *more*, en van Rostok, en Carados van de *dolerouse toure*, Drias le gais van het Gevaarlijke Woud, met ieder 200 van de beste ridders, en zij maken zo'n *martire* van de Saksen, dat de rivier de Arson rood van het bloed is. Als de nacht valt en de legers uiteen gaan, gaan (*traueiled*) de Saksen op advies van de koning van Saxoyne naar de *roche*, maar raken zo een hoop spullen kwijt. Als 's morgens de Christenen ontdekken, dat de vijand vertrokken is, zijn ze *sorye* en *wroth* (want ze weten, dat ze naar het Kasteel van Vandesbyry zijn gegaan) en maken onder elkaar grote vreugde en *feeste* en verdelen de rijkelijke buit.

251 De koningen beloven elkaar te ondersteunen wanneer nodig (*yef nede were*) en keren terug naar hun steden en verblijven lang in vrede, tot tijdingen komen, dat de zonen van koning Loot hun vader hebben verlaten om in Logres koning Arthur te dienen, evenals de zonen van Ventres en Vrien, en Dodinell besluit hetzelfde te doen, vertelt het zijn *prevy counseile* en stuurt hem heimelijk naar Kay Destranx, die bij zijn oom Carados is, om hem te komen spreken op Thorne Castell en zijn *nevew* Kehedin mee te brengen. De bode gaat naar Strangore en vertelt Kay wat Dodinell hem opgedragen heeft en deze zegt op de derde dag te komen. De bode keert terug naar Dodinell the Sauage, die met 24 jongelui

naar Thorn gaat en daar wacht op Kay en Kehedin li bens, die veertig jonge *gentilmen* meebrengen. Dodinell vertelt Kay over de tijdingen, dat de zonen van Loot met Galashin en Ewein naar het hof van koning Arthur zijn gegaan om van hem hun wapens aan te nemen, wat hij ook wil; en omdat hij zoveel van hem, Kay, houdt, wil hij zijn advies, of hij ook komt, want zijn besluit staat vast.

252 Kay wil ook gaan en dacht dat al zo'n beetje en heeft daarom Kehedin en vier [!] jonge *gentilmen* meegebracht. 's Morgens vertrekken ze over achterafweggetjes naar Logres. [*But of hem cesseth the tale and returneth to the kynge Clarion of Northumbirlonde. Now seith the booke...*] Deze had zoveel mogelijk mensen verzameld en zijn stad goed *stuffed* met *vitaile* en *men of armes*. Zijn leger is 14Ml man. De Saksen verzamelen zich bij de tenten der koningen Brangu van Saxoyne en Maglaas van IJsland (*cosyn germain* van de koning van Denemarken en broer van Amadas, de rijke koning van Ostrich en heer van een deel van Denemarken en IJsland). Ze klagen over hun verlies bij het Kasteel de la Roche en over het gebrek aan *vitaile*.

253 Een jongeling, Brangues *nevewe*, springt op en biedt aan in een ander land *vitaile* te gaan halen (als zijn vader Minadus en zijn oom Maglaans het ook goed vinden). Brangue vraagt welk land het is en Orienx zegt "Northumbirlonde, en tot de poorten van de *Citee* Cambenek." Brangue geeft hem toestemming en zegt uit te kiezen wie hij mee wil nemen en hij vertrekt met 40Ml (zonder de *petaile*, die hem volgt en op buit uit is) naar Norham en brandschat het land. [*But of hem I shall stinte, and telle of the parliament that kynge Brangue heilde.*] Deze zegt zijn *nevew* Sorioundes ("*Feire cosin*" [!]) te gaan naar het land van koning Ydiers van Cornewaile en er wraak te nemen en deze brandschat en verwoest met 40Ml het land. [*But of hem ne speketh the boke no more yet a while, but speketh of the parliament in the hoste of saisnes.*]

254 Dan roept koning Mynadus zijn *nevew* Hurtant en stuurt hem naar Leonoys en Orcanye, de landen van koning Loot, en deze verwoest met 60Ml het land. [*But here leveth to speke more of hem and returneth agein to Brangue, and Maglaans, and Minadus and other.*] Dan houden de *hethen* koningen een grote *parliament*, hoe ze de *town* Vandesbiry zullen innemen, want [*the booke seith that*] die staat op een vlakte van twee mijl in de rondte en is goed *diked* [begracht] en de *marysse* is een boogschot breed en tussen de stad en de gracht zijn de wallen en torens van steen *en-batailed right thikke* en in de stad zijn maar twee ingangen, ieder voorzien van twee *porte colyses* [valhekken, zie p. 670] en sterke poorten, bedekt met vastgenageld ijzer. De Saksen bekijken van welke kant ze de stad het beste kunnen innemen en koning Margoundres zegt, dat die door uithongering slechts te nemen is en raadt aan ondertussen een andere stad in te nemen.

255 Maglaans is akkoord en stelt voor het derde deel naar de *town* Clarence te sturen. Brangue vraagt wie met hem mee zullen gaan en Mynadus somt op: "De koningen Hardogobrans, Synagons, Sorbares, Margoundres, Maglaans, Mycenes, Pyngres, Saphirus, Thoas, Semptipres, Plantamore, Sonygrex en Mathucus met ieder 20Ml onder zijn banier." Iedereen is *a-corded* en ze rijden naar Clarence al brandschattend en blijven daar lang. [*But resteth the processe of hem till efte soone, and speketh of kynge Clarion, of Northumbirlonde.*] Als deze zijn land vernield ziet, is hij *right wroth* en zijn spion meldt dat er meer dan 50.000 Saksen zijn.

256 Hij stuurt een *damesell* naar hertog Escam van Cambanyk met het verzoek hem te ontmoeten bij de *streite* van de Roche magot, bij de rivier de Sauarne met zoveel mogelijk mensen, vanwege de binnengevallen Saksen, en hij verzamelt meer dan 12Ml man en gaat naar de Roche, waar Clarion al met 3Ml wacht. Dan zien ze rook en vlammen opstijgen,

rijden woedend die richting uit langs vluchtenden en vallen aan op de Saksen, die bij het eerste treffen de grootste verliezen lijden. De strijd duurt van *prime* tot de middag en *the frenshe booke seith*, dat ze 10Ml van de Saksen van de *vytaile* doden; maar als de grote *chiualrie* komt, zijn ze bang voor hun grote aantal (wat niet nodig is, want in hun gezelschap zijn Ladris de la dolerouse garde met 100 goede ridders, Sensadoyns, Castelien van Nohant, Brunz sans pitee van het kasteel *of the depe slade* in Northumbirlonde; en bij hertog Escam is Serebruns, heer van Salerne, Marke, de heer van Roestok, evenals de heer van Taumdes en de heer van de witte *tour* en Canagus, de *nevew* van koning Arthur, en Agrauadins, heer van het Sterke Kasteel, in totaal met 35Ml man).

257 De Saksen komen op hen afgestormd en vallen hen hard aan en er is *anguyshous medley* en *harde stour*. De strijd duurt drie dagen, waarbij ze hun helmen niet afzetten voor de nacht, wanneer ze de weinige *vitaile* die ze hebben eten. [*But now turneth the tale a litill fro hem and returneth to Merlin and to the kynge Arthur, that be in Toraise, in Tamelyde, in ese, and right moche honoured of the kynge leodogan*.]

Hoofdstuk 16: Merlijns reis naar Logres en bezoek aan Gawein. Ontmoeting tussen de jongelui en Orienx.

Er is grote vreugde in de stad (*town*) Toraise na de overwinning. Arthur wordt zeer geëerd.

258 Merlijn neemt de drie koningen apart en zegt hen, dat hij naar Logres moet gaan, en hoe de prinsen en baronnen zwaar *greved* zijn door de Saksen, die in hun overmoed (*pride*) twee *Citees* belegeren en zijn opgetrokken tegen de koning van Cornewaile, koning Loot, koning Clarion en hertog Escam, en hoe Ewein de grote en Ewein de *a-voutres* van hun vader koning Vrien vertrokken en Dodinell, Kay en Kehedin levend naar Gawein kwamen. Ze hebben advies van iemand anders nodig en hij zegt hen tijdens zijn korte afwezigheid *mery* te zijn en *well at ese*.

259 Ban verzoekt hem niet te lang weg te blijven en Merlijn zegt terug te zijn voor de volgende strijd. Dezelfde nacht komt hij bij Blase, die zeer verheugd is bij zijn komst. Merlijn vertelt hem al zijn avonturen en Blase schrijft die woord voor woord in het boek (zodat wij het weten). In diezelfde nacht zijn Orienx en zijn *meyne* gelegerd bij (*logged vpon*) de rivier de Humbir. [*But now resteth the processe of Merlin and of Blase awhile, and of the saisnes, and speketh of Seigramor, thay is departed fro Costantynnoble with CCC felowes for to be made knyghtes of kynge Arthurs honde. Now seith the booke of Blase that...*]. Deze gaat van de rijke *Citee* of Costantynnoble via de haven van Hucent naar de haven van Dover, laat de harnassen trossen en neemt de weg naar Kamelot en treft het land gebrandschat aan. Plots stuiten ze op een stel Saksen, zo'n 20Ml, die de omgeving van Norhant plunderen.

260 Eerst komen ze vluchtelingen tegen, die Seigramor vertellen, dat koning Arthur naar Tamelide is en dat zijn *nevewes*, de zonen van koning Loot, gekomen zijn naar Camelot. Hij vraagt de weg en hoort nog maar acht mijl verwijderd te zijn en roept zijn *squyers* zich te wapenen. [*But now a litill resteth of him and speke of Merlyn, that was in Northumberlonde with Blase*.]

261 Merlijn neemt afscheid van Blase en is de volgende morgen vroeg voor de *town* Camelot in de gedaante van een oude man en beklaagt het lot, dat Seigramor wacht. Gawein en zijn broers, die op de wallen zijn, horen zijn woorden. Gawein roept naar de oude (*karll*) en

vraagt waarom hij zo'n *sorow* maakt. De *carll* doet of hij doof is (*leide to the deef ere*) en pleurt zijn staf op de grond, alsof gek (*oute of his mynde*) van verdriet.

262 Dan roept hij uit tot de *chiualrie* van Logres. Gawein wil weten waarom hij zo jammert (*waymented*) en roept hem een paar keer (*Howe, karll!*), maar deze doet of hij niets hoort, maar eindelijk tilt hij zijn hoofd op en zegt grijnzend (*grennynge*): "Wat wilt ge?" en komt naar de wallen. Gawein vraagt, waarom hij *wepest*, waarop de *karll* naar zijn naam vraagt en dan vertelt over Seigramor, maar zegt te weten, dat hij hem niet te hulp zal komen.

263 Als deze zijn woorden begrijpt, n.l. dat hij een *cowarde* is, roept hij zijn ridders hem te volgen en rijdt de stad uit met 4Ml naar de *karll*, die voorop rijdt naar het gevecht, waar reeds meer dan 7C Saksen gedood zijn en Seigramor de grootste *prowesse* ooit gezien verricht, met zijn bijl in twee handen op een snelle en sterke hengst, maar de Saksen omsingelen hem en hakken op hem in, zodat hij niet lang zal volhouden, net als zijn *felowes*.

264 Gawein en zijn gezellen storten zich op de *stour* en werpen met de eerste *shofte* meer dan 2000 tegen de grond tot woede van Orienx, die zweert zich te zullen wreken op dit kleine groepje. Gawein hakt zich een weg en komt bij Seigramor, die vooraan het front is met de bijl zwaaiend en de *beste shapen* is en *merveiles all a-boute* toont. Gawein vraagt wie hij is. De strijd tussen Orienx en de *chylderen* is groot en Orienx zweert (*swor*), dat niemand zal ontkomen.

265 Hij treft Agravain op het schild, doorboort de *haubreke* en werpt (*shof*) hem op de grond. Gawein vreest, dat zijn broer dood is, en werpt Orienx tegen de grond. Gaheries klieft het hoofd van Solunant, Gaheret van Vabibre en Galashin hakt dat van Pinados af. De Saksen snellen Orienx te hulp, *stonyed* van de klap, en dragen hem huilend het slagveld af, vrezend dat hij dood is. De jongelui helpen Agravain weer te paard.

266 De *carll* verandert van vorm in die van een gewapende ridder en raadt Gawein aan terug te keren naar Camelot. Deze gaat meteen naar Seigramore, verwelkomt hem en deze vraagt naar zijn naam. De ridder komt weer naar Gawein en vraagt waarom hij daar draalt, want een enorme hoeveel Saksen komt eraan. Ze rijden snel en in gesloten formatie naar Camelot, terwijl de Saksen zich bekommeren om Orienx, die bijkomt en vraagt om een nieuwe helm, schild en speer en te paard springt.

267 Als hij ontdekt, dat de jongelui weg zijn, zweert hij dat geen zal ontkomen. De Saksen zetten de achtervolging in; maar de ridder spoort Gawein en de anderen aan tot haast, die hun mensen de stad inzenden en zelf de achterhoede vormen tegen de aanstormende Saksen. Dan komt Orienx met zijn grote banier en een speer, zwerend bij zijn god, dat hij zich zal wreken, en stormt op Gawein af, die hem ontwijkt en op het hoofd slaat, zodat hij ter aarde stort.

268 Seigramor hakt Driant de schouder af, Galaishin berooft Placidas van het hoofd, en Agrauain, Gaheret en Gaheries vellen Gynebant, Taurus en Ffannell en in dezelfde run (*cours*) nog drie anderen, terwijl Gawein, Galaishin en Seigramor proberen Orienx te benaderen, maar de Saksen laten het niet toe. Dan rijden ze met hun paarden over hem heen tot hij geheel *to-brosted* is en rijden dan hun makkers achterna naar Camelot. De Saksen blijven bij hun heer, die *wode* is van *wratthe* en *Ire* (iemand zegt, dat Gawein een *pawtener* is).

269 Als Agravain, Gaheret en Gaheries hun broer en de anderen missen, keren ze op hun weg terug en komen de *karll* tegen, die hen voor lafaards uitmaakt, dat ze de anderen in de steek

lieten, en weggaat. Dan komen ze de drie makkers tegen en rijden vrolijk met elkaar verder tot ze bij het paard van de *cherl* komen, met het zadel onder het bloed.

270 De gezellen, die hij verwijten had gemaakt, lachen. Gaheries vertelt wat hij zei. Gawein vraagt of ze Saksen zijn tegengekomen, want hij vreest dat de *cherll* is gedood. Ze zoeken naar zijn lijk, maar vinden niets en gaan naar Camelot, waar ze vanaf de wallen naar Saksen speuren en dan naar hun *loggyngis* gaan, waar ze grote vreugde maken over Seigramor.

271 En drie dagen lang vermaken ze zich, terwijl de Saksen naar Northumberlonde zijn en naar Cambenyk.

Hoofdstuk 17: Daden van de Saksen in de landen van koning Clarion en hertog Escam.

[*Now, seith the booke, that*] De mensen van Clarion en Escam zijn zeer *greved*, als Orienx naar de *medle* komt, die zweert, dat niemand zal ontkomen. De Saksen legeren (*logged*) zich bij de rivier de Sauarne en zeggen die *passage* te zullen houden (*kepe*).

272 Ze brandschatten het land en nemen de dieren en andere goederen mee. Escam komt naar Clarion en stelt voor samen de Saksen te bevechten, een deel van de mensen bij de *passage* te laten en zelf te gaan naar het woud van Brekehen (met de heer van Palerne, die daar goed de wegen kent). Clarion zegt, dat de Saksen zo talrijk zijn, maar Escam stelt, dat ze zich over het land verspreid hebben en maar 2000 bij de paviljoenen aan de rivier hebben gelaten.

273 Clarion wil niet de edele lieden, die bij hem zijn, misleiden (*folyly myslede*) (*whan we parted be fole enprise*). Deze goede lieden prijzen zijn intentie, maar vragen hem hen te laten gaan en hun beschaming te wreken. Clarion huilt *tenderly* en zijn mannen verzoeken hem niet te huilen. Om de *paas* te bewaken laten ze de heren van Norhant en van Dolerouse Garde en Bruyn saunz pitee met 1000 man achter en vertrekken rond middernacht naar het Woud van Brekehan met de heer van Salerne, die de wegen goed kent, en als ze in het Woud van Breighan zijn, leggen ze zich in hinderlaag (*enbusshed*) bij een *carfowgh* van zes wegen (*by a feire launde that was grene and full of flowres, and it was a feire morownynge and softe wedir and still, and these briddes songen thourgh the holtes full of grene leves, for the fressh seison of the month of may, that was new entrid, and the nyghtingale and these other briddes songen as lowde that the wode and the river resovned.*

274 *This launde that I of speke was so feire and plesaunt to be-holde for the swote sauours, that thei hadde no will to move thens and for the swete songe of the fowles*). Dan (*it was passed tierce*) zien ze uit het Woud van Breighan ossen en koeien, zwijnen en schapen, paarden en *palfreyes, trussed* met zout vlees, graan en kant-en-klaar gebakken brood (*brede redy bake*) en kaas en van alle *viteill* zo'n *foyson* [overvloed], dat de *route* meer dan een mijl was (*lasted*). Clarion en Escam sturen 5Ml man eropaf en de heer van Salerne met 500 ridders doodt al degenen, die deze *beestes* begeleiden (*condite*), en voert die naar Cambenyk, twee mijl vandaar, en keert terug. De Saksen zijn *sory and wroth* en beginnen een sterke en harde *stoure*, die duurde van *tierce in-to noone*. De Christenen doden veel Saksen en achtervolgen hen naar het leger van Orienx, die gebleven is bij de *paas* van de Roche Magot, waar nu zo 45Ml Saksen bijeen zijn.

275 De koning en de hertog zijn *sore a-frayed* en keren naar het woud terug. Als Orienx hoort, dat ze zo dichtbij zijn, laat hij hen achtervolgen. Als de Saksen de Christenen inhalen, bewerpen ze hen met speren, maar die draaien zich plots om in het woud en ontvangen

hen *at spere poynte* en met scherpe zwaarden (*glevis*) en doen velen *stomble*, die nooit meer opstaan. Zo verliezen de Saksen 10Ml man. Als Orienx ziet, dat de Christenen in het woud ontkomen, is hij *full wroth and angry*.

276 Clarion gaat die nacht naar Cambenyk met 7500 man en hertog Escam belooft hem een deel van de buit (*pray*) te brengen, zodra de Saksen weg zijn. Ze gaan naar hun *Citees*. 's Morgens zoeken de Saksen het land af naar de Christenen en rapporteren aan Orienx, dat ze weg zijn. Deze laat zijn *tymbres and tabours* klinken en trekt op naar Cambenyk en zendt *admyrall* Napin met 15Ml man vooruit en daarvooruit 3000 *harlotis* (*forreyours*) om het land in brand te steken en te verwoesten; en na de *forewarde* komt de *cariage* en de *prayes*, begeleid door Adax met 20Ml, waarna in de *rerewarde* Orienx met 20Ml. Escam is vol *sorowe* bij de *distruxion* door de Saksen. 2000 van zijn mannen overvallen de *forreyours* en laten er maar veertig van over, die naar de *vangarde* ontkomen en klagen (*Fitz dei putein*), dat ze geen hulp kregen. "*Pees, harlottis*," zegt Napin en vraagt waar de daders zijn.

277 En de *ribaudes* verwijzen naar Cambenyk en de Saksen rijden voort naar de *citee* Clarence, die Hardogabran belegert, die bij het zien van Orienx verheugd is. Als Escam ziet, dat de Saksen weg zijn, stuurt hij de helft van de *prise*, die ze wonnen in het Woud van Bregnehan bij de Savarne, naar Clarion. [*But now returneth the tale a-gein for to speke of Ewein, the sone of kynge Vrien, and of Ewein a-voutres, that be departed fro Sorhan.*]

Hoofdstuk 18: Avonturen van Gawein en zijn makkers te Arondell in Cornwall.

Als de broers uit Sorhan vertrokken zijn, komen ze te Arondell in Cornewaile nabij Bredigan en horen, dat Soriondes daar is gelegerd in de weiden. De Saksen verwoesten het land tot aan Cardoell, hetgeen Gawein en zijn broers ter ore komt en hij verzamelt uit alle garnizoenen van het rijk Logres zo'n 30Ml man en reist ermee naar Cardoell, rust twee dagen en gaat vandaar naar Bredigan.

278 De Saksen verwoesten het land van koning Ydiers en deze is zo vol *sorowe, that neer he wente oute of his witte*. Hij springt te paard en trekt met *nygh* 15Ml man het leger na en vecht met de *rerewarde* (*at a passage at a cauchie*), terwijl de andere Saksen doorrijden naar kasteel Randoll, bang om verrast te worden, want van kasteel Bredigan kwamen tijdingen dat daar plots veel lui waren gekomen. Als de twee zonen van Vrien horen, dat de Saksen voorbij zijn, rijden ze kasteel Randoll uit met 400 man en komen bij een brug, 3 mijl van kasteel Bredigan, waar plots Bilas met 14Ml man uit de *vaungarde* van koning Soriondes op hen af komt.

279 Ze verschansen zich op de brug en aan de andere kant vecht koning Ydiers aan het eind van de *cauchie* zo *merveilously*, dat de 20Ml verslagen worden en er geen een van was ontkomen, als niet koning Soriondes met zijn leger was teruggekeerd. [*But resteth to speke of hem at this tyme, and telleth of that cherll that hadde chaunged his semblaunce in-to the gyse of a squyer at Camelot, whan that Seigramoor was rescued*.] Hij weet dat Gawein en zijn maten naar Bredigan zijn en de twee broers in kasteel Randoll (*in grete auenture of deth or to be taken*) en neemt de gedaante aan van een *curroure trottinge on foote*, met een brief verzegeld in een *coffin*, die beschilderd was met de wapens van koning Vrien, die hij liet schrijven door Blase zijn meester. Hij draagt een *felt* op zijn hoofd, een lange staf op zijn rug en is *slender and lene*. Verder heeft hij *lowe voyded*

shoon en *blak hosyn* en zijn kleding is van zwarte *fustyan*[16] met banden op de mouwen en gegord met een *girdell harnesshed*, en hij is lang en bruin en een zwarte baard en zijn hoofd bloot, met zijn hoed op zijn schouders hangend aan de *laces*. En hij komt naar het *maister paleys* en gaat de *greces* op en vraagt boven naar Gawein en wordt voor hem gebracht als de bode van Ewein the more en Ewein the a-voutres, de twee zonen van koning Vryen, zijn *cosyns*.

280 Gawein leest in de brief, dat de zonen van Vrien uit kasteel Randoll zijn vertrokken naar de brug van Soriondе, waar ze een *medle* hebben met 10Ml Saksen en zelf maar met 400 zijn, terwijl aan de andere zijde koning Ydiers met 14Ml man strijdt tegen 40Ml Saksen op de *chauchie* onder Randoll; en ze vragen hen te hulp te komen. Gawein roept allen te wapen en de *squyers* rennen blij en *mery* naar de wapens, springen te paard en rijden Bredigan uit, gegidst door de *yoman*, die de brief bracht. Gawein geeft de eerste *warde* van 3Ml man aan Agravain, de tweede aan Gaheret, de derde aan Gaheries, de vierde aan Seigramor, en ieder heeft een banier als herkenningsteken.

281 De vijfde *bataile* krijgt Galashin en Gawein leidt zelf de zesde en grootste *bataile* en draagt een banier van *sendal of ynde* met erin een leeuw van zilver. [*Ther sholde ye haue sein the baners and fresh armes glyteringe in the wynde and fresh hauberkes bryght shynynge above so many startelynge stedis that made the fier fle from the Caliouns that alle that it be-heilde made her hertes to reioyse. But now cesseth to speke of hem how that thei ride to the brigge of dove, and returneth for to speke of the kynge ydiers that fighteth with the saisnes.*] Deze jaagt 20Ml Saksen op de vlucht. Soriondes is woest en gaat met 20Ml op Ydiers af, die zich aan de kop (*heed*) van de *cauchie* bevindt, die nog vecht tegen de *meyne* van Maglaant, een wrede Saksische *amyrall*, die de Christenen groot leed doet. Dan komt Soriondes en *sette ouer the cauchie*, ruw als paarden kunnen rennen. Dan volgen *stif stour* en *mortall bataile* en Ydieres verliest veel mannen en wordt verdreven en hij vervloekt de dag, dat hij gekroond is en ruzie heeft met Arthur (maar voor spijt is het nu te laat).

282 Soriondes rijdt naar de brug van Doue, waar hij de jongelui ziet, die zeer *dismayed* zijn. Ewein kijkt richting Bredigan en ziet de banier van Agravain en zegt zijn maten van *goode chier* te zijn, want hij ziet Christenridders komen. Zij antwoorden, dat er Saksen voor en achter hen zijn. Ewein avoutres stelt voor, dat ze bijeen blijven en neergaan naar de rivier *at the spore*. De anderen zijn akkoord, sluiten zich aaneen. Als de Saksen vlakbij zijn, sporen ze hun paarden over de brug *at a brunt* en hakken zich door de 10Ml en vellen meer dan CC en als de Saksen zich omkeren, haasten ze zich spoorslags naar de plek, waar ze Agravain zien komen.

283 De *fowarde* van Soryoundes ziet hen vluchten en achtervolgt hen, evenals de 10Ml van de brug, die hen inhalen op een wei tussen twee rivieren, wat Agravain ziet en met zijn gezellen hard op de Saksen inhakt, en hen terugdrijft. Dit is een grote hulp voor de jongelui, want Ewein le graunde en Ewein A-voutres zijn allebei uit het zadel geworpen. De Christenen zijn maar met 3Ml tegen 10 + 15Ml Saksen. Het stof stijgt dik op en als Agravain merkt, dat zijn mensen niet standhouden, zweert hij die plek niet te zullen verlaten en volbrengt met het zwaard in beide handen (hard “Clarence” roepend) *maistries*.

[16] Skeat, 167b: Fustian, a kind of course cloth; another name of Cairo, in Egypt, whence the stuff first came. Zie Verdam, 176b: *Fustein (fost-, fest-, fast-, faest-, vast-, -ain, -aen)*, bombazijn = sterk weefsel, thans van katoen, of met linnen ketting en katoenen inslag, aan de achterzijde geruwd, veel gebruikt voor voering, werkmansondergoed enz., vaak verward met pilo. (Dale 1984, 402b)

284 Gaheret komt hem te hulp met 3Ml man en ***disparbled*** [jaagt uiteen] de Saksen. Ewein the more en Ewein a-voutres vragen zich af, wie deze ***cristen*** zijn. De jonge ***squyer*** Aces de Bemonde zegt hen niet te leuteren (***lese youre tyme***), maar de Christenen te helpen deze ***false*** Saksen te verslaan, die God weet waar allemaal vandaan komen. Als de jongelui Acon de bemonde horen, zijn ze zeer beschaamd, zeggen geen lafaards te zijn en springen met Acon tussen (***a-monge***) de Saksen.

285 Hun ***renon*** [faam] bereikt Agrauain en Gaheret, die zo'n ***martire*** van de Saksen maken, dat ze die 10Ml terugjagen (***rebounde***) naar de ***fowarde*** van koning Sorioundes, en komen bij de Eweins, die geweldig vechten. Agrauain vraagt Acon, wie ze zijn (de zonen van Vrien, ***in the armes half parted white and reade***), en deze wil weten wie hij is (***what be ye***). Dan komen de jongelui bijeen en maken grote vreugde, maar dan komt de ***vowarde*** der Saksen met 15Ml man (en 5Ml vluchtelingen) en drijft de Christenen terug. Agrauain en Gueheret zeggen de jongelui bij hen te blijven en een nieuwe ***bataile*** begint (***full stifly***).

286 Dan komt Gaheries met 3Ml man. Agrauain, Gueheret, Ewein li grans, Ewein a-voutres, Acon en Alechin delen grote klappen (***strokes***) uit, terwijl Gaheries aanvalt en velen velt en lang stand houdt (***kepte at stall***), maar ***in the fyn*** moet hij toch wijken (***yeve grounde***). [***But now a litill turneth the tale fro hem, and speketh of the kynge Sorioundes***.] Terwijl ze aldus vechten (***at the brigge ende***), komen de ***cariage*** en de ***pray*** van koning Sorioundes bij de brug, onder leiding van Maglans en Pyngnores met meer dan 20Ml man. Ze zetten tenten op en Sorioundes vraagt waarom ze zich daar legeren (***herberowed***) en zegt hen gereed te zijn om te helpen. [***But returneth now we agein to Gaheries and to his companye that fighted betwene the river of Dione and Bredigan. Now seith the boke that...***]
9400 Christenen vechten tegen meer dan 20Ml Saksen, die meer verlies lijden.

287 De Christenen hadden niet volgehouden als niet Seigramor was gekomen met 3Ml man. Zij vechten geweldig, maar worden tenslotte ook teruggedreven. Dan komt Galaishin met 3Ml, luid ***a Clarance*** (***the worde and the signe of kynge Arthur***) roepend, verstrooit de Saksen en drijft hen terug naar de brug van Dione, 7Ml Saksen dodend, die echter hulp krijgen van Maglans en Pyngnores met 20Ml. Zwaar krijgen Galashin, Seigramor, Gaheries, Geheret, Agrauain, Ewein ligrans, Ewein avoutres, Aces van campercorentin en Brian van Arondell het te verduren, maar doen ***merveillouse prowesse*** boven alle anderen.

288 Zeer groot is de ***stour*** en ***harde medle*** tussen Dione en Bredigan. Dan komt Gawein met 5Ml man. Hij doodt man en paard met zijn bijl in beide handen en achtervolgt de Saksen zo woest, dat meer dan 1000 in de rivier vallen. Sorioundes is woest (***wode for wrath***) en zou graag de brug over zijn gegaan, maar kan dat niet vanwege de drukte. De toegang wordt fel verdedigd door de jongelui en ze maken zo'n ***martire***, dat er ***hilles*** van dode mannen en paarden voor hen liggen, dat niemand bij hen kan komen tenzij ***launchant***; en deze aanval (***assaut***) duurt tot de nacht, als ze terugtrekken. Ook Gawein en zijn gezelschap trekken blij terug naar Bredigan, waar ze grote vreugde en feest maken (***ete and dranke with grete myrthe and solas***).

289 Ze rusten tot het dag is en trekken weer op tegen de Saksen, die echter de avond ervoor vergaderd hebben en op advies van Maglans (***a grete Geaunt fell and crewell***), die zeer wijs is, besluiten de ***cariage*** vooruit te sturen en met het leger te volgen. Ze rijden de hele nacht door tot ze komen te Valdesbery, waar ze door de belegeraars worden verwelkomd vanwege de ***vitaile***, die ze brengen. [***But of hem ne speketh no more at this tyme, but returneth to the childeren that ben in the Castell at Bredigan.***]

290 's Morgens laat Gawein de Saksen bespioneren en als ze verdwenen blijken, vinden ze dat jammer, maar blijven in de stad in afwachting van nieuws over koning Arthur. Op een dag

vraagt Gawein Ewein (*feire cosin*) op wiens advies hij de brief stuurde en deze weet van geen brief. De broers zijn daarover verbaasd. Ze zoeken naar de man, die de brief bracht, maar kunnen hem niet vinden. Ze vernemen uit Arondell, dat de mensen en *Gentilmen* van het garnizoen het zwaar te verduren hebben van de Saksen.

291 Gawein roept zijn makkers bijeen en ze gaan op weg naar Arondell met 10Ml man via achterafwegen en alleen ‘s morgens en ‘s avonds rijdend. Op een halve mijl van Arondell horen ze grote herrie (*bruyt*), want Arans, de zoon van Brangue, is het land Leonoys binnengevallen en heeft het verwoest, terwijl hij vele malen het kasteel van Arondell bestormt. Een *route* van zo’n 26 jonge *squyres* onder leiding van Kay Destranx en Kehedyn komen *not war* [onwetend] bij deze Saksen, die, zodra ze hen zien, hen aanvallen. De mensen in het kasteel zien de strijd maar niet de Christenen en 400 (*that were wight and hardy*) rijden het kasteel uit en *put hem-self in a-uenture* en hakken op hen in met zo’n grote *raundon*, dat ze doordringen tot de plek, waar die *squyres* zijn en na *a litill knowen* begint de medle opnieuw, die de Saksen zeer *wrathed*, waarop zij *sowned theire hornes and tymbres and trumpes* ten teken, dat ze hulp willen, waarop van alle kanten de Saksen zich verzamelen bij de rivier de Arson.

292 De *meyne* van het Kasteel de la Roche is naar buiten gekomen naar de *Citee* Clarance met grote *cariage* (hen gestuurd uit Saxoyne met meer dan 60Ml man *as the booke seith*). [*But now lete vs repeire to the squyres vnder Arondell*.] Deze 26 zijn in grote *distresse*, maar worden getroost en ondersteund door de mannen van Arondell, o.a. Ewein met de witte handen, Ewein *de lionell*, Ewein Estranis en Grosenain *de strangot*, die slechts door Arthur geridderd willen worden en allen *nygh cosins* zijn van de koningen Loot en Brangore en daar verblijven als *sowdiours for wynnynge*. Zij komen met 400 bij de 26 (*sex score* [= 120?]) en Ewein *white honde* vraagt, wie ze zijn; en Kay antwoordt, waarop zij van het kasteel hen vragen bij hen te blijven (*for the same cause*: i.e. ridderen door Arthur).

293 Dan nadert de *cariage* van de Roche en de *squyres* proberen zich naar het kasteel terug te trekken, maar kunnen niet door de Saksen heenbreken. Gawein komt met zijn 10Ml. Niets kan hun speren weerstaan. De Saksen verliezen velen en zij van het kasteel vatten moed en vallen opnieuw aan *vpon the cariage*. Gawein vraagt wie de *squyres* zijn en Ewein *white hande* zegt, dat zij met koning Arthur zijn en vraagt, wie hij is.

294 Als hij hoort, wie zij zijn, dankt hij God en ze roepen “Clarence!”, het woord van koning Arthur, en hakken in op de Saksen en maken zo’n *martire*, dat het veld bezaaid (*strowed*) is met dode mannen en paarden. De jongelui (o.a. Ales, Aces en aan de andere kant Dodynell the Sausage, Ewein white honde, Ewein lyonell, Ewein Estrains, Gosenayne de strangot, Kay destranx en Kehedin the litill; *these xvij were in the fore-front*) tonen *merveillouse prowesse* en de Saksen verlaten (*for-sake*) het veld en vallen op de achterhoede terug (*rebounde*), die na de *cariage* komt. Dan komt een ongewapende oude man op een groot paard naar Gawein en adviseert hem zijn makkers terug te voeren naar Arondell, want er komt een grote hoeveelheid Saksen aan. Gawein ziet de oude man met zijn lange grote witte baard, katoenen *chapelet* en zwarte mantel, die zich van ouderdom (*so croked*) aan de zadelboog vasthoudt. Deze dringt aan te gaan en gaat dan *the streight weye* naar Leoneys in Orkanye.

295 Gawein voert zijn gezellen het kasteel in en ze bekijken vanaf de wallen de Saksen, die naar Arondell komen onder leiding van koning Arans, die het land van koning Loot verwoestte en vaak met hem vocht, zodat deze veel mensen verloor en *be-hoved* [overwoog] zijn vrouw naar kasteel Glocedon te brengen en hij vervloekte het uur en de

dag, dat hij *at werre* was met koning Arthur, "*for by hym haue I loste alle my childeren*". De wallen van zijn *Citee* zijn op vele plaatsen verbrokkeld (*broke down*) en rond de stad is Arans gelegerd. Loot beraadslaagt en besluit bij het eerste hanengekraai met zijn vrouw en zijn tweejarig zoontje te paard te springen en met 500 man naar Glocedon te gaan, met achterlating van 6Ml edele mannen om de *Citee* te verdedigen. Om middernacht vertrekt hij met Mordered (die door Arthur was verwekt, zoals gezegd) in een wiegje voor zich de stad uit (*by a fause posterne*[17]) en rijdt ongestoord de hele nacht en ochtend.

296 Rond *noone* komen ze Teucus met 3Ml Saksen tegen, die van Arondell komen met de *pray* naar koning Arans en meteen aanvallen en Loot en zijn 500 ridders worden weldra verslagen en verjaagd en zijn vrouw gevangen, waarop de *squyer* naar Arondell vlucht. [*But now cesseth a litill of kynge loot and returne to Gawein*.] Deze vermaakt zich met zijn vrienden te Arondell met de geredde *squyres*, als (*in this feeste*) een zeer gehavende ridder in grote vaart (*walop*) voor de kasteelpoort komt en naar de ridders op de wallen roept, of daarbinnen enig *so hardy squyer* is, die hem durft te volgen (*snewen*). Gawein vraagt hem waarheen en als de man hoort, dat hij Gawein is, zegt hij, dat het avontuur hem meer dan wie ook toebehoort (*aperteneth*), maar dat hij niet de *prowesse* noch de *hardynesse* heeft hem te volgen (*sue*).

297 Gawein zegt hem te zullen vergezellen en bewapent zich. Zijn makkers willen met hem meegaan en Seigramor vraagt de ridder of dat goed is en deze zegt, dat het avontuur zo is, dat niemand *shall faile to fynde his auenture that ther cometh*; Seigramor is blij en ze bewapenen zich snel en rijden met 7Ml het kasteel uit. Ze rijden dag en nacht tot ze bij *dawenynge* aan het eind van een *launde* een hoop herrie horen.

298 Dan komt een *squyer* met een baby in een wieg en zegt te vluchten met het kind van koning Loot, die door de Saksen wordt aangevallen. Gawein zegt hem daar in het woud te blijven tot hij terugkeert. De ridder rijdt voort met haast en Gawein spoort zijn paard aan evenals zijn gezellen. Als ze uit het bos komen, zien ze koning Loot nagezeten worden en aan de andere kant midden in de wei een vrouwe van grote schoonheid, was het niet voor de *doell* en *sorowe*, die ze maakt, en ze is geheel *discheuelee* in haar haren, en Taurus houdt haar bij de *tresses* en sleurt haar achter zijn paard en ze roept: "*Seinte Marie, blissed lady and moder of god! helpe me and socour*," waarop Taurus haar een harde klap geeft, zodat ze neervalt.

299 Hij zet haar op zijn paard, maar tot tweemaal toe valt ze eraf, waarop hij haar aan haar vlechten meesleurt en de dame is *hoorse* en buiten adem van het schreeuwen. De ridder vraagt Gawein of hij de dame kent. Hij kent haar heel goed en is vol *angwissh* en spoort zijn paard aan, met speer in aanslag en roept Taurus toe de dame met rust te laten (*traitour fitz aputain*). Deze laat haar vallen, pakt een grote speer en rijdt op hem af. Ze treffen elkaar hard, de speer van Taurus breekt en die van Gawein boort door schild en *hauberke*, dat hij een el uit de *chyne* steekt, en Taurus valt zo hard, dat hij zijn nek breekt. Gaweins broers stijgen af en verminken zijn lijf (want voor hen was het nog niet genoeg wat Gawein hem gedaan had).

300 De anderen werpen zich op de Saksen en doden er meer dan 10Ml, waarop de anderen op de vlucht slaan. Gawein gaat naar zijn moeder, die er voor dood bij ligt, en huilt zeer; en als zijn broers komen, maken ze nog meer misbaar. Daarop opent de dame haar ogen, ziet Gawein en zegt hem niet te huilen (maar het doet wel zeer). Ze vraagt naar zijn broers,

[17] Een *poterne* is een secundaire poort in een fort of vesting. Een *poterne* functioneert vaak als geheime toegangs- of uitvalspoort, maar kan ook een interne verbinding met andere delen van het vestingwerk bieden.

waarna ze treurt om het verlies van Mordred en haar man, van wie ze vreest, dat hij *wounded to the deth* is (want ze zag hen *knyves and gavelokkes and darts* in zo'n menigte naar hem gooien alsof het regende uit de hemel).

301 Gawein vertelt, dat Mordred veilig is, maar van zijn vader niets kan zeggen, waarop ze in zijn armen bezwijmt. Als ze bijkomt, vraagt ze om water om haar gezicht te wassen. Ze brengen haar op een baar naar Arondell en komen onderweg de *squyer* tegen met de baby. Ze blijven er 8 dagen tot de dame beter is en vertrekken dan naar Logres, de hoofdstad van koning Arthur, en de vier broers zweren, dat hun vader zijn vrouw niet terugkrijgt, tenzij hij heeft *acorded* met hun oom Arthur. Ze worden door Doo van Cardoell met grote vreugde en feest ontvangen. Gawein laat zoeken naar de ridder, die hem naar zijn moeder had gebracht, maar die is niet te vinden.

302 Doo vraagt of hij de ridder eerder gezien had en moet dan glimlachen. Gawein vraagt waarom, en Doo zegt, dat het Merlijn was, de beste *devynour* ter wereld, die hem alle berichten bracht. Gawein is verbaasd Merlijn in drie gedaantes gezien te hebben (*full of stronge art*) en wenst met hem kennis te maken (*he vs loveth*). Doo zegt dat ze niets kunnen doen zonder dat Merlijn ervan weet. En ze blijven te Logres, het land verdedigend.

303 [*But now leveth the tale of hem and speketh of the knyght that ledde Gawein for to socour his moder*.]

Hoofdstuk 19: Merlijns ontmoeting met Leonce. Zijn avontuur met Nimiame.

[*Now seith the storye, that...*] Als de ridder ziet, dat Gawein zijn moeder gered heeft, is hij plots verdwenen en gaat naar Northumberland naar zijn meester Blaase, die alles opschrijft, wat hij hem zegt. Dan zegt hij naar het rijk Benoyk te gaan, want koning Claudas de la desert heeft *homage* gedaan aan de koning van Gaule en samen zijn ze naar Rome geweest en hebben zo'n *covenaunt* met de keizer gesloten, dat *Emperour* Iulius hen hulp zal sturen om Benoyk en Gannes te veroveren. De heren van de Romaynes zijn Ponce[18] en Antony en hun *cosin germain* Ffrolle, hertog van Almayne, met ieder 20Ml man. De mensen van Benoyk weten hier niets van.

304 Blase zegt Merlijn de Christenen niet vernietigd te laten worden. Deze antwoordt: "Het is het land, dat ik het meest zou moeten haten, want daar is de wolf, die de luipaard (*lupart*) binden zal met *cercles* noch van ijzer, staal, hout, goud, zilver, lood of iets van de aarde of water of kruid, zo *streite*, dat hij niet zal bewegen." Blase vraagt of de luipaard niet sterker dan de wolf is. Dat wel, maar: "*thus moche I will telle yow, that this prophesie shall falle vpon me*." Over Brittannië zegt hij, dat Arthur *shall neuer Iustise* zijn baronnen tot zij goed *scowred* ['geschuurd'] zijn. De luipaard zal uit Benoyk komen en alle andere beesten overstijgen van *bloy bretaigne* en van hem zal de grote leeuw komen voor wie alle beesten zullen buigen en voor wiens blik de hemel zal opengaan. En hij zegt, dat God hem *witte* heeft gegeven om te helpen de avonturen van de *seynt Graall* te volbrengen, die ten tijde van koning Arthur tot een einde zullen worden gebracht.

305 Blase overdenkt de woorden van Merlijn, die naar Benoyk vertrekt en bij Leonces, heer van Paerne, komt, die hem grote vreugde bereidt en geloof hecht aan al zijn woorden. Hij zegt over één ding verwonderd te zijn. Merlijn zegt, dat hij wil weten, waarom hij de drie koningen verlaten heeft, en dat hij dat *in tyme* zal weten. "De *prophesie* zegt, dat de

[18] Zie in de index bij POUNCE. Enige keer deze spelling; vgl Lacy, 280a: Pontius Anthony, a senator of Rome.

serpent de luipaard uit het bos zal verjagen, ***sauage and auncyent***, die voorheen zo woest was, dat alle beesten voor hem bogen; en ge hebt een ***felon*** buurman,

306 Claudas de la desert, die ***homage*** aan de koning van Gaule heeft gedaan en met hem zijn land van de ***Emperoure*** van Rome houdt; Pounces en Antonyes, twee ***counseillers*** van Rome, komen met grote ***power*** om zijn land te verwoesten, evenals Ffrolles, hertog van Almayne." Maar het zal niet zo gaan, als zij wanen (***wene***), want hij, Merlijn, is gekomen en wil, dat hij, Leonces, zijn mensen verzamelt en zijn ***Citees*** en kastelen bevoorraadt (***garnyssh***), maar niet ten strijde trekt. Op woensdag voor het feest van St. Jan zal er een ***bataile*** zijn voor Trebes (tussen Leire en Arsune), waar de Romeinen en zij uit Gaule en Almayne gelegerd zullen zijn. Leonces moet zich verbergen in het ***nexte*** woud en niemand ervan vertellen behalve Pharien en Grassien. Leonces belooft te doen, wat Merlijn aanbeveelt, en vraagt waar Merlijn heengaat.

307 Deze zegt naar Toraise te gaan en Leonces vraagt hem zijn oom (***myn oncles and my cosin***) Arthur te groeten. Ze nemen afscheid en Merlijn gaat een ***maiden*** van grote schoonheid bezoeken in een ***maner*** (***feire, delitable and riche***) in een ***valee*** onder een berg nabij het woud van Briok (vol ***hertes, hyndes, bukke, doo and wilde swyn***). Zij is de dochter van een ***vauasor*** van zeer hoog geslacht, genaamd Dionas, die vaak bezoek kreeg van de godin Diane, wier ***godsone*** hij was en die bij haar afscheid (toen hij nog klein was) hem als geschenk verleende (en de god van de zee en de sterren), dat het eerste vrouwelijke kind van hem zeer begeerd zal worden door de wijste man op aarde (in de tijd, dat koning Vortiger ***of the bloy mountayne*** zal beginnen te regeren), die haar het grootste deel van zijn ***witte and connynge by force of nygremauncye*** zal leren en aan haar wil onderworpen zal zijn.

308 Dionas dient lange tijd een hertog van Burgoyne, die hem zijn ***nyece*** tot vrouw geeft met de helft van het woud van Brioke, waar hij een ***maner*** laat bouwen. Dionas gaat vaak naar het hof van koning Ban, en trekt vaak tegen Claudas op en doet hem grote schade, zodat de koningen Ban en Boors van hem houden en Ban hem de andere helft van het woud van Brioke geeft (en Boors een stad). Na lange tijd krijgt Dionas een dochter Nimiane, wat hebreeuws is, ***that seith in frensch***: ***ment neu ferai***, in Engels: Ik zal niet liegen,[19] hetgeen op Merlijn slaat (***turned vpon***). Zij is thans twaalf, als Merlijn in de gedaante van een jonge ***squyre*** door het Woud van Brioke gaat en bij een ***welle*** komt met mooie ***springs*** en helder water en zo'n fijn ***grauell***, dat het fijn zilver lijkt. Hier komt Nimiane zich vaak vermaken (***disporte***) en als Merlijn haar er ziet, denkt hij diep na voor hij haar groet.

309 Ze antwoordt hem wijs en hij vraagt, wie ze is, en zegt op zoek te zijn naar zijn meester, die hem veel geleerd heeft (dat hij hier een kasteel kan optrekken, etc.: ***mo maistries***: over het water gaan zonder natte voeten te krijgen of een rivier laten stromen). De ***maiden*** vindt dat ***queynte craftes***, die ze ook zou willen kunnen. Merlijn belooft haar een deel van zijn ***pleyes*** te tonen ***by couenaunt that youre love shall be myn***. Ze is akkoord en Merlijn maakt terzijde een cirkel (***acerne***) met een ***yerde*** [garde] en gaat terug naar de ***mayden***, die uit het bos van Briogne dames, ridders, ***maydons and squyres*** ziet komen, elkaar bij de hand houdend, die gaan dansen en zingen.

310 Dan laat Merlijn een ***vergier*** [boomgaard] verschijnen en het meisje is verbaasd en hoort slechts wat ze zeggen in het ***refreit*** van hun lied: "***Vraiement comencent amours en ioye, et fynissent en dolours.***"[20] Het feest duurt tot ***evenesonge***. Dan komt Dionas met zijn

[19] Lacy 1993, 281b: Viviane, a name in Welsh that sounds in French as if she said, "I will do nothing".

[20] Lacy, 282b: 'Truly, love begins in happiness and ends in grief!' (In het Frans in meervoud: liefdes beginnen…)

vrouw kijken en verwonderen zich. En als de *caroles* lang geduurd hebben, gaan de dames zitten en zetten de *squyres* een *quyntayne* op in het midden van de wei en gaan het steekspel doen (*bourded*). Merlijn vraagt de *damesell*, wat ze ervan vindt.

311 Ze vraagt hem haar zijn *connynge* te leren. Terwijl zij dit *parlement* hebben, beginnen de dames weer hun dans en verdwijnen zo het woud in; de boomgaard blijft nog lang en krijgt de naam *the repeire of ioye and of feeste*. Als Merlijn weg wil gaan, vraagt ze of hij haar niets leert, maar hij wil *suerte* van haar liefde en ze belooft zijn wil te doen, nadat hij haar al de dingen geleerd zal hebben, die zij hem vraagt, en zij die kan doen (*werke*).

312 Merlijn is tevreden en leert haar een grote rivier te laten verschijnen[21] en andere *games*, waarvan ze de woorden opschrijft op *perchemyn*. Dan gaat hij, na de belofte op St. Jansavond terug te komen, naar Tamelide, waar de koningen hem grote vreugde bereiden. [*But now a-while we moste cesse here, and speke of the message that the kynge de Cent chiualiers sent to speke with the Princes by the counseile of the kynge cleped Tradilyuaunt, of North wales*.]

Hoofdstuk 20: Ontmoeting van de prinsen van Leicester; terugkeer van Merlijn naar het hof van Leodogan; verloving van Arthur en Gonnore; en grote strijd met koning Rion en de reuzen.

De boden van de koning de Cent Chiualiers vertelden hun bericht aan de prinsen, die afspreken te Leycestre op *whitsontyde* en daar elkaar vertellen van de moeilijkheden, die ze hebben met de Saksen. Koning Aguysans blijkt de grootste verliezen te hebben en Loot klaagt over het verlies van zijn vrouw en kinderen.

313 De koning de Cent Chiualiers spreekt en raadt hen aan allen meteen te strijden tegen de Saksen. De *lordes* zijn het eens met Agyusans en prijzen hem. Ze gaan ieder naar hun land en verzamelen zoveel mogelijk mensen en gaan dan naar de weiden van Lauerep bij Suret, een kasteel van de hertog van Cambenyk, 8 dagen voor *the Magdaleyn* (22 juli) en zetten hun tenten op tussen de twee armen van de rivier de Sevarne (*the booke it clepeth*), bij een woud, genaamd Bregnehan. [*But of hem now resteth a-while the tale, and speketh of Merlyn, that is departed fro Nimiame, from the foreste of Briogne.*]

314 Dezelfde nacht nog komt Merlijn te Toraise in Tamelide, waar een leger verzameld is om koning Rion, die de *Citee* Nablaise belegert, aan te vallen. De drie koningen vragen wat ze moeten doen en Merlijn zegt hen Leodogan te zeggen zijn mensen te bevelen ten strijde te trekken de morgen na Pinksteren, waarbij tien ridders voor het leger uit moeten gaan om spionnen te vangen, en hijzelf zal voorop rijden met hen en de ridders van de Ronde Tafel, die zonder anderen de voorhoede moeten vormen. Arthur vraagt naar berichten uit zijn land en Merlijn vertelt over de redding van de vrouw van koning Loot, etc., en Arthur is blij. Tegen Ban en Boors vertelt Merlijn over Claudas de la desert en zijn gesprek met Leonces.

315 Zij zijn *hevy* en *pensef* en Arthur moet huilen om hen en vraagt Merlijn hen bij te staan. En die vertelt *as the prophesie seith*, dat de grote *dragon* zal komen om de gekroonde leeuw uit het *bloy breteigne* te verjagen met de hulp, die hij zal hebben van 29 *serpentes* (want de luipaard is nog niet geboren, die de leeuw zal steunen). De drie koningen verbazen zich over Merlijns duister (*derkely*) spreken en vragen wat hij bedoelt, maar hij wil slechts Arthur zeggen, dat *the grete of this mater longeth vn-to hym*.

[21] *to do come a grete river ouer all ther as she liked*; vertaald als: *he teaches her to come over a great river*!

316 Dan vraagt Ban Merlijns advies hoe zijn land te helpen, maar dat is niet voor hen om te weten, maar zodra ze de Sarazijnen uit dit land verdreven hebben, zullen ze naar Logres gaan met de schat uit de *foreste denoyable*, waar Arthur zijn neven zal ridderen (*dubbe*), waarna ze met hen naar Benoyk zullen gaan, want zij die daarheen komen zijn in grote getale. En na die strijd zal de luipaard verwekt worden, door wie de draak van de *fer oute ylles* zal terugtrekken van de gekroonde leeuw van *the bloy bretaigne* en op zijn knieën de gekroonde leeuw om genade (*mercy*) zal smeken (*cry*). En hij verzekert Ban, dat voordat ze vertrekken het land geheel in de handen van Arthur zal zijn.

317 Dan komt een bode binnen, genaamd Guyomar, een 25-jarige *cosin germain* van koning Leodogan, die naderhand grote *trouble* veroorzaakt in het rijk Logres, door wie de ridders van de Ronde Tafel veel moeiten en gezwoeg krijgen vanwege de *damage*, die koningin Gonnore hem deed, vanwege de liefde van Morgain, die zo groot was, dat de koningin *a-reisede so grete blame* [*as the tale shall reherse here-after whan the tyme cometh to speke of that matier*.] De koningen staken hun beraadslaging en gaan naar Leodogan, die zegt, dat zij waardige mannen zijn, en hen verzoekt hem te zeggen, wat te doen tegen koning Rion, die met twintig gekroonde koningen met ieder 20Ml man zijn land is binnengevallen.

318 Merlijn zegt hem niet te vrezen en tien van zijn beste mannen eropuit te sturen om het land af te zoeken naar spionnen en zijn leger te verdelen in tien *bateiles* (*wardes*) van ieder 10Ml man en maandag twee uur voor de dag aanbreekt te vertrekken, dan zullen ze woensdagavond aankomen en de vijand donderdag voor dageraad slapend aantreffen, want ze zijn bevoorraad en hebben gefeest en *litill wacche* gezet. Leodogan is verbaasd over Merlijn en slaakt een diepe zucht. Hij valt half dood neer. Als de koningen dat zien, hebben ze medelijden en helpen hem overeind.

319 Merlijn vraagt hem of hij wenst te weten wie zij zijn en vertelt, dat Arthur van hoger geslacht is dan hij en een vrouw wil. Leodogan biedt zijn dochter aan en Merlijn accepteert haar. De koning gaat zijn dochter halen en voert haar de kamer in. Een groot aantal ridders volgt hem. Hij geeft zijn dochter aan Arthur, die hem bedankt.

320 Om de bisschop van Toraise wordt gezonden en Merlijn vertelt Leodogan, dat hij zijn dochter gegeven heeft aan Arthur en dat de twee andere edele mannen de koningen Ban en Boors zijn (*of the heighest lynage that eny man knoweth*) en de anderen zijn zonen van *Erles and barouns and Castelleynes*. Leodogan en zijn *felowes* zijn zeer blij. Allen brengen Arthur *homage* en maken het huwelijksfeest zo *riall* als in het land nooit gezien, maar bovenal is Gonnore blij. Leodogan prijst God.

321 ‘s Morgens arrangeert hij zijn leger zoals Merlijn voorstelde. In de eerste *warde*, waar de draak is, zijn Arthur, Ban en Boors en hun veertig makkers evenals de ridders van de Ronde Tafel. De tweede *warde* leidt Guyomar, de derde Elunadas (*nevew* van de wijze dame van het *foreste saunz retour*), de 4e Blios, de heer van kasteel Cloadas, de 5e Aridolus, de 6e Belcys li loys, de 7e Ydiers uit Norwey, de 8e Landons, de *nevew* van de steward van Tamelide, de 9e Groinge poire mole, en de 10e Leodogan zelf met zijn steward Cleodalis.

322 Ze zijn akkoord te vertrekken op de ochtend na Pinksteren. Op *Witsonday* houdt Leodogan *court roiall*. De drie koningen en Merlijn zitten tezamen aan de kop van de *deyse* [dis] met voor hen de twee Gonnores, die *wonderlike* zijn, behalve dat een, Arthurs vrouw, hoger en frisser gekleurd is en *the better tonge* heeft (*ffor she was of all the worlde the feirest speker and the beste*), evenals meer haar, maar voor de rest zijn ze hetzelfde. De gezellen van Arthur zitten met de ridders van de Ronde Tafel en na het eten

gaan ze naar bed, maar staan na korte tijd weer op, n.l. om middernacht. Gonnore helpt Arthur zich te bewapenen, gordt zijn zwaard om en doet de sporen aan knielend, waarop Merlijn begint te lachen. De twee koningen prijzen haar. [***But in the fin she hadde a riche guerdon whan she loste the kynge hir lorde by mysauenture and by Bertelanx, the traitour, as the book shall re-herse here-after;***] Merlijn lacht en zegt Arthur, dat hij nooit zo echt een nieuwe ridder was als nu, maar dat één ding ontbreekt. Arthur wil weten wat en de ***maiden*** zegt (***as she that full well lerned***) alles te zullen doen waarvoor ze zich niet schaamt.

323 Merlijn zegt, dat ze elkaar nog niet gekust hebben. Arthur neemt Gonnore in zijn armen en kust haar ***swetly as yonge peple that were full well to-geder loved***. Dan geeft ze haar heer een helm, ze bevelen elkaar aan God aan en iedere ***warde*** rijdt uit, de ***ganfanouns*** opgevouwen en de speren laag, geleid door Merlijn, die al de ***passages*** kent. De tien vooruitgezonden ridders hebben meer dan tien ***pantoneres***,[22] die allemaal spionnen van koning Rion zijn, opgepakt en in de gevangenis gestopt, zodat er geen berichten doorsijpelen. Woensdag na middernacht komt Merlijn met de eerste ***warde*** bij het zijn roes uitslapende leger van Rion, laat het omsingelen en als hij op zijn hoorn blaast aanvallen.

324 Zijn blazen op de hoorn is op een mijl te horen en hij roept: "***Lady seint Marie***, bid tot Onze Heer God, uw gezegende Zoon, dat Hij nu onze hulp is;" en roept de ridders toe aan te vallen. Als zij de hoorns horen, sporen ze hun paarden aan en hakken (***smote***) in op het leger (***with grete ravyne***). De tenten vallen op de hoofden der inzittenden en er volgt een grote slachtpartij. De ***heigh lordes*** rennen haastig naar hun wapens en verzamelen zich bij de tent van koning Rion en laten hun banieren opsteken en verzamelen zoveel mogelijk mensen. Als koning Rion de toegebrachte schade ziet, is hij ***nygh wode for ire***, springt op een sterk paard met een grote bijl aan het zadel, zijn troepen verdelend.

325 Dan roept hij zijn neef Solynas en zegt hem de eerste divisie te leiden met 100Ml man. Zodra Merlijn hem ziet komen, rijdt hij op hem af met de draak en herinnert Arthur aan Gonnores kus. Dan komen de twee partijen bijeen en menig man en paard gaat neer. Dan verricht Arthur een ***pointe***: hij treft de geweldig sterke reus Ionap met de speer door schild en schouder, deze hem door de linkerflank en beiden gaan tegen de grond. Beide partijen schieten te hulp en ze worden weer in het zadel gezet.

326 De ridders van de Ronde Tafel en de veertig gezellen verrichten wonderen en de ***meyne*** van Solinas slaat op de vlucht en de Christenen achtervolgen hen. Een van de andere ridders dient niet vergeten te worden, die, aldus ***the storye, cosin germain*** is van Percevall de galoys aan moederszijde (***of whom this booke shall speke here-after whan the matier cometh ther-to; and also the booke seith that...***) en ***nygh kyn to*** Ioseph Abaramathie, want hij is de zoon van Enhyngnes, de zuster van Ioseph, die getrouwd was met Ebron en twaalf zonen had, die het land Bretaigne naderhand ***enlumyned***, en ***next cosin to*** Selydoyne, de zoon van hertog Nascien de breting, die het grote wonder van de ***graal*** het eerst zag, en ook ***a-pertened to*** koning Pelles van Lytenoys en zijn broers. Deze ridder had naderhand Galaad, de zoon van Launcelot, vele dagen onder zijn hoede [***wher-of the boke shall reherse here-after of alle thinges oon after a-nother as thei fill day be day***]. Hij heet Nascien uit liefde voor hertog Nascien, die nadat hij de ***chivalrie*** verlaten had, een heremiet was geworden, bezoek kreeg van Onze Heer, en naderhand werd ***ravisshed***

[22] Zie Verdam, 458b: ***pantenier***, hetzelfde als ***pautenier***, zwerver; landloper, vagebond (ID., 461a); zie ***DAF*** 449b: ***palton***, vagebond (van ***palitari***, fréq. de ***palári***, errer çà et là); ***paltonier***, bedelaar, schooier, met als voorbeeld uit de 12e eeuw: ***De l'ost se partent troi glouton pautonier***.

[weggerukt] door de H. Geest naar de derde hemel, waar hij openlijk de Vader, Zoon en H. Geest zag.

327 Deze ridder [Nascien II] had later *the storie* onder zijn hoede (*kepinge*) en schreef met zijn eigen hand op bevel van de Grote Meester; en wat hij schreef, hechtte hij aan het boek, dat de heilige heremiet Blase schreef door de lering van Merlijn. Deze ridder geeft later, als hij heremiet is, het nobele advies aan Arthur, als deze zijn land dreigt te verliezen in de tijd van Galehaut, de heer van de *fer oute yles*, die met dertig koningen tegen Arthur strijdt. [*But now resteth the tale to speke of thise thinges, and returneth to telle how thei dide in the bataile*.] De ridders van de Ronde Tafel tonen *merveilouse prowesse*, maar boven allen steken uit genoemde Nascien en Adragayn li bruns. Met hun zwaarden breken zij de *sheltrouns*, geholpen door Arthur en deze drie gaan overal, waar de draakbanier hen gidst. Maar de Sarazijnen zijn met zovelen en zo dik, dat er geen doorkomen aan is. Ze zien de grote banier van koning Rion, gedragen door vier olifanten. Ban en Boors zien, dat Arthur ingesloten raakt en banen zich met hun zwaarden een weg door de *presse* tot ze komen bij Merlijn, die de banier voor Arthur draagt.

328 Het is een wonder, die vijf makkers bezig te zien. Rion komt op Boors af, die koning Saron achtervolgt, die hem een klap met zijn speer heeft gegeven. Rion komt met zeventien koningen aanrijden en slaat Boors op de helm, maar als hij nogmaals wil slaan, trekt zijn paard hem verder en hij slaat de kop van het paard van Saron af, zodat beiden neervallen en Boors over Saron heenrijdt. Rion roept naar Boors, spoort zijn paard aan, waarop Boors tot God bidt en een kruis maakt en hem met het zwaard in de handen afwacht.

329 Rion smijt zijn lans neer en slaat met een bronzen *betell* [hamer] zo ruw op zijn schild, dat het in stukken valt, waarop Boors hem op de helm slaat en het dwaasheid vindt daar nog langer te blijven. Hij ziet koning Aroans Hervy the Rivell bij de *nasell* van de helm houden (te voet), snelt eropaf en slaat Aroans op de helm, zodat hij geheel *a-stonyed* neervalt. Hervy springt te paard en stort zich in de *presse*, die sterk toeneemt, want alle tien *wardes* van Leodogan zijn *flusshed* naar de *standerd* van koning Rion.

330 Rion achtervolgt Boors en slaat naar hem met zijn *betill*, maar treft het paard, zodat de *chyne* breekt en paard en ruiter neergaan. Boors springt overeind, maar is *full sore greved*. Hervy komt hem te hulp en treft, een speer van een Sarazijn afpakkend, Rion door schild, *hauberke* en linkerschouder, maar raakt geen vlees. Rion vertrekt geen spier en wil Hervy met de *betill* op de helm slaan, slaat een kwart van diens schild af, waarop deze met zijn zwaard Rion op de helm slaat. Maar die slaat terug en Hervy trekt zijn paard achteruit en het wordt getroffen, zodat man en paard neergaan, tot schrik van Adragain li bruns, die hem te hulp komt en Rion treft.

331 Wanneer de Sarazijnen en de *Geauntes* koning Rion in zo'n gevaar (*pereill*) zien, zijn ze woest en koning Solinas, Rions *cosin*, spoort zijn paard aan en velt Adragayn, die meteen opspringt. De drie ridders vechten hard maar zouden gevangen genomen zijn, als niet Nascien gekomen was. Hij velt Rion en rijdt een keer of twee, drie over hem heen. Rions mannen snellen te hulp en Nasciens paard wordt gedood. Merlijn zegt Arthur Ban en ridders van de Ronde Tafel toe te roepen hem te volgen.

332 Als Ban Merlijn begrijpt, beeft zijn lijf uit vrees voor Boors. Merlijn werpt zijn betovering heel wonderlijk, want hij laat een stormwind opsteken, die stof op de Saksen blaast, zodat ze niets zien. Dan maakt hij de draak in zijn hand zo groot als nooit eerder gezien, die vuur de lucht inspuugt, zodat de *sparkeles* op de helmen van de Sarazijnen neervallen tot hun grote schrik. De mannen van koning Rion komen met velen en er ontstaat een

geweldige en *felon stour*, want de Christenen zijn *at grete myschef* en hadden het niet lang gemaakt, hadden ze niet de grote kennis van Merlijn, want de verhouding is 1 op 4, maar de Christenen zijn nobeler en beter bewapend en *feirer in ordenaunce ech at his baner*. De slag bij de *Citee of da* Nablaise is groot. Ban verricht *merveilles* en waar ook Merlijn gaat, is Arthur met zijn veertig makkers en de 250 ridders van de Ronde Tafel.

333 Als ze bij Boors en zijn *felowes* komen, zijn die er slecht aan toe. Ze zijn omgeven door bergen lijken, terwijl Rion zijn best doet hen te krijgen. Als Ban zijn broer in zo'n *turment* ziet, sprint hij eropaf en splijt koning Minaps hoofd en Arthur slaat een Sarazijn het hoofd af. Als Boors de hulp ziet, vangt hij een paard en ruilt zijn helm. De *stour* begint opnieuw. De Christenen rennen (*rused*) naar de *Cite* Danablaise, waar iedereen zich op de wallen verzamelt.

334 Als Sadoynes de Castelein zijn oom Leodogan in zo'n *myschef* ziet, roept hij zijn ridders te wapen en wijst hen op Arthur (*oure lorde terrien*), de beste ridder ter wereld. Hij draagt hen op de Christenen te hulp te snellen. Als Leodogan hulp ziet komen, roept hij naar zijn ridders. Guyomar adviseert, dat ze meteen de Saksen aanvallen.

335 Ze rijden in gesloten formatie naar de standaard en werpen zich woest in de *stour* en dringen de Saksen terug, en nog meer als Sadoyne komt. Merlijn verzamelt de ridders van de Ronde Tafel rond zich en laat hen *refressh*. Als dan de Sarazijnen weer aanvallen, zegt Merlijn, dat het nu tijd is *knyghthode* te tonen. Tegen Arthur zegt hij, dat deze zich in de eerste *stour porely* gedragen heeft. Deze wordt *rody* van schaamte, wat Ban doet lachen, die de anderen op hem wijst, die hem prijzen.

336 Merlijn rijdt de slag in met de draak. Arthur velt koning Clarell (*hadde ne myster of no leche*) en ziet dan koning Rion, die hij aan zijn *coueringe cote that was full of berdes crowned* herkent, en werpt een man of veertien neer om bij hem te komen en treft hem met zijn korte speer door schild en *hauberke* en ware het niet voor zijn *doublet*[23] van *serpentes skyn*, was hij dood geweest. Als de *Geauntes* en de Sarazijnen hun heer op de grond zien, rennen ze allen op Arthur af en brengen hem ten val. Als Merlijn hem ziet vallen, stuurt hij alle 7Ml hem te hulp en er volgt een *soore medle* en *sharp shour*. Ban verricht grote wonderen en helpt Arthur weer in het zadel en maakt zo'n grote *lardre* van de reuzen, dat niemand zijn slagen durft af te wachten.

337 Koning Rion wordt *foule diffouled*, springt overeind, grijpt zijn *betill* en werpt zich in de *presse*. Allen vluchten voor hem. De makkers vechten tot ze de standaard van koning Rion bereiken, die ze omwerpen met de *Olyfauntes*, waarop de *Geauntes* op de vlucht slaan naar het woud en Rion meevoeren, maar die is zo *wode for Ire*, dat hij voor hij als laatste weggaat meer dan twintig man van Leogogan doodt. Leodogan achtervolgt hem, evenals Sadoynes, Cleodales en Guyomar, terwijl de ridders van de Ronde Tafel *soche lardure* maken als waren het schapen gekeeld door wolven.

338 Alleen Arthur ziet Rion weggaan en gaat hem spoorslags achterna. Aan de andere zijde achtervolgt Ban de koningen Glorienx, Mynados en Colufer door het woud tot het dag is en dan blijkt dat van de 200Ml nog geen 20Ml ontkomen zijn. [*But now lete vs speke of the kynge Arthur that pursueth after the kynge Rion.*] Hij jaagt hem een diepe *valey* in tussen een bosje en een wei bij een oversteek van een beekje. Hier haalt hij hem in en roept hem toe zich om te wenden. Rion vindt hem maar een kind, keert zich om met de *betell* in de

[23] Zie *DAF*, 186b: *doblet*, kledingstuk gemaakt van twee over elkaar aangebrachte stoffen. Zie ook *doblain* (à double tissu de mailles) en *doblequin* (à doubles mailles).

hand en zijn *targe*[24] van *the bon of an Olyfaunte* voor zich. Ze rennen op elkaar af, *wroth and maletalentif.* Arthur doorboort schild en *hauberke*, zodat een grote *foyson* bloed eruit spuit, maar Rion kan hij niet *shove* en de speer verbrijzelt.

339 De gewonde reus knarst (*gnasshed*) zijn tanden, rolt met zijn ogen, heft zijn *betill* van brons, die [*as the boke seith*] veertien voet lang is (*and half a palme be-twene his browes*). Arthur vreest de klap en rent zo ruw tegen hem aan, dat beiden met hun paard neergaan. Arthur is als eerste overeind, want hij is nog geen twintig, terwijl Rion over de 42 is en een derde zwaarder (*hevy by the thirde part more*), grijpt Calibourne, dat licht geeft als een grote brand, en slaat de reus naar de helm, maar die houdt zijn *malle* op, struikelt en raakt zo zijn bronzen *malle* kwijt en grijpt zijn zwaard, dat [*as the booke seith*] van Hercules was (die Iason naar het Eiland Colchos bracht om het Gouden Vlies te roven; en ermee doodde Hercules vele reuzen, toen Iason Medea, die zoveel van hem hield, meevoerde, maar later liet hij haar zitten, terwijl Hercules haar hielp in haar grote *debonertee*;

340 en het book zegt, dat Vlcan het zwaard smeedde in de tijd van Adrastus, de Griekse koning, die het lange tijd in zijn schat had. Ditzelfde zwaard had ook Tideus, de zoon van de Hertog van Calcedoyne, de dag dat hij de boodschap aan Ethiocles voor Polemyte bracht, en ermee bij zijn thuiskomst vijftig man op een heuvel doodde.[25] Het is gegaan van *heir to heir* en zo kwam het bij Rion, een nazaat van Hercules). Het straalt licht uit, zodat het een vuurvlam lijkt, en heet Marmyadoise. Arthur staart er begerig naar, waarop Rion hem zegt zijn zwaard en wapens te overhandigen en zijn naam te zeggen, dan zal hij hem laten gaan (omdat hij zo jong is). Arthur antwoordt (uit *dispite* [verachting]) *felly*, dat hij zijn wapens moet neerleggen, anders zal hij hem doden, waarop de reus lacht en hem naar zijn naam vraagt en hem *by his creaunce* bezweert (*coniured*) de waarheid te zeggen.

341 Arthur zegt het hem en vraagt hetzelfde van de reus; deze vertelt het [*I am the kynge Rion, of Iselonde,*[26] *and of alle the londes vn-to pastures, and yet ferther yef a man myght ferther passe; but oon may neuer passe till that the lawes be broken that Iudas makabeus ther sette, and as olde auncient seyn that thei shall neuer be hadde a-wey till the a-uentures be-gynne in the reame of logres of the seynt Graall, and it be-hoveth hym to caste to the portes of the goulf of Sathanye that it be neuer seyn after, ffor it is so of soche maner, that so it moste be fallen.*] en zegt nooit meer te zullen eten, zolang hij Arthur in leven weet, waarop deze zegt: "Dan zult ge lang vasten;" en hem uitdaagt. De reus is zeer *wroth* en heft zijn zwaard om Arthur te slaan, die opzij springt, hem *by the lifte yie* slaat en een grote wond bezorgt.

342 De reus rent op hem af, maar Arthur springt opzij en slaat naar de reus. Terwijl zij vechten, komen Nascien, Adragains, Hervy de Rivell, die zes Sarazijnenkoningen (Cahainus, Maltaillees, Ffernicans, Heroars, Brauremes, Mahidrap) achtervolgen, bij hen en als Rion hen ziet, is hij bevreesd en springt te paard. Arthur slaat hem op de helm en doet hem vooroverbuigen, maar het paard van Rion is sterk en gaat er vandoor met de

---

[24] Zie Skeat, 492a: *Target*, a small shield, &c. A.S. *targe*, a targe, shield (DAF 554b: bouclier, Germ. *targa*). Zie Lexer, 224c: *tarsche, tartsche, tarze*, ein kleinerer, länglichrunder schild (fz. *targe* vom ags. *targa*, s. *zarge*).

[25] Zie Vollmer, 412b (Zeven Helden van Thebe): Toen Tydeus [de zoon van Oeneus, koning van Calydon] na zijn vruchteloze onderhandeling met Eteocles de stad verliet, werd hij overvallen door 50 man, die hij allemaal doodde. De broer van Eteocles heette Polynices; zij zijn de zonen van Oedipus en Iocaste.

[26] Dit moet zijn: Ierland! (Lacy, 294a, die alleen de naam Judas vermeldt en het einde van de avonturen in Logres, net zoals Lovelich, 630, die overigens ook Machabe toevoegt; dus de Graal en de Golf van Sathanye zijn uniek).

koning de rots af. Arthur springt ook te paard en achtervolgt hem en wordt ingehaald door de zes.

343 Kehenyns roept hem toe om te keren, wat hij doet, waarop Rion het woud invlucht. Arthur en Kehenyns hakken op elkaar in. Arthur slaat Kehenyns linkerarm af (***he brayed as a bole***) waarop de andere vijf zich op Arthur storten, die zich onder zijn schild verschuilt. Hij klieft het hoofd van Ffernycans, velt Heroars en de drie ridders verjagen de anderen. [***But now speke we of the kynge Ban that chased thre kynges***.] Hij haalt hen in op een ***launde*** in een bos, waar ze ***stifly*** staan, omdat ze tien makkers hebben ingehaald, die nu op Ban afkomen, die de eerste het hoofd splijt, de tweede de schouder afslaat en de derde onthoofdt.

344 Dan komen de koningen (Pignoras, Sonygrex, Gaisdon en Magoras) op hem af. Hij brengt Pignoras ten val en doodt Sinagrex. Dan komt Boors en neemt de strijd over. Dan komt Rion en Boors gaat tegen de grond met zijn paard op hem. Rion slaat naar Bans helm, maar hakt zijn schild door, waarop Ban hem slaat met Corsheuse en zijn schild splijt evenals de ***gige***, waarmee het aan de nek hangt.

345 Zodra de Sarazijnen Boors zien vallen, storten ze zich op hem en ***hurte*** hem op vele plaatsen. Ban bidt God zijn broer te redden en doodt Magoras. Maltaillyet, Balfinne en Mahidrap komen aangesneld, achtervolgd door Arthur, Nascien en Adragayns li bruns (de broer van Madagot, de goede ridder van het ***blake yle tournoye***, die Gawein naderhand ***toke*** te Estremors, toen hij in de gevangenis zijn neef Galashin had, op de dag dat hij hem wou hangen op de wallen van de stad, in verachting van koning Arthur, voor zijn eigen ogen [***ffor that he hadde sege be-fore town that he wolde haue take be strenght, and for that the kynge hadde slain oon of his nevewes at a poynt, that hadde be by-fore the town, as this boke shall tell yow more clerly here-after, whan the mater cometh ther-to***[27]]) en Hervy de Rivell, de ***banerer*** van de Ronde Tafel. Zij werpen zich in de ***presse*** en met grote moeite weet Boors overeind te komen. Hij doodt Maltailliet en springt op diens paard op Rion af en slaat hem op de helm.

346 Ban slaat op de anderen in en Mahidrap, Balfinnes, Gloriex en Mandones worden gedood, tot woede van Rion, want ze waren zijn ***nygh kyn***. Hij rent op Arthur af, die zijn schild splijt. Rion verliest zijn zwaard en grijpt Arthur bij de schouders. Arthur werpt zijn zwaard neer en houdt zich met beide handen aan zijn paard vast, terwijl de reus rukt en trekt. Ban ziet het gevecht en dat niemand bijspringt en spoort zijn paard naar hen en Rion laat Arthur los, want hij vreest Ban zeer en die slaat hem met Corsheuse, waarop de verwonde Rion er vandoor gaat.

347 Aangezien het nacht is, laten ze hem gaan en hij gaat, zijn ***feith*** en zijn ***creaunce*** vervloekend en wraak zwerend op Arthur en zijn helpers, naar zijn land terug. Ban vraagt aan Arthur of hij enig ***harme*** heeft en waar zijn zwaard is. Deze antwoordt een juweel te hebben gewonnen, dat hij meer bemint dan zijn rijkste stad. Hij raapt zijn zwaard op en gaat dan naar zijn schild, waaruit Rion zwaard steekt en hij toont Ban het zwaard, dat zo helder straalt, en hoopt het spoedig te beproeven als God hem een avontuur wil zenden. [***But now resteth a litell of hem, and speke of the kynge leodogan***,] die de verslagen reuzen achtervolgt tot duisternis valt en hij en zijn steward Cleodalis afgescheiden raken van hun mensen.

348 Zonder hen willen de ridders van de Ronde Tafel niet terugkeren. De twee achtervolgen Ydras, Atalas lamnachour, Caulus en Dorilas, tot die bij 12Ml van hun mensen komen,

[27] Heel het vehaal over Adragayns is niet in Lacy, 296a (of Lovelich, 637).

die meteen het tweetal aanvallen dat zich bij twee eiken verschanst. Het paard van Leodogan wordt gedood, waarop Cleodalis de koning op zijn paard zet en hem zegt weg te gaan, terwijl hij zal blijven, waarop Leodogan moet zuchten om de trouw van zijn steward en spijt heeft, hoe hij hem behandeld heeft. [*But a-while resteth of hem and speketh of Guyomar and Synados, that were cosins germain, that wele hadde don all the day in bataile*], en twaalf Sarazijnen door het woud achtervolgen, die bij vijftig makkers komen, omkeren en het tweetal aanvallen, dat echter hulp krijgt van een ridder, genaamd Ydiers.

349 [*But of hem also resteth a-while the tale, and telleth of the auenture that fill to Antor, that hadde norisshed Arthur, and to kay the stiwarde, and Gifflet, and lucas the botiller, and to marengis, and Gorgain his felowe, and to Blecys the blake, that was in theire companye, and to Blioberis, and Galescowde, and to lait hardy, and Colegreuaunt, and kehedin le bel: these xij chaced faste the sarazins, and many thei slough, thourgh the foreste*.] En in de donkere nacht vallen (*fill*) zij *vpon* koning Ali patin met 200 Sarazijnen. Een harde strijd heeft plaats tot na middernacht. De ridders van de Ronde Tafel zijn in drieën gedeeld (12-20-25) en drie zijn er bij Arthur, die hem naar Toraise begeleiden, terwijl alle anderen teruggekeerd zijn. Als ze voor de stad Danablaise komen, willen ze die niet betreden, omdat ze de koningen Arthur en Leodogan niet kunnen vinden.

350 [*But leveth now of hem and speketh of Merlin*], die een groep van 10Ml Sarazijnen, onder leiding van koning Galad, heer van het land Pastures, volgt naar een *launde*, diep in het woud, waar hij een rivier voor hen laat verschijnen en een storm verwekt, die hen daar vasthoudt. (De reden hiertoe is:) In de *marche* van Tamelide en van Bredigan westwaarts naar het land van koning Rion is het rijke rijk van koning Amant, tegen wie Vterpendragon nog lang heeft gestreden om hem zijn *liege man* te maken en van hem het sterke kasteel Carroie veroverde, dat hij aan Boors gaf; Bohors gaf het aan zijn broer Guynebant, de wijze *clerke*. Als Amaunt hoort, dat Rion het land van Leodogan is binnengevallen en de Saksen Brittannië, meent hij zijn kasteel terug te kunnen veroveren, verzamelt 7Ml en rijdt uit, tot hij komt op de *launde*, waar koning Galad is, nog steeds in schrik van de grote rivier, die Merlijn liet verschijnen.

351 Het is vrijdagmorgen in *witsonwike* en de rivier is weg. De Sarazijnen rijden weg en komen Amaunt tegen, waarop een grote strijd volgt. [*But more of hem speketh not the booke at this tyme, but returneth to kynge Arthur and kynge leodogan, and his felowes Nascien, and Adragain, and hervy de rivell*.]

Als Arthur het zwaard laat zien aan zijn gezellen, prijzen ze het en gaan dan naar Danablaise, slaan echter onderweg naar links een oude weg in door het woud en horen na een tijdje krijgsrumoer en zien dan hun mensen tegen de reuzen strijden. Arthur herkent Guyomar en Ydier, maar weet niet wie Synados is. Ze snellen eropaf en Arthur hakt er flink op los met Marmyadoise en doodt er volgens *the storie* tien man mee.

352 Als de drie ridders hun hulp zien, vallen ze met verse moed aan en allen worden gedood op vijf na, die de benen nemen, achtervolgd door de anderen, die bij nieuw krijgsrumoer komen. Ban zegt tegen Bohors, dat *all nyght be-houeth hem to disporte in bateillinge*. Arthur zegt: "*That pleseth me well till that I haue well assaide my goode swerde*." Ban vraagt of hij dat al niet gedaan heeft en Arthur zegt, dat het te weinig mensen waren, waarop de anderen lachen en hem prijzen om zijn *prowesse*. Ze zien een honderdtal Sarazijnen vechten tegen twaalf ridders, vier te voet en acht te paard. De vier zijn Antor, Gosnain, Gales en Blioberis en als vijfde volgt *ly lais the hardy*. Arthur is kwaad Antor te voet te zien en stort zich in de *presse* en splijt met zijn zwaard de eerste tot de *girdill*,

onthoofdt de tweede, derde en vierde en hij maakt een slachting en prijst Rions zwaard (meer dan Calibourne).

353 Ook zijn gezellen vallen aan en doden ieder een man en de vijf ridders worden in het zadel geholpen. Slechts veertien Sarazijnen weten te ontkomen. Als Arthur met zijn gezellen terugkeert, ontmoeten ze Merlijn met de draak, die hen toeroept zich te haasten naar Leodogan en Cleodalis, die hulp behoeven. Ze sporen hun paarden aan om Merlijn te volgen wiens draak uit zijn keel zo'n licht geeft, dat ze alles zien.

354 Ze komen bij de twee eiken, waar de twee ridders vechten, nu beiden te voet en Leodogan ter aarde gevallen. Als de reuzen hem zo zien, sporen ze hun paarden aan om hem te doden of gevangen te nemen, maar Cleodalis verdedigt hem. De koning komt tenslotte overeind, helpt Cleodalis en vraagt hem hem te vergeven, hem knielend zijn zwaard aanbiedend. Cleodalis moet huilen en trekt zijn heer aan de handen op en *claymed hym quyte*.

355 Op dat moment slaat een reus hem op de helm, zodat hij neergaat, en de koning verdedigt hem *merveillously well*, tot ook hij wordt geveld. Dan echter springt Cleodalis weer op. Aldus verdedigen ze zo elkaar om beurten tot om middernacht Merlijn komt met zijn gezelschap en zij doden velen. Ze redden de twee en zetten hen te paard. Als Isdras, Acalas en Colocallus de schade zien, die zo weinigen hen toebrengen, roepen zij hun mannen toe en die vallen aan op het handjevol tegenstanders, dat zich echter heel goed verdedigt.

356 *Merveilles* doen Arthur, Ban, Bohors en Nascien. Merlijn gaat het woud in en brengt nog twaalf ridders naar de strijd en later weer 37 en vlak voor dageraad nog twintig en allen werpen zich zodra ze komen in de *melle*. Ze zien dat hun makkers van de Ronde Tafel zijn. Merlijn vraagt Arthur, Ban en Bohors of zij weten, hoe de Sarazijnen te verslaan. Hij voert hen naar waar de drie (vier) koningen zijn en zegt Arthur nu het goede zwaard te beproeven.

357 Als eerste doodt echter Nascien koning Colocaullus, waarna Arthur Ysdras doodt. Ban slaat Acolas, Bohors *Amyrall* Dorilas. Spoedig is geen reus meer overeind en de overigen vluchten het woud in. Merlijn weerhoudt hen te achtervolgen. De dag begint te dagen als Arthur en de anderen bij de tenten der Christenen komen. Ze zetten zich om te eten en te drinken en leggen de buit (*auoir*) op een hoop, die Arthur op advies van Merlijn verdeelt waarna hij door het land laat vragen of er nog jonge *bachelere* zijn, die met hem mee willen gaan, waarheen ook hij hen leidt.

358 Een groot aantal komt en hij kiest 20Ml uit om niet het land *vnstuffed* van mensen te laten zijn, die moeten komen als hij om hen zendt. Arthur, Bohors en Leodogan rijden met de ridders van de Ronde Tafel naar Toraise met de 20Ml soldaten van Tamelide. Dan neemt Bohors afscheid en gaat naar kasteel Charroye met de veertig gezellen en anderen, waar ze met vreugde worden ontvangen. [*But now resteth the tale a-while of hym and of his felowes, and of the kynge Arthur and his companye, and returne to speke of the kynge Amaunt, that faught with the kynge Galad.*] Zeer groot is de *bataile* en de *stour mortall*.

359 Aan het eind van de dag zijn van de 10Ml nog maar 5Ml over, maar dan komt de *meyne* van Ysdras van 5Ml. Koning Amaunt lijdt grote verliezen en het restant legert zich in het woud naast de *launde*. 's Morgens worden de lijken in grote kuilen begraven en bericht komt, dat Bohors naar Charroye komt, waarop Amaunt informeert hoeveel mensen hij bij zich heeft. [*But now cesseth a litill while of the kynge Amaunt and of kynge Bohors till a-nothir tyme, and speke of the kynge Arthur and his companye, that gon towarde the town of Toraise.*]

360 Ze worden daar met grote eer ontvangen en op de derde dag sommeert (*somowned*) Leodogan Arthur zijn dochter Gonnore te trouwen, maar Merlijn zegt dat hij eerst *a-nother grete werke* moet doen, n.l. naar Benoyk gaan en wel de volgende dag. Ze vertrekken; Arthur en Leodogan *kisten* bij het afscheid en Gonnore bidt hem snel terug te komen. Met hen gaan de ridders van de Ronde Tafel en de 20Ml soldaten. Ban stuurt een bode naar Bohors in Charroye, dat hij naar Bredigan moet komen, en deze gaat erheen met zijn broer Guynebans, tot hij komt in het *foreste perilouse*, dat naderhand *the foreste saunz retour* wordt genoemd, *as the booke shall reherse hastely*.

Hoofdstuk 21: Avonturen van Ban en Guynebans; Bohors' gevecht met Amaunt; ontmoeting der jongelui met koning Arthur.

361 Ze rijden door het Gevaarlijke Woud over een grote *high wey* en komen bij een door bos omsloten wei, waar de schoonste *daunses* ter wereld van dames en ridders zijn met daarnaast een *scaffolde*, waarop een vijftigjarige ridder zit met de schoonste vrouwe ter wereld. De koning stijgt af en gaat er met het gezelschap heen en ze staat op en *voyded hir wymple* en de koning groet haar en zij groet terug, waarna ze in het gras gaan zitten en het feest beschouwen. Guynebans heeft slechts oog voor de dame, die zegt, dat de vrouw geluk heeft, die altijd zulke vreugde heeft, waarop Guynebans zegt de dansen (*the carole*) te zullen laten voortduren, als zij hem haar liefde wil geven.

362 Hij vraagt of ze ooit een heer heeft gehad en ze ontkent en zegt ook de vrouwe te zijn van het rijk, genaamd *the londe susteyne*. De oude ridder zegt dat hij een stoel neerzet voor de ridder, die *trewe in lovynge* is. Ban zegt, dat de ridder een rijke kroon van hem zal krijgen. Guynebans en de *mayden* maken samen een *couenauntes*. Dan werpt Guynebans zijn *enchauntementes* en *stablisshed the caroles*, die nooit ophouden behalve bij *dyner* en *soper* (en om te slapen en rusten). Dan vraagt ze hem om nog een *pley*, die nooit ophoudt, en hij maakt eigenhandig een *Chekier* van goud en ivoor (*half parted*) met erop stukken van goud en ivoor.

363 Na het maken van het bord (*Cheker*) en de stukken (*chesse*), maakt hij een *coniursion*, dat niemand schaakmat kan zetten, behalve hij die nooit vals tegen zijn geliefde is geweest. Hij onderwijst de *mayden* en maakt het kasteel Tornoyier en de *karoles*, die Meranges later vond in de *Citee* Nameles (waar geen dolende ridder mag stoppen *to karole*, tot een zekere ridder daarheen komt). Daarna vertrekt Ban, begeleid door Guynebans, die weldra terugkeert naar zijn dame en daar de rest van zijn leven blijft. De koning rijdt door naar Bredigan en zodra Merlijn hem ziet, moet deze luid lachen en vertelt Arthur van Guynebans. Ban vraagt Merlijn of hij weet wie de ridder is, die de dans zal laten ophouden, en Merlijn zegt, dat hij nog niet geboren is.

364 De baronnen van het land maken vreugde met Bohors en de negende dag brengt Ffragein de Castelein hem een halve mijl weg. Echter een spion verwittigt koning Amaunt van zijn vertrek en deze laat zijn mensen te paard springen, gaat naar het Gevaarlijke woud en legert zich daar. Als Bohors hen ziet, beveelt hij zijn mensen zich snel te wapenen. Hij laat Amaunt bij zich ontbieden en deze vraagt hem het kasteel aan hem te geven.

365 Bohors zegt, dat het kasteel aan Vterpendragon behoorde, die het aan hem gaf. Als Amaunt echter Arthur *homage* wil doen, zal Bohors het kasteel opgeven. Amaunt gaat daar niet mee akkoord en stelt voor, dat zij tweeën vechten. Als Bohors wint, zal Amaunt met zijn mannen *homage* doen aan Arthur; anders is hij het kasteel kwijt. Ze laten alle mannen zweren het pact te houden.

366 Maar dan komen Vlfin, Bretell, Kay, Gefflet en Antor naar hem en zeggen hem niet in zijn eentje te vechten, maar hij luistert niet naar hen. Naar Amaunt komen Gingabresell en zijn heer Brandelis om hem het af te raden en Geromelans stelt voor dat ze allemaal vechten. Bohors stuurt Amaunt bericht, dat als hij wint Amaunts mannen vrij mogen vertrekken.

367 Dan treffen ze elkaar en beide partijen trekken terug. Koning Amaunt valt op de grond, terwijl Bohors *astonyed* achterover hangt, maar niet valt. Hij trekt zijn zwaard en gaat op zoek naar Amaunt, die op de grond ligt, bijkomt uit zijn bezwijming en overeind springt.

368 Hij hakt naar koning Bohors en splijt zijn schild. Bohors splijt Amaunts helm. Hij roept hem toe vrede te sluiten met Arthur, maar Amaunt wil zich niet overgeven en slaat naar Bohors (die veel kan van *skirmerie*), die de klap op zijn schild opvangt en dan Amaunt dodelijk treft op het onbeschermde hoofd. Hij is *sory*. Guygebresill, Brandelis en Guyromelans en 200 ridders zeggen Arthur nooit te zullen *love* en gaan weg, terwijl 300 ridders blijven, die wel met Bohors naar Arthur willen gaan om *homage* te doen.

369 Bohors wil daar een *hospitall* maken, waarin mannen God kunnen dienen en Onze Heers lichaam geheiligd is (voor zijn ziel zolang als de wereld duurt). Een *clerke*, die hem lang gediend heeft, vraagt erin te mogen verblijven, hetgeen de koning hem toestaat en *rentes* geeft en een groot deel van zijn buit (*auoir*) om het *hospitall* te maken. Dan gaat Bohors voort naar Bredigan, waar hij Arthur, Ban en Merlijn aantreft. Hij stelt de ridders van Amaunt aan Arthur voor, die hen welkom heet en hun *homage* aanvaart.

370 Dan vertellen ze hem van het gevecht van Amaunt met Bohors; en Arthur en Ban zijn trots op Bohors om zijn *prowesse* en loven hem. Ze blijven er drie dagen en de koning laat werklui (zo'n 500 met *mattokes* en *shoveles*) komen en de schat opgraven naar Merlijns aanwijzingen in het woud [*denoyable*, p. 316], in *tonnes* op *Cartes* en *Chariettes* laden en naar Logres brengen, waar Arthurs neven verblijven. En Merlijn laat hen diep onder een eik (*Oke*) graven tot ze een leren zak (*vessell*) vinden, met daarin twaalf der beste en mooiste zwaarden. Arthur begeleidt de schat en als de jonglui horen, dat hun oom in aantocht is, rijden ze hem vrolijk (*myrie*) tegemoet. Merlijn laat de drie koningen afstijgen, terwijl het leger doorrijdt en bij de jongelui met hun grote *Chyuachie* [ruiterij] komt, die naar de koning vragen en verwezen worden naar de boom, waaronder Arthur is afgestegen.

371 Gawein (die ze voor *maister and lorde* houden, want hij was *the beste taught and the moste curteise that euer was*) rijdt voorop. Bij de boom stijgen ze af. Als de ridders van de Ronde Tafel de jongelui zien naderen, staan ze op. Gawein vraagt naar Arthur en Nascien wijst naar hem en ze gaan naar Arthurs gezelschap, dat gaat staan, als ze de kinderen zien komen. Als Gawein zijn oom ziet, knielen hij en zijn gezellen neer en Gawein spreekt en biedt hun dienst aan Arthur aan.

372 Arthur zegt hen allen op te staan en hen tot ridders te zullen maken en tot vrienden, waarop de jongelui neerknielen en hem bedanken. Dan vraagt Arthur aan Gawein, wie zij zijn.

373 Deze stelt zich en zijn broers en zijn neven Galashin en de Eweins voor, evenals Kay Destranx en Kehedin en de vier Eweins [white hande, esclins, Cyuell, de Lyonell] en tenslotte Seigramor. Arthur omhelst Gawein en verwelkomt hen allen, vooral Segramor en biedt Gawein de *Constabilrie* van zijn huishouding aan en de heerschappij over het land na hem en thans heer en *comaunder* van allen in zijn land.

374 Gawein knielt en bedankt en de koning *feffed* [beleent] hem met zijn rechterhandschoen. Dan trekt hij hem overeind, ze springen te paard en rijden naar Logres, waar Arthurs zusters, de vrouw van Loot en Morgne le fee (*that was so grete a clergesse*), hen tegemoet

komen. Ze komen bij het *maister paleys*, dat met zijde behangen is en bestrooid met kruiden. Diezelfde nacht beveelt de koning de jongelui te waken in de *cheiff mynster* [het is, *the storie seith*, de *quynsyme* na Pinksteren] tot 's morgens de mis. Voor de *high messe* neemt Arthur Calibourne en gordt ermee, op advies van Merlijn, Gawein en doet hem de spoor aan de rechterhiel en Ban op de linker. Dan geeft Arthur hem de *acolee* en *a-dubbed* ook zijn drie broers en geeft hen ieder een zwaard van die twaalf, die bij de schat gevonden waren, evenals de twee zonen van Vrien, Galashin, Dodinell, Kay en Kehedin. Seigramor heeft zelf een zwaard van zijn *graunsire* Adrian;

375 Arthur zet hem de rechter-, Ban de linkerspoor aan en Arthur geeft hem de *acolee* en *dubbed* dan de vier *cosins* Ewein White honde, Ewein Esclyn, Ewein Cyuell en Ewein de lyonell, en Alain en Acon en ieder gaf hij een van de twaalf zwaarden; [*but the storie seith that Dodynell hadde noon, but he hadde the swerde that was the kynges Amaunt, and the kynge Bohors hym it yaf, for that he was somdell of hys kyn*]. Als de jongelui aldus geridderd zijn, riddert ieder zijn gezelschap. Dan gaan ze naar de hoogmis, gezongen door de aartsbisschop, en eten na afloop ten paleize, waar Arthur groot hof houdt en groot feest. Ze blijven drie dagen in de stad en de koning verdeelt grote rijkdommen onder de jonge *bachelers*.

376 Morgne le fee maakt kennis met Merlijn, die haar vele *merveilles* leert van astronomie en *egramauncye*. Op de derde dag vraagt Merlijn de koning zich gereed te maken *for to move*, want Paunces, Antony en Ffrolle zijn het rijk Benoyk binnengevallen, evenals de lui van de koning van Gaule en Claudas de koning de la desert, en het leger klaar te maken voor vertrek om middernacht. Doo moet in de stad blijven met 20Ml man. De koning beveelt Gawein te gaan, zoals Merlijn beval, en deze legert het leger in weiden voor Logres en komt dan naar de koning en Merlijn. Deze vraagt Arthur Gawein te vragen naar de ridder, die hem leidde ter redding van zijn moeder, en wie hem de brief van Ewein bracht. Gawein herinnert zich de woorden van Doo; en zegt, dat hem gezegd was, dat het Merlijn was, die hij zeer wenst te leren kennen.

377 Arthur lacht luid en vertelt hem wie Merlijn is. Gawein zegt tot zijn bevel te zijn. Merlijn zegt, dat hij hem zal leren kennen (*a-queynted*) en een van zijn vertrouwelingen (*privees*) worden, maar hij mag niemand vertellen wat hij hoort [! vert.: ziet!]. Gawein belooft dat en ze spreken lang samen. Dan vraagt Merlijn hem afscheid te nemen van zijn moeder en naar Dover te gaan en schepen te verzamelen (*at the ryvage*), zodat de drie koningen zonder vertraging aan boord kunnen gaan. Hij moet de twee koningen vereren, want die zijn van hoger geslacht dan Arthur, al zijn ze zijn *men*. Gawein neemt afscheid van zijn moeder, gaat naar het leger met de andere jongelui, die allen onder zijn bevel staan.

378 Na middernacht laat hij *sommers and other cariage* trossen (*trusse*) en zet goede wacht (*wacche*) erbij, op spionnen bedacht [*that the booke hath rehersed*], en rijdt dan naar de *port* van Dover, terwijl de koningen in Logres blijven. Hij laat heel de kust afzoeken naar boten en verzamelt zo een grote *navie*. Als Merlijn weet, dat alles klaar is, laat hij de koning weten, dat het tijd is om te vertrekken en dat ze zullen landen in *the Rochell*. Dan gaat Merlijn naar Northumberland, waar Blase alles in zijn boek opschrijft. Als Merlijn vertelt van de *damesell*, die hij *paramours* bemint, is Blase *right hevy*, want hij vreest, dat ze hem zal bedriegen. Dan vertelt Merlijn profetieën, die je hierna zult horen en die Blase opschrijft in zijn boek. [*But now returne we to speke of the kynge Arthur.*]

[Deel II]

Hoofdstuk 22: Slag voor het Kasteel van Trebes.

379 [*Now seith the storye, that*] Op de eerste Juni vertrekt Arthur uit Logres naar Dover en steekt over naar de Rochell en legert zich buiten de *towon* en wacht op Merlijn, die de volgende dag ‘s middags arriveert, zoals voorzegd, tot grote vreugde van iedereen, vooral Gawein, die hem bemint, net als Merlijn Gawein. [*But now resteth a while of hem, and returne to speke of Leonce, the lorde Paerne, and Pharyen of Trebes that were so goode men and trewe to theire lorde*.] Na het vertrek van Merlijn had Leonces van ver en nabij om mensen gestuurd en 10Ml ruiters bijeenverzameld en Pharien komt uit Gannes met 10Ml ruiters. Beiden versterken al hun steden en kastelen en bevoorraden die en legeren zich dan resp. in Benoyk en Gannes.

380 Als Claudas de la Desert komt, valt er maar weinig te halen tot zijn spijt en het is duidelijk, dat zij gewaarschuwd zijn. Hij stuurt *forreyours* uit, die weinig kunnen vinden, en besloten wordt kasteel Trebes te belegeren. Dit ligt echter op een hoge heuvel en heeft aan de voet een diep en breed *maras* en de enige *entre* is een smalle en halve mijl lange *cawchie*. In de nabije weiden legeren zich Pounces en Antonyes in een en Ffrolle, de hertog van Almayne, in een tweede, Claudas in een derde en de lieden van de koning van Gaule in een vierde kwart onder leiding van Randolf, de stewart. Aldus is het kasteel aan vier kanten belegerd. De koningin Helayne en haar zuster vrezen door verraad ingenomen te worden; maar Grascien en zijn zoon Banyns troosten de twee koninginnen.

381 Deze Banyn is een dappere *squyer*. Leonce stuurt om Antyaume, de stewart, en zegt hem te wachen met zijn mannen in het bos van Briogne. Leonce stuurt Pharien bericht ook daarheen te komen en rept zichzelf erheen. Hij wacht met Antyaume op Pharien in een grote vallei, zoals Merlijn had gezegd, en wachten dan tot de maandag voor het feest van St. Jan. Als Merlijn weet, dat ze gereed zijn, zegt hij het tegen Arthur, die hem om advies vraagt.

382 Merlijn roept Gawein en zegt hem 10Ml man te nemen Vlfin moet zijn banier dragen. Dan zegt hij Ban met 10Ml man eropuit te rijden. Bohors moet de derde *bataile* leiden, Arthur de vierde.

383 De koning beveelt Nascien, Adragain en Hervy de rivell hem te wapenen, dan neemt Merlijn de draak, roept Kay, geeft hem de banier van koning Arthur en zegt hem *knyghthode* te tonen. Deze *wardes* vertrekken en gaan uiteen. Ze gaan middageten. Dan vragen de heren Merlijn om advies. Arthur wil weten of de vijand meer mannen heeft. Merlijn bevestigt (*more be the haluendell*), maar zegt dat ze hulp krijgen van 20Ml man. Blioberis moet het leger leiden en letten op een hoornsignaal en een vuurvlam in de lucht.

384 Dan neemt Merlijn afscheid en is in een wip verdwenen en is vóór de middag bij het leger van Leonces, waar ook Pharien, Antyaume en Grascien zijn, die zeer verheugd zijn, wanneer ze horen van Arthurs komst. Ze verdelen hun mensen in vier *parties* onder leiding van de steward, Grascien, Pharien en Leonces. [*But now cesseth a while of Merlin, and of leonces, and speketh of the kynge Arthur and his companye. Now seith the storye that...*] Arthur reist voort met Blioberis vooraan in Gaweins *warde*. (*Ther myght oon haue seyn many a riche garnement and many a fressh banere of riche colour wave in the wynde, and the seson was myri and softe, and the contre feire and delitable, ffor many feire medowes and forestes ther weren, in whiche these briddes singen with lusty notes and cler, and than reioyse the corages of these yonge lusty bachelers that to conquere loos and pris and honour haue lefte theire londes and her contreyes, and the swete songe of these briddes remembred their armours...*).

385 Ze komen op een *launde* vol bloemen bij de rivier de Leire en rusten er tot de avond. Dan bewapenen ze zich en springen te paard. Ze rijden in gesloten formatie. Blioberis rijdt in de *vaungarde* met Gawein, dan komt Ban, daarna Bohors en tenslotte Arthur met Kay met de banier.

386 Vlak voor dageraad komen ze het bos van Brioke uit en rusten onder de olijfbomen, tot ze het sein zien van de *braundon of fier* in de lucht, waarover Merlijn sprak. Ze zijn maar vijf boogschoten van het vijandige leger verwijderd en degenen, die de wacht houden, zenden spionnen uit om te weten hoeveel er komen en rennen meteen naar hun wapens. Pounces en Antonye trekken meteen het bos van Brioke in, gevolgd door Ffrolle, hertog van Almayne, die zijn *stablie* bij de beek de Aroaise maakt, en Randolf de *senescall* van de koning van Gaule, komt bij de tuinen en Claudas de la desert begeeft zich naar de *cauchie* bij het *maras*. En terwijl zij bezig zijn zich gereed te maken, blaast Merlijn op een hoorn en laat in de lucht een grote vuurvlam verschijnen (*reade as thunder*).

387 Daarop sporen de mannen van Arthur hun paarden aan. Gawein valt Ffrolle aan, Ban Claudas, Bohors Pouncy en Antony en Arthur Randolf. De gewonden schreeuwen het uit. Als de zon opkomt, merken Claudas, Pounce Antony en Ffrolle, dat ze 10Ml man verloren hebben. Ffrolle is *nygh wode for wratth*, maar Gawein rijdt *boldely* op hem af.

388 De twee legers treffen elkaar hard en vooraan is Seigramore, die tegenover Ffrolle komt. Beiden gaan tegen de vlakte met hun paarden op hen. Ze springen op en vechten met hun zwaarden. Gawein en Vlfin schieten te hulp evenals de *meyne* van Ffrolle en er volgt een grote en lange *bataile* en met veel *labour* worden de twee weer te paard gezet. ‘s Middags is geen man als Gawein, die man en paard velt. Na hem komt Gaheries. Ban vecht hard met Claudas.

389 Ze rennen met getrokken zwaarden op elkaar af en Claudas slaat Ban op de helm; deze veert weer op en slaat naar Claudas, die uitwijkt, zodat hij diens paard treft. Claudas springt overeind, maar krijgt twee klappen van Ban op zijn helm, dat het bloed uit zijn hoofd barst en hij neervalt. Hij bloedt zwaar, maar zijn mannen komen hem te hulp. De twee koningen worden weer in het zadel geholpen en Ban *sustened the bataile* (zonder hem waren ze verslagen).

390 Bohors vecht met Pounce, die zeer *wroth* wordt bij het verlies van zijn mannen. Bohors rijdt *bodely* op hem af; ze treffen elkaar; de lans van Pounce breekt op Bohors, die hem een grote wond bezorgt en ten val brengt. Pounces mannen rennen toe en redden hem. Hij is *sorowfull* en zweert wraak.

391 Hij rijdt opnieuw het *turnement* in, dat al lang duurt, en treft Bohors met zijn zwaard op de helm; maar deze herstelt zich en geeft Pounce zo’n *buffet* op de linkerslaap, dat het bloed uit mond en neus barst en Pounces *astonyed* op de grond valt. De koning rijdt over hem heen *so often*, dat hij geheel beurs (*brosed*) is. De Romaynes dringen (*presse*) ter redding van Pounces en hakken (*smyten*) door de meute van Bohors geheel *pelly melly*, die met veel minder zijn.

392 Ze zetten hem weer te paard en de *stour* begint opnieuw, waarbij de lui van Bohors *at grete myschef* zijn. Elders vecht koning Arthur tegen Randolf de Senescall met zijn *ffrensshemen*, die reeds 7Ml man kwijt is en met de overige 13Ml woedend vecht. Ook Arthurs mannen zijn begerig tot de strijd. Velen sneuvelen aan beide zijden. De ridders van de Ronde Tafel doen grote wonderen en de *frensh* worden op de vlucht gejaagd (*rowted*) en vallen terug op de troepen van Pounce en Antonye die het Bohors lastig maken.

393 Dan is er *grete toile* en *rumour of noyse* en een grote stofwolk rijst op, die de hemel verduistert. Kay achtervolgt hen met de draak in de hand, die uit zijn keel veelvuldig enorme vlammen de lucht in braakt, zo *horible*, dat al hun harten beven en ze zeggen, dat de wereld zijn einde nabij is. De betekenis van de draak is echter de macht van koning Arthur en van de uitgebraakte vlam de grote *martire*, die er in zijn tijd is, en van de *tortuouse* [kronkelige] staart het grote verraad (*treson*) van het volk, door wie hij naderhand wordt verraden (*be-traied*), dat tegen hem opstaat door Mordred, zijn zoon bij zijn zuster, Loots vrouw, want toen Arthur de zee overstak om te vechten met de Keizer van Rome en om de rijken Gannes en Benoyk te nemen vanwege de *wratthe* van Launcelot, die hem verlaten had vanwege een *maltalent*, dat er tussen hen was vanwege zijn vrouw, koningin Gonnore, waarmee hij zo familiair (*a-queynted*) was [*as the tale shall declare here-after; but of alle these maters we shull cesse at this tyme till that the mater falle ther-to here-after that it shall clerly be expounded*].
De slag is groot voor Trebes tussen de lui van Randolf en de *meyne* van Arthur, die de eersten weten terug te drijven naar de lui van Pounce en Antonye, die Bohors in het nauw drijven en met deze versterking hernieuwd aanvallen, waardoor Bohors zo wordt *ouercharged*, dat hij bijna verslagen wordt. Maar Kay komt hem te hulp, waarop een sterke en dodelijke *stour* begint, waarbij aan beide zijden velen sneuvelen.

394 Elders is sir Gawein met Ffrolle van Almayne aan het vechten en drijft hem terug naar Claudas, die met Ban vecht, die zeer in het nauw wordt gebracht. Gawein verricht *wondirfull* daden, komt tegenover Claudas en wil hem op de helm slaan, maar Claudas dekt zich en zijn schild vliegt in tweeën. De klap komt op de *hynder arson* van het zadel en hakt het paard door, dat met de ruiter neerstort. Dan komt hij tegenover ridders van Claudas, Mysteres, die hij evenals Antorilas velt.

395 Ban dankt God voor de hulp en gaat naar Gawein en verzoekt hem hem zijn gezelschap te geven. Gawein wenst zijn broers en neven te zoeken. Ban wil met hem meegaan en zich op zijn vijand wreken en Gawein vraagt wie dat is. “Ginds is hij in de *blake armes flortee of siluer, and hath that shelde de-parted of vert and gowles, and ther-ynne a rampaunt lion of siluer*; het is Claudas de la desert.” Ze rijden spoorslags op hem af en een sterke en *crewell* slag begint. De meer dan 100 ridders van Claudas houden geen stand en Gawein werpt zich in de *medle*, waar die *thikkest* is, op zoek naar Claudas, die niet wacht.

396 Gawein en Ban achtervolgen hem. Dan ziet Gawein zijn broer Agrauain op de grond en Gueheret te voet en Galashin, die Ffrolle bij de *nasell* van zijn helm vasthoudt. Ze krijgen hulp van Segramor, Gaheries, sir Ewein, Ewein avoutres, Ewein de lionell, Ewein white hande, Ewein Esclains, Dodinell the sauage, Kay destranx, Kehedin de Kleine en de veertig makkers, die met Arthur in Carmelide waren. Gawein en Ban schieten de broers van Gawein te hulp, die snel in het zadel springen, als ze de hulp zien.

397 Galashin is nog tussen de *horse feet* en Gawin rijdt in die *presse*, zeven neersmijtend, en treft Ffrolle zo hard, dat deze neergaat. Hij laat Galashin het paard bestijgen, die de weer in het zadel geholpen Ffrolle *ouer-threwe* en een keer of zes, zeven over hem heenrijdt. Gawein wijst Ban op zijn neef Galashine en Ban zegt, dat hij een van ‘s werelds beste ridders is.

398 Tenslotte weten Ban, Bohors en Arthur de lui van Pounce Antonye en Claudas terug te drijven naar de *meyne* van de koning van Gaule en Ffrolle van Almayne. De vier *wardes* verzamelen zich en de mensen van Claudas zijn zeer *a-baisshed*. Arthur *pressed after hem* zeer vurig en een harde strijd volgt [*ffor ther hadde the coward avauntour no nede to*

sitte by the chymnyes... But lete vs speke of the two queenes that ben in the Castell of Trebes.]

Arthur en zijn gezellen van de Ronde Tafel doen grote *prowesse* en het veld ligt bezaaid met doden (*grete entassement*) en het geluid van hoorns en *trumpes* is op vier mijl te horen. Zij van Trebes horen de herrie en gaan op de wallen kijken. De twee koninginnen kijken vanaf de torenmuur uit de ramen op de *meedes* neer en zien in de mensenmassa de draak van Kay, die grote vuurvlammen uitbraakt, en zijn er verbaasd over.

399 Ze sturen een bode naar het slagveld, die bij Bretell komt, die hem zegt, dat de koningen Ban, Bohors en Arthur zijn gekomen om hen te assisteren. De bode keert blij terug, maar wil niemand iets zeggen, voor hij bij het *paleyse* is, en zegt de dames zijn tijdingen zo luid, dat allen hem kunnen horen.

400 De dames zijn vol vreugde en gaan de wallen op om de slag te bekijken. Ze zien vier banieren uit het woud van Brioke komen en herkennen die van Antyaume, Grascien, Pharien en Leonce, en ze zijn verheugd. Ban ziet hen aankomen en wijst Gawein op hen en zegt dat nu de vijanden weldra *put bakke* zullen zijn, waarop Gawein begeert zich terug te trekken om hun maten te zoeken, opdat de Romeinen niet kunnen zeggen slechts lafaards te zijn tegengekomen. Ban gaat met hem mee terzijde en ze worden gevolgd door de ridders der Ronde Tafel en koning Arthur en Bohors, dan de veertig soldaten, dan de zestien nieuwe ridders.

401 Ondertussen valt Antyaume de Senescall aan in volle vaart en vele mannen en paarden vallen dood neer en allemaal voor de *vntrouthe* van koning Claudas, die later eer hij sterft *euell myschef* heeft, want hij sterft op hoge ouderdom onterfd [*as the story witnesseth*]; dat Bohors zo'n grote wraak neemt nadat Launcelot het rijk Logres in handen heeft, na de dood van koning Ban, en de dood van koning Arthur; want hij heeft het hoofd geheel wit haar in het woud van Darmauntes, waar hij hem ontmoet in de vermomming van een *palmer* [pelgrim]; want hij is vertrokken uit het rijk zonder dat iemand het weet met drie messen, waarmee hij wil vermoorden in verraad Bohors en Lyonell, zijn broer, die zo edel en *hardy* zijn, *as the story shall shewe yow heere-after*; en je zult horen hoe zij worden gevangen gehouden en gevoed door Nymyane, de *lady de lak*, die Launcelot teder opvoedt tot hij een ridder is. [*But now of these maters cesseth at this tyme, and repeire to speke of the bateile, how the hostes fighten in the playn felde be-fore the castell of Trebes*.]

402 Dan komen de *wardes* van Benoyk het veld op en de driehonderd ridders rond Arthur *refresshed* zich, waardoor de mannen van Claudas zich herstellen en de lui van Logres terugdringen, maar kort daarop worden de Romeinen, Almaynes, zij uit Gaule en van la desert *discounforted*. Dan komt Pharien met 5Ml man en Claudas zegt tegen Pounce Antonye en Ffrolle tegen hem op te zullen trekken.

403 Hij rijdt op Pharien af met 10Ml man en deze (*a wise werreour*), komt op hem afgestormd en er is een sterke *bataile*. Claudas verliest meer mannen dan Pharien, maar deze is gedwongen naar het bos terug te trekken en hij roept vaak "Gannes", evenals het *signe* van koning Bohors, maar het hielp *nought*, tot Leonce hem te hulp komt en een duizendtal mensen van Claudas neerwerpt.

404 Elders vechten de lui van Logres tegen de drie prinsen en dreigen te verliezen, maar Merlijn gaat naar Ban, Bohors en Gawein, die in hinderlaag liggen, en berispt hen (dat ze tonen geen *knaves* en *harlottes* te zijn) en zegt hen, dat ze daarheen gegaan zijn om uit lafheid zich te verbergen (*to hide yow for cowardise*). Arthur laat beschaamd het hoofd

hangen en zucht diep. Dan berispt Merlijn Gawein en zijn makkers en tenslotte Ban en zijn broer.

405 Ban zegt, dat ze zich verborgen om goed te doen. Gawein erkent ***euell*** te hebben gedaan en zweert zich nooit van zijn leven meer zo te gedragen en vraagt zijn vrienden hem te volgen. Merlijn lacht en rijdt naar Kay en neemt de draak uit zijn hand, want hij was niet waardig die te dragen, want de banier van de koning moet in de voorlinie worden gedragen, en hij rijdt en roept luid allen toe hem te volgen.

406 Ban en Bohors prijzen Merlijn, die sterk en groot is, bruin en mager, met veel wild haar, en ***full well furnysshed of body and of membres, and a grete gentilman on his moder behalue*** [***but of hys fader I sey yow no more, for I-nough ye haue herde***]. Met de draak rijdt hij op een zwart paard voorop naar het slagveld, waar Pounce Antony vecht tegen de lui van Logres en hen zo zeer in het nauw brengt, dat uit Trebes ruim 27 ***squyers*** komen, geleid door Banyn, de zoon van Grascien en peetzoon van Ban, en de nodige respijt geven, tot Merlijn en zijn gezelschap van meer dan 1000 komt.

407 Arthur doodt meer dan 200 man; ook Ban en Bohors verrichten wonderen en dit trio [***now seith the booke***] dringt diep door in de vijandelijke gelederen en de anderen volgen en er is een harde strijd, waarin Segramor zich onderscheidt evenals Galashin, Ewein en de drie broers van Gawein. Elders zijn het de ridders van de Ronde Tafel en Adragain, Nascien en Hervy de revill, boven allen steekt echter Gawein uit, die tegenover Randolf komt en hem tot op de schedel slaat en met het paard doet neerstorten. Dan komt hij Dodinell en Kehedin tegen, die geveld zijn en Pounce Antony in bedwang houdt, en ontzet hen.

408 De ridders van de Ronde Tafel verrichten grote daden, terwijl ze Arthur zoeken, die aan het vechten is met Ffrolle en Pounce Antony, die, zodra ze hem zien, op hem afstuiven en Arthur geeft hen menig harde slag. Gawein komt met zijn zwaard in de hand en ziet zijn oom getroffen door een speer in de rug van Ffrolle. Hij is woedend, springt tussen de Almaynes, ***raced*** [rukt] een speer uit een ridders hand en gaat op Ffrolle af, die ***girde*** [terugtrekt] in de ***thikkest presse***, terwijl zijn ridders hem beschermen. Maar Gawein weet hem met de speer te treffen in de linkerschouder en van het paard te werpen.

409 Als hij weer bijkomt, laat hij de ***tronchon*** uittrekken en de zwaar bloedende wond verbinden. Hij springt weer te paard. Gawein heeft zich ondertussen op Randolf gestort, die zich op hem wil wreken, en geeft hem een paar klappen en komt dan tegenover Pounce Antony, die hij op de schouder slaat, dan Randolf op de helm, die bloedend neer stort. Ondertussen vecht Claudas met Leonce en Pharien en de zaak raakt ***entermedled*** (die twee slagvelden). Arthur zegt tegen Gawein bij hem te blijven en dan komen Ban en Bohors met het zwaard in de hand en deze vier maken grote vreugde bij hun ontmoeting.

410 Bij hen voegen zich Nascien, Adragain en Hervy de Rivell en ze jagen achter de vijand aan. Kay vindt op het veld het schild van de koning en vreest dat hij dood is. Hij volgt de achtervolgers en komt bij Arthur en de anderen. Dan komt Merlijn met de draak hen aansporen en Gawein gaat met een speer op Claudas af en ***shof*** hem zo hard, dat hij neergaat en bezwijmt. Gawein rijdt over hem heen en werpt zich in het dikst van de ***presse***. De mannen van Claudas schieten hem te hulp en zetten hem weer te paard, maar hij wordt aangevallen door de broers van Gawein.

411 Opnieuw wordt Claudas zwaar verwond en ***foul diffouled*** tussen de paardenpoten, maar zijn mannen redden hem. Groot is de slag in de weiden van Trebes. Pounce Antony, Ffrolle, Randolf en Claudas overleggen en de laatste zegt, dat ze naar de ***desert*** zouden moeten gaan. Dan begint een grote ***chase***. Bans mannen gooien velen omver en Bohors' mannen gaan naar de ***passages***. De ***chase*** duurt tot het nacht is en ze maken veel

gevangenen. Claudas en de anderen ontkomen met nog niet een kwart van hun manschappen.

Hoofdstuk 23: De droom van de vrouw van Ban; de droom van Julius Cesar, keizer van Rome.

412 Aldus werden de vier prinsen verslagen (door de *witte* van Merlijn). Er is vreugde en feest de hele nacht. Pharien en Grascien houden de wacht. Ban, Bohors, Arthur, Gawein en de ridders van de Ronde Tafel en de veertig ridders en de nieuwe ridders gaan naar het kasteel van Trebes. De twee koningen zijn zeer blij met hun twee heren en sloven zich uit Arthur en zijn gezelschap te eren. Deze trekt zich na *soper* terug met Merlijn en anderen in een mooie kamer, waarna Ban en Bohors met hun vrouwen naar bed gaan en hen grote liefde tonen en Heleyne, Bans vrouw, zwanger wordt en dan een droom heeft, die lang duurt en haar angstig doet ontwaken.

413 Ze lijkt op een hoge berg te zijn en ziet een heleboel beesten grazen in een fraaie wei. Dan krijgen ze ruzie en splitsen zich in twee partijen onder leiding van een grote leeuw en een gekroonde leeuw met in zijn kleinere gezelschap achttien gekroonde *lyonsewes*; de ongekroonde heeft dertig gekroonde *lyonsewes*. Dan ziet ze bij de gekroonde leeuw 400 *boles* [stieren] gebonden bij de nek voor een *grove* en bij een *rakke* versgemaaid gras etend. De ongekroonde leeuw lijkt de wei van de gekroonde beter, neemt een deel van zijn beesten en begint met de gekroonde te vechten, die zijn beesten verdeeld heeft in achttien *mouncels*, ieder aangevoerd door een *lyonsewe*, en er ontstaat zo'n grote slag als ze nooit zag en *in the fyn* moeten de beesten van de gekroonde terugtrekken.

414 Dan komt uit haar rechterdij een zeer woeste luipaard, die door een diep dal gaat, waarop ze door een grote *blaste* verblind wordt en niet ziet, dat de luipaard het woud uitkomt en de gekroonde koning helpt, waarop de ongekroonde uit de strijd vertrekt en met de luipaard kennismaakt en hem aan zijn kant krijgt. De derde dag begint de strijd opnieuw en nu wordt de gekroonde leeuw verslagen en maakt het teken van overgave en ze sluiten vrede.

415 De vrouwe bekijkt de luipaard en ziet dat hij de heerschappij heeft over heel bloy Breteyne, Gannes en Benoyk. Ze wordt wakker en vertelt Ban haar droom. Ze gaan naar de vroegmis. Ban bidt en doet dit vaker en op een nacht in zijn slaap zegt een stem dat zijn gebed vervuld zal worden en dat hij zijn dood zal krijgen als hij erom vraagt, maar voor die tijd zal hij dodelijk zondigen in *a-voutre* (maar daarom niet getreurd, *for he sholde ther-of well a-corde with oure lorde, and he was right a goode man in his feith and creaunce*. In zijn droom meent Ban als de stem weg is, dat *it caste soche a crye* als is het een vreselijke donder, en hij schrikt wakker, bijna uit het brede bed vallend. Hij en de koningin zijn zeer bang. De koning gaat naar de kerk en biecht acht dagen lang (en is *hoseled* met het heilig Sacrament), evenals Bohors, zijn broer.

416 Aldus blijft Arthur een maand te Benoyk en rijdt iedere dag in het land van Claudas en verwoest het, zodat deze lange tijd niets tegen Ban kan uitrichten. Maar later staat hij weer op gesteund door Pounce Antony en de koning van Gaule [*as ye shull heren here-after*] en kwelt (*turmented*) zo de broers, dat ze geen voet land overhebben, dat ze in armoe op de grond sterven, en hun jonge vrouwen achterlaten zonder *comfort*, die daarna gesluierde *nonnes* worden in de Abdij van het *royall mynster* uit vrees voor Claudas. De erfgenamen zijn lang onterfd, maar tenslotte herstelt Arthur hen in hun rechten en verdrijft Claudus en geeft hen het rijk Gaule [*as the booke shall reherse*]. [*But now we shall reste to speke these thinges till tyme come ther-to and returne to telle how Merlin departed from the*

kynge Arthur, and how he certified the kynge Ban and his wif of diuers dremes that thei hadden mette.] Op een dag komt Ban bij Merlijn en vraagt hem om uitleg van de beide dromen. Ze zijn, aldus Merlijn, van grote betekenis en vertelt ze aan hem, Bohors, Arthur en Gawein, die zich verwonderen (over zijn *fierce wordes*), en Arthur vraagt om uitleg.

417 Merlijn zal een deel verklaren. De ongekroonde leeuw *be-tokeneth* een rijke prins, die 29 rijken zal veroveren; de gekroonde leeuw is een machtige koning met achttien koningen onder zich en 400 ridders en hij zal worden aangevallen door de prins en als hij dreigt te verliezen hulp krijgen van een onbekende ridder, de luipaard, de beste ridder van zijn tijd en door hem zal er vrede zijn tussen de koning en de prins. Meer wil Merlijn niet uitleggen en hij verlaat Bans huis en gaat – het is het feest van sint Jan – naar zijn *love*, die op hem wacht bij de *welle* vanwege het *couenaunt*, dat ze met hem maakte, en ze is blij hem te zien en voert hem ongezien naar haar kamers en vraagt hem naar vele dingen, die hij haar allemaal leert.

418 Ze wil haar vader Dionas en haar moeder laten slapen tijdens zijn bezoek. Op een keer in haar schoot slapend (zittend op een *ympe*) weet ze hem over te halen en hij leert het haar (ondanks dat hij haar *menynge* goed kent, want zo wil het Onze Heer) en hij leert haar drie namen, die ze opschrijft, die zeer krachtig zijn en zorgen, dat geen man haar vleselijk kan aanraken. (En voortaan kan ze hem laten komen, want hij kan niets doen tegen haar wil en daarom wordt gezegd, dat *woman hath an art more than the deuell*.) Hij blijft acht dagen bij haar en leert haar vele wonderlijke zaken, die ze opschrijft, en gaat dan terug naar Benoyk, waar Arthur uitrust.

419 Dan gaat Gawein met een groot leger de landen van Claudas in en verwoest *bourghes* en *townes*, steekt alles in brand. Claudas durft niets te ondernemen en Pounce Antonye, Ffrolle van Almayne en Randolf de senescall van Gaule verlaten Claudas en zweren zich te zullen wreken op Ban. Zo blijft Claudas arm achter in de *Citee de la desert* met 3Ml ruiters, maar later herwint hij al zijn land en wordt rijk [*as the storye shall declare here-after*] door de hulp van de koning van Gaule en van Pounce Antonye, die uit Rome terugkomt met een groot leger, echter door Ban gedood wordt voor Trebes, maar Claudas heeft zoveel mensen, dat hij het kasteel belegert [*as ye shull here afterward, whan tyme cometh ther-to*].

Gawein gaat na het verwoesten van het land terug naar zijn oom te Benoyk en vertrekt met hem de volgende dag naar Gannes, waar Bohors hen eer doet, en ze gaan op de derde dag te Rochell scheep.

420 Merlijn zegt hen na aankomst in de haven niet te dralen en meteen door te reizen naar Carmelide, terwijl hijzelf eerst nog wat moet doen voor hij naar het bloy Breteyne komt. Hij gaat naar de wouden van Rome, die dicht en diep zijn, en in die tijd is Julyus Cesar keizer (maar het was niet die Julyus Cesar, die de dode ridder *slough* in zijn paviljoen van Perce, maar die die Gawein *slough* in de slag onder Logres bij de grote *disconfiture*, die naderhand was tussen hem en koning Arthur *that hym diffied*, en wat de reden was dat Merlijn die kant opging, *it is reson* dat het verklaard wordt). Deze Julyus Cezar heeft een vrouw van grote schoonheid, die twaalf jonge mannen in de kleren van vrouwen heeft gekleed, met wie ze ligt als de keizer weg is, want ze is de meest *lecherouse* vrouw van heel Rome. Ze smeert hun kinnen in met zalf om te ontharen, laat hun haar groeien in vlechten, zodat iedereen denkt dat het meisjes zijn.

421 Dan komt de dochter van Matan, de hertog van Almayne, die door Ffrolle uit zijn land verdreven was, in de gedaante van een *squyer* om de keizer te dienen (want ze is haar ouders kwijt). Ze is goed gebouwd en van grote *prowesse* en dient zo goed, dat de keizer

haar tot heer en *gouernour* van hem en zijn huishouding maakt en haar zo bemind, dat hij haar riddert op een feest van sint Jan. Haar naam is Grisandoll, maar haar doopnaam Anable. Bij het toernooi rond de *quyntayne* in de wei van Noiron wint ze de eerste prijs, waarop de keizer haar tot *stiwarde* van zijn land maakt. Dan heeft de keizer op een nacht in zijn slaap een *vision*: in zijn hof voor zijn paleis is een enorme *sowe* [zeug] met op haar rug *bristelis* [borstels], die een vadem (*fadome*) over de grond slepen, en op haar kop (*heed*) een *cercle*, die van fijn goud lijkt; en hij lijkt haar te kennen, ja, opgevoed te hebben, maar of ze ook van hem is? Dan ziet hij uit zijn kamer twaalf *lyonsewes* komen en een voor een de zeug aanranden (*assailed*).

422 De keizer vraagt zijn baronnen, wat te doen met deze zeug, bij wie deze *lyonsewes* aldus *leyn* [gelegen] hebben, en zij zeggen dat ze niet waardig is *conuersaunt a-monge peple* te zijn, noch geschikt om te eten, dus dat ze verbrand moet worden evenals de *lyonsewes*. Dan ontwaakt de keizer zeer geschrokken, maar wil niemand zijn vizioen uitleggen, want het is vol wijsheid. Zodra het dag wordt, gaat hij naar de *mynster* om de mis te horen en bij zijn terugkomst staat het eten opgediend en hij tafelt met de baronnen; hij vervalt (*fill*) echter in een grote *stodye*, waardoor het hele hof *pensif* en *stille* is. [*But now we moste turne a litill to Merlin that was come in to the foreste of Romayne to certefie these thinges and these a-visiouns.*] Terwijl ze zitten te eten, komt Merlijn bij de *entre* of Rome en werpt een betovering en wordt een enorm *herte* met één witte voorpoot en vijf *braunches in the top* [geweitakken], dat als een razende door de stad rent, waarop groot en klein met staven, bijlen, etc., erachteraan rennen naar de *maister gate* van het paleis, waar iedereen de herrie horend naar de ramen rent en het hert zien komen, dat dwars tussen de tafels doorrent, eten en drinken *tombled* op een hoop (met *pottis* en *disshes*), voor de keizer stilhoudt, knielt en zegt:

423 "Julius Cezar, Keizer van Rome, staak je gepeins, want ge zult niet de waarheid van je visioen weten voordat die man *that is sauage* u *certefie* [het zal uitleggen]." Het hert komt overeind, ziet de poorten toe, werpt een betovering, dat alle deuren en ramen opvliegen en versplinteren, springt naar buiten en rent door de stad, opnieuw door allen nagezeten tot in het open veld, waar het plots verdwijnt. De keizer is *wroth* en laat door het land afkondigen (*crye*), dat wie de wildeman of het hert brengt zijn schone dochter tot vrouw krijgt en half zijn rijk en na zijn dood geheel, zodat menig dapper ridder te paard springt en op zoek gaat. Ook Grisandols speurt door wouden (*oon hour foreward, another bakke*), wel acht dagen en zit dan onder een eik tot God te bidden, als het hert naar hem [haar] komt en zegt: "Auenable, gij jaagt dwaasheid na, maar ik zal zeggen wat ge moet doen," en zegt vlees, melk, honing en vers brood te kopen en in het woud op een tafel te zetten en ernaast op een vuur het vlees te roosteren en zich met zijn gezellen te verstoppen, dan zal de wildeman komen.

424 Het hert rent *a-grete walope* door het woud en Grisandol springt te paard, denkend dat het *somme spirituell thinge* is, dat haar bij haar ware naam heeft aangesproken, en rijdt naar een stad op zeven mijl van het woud en haalt wat nodig is en gaat het woud diep in naar een aangename plek, stookt het vuur, roostert het vlees en de geur verspreidt zich door het woud; hij zet de tafel klaar en ze verstoppen zich in een *bussh*. Merlijn, die dit alles weet, maar niet herkend wil worden, komt daarheen met een grote staf op zijn nek *smytinge grete strokes* van eik tot eik, en is zwart en ruw *for rympled* en *long berde*, en baarvoets en gekleed in een ruwe *pilche*.[28] De jongen schrikt zich rot bij zijn aanblik. Als hij het

[28] Skeat, 340b: *pilch*, orig. a warm fur garment. ME *pilche*. [Vgl. Ned. *pels*].

vlees ziet, begint hij te brullen als een *man wood oute of mynde* en scheurt het met zijn handen stuk, doopt het in de melk en honing en eet het als een *wood man* en laat niets over. Dan eet hij van het hete brood en honing tot hij vol zit en valt in slaap bij het vuur (want het is koud); en Grisandol en haar gezellen komen heel stil naar hem toe, nemen zijn staf af en binden hem met een ijzeren keten rond de flanken.

425 Als hij ontwaakt, springt hij op en wil zijn staf pakken, maar Grisandolus pakt hem beet en houdt hem stevig vast. Dan wordt hij op een paard gebonden met een man achter hem en ze rijden weg. Als de wildeman naar Grisandolus kijkt, die naast hem rijdt, begint hij hard te lachen en Grisandol vraagt ernaar, maar krijgt slechts tot antwoord: "*Creature formed of nature chaunged in to other forme fro hens-forth be-gilynge alle thinges venimouse as serpent*, wees stil, want niks zal ik je zeggen tot ik voor de keizer kom." De gezellen van Grisandolus zeggen, dat hij wijzer is dan hij zich toont en dat een of ander groot wonder gaat gebeuren in het land. Aldus sprekend over velerlei zaken komen ze bij een abdij en zien bij de poort veel arme lieden bedelen en de wildeman lacht hard, maar zegt tegen de nieuwsgierige Grisandol slechts: "*Ymage repaired and disnatured fro kynde*, wees stil..." en deze vraagt niets meer.

426 De volgende morgen rond *prime* komen ze langs een kapel, waar een ridder en een *squyer* de mis horen; ze stijgen af en gaan naar binnen om de mis te horen. De ridder is verbaasd bij het zien van de wildeman, als de *squyer* plots tevoorschijn komt van achter de kapeldeur en de ridder een klinkende *flap* geeft en snel als beschaamd weer teruggaat naar zijn stek. De wildeman begint hard te lachen, tot verwondering der anderen. Weldra komt de *squyer* weer naar zijn heer en geeft hem weer zo'n klap en weer lacht de wildeman. Nog een derde keer komt de *squyer* van zijn plek om zijn heer te slaan, harder dan tevoren, en de wildeman lacht zeer. Onderhand is de mis over en allen gaan naar buiten, waar de *squyer* aan Grisandolus vraagt, wie die gebonden man is.

427 Dan vraagt Grisandolus de heer, waarom hij zich liet slaan en niets zei, en de heer zegt, dat hij daar nog wel achter zal komen. De ridder vraagt de *squyer*, waarom hij hem sloeg en deze was liever dood geweest, maar kon zich niet tegenhouden. Grisandolus lacht. De ridder zegt met hen mee te gaan naar het hof om te horen, wat de wildeman zal zeggen. Onderweg vraagt Grisandolus weer de wildeman, waarom hij lachte en deze zegt: "*Ymage repeired semblaunce of creature wherby men ben slayn and diffouled rasour trenchaunt ffountayne coraunt that neuer is full of no springes*, wees stil..." en deze zwijgt geheel *a-baisshed* na deze *fell* woorden. In Rome komt al het volk uitgelopen om de wildeman te zien en met een menigte komen ze bij het paleis, waar de keizer hen tegemoet komt. Grisandolus overhandigt de wildeman aan de keizer, die een smid laat komen om hem in boeien te slaan, maar de wildeman zegt hem niet te *entermete*, want hij zal niet zonder zijn toestemming weggaan, wat hij hem wil verzekeren bij zijn Christendom.

428 De keizer vraagt hem hiernaar en hij vertelt, dat zijn moeder op een dag naar de markt was en op de terugweg in het bos van Brochelonde verdwaalde en in de nacht werd overweldigd door een wildeman; het daaruit geboren kind liet ze dopen en voedde ze op tot hij groot genoeg was om in het woud te leven naar de natuur van zijn vader. Dan vertelt Grisandolus van het lachen van de wildeman en zijn vreemde antwoorden op zijn vragen en de keizer vraagt deze, waarom hij lachte; en de wildeman zegt, dat hij het op zijn tijd zal vertellen, maar hij moet eerst zijn baronnen bijeenroepen, want hij heeft nog meer te vertellen.

429 De keizer roept de volgende dag zijn baronnen bijeen en op de vierde dag zijn ze allemaal verzameld ten paleize en hij vertelt hen, dat het is wegens zijn vizioen en hij vraagt de

[wilde]man hem uit te leggen. Deze wil echter dat de keizerin en haar twaalf *maydones* komen en ze komt, niets vermoedend, want alle *lordes* staan op en buigen voor haar, maar de wildeman lacht *as in scorne*, kijkt naar de keizer, dan naar Grisandolus en dan de keizerin en haar twaalf *Maydenys*, wendt zich tot de baronnen en begint hard te lachen. De keizer vraagt hem zijn lachen te verklaren en de wildeman staat op en zegt luid het vizioen en zijn betekenis te zullen vertellen, als de keizer hem zijn veiligheid garandeert.

430 Deze belooft het en smeekt hem het te zeggen. En hij vertelt de droom [p. 421] en vraagt of hij iets verkeerds gezegd heeft en de keizer zegt van niet. De baronnen vragen naar de betekenis en [Merlijn] verklaart die. De zeug is de keizerin, de *sercle* haar kroon.

431 De twaalf *maydenes* zijn geen vrouwen maar mannen, die ze als hij de stad uit is in haar bed laat dienen. De keizer is lang sprakeloos, zo *a-baisshed* is hij, en zegt dan Grisandolus de *dameseles* te ontkleden (*dispoile*) en het blijken allemaal mannen. De keizer is vreselijk *wroth* en eist onmiddellijk *Iustice* en de baronnen oordelen, dat zij verbrand en de *harlottes* gehangen moeten worden, maar laten tenslotte allen in het vuur werpen, de keizerin als laatste.

432 De baronnen zeggen, dat de wildeman zeer wijs is, en de keizer vraagt hem, of hij wil zeggen waarom hij lachte toen de squyer zijn heer sloeg en waarom hij de steward zo antwoordde, etc. De wildeman zegt, dat zijn eerste lach was omdat een vrouw hem had *taken by her engyn*; "en weet wel, dat Grisandolus de beste *maiden* en de trouwste in uw rijk is en daarom was het dat ik lachte; en de lach voor de abdij was, omdat daar onder de grond voor de poort de grootste schat ligt, precies onder de voeten van de bedelende. En toen Avenable, uw Grisandolus genaamde steward, me naar mijn lach vroeg, sprak ik *couerte wordes*, dat ze was veranderd in de gestalte van een man en andere dan haar eigen kleding droeg." Hij zegt dat hij haar *disceyaunt* [bedrieglijk] noemde, omdat door vrouwen steden gezonken en verbrand zijn en menig rijk land verwoest en heel wat mensen gedood, hetgeen echter niet op haar slaat, eerder op zijn zojuist gedode vrouw, en hij raadt de keizer aan met haar te trouwen, want ze is waardig keizerin te zijn (na een speech over de *nature* van vrouwen, die de *grete synne of luxure* in zich hebben, zodat al heeft ze waardigste man ter wereld tot man, ze meent de slechtste te hebben; en dit komt door hun *fragelite*) en hij zal er winst door hebben.

433 "Maar de profetie zegt, dat de grote draak zal komen uit Rome, die het rijk van het grote Breteyne wil vernielen en het onderwerpen; en de woeste gekroonde leeuw ondanks (*maugre*) de verdediging (*diffence*) van de tortelduif (*turtill*), die de draak heeft gevoed onder zijn vleugels, en zodra de grote draak zal opstaan om te gaan naar het grote Breteigne, zal de gekroonde leeuw hem tegemoet trekken en zullen zo samen vechten, dat een woeste stier, die trots is, die de leeuw met zich mee zal brengen, de draak zo zal slaan (*smyte*) met een van zijn hoorns, dat hij dood zal neervallen, en daardoor zal de grote leeuw verlost zijn."

434 De betekenis van deze woorden wil hij echter niet zeggen. Het lachen in de kapel was niet om de *buffetes*, maar om hun betekenis. Onder de plek, waar de *squyer* stond, ligt een grote schat. De eerste klap betekent, dat de rijken de armen onderdrukken; de tweede de rijke *vserer*, die baadt in weelde, en de derde de valse *pletours* [pleiters], advocaten, die hun buren verkopen. De *squyer* sloeg zijn meester tegen zijn wil. God wil niet dat mensen trots zijn op wereldlijke rijkdom. Dan vertelt hij van zijn lach om de keizerin en haar twaalf *harlottes*, ondanks dat zij met een der waardigste mannen is getrouwd, en zijn dochter goed is.

435 De wildeman wil gaan, maar de keizer wil meer weten over Grisandolus en de schatten laten opgraven om zijn woorden te checken; en beveelt, dat Grisandolus wordt *sought*, en ze wordt *founden* een der mooiste *maydenes*; en de keizer *blissed hym for the wonder that he ther-of hadde*. Dan wil hij weten wat hij moet doen met zijn dochter, die hij beloofd heeft. De wildeman raadt hem aan te trouwen met Avenable, dochter van de door Ffrolle onterfde hertog Matan, die thans met vrouw en zoon leeft in Monpellier in de Province, en haar familie te laten komen. De baronnen loven zijn advies en de keizer wil weten, wie hij is, evenals het hert, maar dat wil hij niet zeggen; daarentegen zal hij hem vertellen van de leeuwen (gekroond en *volage*) en hij doet de volgende *trewe prophesie*:

436 "*that the grete boor of Rome that is signified by the grete dragon, shall go a-gein the lyon crowned of the bloy Breteyne a-gein the counseile of the turtell* [= duif] *that hath an heed of golde and longe hath ben his love. But the boor shall be so full of pride that he will nothir be-leve, but shall go with so grete pride with all his generacion in to the parties of Gaule to fight with the crowned lyon that shall come a-geins hym with alle his beestes. Ther shall be grete slaughter of beestes on bothe sides. Than shall be the fawnes of the lyon crowned sle the grete boor*." En hij verzoekt de keizer niets te doen tegen de wil van zijn vrouw. Dan neemt hij afscheid, maar schrijft letters op de *lyntell*[29] van de deur van de *halle* (in *grewe*), die zeggen, dat de wildeman en het *hert brancus with xv braunches that spake to hym in his halle at mete* en door Rome werd gejaagd en tegen Auenable sprak in het woud Merlijn van Northumberlande is, *maister counseller* van koning Arthur van het grote Breteyne. De keizer laat in de Province zoeken naar de vader en moeder van Auenable en haar broer Patrik in Monpeller en die zijn zeer verheugd bij het terugzien van hun dochter.

437 Ze blijven lang bij de keizer, die hen hun ontvreemde erfgoed teruggeeft, zij het pas na een lange oorlog met Ffrolle, waarna hij zijn dochter met Patrik huwt en zelf trouwt met Auenable, waarbij de baronnen een groot feest geven, want zij is zeer geliefd. Dan komt bericht uit Griekenland over een twist tussen de Griekse baronnen en keizer Adrian, die door zijn leeftijd onbekwaam tot rijden is. Als de bode weggaat, ziet hij de door Merlijn geschreven letters en moet lachen en hij vertelt de keizer wat zij betekenen: n.l. "dat hij, die je de ontrouw van je vrouw onthulde en je droom verklaarde en je sprak in de gedaante (*gise*) van een hert, Merlijn van Northumbirlande was, de meester-raadgever van koning Arthur van Breteyne, op wiens advies gij uw vrouw Auenable huwde." De keizer is verbijsterd en zodra hij de betekenis van de letters weet, verdwijnen ze tot ieders verbazing. [*But now cesseth the tale of the Emperour of Rome that a-bode in his paleise gladde and myry with his wife Auenable, and ledde goode lif longe tyme, for bothe were thei yonge peple, ffor the Emperour was but xxiij yere of age at that hour, and his wif was xxij, and yef thei ledde myri lif, yet Patrik and ffoldate, the doughter of the Emperour, lyved in more delite. But now returneth the tale agein to speke of Merlin.*]

Hoofdstuk 24: Strijd tussen de twaalf koningen en de Saisnes voor de stad Clarence.

438 Zodra Merlijn bij Julius sezar, de keizer van Rome, weggegaan is, neemt hij de weg naar het grote Breteyne en komt bij zijn meester Blase in een halve dag en een nacht, want hij is

[29] Een *lintel* is een latei(balk), een draagbalk, die dient ter horizontale overspanning boven een deur-, venster of schoorsteenopening. (Dale 1984, 1532b) Lacy 329a n. 37 zegt: 'The text says *es listes del huis*: "at the edges of the door" [op de deurlijsten]. The translation "all around the door" would be satisfactory here, but later the text specifies that they are above the door and the reader looks up to see them.'

vol grote kunst (*art*) en vertelt, wat in Rome gebeurd is en dan dat twaalf koningen en een hertog verzameld zijn met 40Ml man om de Saisnes te gaan bestrijden voor de *Citee* Clarence, en van de slag bij Trebes (van Arthur tegen de Almaynes, Romayns en de *frenshe men* uit Gaule en van la desert) en hoe Ban bij zijn vrouw een kind verwekte, dat alle ridders van zijn tijd zal *surmounte*. En Blase schrijft alles op, waardoor wij het weten. [*But now we moste reste of Merlin and of Blase till a-nother tyme, and speke of the xij princes that were assembled as ye haue herde be-fore for to fight with the saisnes*.]

439 Ze rijden ‘s nachts uit en de eerste *warde* wordt geleid door Aguysans, de koning de Cent chiualiers met 7Ml man, de tweede door Tradiliuauns; de derde leidt koning Belynans, de 4e Carados brenbas, de 5e Brangore, de 6e hertog Escam, de 7e koning Clarion, de 8e Ydiers, de 9e Vrien, de 10e Aguysans van Scotlonde, de 11e Loot en de 12e Ventres. De baronnen besluiten voor de stad Clarence te vechten. Ze gaan ieder naar hun paviljoen en nadat ze hebben *souped*, bevelen ze hun mensen zich te wapenen en gereed te maken tot rijden.

440 Ze vertrekken, maar onder hen is een spion van koning Hadogabran die aan hem verslag uitbrengt. Als de Saisnes horen, dat slecht 40Ml Christenen in aantocht zijn, zijn ze achteloos (nog geen kwart verwaardigt zich te wapenen), maar Hardogabran laat het leger dag en nacht in de gaten houden. [*But now we moste returne to the cristin that come ridinge*.] De twaalf prinsen komen vlak voor dageraad bij het vijandelijke leger, dat geheel in slaap is, en ze verdelen zich in drieën, de 1e onder leiding van Clarion, 2e Ventres, Carados, Brangores, Tradilyuans en zijn broer Belynans en de 3e Aguysas en Vrien. Ze snellen op het leger af en hakken de tenten om en doden en verminken iedereen, die ze tegenkomen.

441 Er volgt een grote *martire* van de Saksen, die naar Hardogabrans tent snellen, die de hoorns laat blazen. De twintig in harnas wachtende koningen springen te paard met ieder 10Ml man bij zijn banier en snellen op de Christenen af en de twaalf prinsen *suffred sore trayeile*. Ze worden bijgestaan door Segurades, Drias de heer van Salerne, Mares, Dorilas, Brandins de la dolerouse garde en Bruyns saunz pitee. Verder de Castelein van Gazell en de heren van Blakeston, van Mares en van Wyndesore, en Aliers, Gaudius en de neef van Vrien. Maar de Saksen zijn met zoveel en zo dicht (*thikke*), dat *be fin force* ze de Christenen van de tenten verdrijven. Die verzamelen zich opnieuw vastberaden tegenover de vijand en ieder toont zijn *hardynesse* en zijn grote *prowesse* en vele Saksen worden gedood, maar steeds komen er nieuwe uit de tenten, met voorop Hardogabran, een Saks van vijftien voet (*the storye seith*), maar pas 28 jaar.

442 Hij zit op een grote grijze hengst met aan zijn zij een *staffe*, waarmee hij die dag menig ridder *sory and wroth* maakt. Als de Christenen deze grote *deuell* zien komen, gaan de dappersten zelfs voor hem uit de weg, maar Carados van de perilouse tour, die dertig jaar is en de grootste en sterkste Christen, snelt op hem af en ze treffen elkaar zo hard met de speren, dat beiden met paard en al tegen de grond gaan. Beide zijden snellen hen te hulp en het kost heel wat moeite om Carados weer in het zadel te krijgen. En ook de regen is naar, die ‘s nachts en overdag tot in de middag valt (zodat ze elkaar niet door de modder herkennen). Carados krijgt een paard van Bloys van Plaisshie, die koning Graalant had geveld, en ondertussen doen de jonge ridders Matan en Alibos hun best, evenals de heer van Norhaut en de Castelein van Molehaut. Dan begint de *stour* geheel opnieuw en ondanks hun goede gedrag gaat het de Christenen niet goed, want ze zijn *at grete myschef*.

443 Aan het eind van de middag komt de zon tevoorschijn en droogt de harnassen en de strijd wordt harder en de Saksen drijven de Christen het veld af (naar de *plaisshes*) en daar *stynted* ze een lange tijd, want de koning de cent Chiualers roept zijn baronnen toe, waar

ze heengaan, en ze keren om en de strijd hervat zich. De koning wordt geprezen door zijn baronnen en ook blijven daar Vrien, zijn neef Bawdemagn, Ydiers, Loot en Ventres, die de Saksen grote schade toebrengen. Dan komt de Saks Orienx met 4Ml verse troepen en die verjagen allen van het veld en de achtervolging gaat de hele nacht door.

444 Dan keren de Saksen terug naar hun tenten, ontwapenen zich, eten, rusten, nu zeker, maar boos over de door de Christenen toegebrachte schade, want zij verloren er meer dan 20Ml, de Christenen nog geen 10Ml. [*But now returne we to speke of the xij princes that be full of sorowe and angre for the disconfiture that is vpon hem turned, and seide a-monge hem that so wolde thei it nought leten, but that thei wolden don hem more damage er that thei wolde departed.*] Na deze nederlaag stijgen – ver van de Saksische tenten – de baronnen af en rusten uit en rijden dan *stilliche* naar de tenten en komen daar rond middernacht als alles slaapt. En de Christenen rennen eropaf met zo'n grote *raveyn*, want zij zijn met zo'n 30Ml ruiters, en werpen tenten en paviljoenen om en doden veel Saksen, die uit hun bedden springen, "Verraad!" roepend en zich verzamelend bij Hardogabrans tent, waar op de *trumpe* wordt geblazen en alle Saksen daarheen rennen en licht maken dat op drie mijl te zien is.

445 Ondertussen houden de Christenen niet op met doden, zodat het bloed in stromen vloeit. De slachting duurt de hele nacht, tot de woedende Saksen tenslotte de Christenen van de tenten weten te verdrijven, wier paarden het door gebrek aan voer begeven. Dan neemt ieder der baronnen een grote speer en rijdt op de vijand af; het zijn Ydiers, Ventres en zijn neef, Loot, Clarion, koning Christofer en zijn neef, die de *depe Cite* Gaunt houdt, en de heren van de dolerouse garde, van Nohaut, van Salerne en van de forest perilouse, Bruns saunz pitee, de koning de Cent Chiualiers, Tradylyuaunt, zijn neef Polydomas, Brangore, Aguysas, zijn neef Gaudin, hertog Escam, Vrien en zijn neef Badmagn, Belynans, Carados de la dolerouse tour en nog meer, in totaal *tre score*.

446 Ze werpen zich op de Saksen en nemen de paarden mee van eenieder, die ze vellen. Zo weten ze hun gezellen aan verse paarden te helpen. Maar het getal der Saksen blijft groeien en weten met veel moeite de Christenen te verdrijven op de zestig na, die de strijd gaande houden, maar tenslotte door de Saksen het woud in worden gedreven en die keren terug met veel gevangenen en zetten nu wachten uit. De Christenen stijgen af en zijn triest en besluiten naar huis te gaan.

447 Ze gaan uiteen en de Saksen brandschatten de landen en maken veel gevangenen, omdat de koningen hun kastelen en steden niet meer uitdurven. [*But now we moste speke of the kynge Arthur that is in the see towarde the grete Breteyne*.]

Hoofdstuk 25: Arthurs ontmoeting met Leodogan; huwelijk van Arthur en Gonnore.

Arthur en de baronnen zeilen naar Bloy Breteyne en rijden naar Logres.

448 Op de vierde dag rijden ze naar Carmelide, waar Leodogan verblijft, die hen met vreugde ontvangt, terwijl in de stad festiviteiten plaatsvinden (behangen met rijke kleden, bestrooid met verse kruiden, vrouwen *carolinge* en dansend en *reuell* en *disport*). Gonnore komt Arthur tegemoet, kust hem en ze gaan hand in hand het paleis in, waar ze eten en drinken. 's Morgens gaan Arthur, Bohors, Ban, Gawein en Ewein vroeg naar de mis en treffen bij hun terugkomst Leodogan, die Arthur vraagt, wanneer hij met zijn dochter gaat trouwen, en deze zegt gereed te zijn, maar op Merlijn te wachten, zijn beste vriend, zonder wie hij niets onderneemt en aan wie hij zijn land dankt, wat Gawein bevestigt, die zegt, dat als allen zijn komst wensen, hij zo zal komen.

449 Arthur zegt, dat hij op tijd zal komen, waarop Gawein voorstelt de datum vast te stellen van *spousaile*; [*and than toke thei day to-gether the vtas after:* vert.: they fix the espousal for that day week] en komen aldus pratend in de *halle*, waar het eten gereed staat, etc., en blijven zo acht dagen. [*But now resteth a litill to speke of hem at this tyme, and returne to the xij princes that were disconfit be-fore the town of Clarence*.] Deze koningen bereikt het nieuws, dat Arthur de zee is overgestoken en de zonen van Loot, Vrien, Ventre en Belynant (Dodynell), evenals Kay, de neef van Carados, en Seigramour geridderd heeft en dat de vrouw van Loot in Logres is en dat Arthur de koningen Claudas en Pounce Antonye verslagen heeft en Ffrolle en Randolf, evenals Rion, en naar Carmelide is om de dochter van Leodogan te trouwen.

450 De prinsen hebben spijt van hun twist (*hate*) met Arthur en wensen een verzoening, die hen niet beschamen zal. Loot is zowel blij als *wroth* en bedenkt, dat Arthur zijn vrouw naar Logres zal sturen, waardoor hij haar zal kunnen pakken (*take*). En hij stuurt spionnen uit. [*But of these thynges cesseth the tale at thys tyme, and speketh of Merlin, that was with Blase in Northumbirlande, that alle these thynges hath hym tolde, and he hath hem alle in his booke wreten; and the storye seith that...*]

451 Merlijn weet wat er aan de hand is en komt naar Toraise de avond voor het huwelijk en allen zijn blij hem te zien. [*But now we moste a litill turne for to speke of Gonnore the stepdoughter of Cleodalis, the senescall of Carmelide, and of his kynnysmen that right moche hated the kynge leodogan. Here seith the book that...*]
Gonnere, de dochter van de *senescallis* vrouw, heeft veel rijke familie, die Leodogan haten vanwege de schande aan de vrouw van Cleodalis, die hij zolang in *a-vouterie* hield (*maugre* Cleodalis), en op de dag van Merlijns komst zijn zestien van hen verzameld (zonder Cleodalis) en besluiten de echte Gonnore in de huwelijksnacht te verwisselen met de andere met behulp van haar oude *maistresse* en denken zo de koning te zullen vangen.

452 Zeven van hen zullen Gonnore uit de tuin gaan wegstelen en zij halen de *maistresse* over en zorgen voor een schip. Maar Merlijn weet alles hiervan en zegt het tegen Vlfin en Bretell en wat ze moeten doen en er niemand wat van te zeggen. De drie vrienden komen in de *halle* en gaan slapen en ‘s morgens verzamelen alle baronnen en ridders zich snel in de *mynster paleise* en Leodogan *appareiled* zijn dochter zeer rijkelijk, waarna Ban en Bohors haar naar de *mynster* van St. Stephen de martelaar brengen.

453 Voorop gaan Arthur en Leodogan en erachter komen Gawein en Seigramor; dan Galashin en Agrauain, Dodinell en Gueheret, Ewein le graunt en Gaheries, Ewein a-voutres en Kay Destranx, Kay en Antor. Gonnore heeft haar haren los (*discheueled*) en draagt een *sercle* van goud met edelstenen en een jurk met een sleep van twee vadem. Ze wordt gevolgd door de andere Gonnore met Gifflet en Lucas, waarna de vers-geridderden komen, gevolgd door de ridders van de Ronde Tafel, de baronnen en ridders en de burgers.

454 Bij de deur wacht de aartsbisschop met sir Amnistan, de *chapeleyn* van Leodogan, die hen zegent en het huwelijk voltrekt en de mis zingt, gediend door Sir Amnistan, en er worden grote offerandes gebracht en na de dienst keren allen ten paleize, waar een groot feest is met *mynstralles* en *iogelours* en meer [*ffor the fourthe part cowde I not telle*]. Na het eten wordt de *quyntayn* opgezet en de nieuwe ridders gaan er *bourde*, evenals anderen, een prachtig gezicht. Als Gawein hoort, dat zijn vrienden zijn *ouer-sette*, staat hij op, trekt zijn wapenuitrusting aan, net als zijn makkers, en gaat naar het *turnement*, waar de nieuwe ridders door die van de Ronde Tafel worden overtroefd, wat Gawein niet blij maakt en hij voegt zich bij de jongelui.

455 De veertig soldaten zijn blij als Gawein zich bij hen voegt, terwijl de ridders van de Ronde Tafel hen benijden [vgl. het *turnement* te Logres, waar Gawein heer en meester wordt genoemd voor de *wele doinge*, die hij daar doet, *as ye shull heren here-after whan that he was be-come the queenes knyght*]. Gawein stelt, na het nemen van de *suerte* van zijn makkers en de veertig ridders, hen op (*sette hem in a-ray*), waarna ze twee aan twee rijden. Arthur, Ban, Bohors, Merlijn, Bretell, Vlfin, Antor en Leodogan blijven in het paleis en bekijken van bovenaf de *bourdeyse*, samen met een grote hoeveelheid *ladyes and maydenys*. De ridders van de Ronde Tafel zijn met 150, die Gawein veertig *Iusteres* stuurt, als eerste Seigramour. Tegen hem komt Nascien.

456 Gawein zegt tegen hen, dat hun aantal gelijk zou moeten zijn. Ze sturen om hun wapens. De baronnen prijzen Gawein. De eerste van de Ronde Tafel is Adragein le noir en zijn tegenstander is Dodinell. Hun speren breken, ze botsen tegen elkaar en beiden gaan tegen de grond. Beide partijen snellen hen te hulp en speren vliegen tot splinters, waarna ze hun zwaarden trekken.

457 Een *medle* te voet en te paard begint. Gawein velt Nascien, maar deze springt overeind met het zwaard in de hand, waarop Gawein afstijgt en op hem afkomt. Nascien klieft zijn schild tot de *bocle* en Gawein houwt hem op de helm, dat de vonken er *flamynge reade* afvliegen, en nogmaals, zodat hij neergaat. Gawein rukt hem de helm van het hoofd en roept hem toe zich over te geven, maar Nascien dekt zich met zijn schild en hakt een groot stuk van Gawein schild. Deze slaat hem met de *pomell* van zijn zwaard op de slaap en zegt hem te zullen doden, als hij zich niet overgeeft.

458 Nascien wil echter niet toegeven, zodat tenslotte Gawein hem overeind trekt en hem zijn zwaard aanbiedt, waarop Nascien zich overgeeft. Ze omarmen elkaar en gaan terug het toernooi in, dat stevig aan de gang is. Dodinell is weer in het zadel gezet en houdt Adragain bezig, Seigramour velt Hervy en Gaheries is met Mygoras bezig. Gaweins maten nemen veertig ridders van de Ronde Tafel [gevangen]. Dan komen veertig verse en een sterke *stour* volgt en grote klappen op helmen en schilden en lange tijd is niet te zien welke partij de overhand heeft.

459 Als de middag voorbij is, komt Gawein uit het toernooi voor een nieuwe helm en presteert dan zo goed, dat allen hem bewonderen. De acht, die het toernooi *stinted* [onderhouden], zijn sir Ewein, Kay, Gefflet, Lucas, Bliobleris, Osenain cors hardy, Launall en Agrauain. Gawein werpt velen neer; niemand kan zijn slagen weerstaan. Zijn maten stijgen weer op. Sir Ewein doet het goed, net als alle nieuwe ridders. De vier koningen prijzen hen.

460 De ridders van de Ronde Tafel zijn boos. De daden van Gawein worden nog lang besproken. Hij steekt zijn zwaard, niet Calibourne, maar een ander toernooizwaard, weg en neemt met beide handen een *sparre of Oke* en werpt zich in de dikste *presse*, iedereen vellend, die hij tegenkomt. De ridders van de Ronde Tafel rennen op hem en zijn gezellen af en zeggen hen niet te zullen sparen en grote *stour* begint en *grete myschef* had ervan kunnen komen als niet Merlijn Ban en Bohors had opgeroepen een eind te maken aan het toernooi. Ze rijden er snel heen, Merlijn voorop, terwijl het gevecht voortduurt, allen verhit (*chauffed*) met *wrath*.

461 Gawein doet veel *harme* met de *sparre* en gaat tekeer *Irous* als een wilde *boor*. Dan komen Merlijn en de drie koningen om hen te scheiden, net als Gawein Meodalis terugslaat. Koning Arthur roept "*pees*" en zegt hem de *barre* neer te leggen en Merlijn zegt, dat hij genoeg gedaan heeft. Gawein laat de balk vallen en gaat met de anderen naar hun *hosteles* om te ontwapenen. Maar de ridders van de Ronde Tafel zijn *full sory*, want zij hebben de *werse*; en ze zeggen zich bij een volgend toernooi te zullen wreken.

462 Dat hoort een jonge ridder, die het Gawein vertelt. De ridders van de Ronde Tafel gaan ook naar hun *ostels* zich ontwapenen. Het gewone volk prijst Gawein en vraagt zich af wie hij is en Merlijn vertelt het. De ridders van de Ronde Tafel komen naar het hof in hun mooiste mantels en klagen tegen Gawein en zeggen, dat hij lid moet worden van de Ronde Tafel, en al zegt hij geen woord, voortaan is hij lid (*a felowe*) en terecht (want hij is vol met alle *vertues en goode tecches* en de *moste curteise* ridder ooit).

463 Er zijn daar drie zalen (*halles*) vol ridders, die goed bediend worden, en na *soper*, als de tafelkleden weg zijn, wordt nagepraat tot de bel gaat voor *euensonge* in de *mynster* van St. Stephen en na de dienst wordt het bed van Arthur gezegend zoals hoort en allen gaan naar hun *hostelles* om te slapen. Gonnore is alleen in de kamer achtergebleven met de *maistresse*, die is omgekocht om Gonnore naar de tuin te brengen (*for to pisse*), waar tien man met zwaarden en de valse Gonnore wachten. Als ze het tweetal zien komen, komen ze op hen af, maar onder de trap hurken Bretell en Vlfin goed bewapend. De verraders komen tevoorschijn, geven de valse Gonnore aan de *maistresse* en dreigen de koningin te doden als ze een kik geeft.

464 Ze slepen haar naar de rivier, waar ze een boot hebben liggen. Dan springen Vlfin en Bretel op hen af, hen verraders noemend, maar terwijl vijf hen bezighouden, gaan de anderen er met de koningin vandoor, die zich echter vasthoudt aan een *ympe* [struik] en niet mee te krijgen is tot woede van de verraders, die haar willen doden. Vlfin en Bretel hebben de vijf man gedood en komen naar de andere vijf, die met de koningin bezig zijn en hard aan haar rukken, en doden twee van hen, waarop de drie vluchten naar de boot.

465 Vlfin en Bretell laten hen en grijpen de oude *deuell*, de *maitresse*, en gooien haar de rots af in de rivier, gevolgd door de lijken. Dan nemen ze de valse Gonnore naar hun *hostell*, want ze willen niet dat iemand haar *covyne* bemerkt. Aldus werd de koningin naar de raad van Merlijn gered en deze weet het al en verzoekt Leodogan twee maagden naar de koningin te sturen om haar te helpen en vertelt hem van het verraad, waarover de koning zeer verbaasd is en naar zijn dochter gaat, die hem heel haar avontuur vertelt. Dan leggen de maagden haar in bed en de koning wil haar kamer niet verlaten voor hij het teken van de kroon op haar *reynes* ziet en hij waarlijk weet, dat het zijn dochter bij zijn vrouw is (tot verwondering der *dameseiles*).

466 Dan komen Arthur en zijn gevolg van hun *disporte* de *halle* in, waar Leodogan en Merlijn naar hem komen en hem vragen naar bed met zijn vrouw te gaan. Hij gaat erheen, de twee maagden vertrekken en het tweetal blijft alleen en leidt samen een *myri lif* als *thei that well loued*. Naderhand heeft de koningin nog veel te verduren van die verraders, [*as the storye shall declare how that the kynge hir lefte thre yer, that she com neuer in his companye; but was with Galehaut, a riche prince in the reame of Sorloys, for the love of launcelot; and the kynge Arthur hilde in a-voutrye the false Gonnore till that a maladie hir toke, and Bertelak, a traitour, that made he wolde hir not forsake for no man, till that she stanke and rotened a-bove erthe, and the reame was therfore nygh thre yere enderdited, and stode a-cursed that neuer manes body ne womans was byried in noon halowed place, but a-curseed be the centense of holy cherche, and all this trouble suffred oure lorde hem for to haue for hir synnes that were right grete, and all this com thourgh a knyght that died after vpon myschevouse deth, as ye shull here declared in the seconde book of this storie, and it is reason to tell what was the cause that it fill*.[30]]

[30] Lacy, 339b: 'For the king lost her for a good three years, when he never had her with him. Galehaut, a wealthy prince in the kingdom of Sorelois, took her away for love of Lancelot. And the king kept the false Guenevere as his concubine until one day when, as it happened, he was taken ill. And this was because of Bertelay, a traitor who

Leodogan is een nobele ridder en heeft een wijze ridder van hoge geboorte, genaamd Bertelak, die dodelijk een ridder haat, die zijn *cosin* gedood heeft en zijn vrouw *diffouled*.

467 Hij klaagt niet bij Leodogan, maar wacht zijn kans af en in Arthurs huwelijksnacht komt hij hem tegen, rent op hem af, doodt hem en gaat naar zijn *hostell*, terwijl de twee *squyers*, die de ridder vergezelden, een schreeuw aanheffen, waar van alle kanten mensen op afkomen met brandende toortsen en horen dat Bertelak de ridder gedood heeft. Deze wordt begraven. ‘s Morgens laten Vlfin en Bretell Cleodalis naar hun *hostell* komen en vertellen hem van zijn dochter, maar hij ontkent dat zij zijn dochter is, want die had zoiets nooit gedaan. Leodogan staat vroeg op en ontmoet Merlijn en samen gaan ze naar het *hostell* van Vlfin en Bretell (hand in hand) en gaan *stilliche* naar binnen.

468 Vlfin haalt Gonnore en vertelt wat zij en de verraders gedaan hebben, al weet de koning dat al van Merlijn; en Leodogan zegt Cleodalis, dat hij van hem houdt en omwille van die liefde zijn dochter wil vergeven, maar hij moet haar uit het rijk brengen, hetgeen hij belooft te doen; en hij stopt haar in een abdij in een woestenij buiten Carmelide, waar ze zit, [*as seith the storie*] tot Bertelak de Rode haar vindt, die *by his art and engyn* bij haar ligt een lange tijd later. [*But of hir as now speketh no more the tale saf that Cleodalis lefte hir there, and come a-gein to Toraise in to the grete Court of the kynge leodogan in Carmelide, wher-as was the kynge Arthur*.]

Hoofdstuk 26: Verbanning van Bertelak; strijd en verzoening van Arthur en Loot; Arthurs hof te Logres; eden van de ridders van de Ronde Tafel en de koningins ridders; het toernooi.

469 Leodogan en Merlijn verlaten Vlfin en Bretell en komen hand in hand in de *halle* bij de baronnen, waar voor de mis wordt gebeld. Na de dienst terug in de *halle* komen de *kyn* van de door Bertelak gedode ridder hun klacht voor de koning brengen, die Bertelak laat halen; en deze komt meteen, onder zijn mantel goed gewapend, met veel ridders en verdedigt zich (*he slough my cosin germain for his wif he diffouled*), maar de koning geeft hem ongelijk, want hij heeft de zaak niet aan hem voorgelegd (*and I wolde not haue it redresses than myght ye haue take vengaunce*). Bertelak le Rous stelt zich ter zijner beschikking (*at youre volunte*) en Leodogan beveelt de raad der baronnen *Iugement* te geven.

470 De tien rechters zijn: Arthur, Ban, Bohors, Gawein, Ewein, Galasshin, Nascien, Adragain, Hervy de rivel en Guyomar. Ze besluiten zijn land af te nemen en hem te verbannen, hetgeen Ban hem meedeelt. Bertelays durft het vonnis niet tegen te spreken, want het wordt hem opgelegd door de hoogste heren ter wereld en hij vertrekt met menig ridder, die land van hem had gekregen, en komt op zijn reis in dezelfde abdij, waar de valse Gonnore zit en blijft daar lang erover peinzend, hoe zich te wreken op Leodogan en Arthur, en daardoor krijgt Arthur grote problemen met zijn vrouw, zodat hij haar lange tijd verlaat [*as ye shull here in the secunde book of this processe yef god will vouche-saf to graunte me so longe space to writen it. But now we moste cesse of this mater, and speke of the goode kynge Arthur that is at Toraise, in Carmelide, with the kynge leodogan, and with the grete companye*].

---

brought it about that King Arthur was unwilling to give her up for anyone’s sake; in the end, everything on earth rotted. And the land and kingdom weren under interdict for nearly three years, when no man’s or woman’s body was burried in consecrated ground except secretly and under threat of excommunication. And Our Lord allowed such hardship to befall them for the breech of taith in their sins, and they were sinful indeed. And all of this happened through a knight who afterwards died a dreadful death because of it, as the story will tell you later. But it is right and fitting that the story should tell you why this happened, for this is the place for it, and reason accords with this.’

471 Arthur leidt *full myry lif* met zijn *wif* acht dagen en de negende dag na zijn huwelijk roept hij zijn baronnen en zegt hen zich gereed te maken om naar Logres te gaan en hij stuurt Gawein vooruit om de stad voor te bereiden, opdat hij *mydde* Augustus zijn rijkste hof kan houden. Omdat Arthur van plan is met slechts 500 ridders *stilleche* te gaan, maakt Gawein zich zorgen, maar de koning zegt hem geen *drede* te hebben. Gawein gaat naar zijn makkers en zegt hen zich gereed te maken en na afscheid van koning Leodogan en de baronnen van Carmelide vertrekken ze naar Logres, waar Gawein allen die de koning beminnen naar zijn hof in midden Augustus laat komen en de stad *stuffed* zoals voor zo'n feest nodig, heel goed, want [*as the storye seith*] hij is een der beste ridders en wijste ter wereld en de *leste mysspeker* en *noon a-vauntor*, en het best onderwezen in dingen met betrekking tot *curtesie*.[31]

472 En als hij klaar is, gaat hij zijn oom tegemoet. [*But now we shull a-while cesse of hym and his companye, and speke of the kynge Arthur*.] Deze gaat de derde dag na Gaweins vertrek met zijn vrouw naar kasteel Bredigan met in hun gezelschap de koningen Ban en Bohors en de 250 ridders van de Ronde Tafel, en sir Amnistian, die lang nog Gonnores *chapelein* is, en de *cosin* van Gonnore en Sadoyne, haar oudere broer en de Castelein van Danablaise. Zodra Arthur Carmelide heeft verlaten, weet koning Loot het door zijn spionnen en hij legt een hinderlaag in het Woud van Sapernye. [*But of hym we shull now cesse, and speke of the kynge Arthur that was departed oute of Carmelide, and the storie seith how the kynge leodogan conveyed hem thre dayes hole, and the fourthe day he returned in to his reame, and than com Merlin to the kynge Arthur and toke leve, and seide that he sholde go to his maister Blaase, for longe hadde he hym not seyn, and the kynge hadde well spedde of that he hadde for to done*.]

473 Merlijn belooft op de hofdagen te komen en gaat naar Blaase en vertelt hem alle avonturen en dat Loot in hinderlaag ligt in het Woud van Sapernye en andere dingen, die Blaase opschrijft, en door zijn boek weten wij het [*but now cesseth to speke of Merlin, and Blase, and speke of Arthur*]. Deze komt na *smale iourneyes* in het Woud van Sapernye en de *gromes*, die de *somers* leiden, stuiten op de gewapende mannen, houden stil en sturen Arthur bericht, die veertig ridders beveelt de koningin te beschermen en met Ban, Bohors en de ridders van de Ronde Tafel verder rijdt en plots de weg geblokkeerd ziet door koning Looth met 700 man, die op hen afkomen met hun speren tegen de assels van hun zadels en hun schilden voor de borst zo snel als ze maar kunnen, hen zo hard toeroepend, dat heel het woud weergalmt.

474 Menigeen valt, speren breken en zwaarden worden getrokken en er begint een grote, woeste *bateile*, die lang duurt totdat Arthur en Looth tegenover elkaar komen en met de speren op elkaar botsen. Die van Looth breekt en Arthur werpt hem ter aarde over de *croupe* van het paard; maar hij springt snel op en trekt zijn zwaard (balend gevloerd te zijn, hetgeen hem niet vaak overkwam), terwijl Arthur opnieuw met zijn speer op hem afkomt, mist en langsrijdt, waarbij Loot Arthurs paard in de buik treft en Arthur valt, bedolven onder zijn paard. Loot snelt toe en grijpt hem bij de helm en rukt uit alle macht, maar de anderen zien het en komen meteen aangesneld en er begint een zeer harde strijd en beide partijen proberen de koningen in het zadel te helpen.

475 De *stour* is groot en Arthurs mannen zijn *at grete myschef*, omdat Loot 200 man meer heeft. Maar dan komt Gawein met tachtig goed-bewapende makkers. Kay draagt de banier

[31] Lacy, 341b: 'For he was, as the story says, the shrewdest knight in the world, the most learned, one of the most courtly, one of the least slanderous, and the least boastful.'

(deze heeft een *tecche*, want hij is *copiouse of langage* in zijn *disporte* vanwege de *iolynesse* en *myrthe* in hem; daarentegen was hij nooit *bourdinge and iapinge in game*, maar omdat hij altijd de gewoonte had *borde of the sothe*, haatte menig ridder hem vanwege de beschaming die zij hadden van zijn woorden. Maar hij is een trouwe ridder, die slechts eenmaal in zijn leven verraad pleegt en dat is met Lohoot, de zoon van koning Arthur, die hij vermoordt uit *enuye* [nijd] in het Gevaarlijke Woud, en van de dood van die Hoot wordt Percevale ly Galoys valselijk beschuldigd, zoals een heremiet het vertelt nadat allen dood zijn). Arthur is verheugd Gawein te zien en brengt Ban op de hoogte.

476 Gawein ziet zijn oom en springt in het gevecht. Hij komt tegenover Loot. Hij verwondt hem in de zij en de koning valt op de grond. Gawein rijdt een keer of drie, vier over hem heen, stijgt af, steekt zijn speer in de grond en trekt zijn goede zwaard Calibourne, dat helder straalt, komt op Loot af, rukt hem de helm van het hoofd en zegt hem zich over te geven.

477 Loot vraagt Gawein wie hij is; deze vraagt eerst wie hij is; en Loot zegt het, waarop Gawein meteen zijn naam zegt. Loot springt overeind en zou hem willen omarmen, maar Gawein zegt, dat hij niet zijn goede vriend kan zijn, tot hij akkoord is met Arthur en hem *homage* doet. Loot valt flauw en roept als hij bijkomt om genade en zegt te doen wat hij wil en geeft hem zijn zwaard, dat Gawein met *gladde chere* aanneemt, water huilend met zijn ogen van onder zijn helm, want hij heeft spijt zijn vader te hebben pijn gedaan. Ze stijgen allebei op en gaan naar hun mensen. Loots lui zijn *fowle ouerleide* [vert.: are in distress].

478 Gawein wordt door Arthur verwelkomd en zegt, dat zijn vader hem *homage* wenst te doen. Arthur dankt God en dan komt Loot met zijn ridders met de helmen af te voet en Arthur stijgt af en Loot knielt voor hem neer en reikt hem zijn zwaard, het bij de punt houdend, en wordt zijn *liege man* en verzekert hem *seruyse* te doen, wanneer dat vereist is. Arthur laat hem opstaan en vergeeft hem, omdat hij een waardig man is én om zijn kinderen.

479 Aldus wordt vrede gesloten tussen Loot en Arthur. Ze rijden naar Logres, waar ze met de grootste vreugde van de wereld ontvangen worden, waar het getal der mensen elke dag toeneemt vanwege de Saksen, die het land verwoesten. Arthur zendt boden uit, dat allen naar zijn *court roiall* moeten komen. De volgende morgen doet Loot *homage* aan Arthur en legt de eed af in de *chief mynster*, waarop de koning hem *refeffed* in zijn land, hem en zijn erfgenamen voor altijd, en dat hij hem zal steunen. En hij ontvangt hem hartelijk en *iocounde* als een nobel man en voortaan zijn ze goede vrienden voor de rest van hun leven. Na de mis wordt in het paleis gegeten en dan gaan de ridders naar de weiden en zijn acht dagen in deze *disporte and solace*. Ondertussen neemt het volk in aantal toe en op de vooravond van het hof (in *mydde* Augustus) geeft Arthur giften (*yeftes*), paarden, palfreyes, wapentuig, geld, etc., en de koningin mantels, en de mensen houden zoveel van haar, dat het lijkt of ze de vrouw aller vrouwen terughebben.

480 Niet alleen de ridders, maar ook de dames, *dameselles* en *maydenes* krijgen rijke *presentes*. De faam (*renoun*) van Arthur verspreidt zich over alle landen en de prinsen, die *wroth* op hem zijn, horen (*wisten*) van de vrede, die Loot met Arthur heeft gesloten en sommigen van hen willen ook vrede met Arthur (*ffor all this trouble and myschef that is fallen vn-to vs, is com thourgh the synne that we have don agein god and forfet to hym*). Op de hofdag verzamelen alle ridders zich op het hof op zijn rijkst gekleed en de koningin en haar dames zijn opgesierd als bij een *high feeste* hoort en na de bel gaan allen naar de hoogmis in de *mynster*, gezongen door de *archebisshoppe*. Na afloop gaan ze naar de

halle, waar de tafels gedekt worden. Die dag bedient Gawein aan de hoge *deyse*, waar de vier koningen eten, evenals Kay, Lucas, Ewein en zijn broer, Gifflet, Segramor, Dodinell, Kay Destranx, Kehedins ly bens en Kehedins le petit en zijn broer Ayglyns des vaux, Gelegantius *the walsh*, Blyoberis, Galescowde, Colegrenaunt, Launal, Aglonall, Ewein Esclains, Ewein de lionell, Ewein white hande, Guyomar, Synados, Gosenayn *hardy body*,
481 Agrauain *the prowde*, Gueheret, Gaheries, Acon de Bemonde, en al deze 21 dienen aan de hoge *deyse* en veertig andere jonge *bachelers* dienen aan de andere tafels. Als al het eten (*meesse*) is opgediend, spreekt Arthur luid en dankt allen voor hun komst. En hij belooft: "Ik zal niet *sitte to mete in to the tyme that I here some straunge tydinge, or elles some aventure*. En als het nodig (*myster*) is, zal ik *do it to be redressed* door de ridders van mijn hof." Als de ridders van de Ronde Tafel Arthur deze eed horen afleggen, willen ze ook hun *a-vow* maken en dragen Nascien op het de koning te zeggen. En deze belooft luid, dat "als enige *maiden* in nood is of naar uw hof komt om hulp te zoeken...", zullen zij met goede wil gaan naar welk land ook zij hen zal leiden *hir for to delyuer, and make alle the wronges to be redressed that to hir hath be done*. De koning vraagt de andere ridders of zij *dide graunte to that* en ze zeggen: "*Ye*."

482 En dan begint de vreugde groter dan tevoren en als Gawein deze vreugde ziet, wil hij een eed voorleggen, die hen alle dagen van hun leven grote eer zal bezorgen. Dat willen ze *graunte* en 24 verzekeren hem gezelschap te houden. Dan gaat hij naar de koningin en zegt: "*Madame*, ik en mijn makkers komen om te zweren en verzoeken u ons als uw ridders en *meyne* aan te nemen (opdat zij, als ergens iemand vraagt, bij wie zij horen, kunnen zeggen, dat zij de ridders zijn van koningin Gonnore, de vrouw van koning Arthur van Logres)." De koningin staat op en dankt 'haar' neef en neemt het aanbod aan *with gladde chere*, waarop Gawein zweert: "*That what man or woman cometh to yow for to seche socour or helpe a-geyn the body of oon knyght, he shall not faile to haue oon of vs to delyuer hym body for body, and go with hem in to what contrey thei will vs bringe; and whiche of vs so it be that take eny soche iourney on hande, and hit happe that he come a-gein with-ynne a moneth, eche oon of vs shall go for to seche hym sool by hym-self, a yere and a day with-oute repeire to courte*;[32] tenzij hij binnen die tijd ware tijdingen kan brengen van zijn makker, en als ze aan het hof komen, zal ieder zijn avonturen vertellen, die hem zijn overkomen."

483 De koningin is zeer blij en de koning nog meer en zegt tegen haar: "Dame, aangezien God jou deze eer heeft bestemd zo'n fraai gezelschap te hebben, moet ik *some curtesie* doen uit liefde voor hen en ook uit liefde voor jou, en *wite ye wher-of I putte in youre gouernaunce my tresour in soch maner that ye be lady and partyner of all at youre plesier*." De koningin bedankt hem en zegt tegen Gawein vier klerken aan te stellen om de avonturen op te schrijven, die hem en zijn makkers overkomen, zodat ze na hun dood herinnerd zullen worden. Gawein bedankt en zegt niet langer over avontuur te willen spreken, maar ernaar op zoek te willen gaan. Sindsdien worden Gawein en zijn makkers de *queenes knyghtes* genoemd. Dan worden de tafels afgeruimd en begint de vreugde pas goed. Boven allen uit is Dagenet van Clarion te horen, die grote *myrthe* maakt; hij is echter een dwaas en het lafste stuk vlees ter wereld.

[32] Lacy, 345b: 'that all who come among us seeking help and assistance in fighting against a knight will have it, one knight against another, man to man, and they will take him wherever they wish, no matter how far away. And if it should happen that he does not come back within the month, then we will all go looking for him, each one by himself, and the quest should last a year and a day without coming back to court…'

484 Hij gaat *trippe* en dansen en roept luid: "Morgen ga ik deze avonturen zoeken;" en hij vraagt Gawein, Ewein en Segramor mee te gaan, evenals de ridders van de Ronde Tafel, en allen moeten hard lachen. Maar hij bewapent zich menig maal en gaat naar de wouden en hangt zijn schild aan een eik en slaat erop tot alle kleur eraf is om te zeggen, dat hij een paar ridders verslagen heeft; maar als hij een gewapende ridder ziet, gaat hij op de vlucht. Zo is Dagenet, al is hij een schone ridder en van hoge geboorte en is het niet aan hem te zien, dat hij een dwaas is. De mid-augustus-feestdag is groot en na het eten stelt Kay de steward voor te gaan *tourney*. Segramor springt op en zegt, dat *recreaunt and shamed* hij is, die niet wil *turneyn*, waarop Mynoras zegt, dat zij willen *turney* tegen de koningins ridders. Beide partijen hebben 500 [Lacy, 346a: 5000] ridders en ze gaan naar hun *hostels* om zich snel te bewapenen en komen dan naar de weiden buiten de stad alle duizend.

485 De *ban* wordt afgeroepen en ieder gaat naar zijn banier. Dan roepen de *heraudes*: "*Cy est lonours darmes Ore y parra qui checun le ferra*."[33] Dan komt een ridder Gawein vragen naar zijn oom te komen en hij gaat met Ewein, Segramor en Gifflet. De eersten, die *renged* zijn, zijn Pynodas en Agravain *the prowde*. De speren verbrijzelen en beiden gaan tegen de grond. Beide kanten snellen te hulp. Gawein komt op de *diche brink* bij het raam, waaruit koning Arthur leunt en de koningin en Ban en Bohors en de dames en *maydenes* om de *bourdeys* te bekijken en de koning verzoekt hem dit *turnement* zo te leiden, dat geen *debate, wrath* noch *maltelente* onder hen ontstaat, hetgeen Gawein echter niet kan beloven ten aanzien van anderen en hij vraagt Arthur: "*But yef ye se it turne to foley, ordeyne ye that it be departed*." Want hij kan niet toelaten, dat een van zijn makkers voor hem *ouer-lede*.

486 Ban is het eens met Gawein en raadt Arthur aan een stel mensen bij de hand te houden, klaar om in te grijpen. De koning laat 3000 *Sergauntes* en *squyers* wapenen, evenals zichzelf en de drie koningen. Gawein komt op het *turney*, dat al goed begonnen is met de twee ter aarde geworpen ridders, die weer in het zadel gezet zijn. De 250 ridders van de Ronde Tafel proberen de tachtig gezellen van Gawein te *discounfite*, maar die hebben hulp van de ridders van Looth en de kansen keren, maar dan komen 100 ridders hen van de Ronde Tafel te hulp en zij verdrijven Gaweins gezellen. Als Gawein het geroep van zijn makkers hoort, zegt hij tegen Ewein, dat ze te lang getreuzeld hebben.

487 En hij spoort hem, Gifflet en Segramor aan hem te volgen en ze snellen voorwaarts als *sperhauke after partriches* en brengen de eerste vier, die ze tegenkomen, ten val. De Koningins ridders en die van Looth dringen naar Gawein en Segramor doet zulke wonderen, dat zij bij de ramen naar hem wijzen. Ook Gifflet en Galashin doen het goed, evenals Ewein. Als de ridders van de Ronde Tafel zien dat de *chace* gestuit is, zwoegen ze om deze nieuwelingen te verdrijven, maar dat lukt niet, want vooral Gawein verricht wonderen, zodat niemand zijn slagen kan weerstaan. Hij en zijn gezellen drijven de ridders van de Ronde Tafel naar de waterkant, terwijl tien van de besten neergaan en gevangen genomen worden (Mynoras, Natalis, Pynados, Bloaris, Karismanx, Partreux, Grandoynes, Ladynell, Ladymus, Traelus) door Ewein, Segramor, Agravain, Gueheret, Gaheries en Kay de steward, en gezonden naar de koningin *on sir Gaweins be-halue*, die ze als hun heer en meester beschouwen, en met recht.

488 De tien geven zich over en krijgen ieder van haar een rijk juweel en kijken vanuit de ramen naar het toernooi. De ridders van de Ronde Tafel betreuren het verlies van hun makkers en dat ze zijn verdreven (wat hen nog nooit is overkomen). Dan komt hun grote

[33] Lacy, 346a: 'This is for the honor of arms. Now we'll see who fights best!'

bateile van de *bregge*, die hen weer in het veld helpt, maar uiteindelijk weet Gaweins partij hen weer naar de rivier te drijven. Als de ridders van de Ronde Tafel zien, dat ze verslagen worden, zeggen ze hun *werste* [ergste] te zullen doen, en komen op hen af als om hen te *smyte* als in *mortall werre*; en vellen bij de eerste *shof* twintig van de koningins ridders, die ze zeer haten (*hated*), maar die springen overeind en trekken hun zwaarden en er begint een *medle grete and fierce*. Maar Ewein wijst Gawein en Segramor op de *felonye*, die ze hun makkers doen.

489 Gawein zegt dergelijk waardige mannen onwaardig gedrag niet toe te staan en stuurt Griret de lamball en Guyomar naar de ridders van de Ronde Tafel om te klagen over hun gedrag (*folye*), want anders zullen ze *a-pele* bij de koning. Maar de ridders van de Ronde Tafel zeggen niet anders te doen en zelfs meer als voorheen, zodat *soone may men se the moste hardy, and who shall beste furnyssh a stour*. Met deze *bobance* [grootspraak] komen ze terug bij Gawein, die zeer boos is en met zijn broers en anderen het toernooi verlaat om zich beter te bewapenen.

490 Zo snel mogelijk keren ze terug en zien hun makkers nergens en rijden hard af op de ridders van de Ronde Tafel en werpen er meer dan veertig neer, zodat Nascien en Adragein meteen hun gedrag betreuren en adviseren het toernooi te staken, maar ze zijn te laat. Als de ridders van Looth weten van de *foly* en *disray*, die de Ronde Tafel-ridders bedrijven, gaan ze zich ook goed bewapenen en komen dan naar Gawein en bieden aan hem te helpen.

491 Hij bedankt hen en roept Galescowde, een *high gentilman*, en stuurt hem naar zijn oom om te vertellen wat er gebeurt. Ondertussen drijven de ridders van de Ronde Tafel de anderen het veld af en de koningins ridders zijn blij als Gawein te hulp komt en ze herstellen zich. Gawein is in het *fore frount* en hakt zo hard Dorilas op de helm, dat hij hem een grote hoofdwond bezorgt en hem velt, zodat de anderen roepen: “Hij is dood; hij is dood!” en allemaal op Gawein afrennen, die er nog meer tegen de grond slaat, o.a. Nascien, die meteen overeind springt en zijn zwaard trekt.

492 Hij klaagt, dat Gawein vecht alsof hij in *werre mortall* is, maar deze zegt, dat de Ronde Tafel-ridders de *folye* zijn begonnen. Nasciens zegt, dat het tijd is ermee te stoppen en bidt Gawein de strijdenden te scheiden. Gawein weigert, daagt de Ronde Tafel-ridders uit.

493 Nascien zegt, dat Gawein op andere tijden hem veel eer deed, en dat de Ronde Tafel-ridders van *baas lynage* zijn dan de koningins ridders. Maar Gawein laat hem staan en stort zich met zijn makkers in de strijd en ze breken de *presse*, werpen iedereen om en drijven de anderen de rivier in. Gawein stopt zijn zwaard in de *scauberk*, grijpt een *plante* van een appelboom, terwijl de Ronde Tafel-ridders *enbusshed* zijn op de *chauchie* [vert.: road], neemt de *barre* in beiden handen en zegt hen te zullen *remeve* en hij velt enigen. Dan komen ze met zwaarden op hem afgerend en doden zijn paard, maar hij springt overeind en trekt zijn zwaard Calibourne en hakt op hen in en hakt (*kutte*) benen en hoofden af.

494 Zijn makkers komen naar de strijd en zien, dat hij er meer dan veertig gedood heeft. Hij wordt in het zadel geholpen en steekt zijn zwaard weg, neemt de staf met beide handen en slaat zo op de anderen in, dat ze vluchten door de poorten van de stad. De rest voert een hevige strijd bij de rivier, gadegeslagen door de dames op de stadswallen. Het toernooi duurt lang, maar op het laatst dreigen de koningins ridders te verliezen, omdat ze met minder zijn. Maar dan komt Ewein terug met 24 gezellen en zij doen het zo goed, dat ze de Ronde Tafel-ridders de stad injagen.

495 Ondertussen hebben Gawein en de ridders van Orcanye de Ronde Tafel-ridders tot bij de kerk van St. Stephen gejaagd, waarheen Arthur, Ban en Bohors komen, zodra ze de boodschap van Galescowde ontvangen hebben. Een deel van de *squyers*, zo'n 300, komt op de *high strete* tegenover de ridders van Orcanye, die meteen gaan vechten, maar in het nadeel zijn. Gawein hoort ervan en komt erheen *right wroth* (noemt hen *fitz a-putayn traitours cowardes*) en velt met zijn goede zwaard Calibourne al wie hij tegenkomt, zodat ze roepen: "*Fle, fle, lo here a devell that is broken oute of helle chaynes*!"

496 Hij verlost zijn makkers en zet veertig ridders aan het eind van de straat en gaat terug naar het andere eind van de straat, waar de ridders van Orcanye vechten met de Ronde Tafel-ridders, tussen wie hij springt, "*Traytours*!" roepend, doelend op de *squyers*, die als een overval, een hinderlaag bedrijvend worden gezien, maar zij denken aan, dat zij het eerst begonnen met de *ernest*, en hebben daar zeer spijt van. Wreed als een leeuw hakt Gawein op hen in en velt Adragain des vaux de gailore, Pindolus en Idonas, waarop de anderen de kerk in vluchten.

497 Gawein haalt Hervy de Rivell in, die hem toeroept te stoppen, want hij heeft genoeg gedaan en dat hij waarlijk zeer te *blame* is voor de *crewelte*, die in hem is. Gawein geeft de schuld aan de ridders van de Ronde Tafel en Hervy zegt, dat ze het zullen *a-mende*, maar Gawein neemt daar geen genoegen mee en zegt, dat tachtig van de zijnen zullen toernooien tegen 140 van de beste der ridders. Hervy zegt, dat hij boos en zondig spreekt en dat zij liever zijn ooms hof verlaten.

498 Gawein zegt, dat als ze weggaan, ze zullen worden *ouertake*. Hervy zegt: "*Sir, a-slake youre mode and pese youre matalent a litill*." Dan komt Arthur en klaagt, dat Gawein zich niet aan zijn belofte heeft gehouden. Deze zegt, dat niemand hem kan beschuldigen, want hij heeft Galescowde naar Arthur gestuurd. Dan komt zijn vader en neemt hem bij de *bridill* en zegt hem te stoppen met deze *foly* en Arthur te laten spreken en ook Ban en Bohors doen een duit in het zakje. Aldus worden de partijen gescheiden. Galescowde gaat naar het toernooi om de partijen te scheiden, hetgeen lukt met veel pijn en moeite, want ze zijn zeer *chauffed* [verhit].

499 En dan gaat ieder naar zijn *hostell*, ontwapent zich, wast de nek en het gezicht met warm water, kleedt zich in zijn verste kleren en gaat naar het hof en de gewonden blijven in hun *hostelles* om te herstellen. Gawein en zijn gezellen ontwapenen zich in een van de kamers van de koningin en worden bediend door de dames en Segramor en Dodinel worden het meest geprezen. Zodra ze gekleed zijn, gaan ze twee aan twee hand in hand naar de *halle*, alle negentig, met voorop Gawein en Ewein en de koning staat op en neemt Gawein bij de rechter-, de koningin bij de linkerhand en allen gaan zitten. Bovenal is de koningin blij, dat haar ridders de overwinning behaald hebben in het toernooi; maar de ridders van de Ronde Tafel zijn niet blij of *iocunde*, maar beschaamd en besluiten Hervy, Nascien en Mynados te sturen naar de koning, die voor hen opstaat, evenals Gawein.

500 Hervy zegt, dat de ridders van de Ronde Tafel bereid zijn om te *amende* en de koning en koningin zeggen dat het hen behaagt als sir Gawein het ermee eens is, maar deze zwijgt. De koning berispt hem en vraagt de koningin met hem te spreken.

501 Zij neemt Gawein bij de hand en verzoekt hem hen te vergeven. Gawein glimlacht en zegt, dat de koning is gezegend met haar en dat hij zal doen, wat ze vraagt. Dus wordt vrede verleend en gaan Nascien en Hervy hun makkers halen, terwijl de koningin haar ridders informeert en sir Ewein zegt, dat het beter is hun liefde dan hun haat te hebben. De ridders van de Ronde Tafel knielen voor sir Gawein, vouwen de *panes* van hun mantel en Hervy spreekt namens hen en vraagt om *pardon*.

502 En Gawein springt op en zegt hen alle *forfetes* te vergeven en hij trekt hen overeind, evenals Ewein, Segramor en de drie broers van Gawein, en sindsdien is sir Gawein een heer en meester en *felowe* van de Ronde Tafel en de koningin *quyte cleymed* de tien gevangenen en geeft hen ieder nieuwe mantels. En afgesproken wordt, dat ze nooit meer tegen elkaar zullen toernooien. De ridders van de Ronde Tafel nemen het gezelschap van de koningins ridders op, dat negentig man heeft [*as the story seith*]. [*But after thei encresed as the storie shall declare, till thei were foure hundred er the quest of the seint graal was a-cheved; wherfore thei suffred after many grete peyne and traveile, for to a-cheve the quest that long endured, and in other questes thei traueyled many dayes, and I shall telle to yow the cause and whi*.]

Hoofdstuk 27: De missie van koning Looth en zijn vier zoons om een vredesverdrag te sluiten met de rebellerende koningen; en hun gevechten met de Saksen.

Dit is de *trouthe*, dat tijdingen zich verspreiden door het rijk van groot Breteigne van de seint Graal, waarin Ioseph ab Aramathie had verzameld (*geten*) het heilige bloed, dat drupte uit de zijde van onze gezegende Heer Ieshu crist, toen Hij hing aan het glorieuze kruis, hij en Nichodemus, en het heilige Vaatwerk, dat uit de hemel kwam boven Sarras; waarin Hij eerst Zijn gezegend lichaam en Zijn vlees offerde door zijn bisschop Iosephe, dat Hij heiligde met Zijn eigen handen, en de heilige speer, waarmee de zijde van Ieshu, de Zoon van Marie, was geopend, is achtergebleven in de stad Logres, die Ioseph daarheen had gebracht.

503 Maar niemand kan weten waar, noch zal ooit, noch zal gevonden worden tenzij door profetie noch de wonderen van de seint Graal, noch van de speer, die door de ijzeren punt bloedt, tot de beste ridder van de wereld komt, en door hem zullen de wonderen van de seint Graal onthuld worden en gehoord en gezien. Als de ridders van de Ronde Tafel dit vernemen, gaan ze op vele *questes* om te weten wie de beste ridder is en zoeken menig land af en als ze ergens horen van een goede ridder, gaan ze op een *quest* om hem een jaar en een dag te zoeken, zonder meer dan één nacht in één stad te verblijven, en als hij waardig blijkt, nemen ze hem in hun gezelschap op en wordt zijn naam bijgeschreven bij de makkers van de Ronde Tafel. En al hun avonturen worden opgeschreven door de daartoe aangestelde *clerkes*. Nu weet je waarom de *questes* zijn ingesteld in het rijk van het grote Breteigne. [*But now repeireth the tale to his mater that he hath lefte for to telle this thinge, that I wolde that it were not for-getyn*.]
Het gezelschap van de Ronde Tafel is blij *a-corded* te zijn met Gawein en loven hem, maar nog meer loven hem de dames en de *maydenes* in de kamers.

504 Allen zitten bij elkaar aan tafel en de vier koningen zitten aan de hoge *deyse* en die dag bedienen Gawein, Kay, Lucas en Gifflet met anderen, zo'n veertig, en geen mens had het beter gekund. Nadat de *bordes* opgeruimd zijn, gaan de ridders in de wei bij de rivier zich *disporte*, want het is mooi weer. De vier koningen gaan naar een kamer en hangen uit de ramen om te genieten van de *holsom aire* en de zoete kruidengeuren. Ban zegt Arthur dat hij goed advies voor hem heeft en raadt hem aan de ridders niet tegen elkaar te laten toernooien, maar hen naar de *marches* van zijn land te sturen naar de hoge baronnen. Arthur is het daarmee eens en ook de koningin zegent deze raad.

505 Dan zegt koning Looth, dat ze moeten beraadslagen hoe de Saksen te verjagen, die in hun trots twee steden belegeren; maar met teveel zijn om te verjagen of aan te vallen, tenzij hij een *trewis* sluit tussen hem en de met hem strijdende prinsen van een jaar. Dat wil Arthur

graag, als hij wist wie hij moest sturen, die de baronnen *credence* zouden geven. Looth meent, dat de prinsen zo door de Saksen *greved* zijn, dat ze graag een *trewis* zullen willen sluiten. Arthur vraagt hen uit te zien naar de beste man om deze boodschap uit te voeren, waarop Ban zegt, dat Looth het beste kan gaan, want hij is met hen *a-queynted* en hun *welwellinge*.

506 Arthur is het daarmee eens en zegt, dat hij ook de *passages* beter kent, maar de koningin vraagt of het niet beter is een ridder te sturen vanwege de plunderende Saksen, maar Looth zegt, dat de prinsen zo vol trots zijn, dat ze niet naar een ridder zullen luisteren. Looth wil vertrekken en zijn vier zoons meenemen, waarop Bohors zegt, dat hij dan waarlijk geen moeder geboren man hoeft te vrezen. Arthur zucht diep, dat hij Gawein kwijtraakt, en de koningin weet *a partie* van zijn gedachten en zegt hem Looth toe te staan zijn kinderen mee te nemen, want ze zullen hem daarom nog meer beminnen. Arthur is het met haar eens en verzoekt Looth heimelijk te gaan. Gawein en zijn broers, die in de *halle* speelden, worden binnengeroepen en Arthur vertelt hen, wat er is besloten.

507 Looth zegt Gawein alles gereed te maken, maar ze hebben slechts hun wapenuitrusting en hun paard (en geen *somer* noch *male trussed*) nodig om snel te reizen. En aan de koningin vraagt Gawein haar ridders niet toe te staan te toernooien met de ridders van de Ronde Tafel. Zij belooft dat er geen toernooi zal zijn, zolang de Saksen in het land zijn. En Arthur zweert dat ook. Dan vertrekken ze naar hun slaapvertrekken. Achter blijft echter Guyomar in gesprek met Morgain, de zuster van koning Arthur, in een *wardrope* onder het paleis, waar ze wrocht met zijde en goud; want ze wil een *coyf* maken voor haar zus, de vrouw van Looth. Deze Morgain is een jonge *damesell fressh and Iolye*. Maar ze is enigszins bruin van gezicht en *sangwein colour*, en noch te *fatte* noch te *lene*, maar vol *apert auenaunt and comely*, recht en waarlijk aangenaam, en *well syngynge*.

508 Maar ze is de meest *hotest* vrouw van heel Breteigne, en de meest *luxuriouse* [wellustig] en ze is een edele *clergesse* en weet voldoende van Astronomie, want Merlijn heeft haar onderricht. En later leert hij haar nog meer [*as ye shall heren afterward*] en ze leert zoveel van *egremauncye*, dat de mensen haar Morgain le fee noemen, want ze verricht later wonderen in het land en is de beste *worke-woman* met haar handen; en bovendien heeft ze een van de *feirest heed* en de mooiste handen *vnder hevene* en schouders welgeschapen *at devise*; en ze heeft *eloquense*, en *tretable*, en vol *debonaire* is ze, zolang ze in haar *right witte* is, maar wanneer ze boos op iemand is, is ze *euell for to acorde* [slecht kersen eten]; hetgeen later blijkt als ze koningin Gonnore wat aandoet [*as that ye shull it heren here-after and wher-fore it was*]. Als Guyomar de kamer, waar zij is, betreedt, groet hij haar en zij hem en hij gaat zitten en helpt met het opwinden van de gouddraad en vraagt wat ze maakt. Hij is een mooie man en zij is met hem ingenomen; en ze spreken zo lang samen, dat hij *praied hir of love*, en hoe meer ze hem bekijkt, des te beter bevalt hij haar en ze gaat hem zo beminnen, dat ze hem geen verzoek weigert, waarop hij haar omhelst en kust, zodat beiden beginnen te *chauffe*, zoals *nature* wil, en neervallen op een groot bed en *pleyde the comen pley*, zoals zij hevig begeren; want was hij begerig, nog meer is zij zo, zodat ze lang *hertely loved*, zonder dat iemand het weet, behalve Gonnore [*as ye shull here telle, wherfore thei were departed, and ther-fore she hated the quene, and dide hir after gret annoye, and of blames that she areised that euer endured while hir lif lasted*.

509 *But now retourne we to kynge looth and his sones that be go to slepe*]. Zodra het middernacht is, staan Looth en zijn zonen op en doen hun wapenuitrusting aan. Ze zoeken vijf van de beste paarden uit en gaan met vijf *gromes* en vijf *palfreyes* de *yat of Bertone* uit zo zacht als ze maar kunnen. Na een halve *walsh myle* vraagt Gawein welke weg ze

zullen nemen en stelt voor te gaan naar Arestuell in Schotland (vanwege de wouden) en Looth is het daarmee eens en zegt, dat ze zullen gaan via kasteel Sapine, de vlakte van Reostok, het woud van Lespinoye onder Carenges, dan langs de rivier de Savarne en door de vlaktes van Cambenyk, en vandaar *costinge* naar de *Cite of North walis*, die tot Tradilyuaunt behoort, en zo naar Arestuell, vier mijl van de Saksen.

510 Zo rijden ze over achterafwegen (*vncouthe*), verblijvend in wouden en *hermytages*, en komen ongestoord na acht dagen op de vlakten van Roestok, waar ze 7Ml Saksen ontmoeten met grote buit en 700 op paarden gebonden gevangenen, die ze heel *lothly* slaan met staven, en hen begeleiden Sorbares, Monaclyns, Salebruns, Ysores en Clarion, die op Gringalet rijdt, zo geheten vanwege zijn grote *bounte* [*for the storye seith for x myle rennynge abated he neuer his corage, ne hym nede no spore ne no skyn of hym ther-fore ne sholde not swete*]; en als de Saksen hun wapens zien en hun conysshaunce, weten ze dat ze niet bij hen horen en ze blijven staan (*hoved and a-bode*). Het gezelschap van Looth rijdt voort en komen bij de Saksen en vlakbij zegt Gawein, dat er niets anders opzit, dan zo snel mogelijk door hen heen te dringen (*perce*). De Saksen roepen hen aan wie ze zijn, en Looth zegt, dat ze boden zijn van koning Arthur. De Saksen verbieden hen de doorgang namens de koningen Hardogabran en Orienx, de zoon van Brangue van Saxoyne, en Margrat, naar wie ze de prooi en gevangenen brengen en zeggen van hen ook een geschenk te zullen maken. “Als ge kunt,” zegt Looth.

511 “Geef u over!” “Nooit!” En ze laten hun paarden rennen en hakken in op de Saksen, ieder er een dodend, en dan weer vijf en in vier *cours* zijn ze door hen gedrongen zonder enige *discombraunce* en rijden weg in *walop*. De Saksen zetten de achtervolging in, aangevuurd door de zes koningen, tot ze bij een molen komen, waar een *passage* bij een *forde* is, vol klei, waar ze langzaam moeten rijden, terwijl de Saksen snel blijven rijden en hen inhalen met zo’n 500 man. Ysors doodt het paard van Looth, die snel overeind springt en met zijn zwaard op de oever klimt. Hij wordt hard aangevallen en verdedigt zich zo woest, dat ze hem niet kunnen vatten. Als Gawein zijn vader te voet ziet, geeft hij zijn paard de sporen en velt Monaclyn, trekt dan Calibourne en rijdt naar zijn vader, die zich tegen meer dan veertig Saksen verdedigt, en jaagt die op de vlucht.

512 Hij doodt een Saks en brengt diens paard naar zijn vader. De drie broers van Gawein richten een grote slachting aan. Wanneer ze bijeenkomen, doden ze vele Saksen, maar er komen er steeds meer en Looth roept zijn zonen toe, dat het tijd is om te gaan. Ze steken de *forde* over. De drie koningen zien hen gaan en roepen hun mannen toe hen niet te laten ontkomen. Clarion jaagt op Gringalet hen na en Gawein is de achterste en hoort de Sarazijn roepen zich over te geven. Hij kijkt en ziet hem snel komen en begeert het paard en gaat langzamer rijden en draait zijn schild, zodat de speer van Clarion erop in splinters barst, waarop Gawein hem op de helm slaat tot op het bot, dat hij *astoned* in zwijm op de grond valt.

513 Gawein grijpt Gringalet bij de *bridell* en voert het mee naar een *grove*, waar hij de *gromes* op de *palfreyes* inhaalt en hen prijst. Hij geeft hen zijn paard en stuurt hen achter zijn vader aan, terwijl hij zelf de Saksen gaat bespieden. Vanuit de bosjes ziet hij hen grote *doell* maken om koning Clarion, die ze dood wanen, maar ze achtervolgen niet langer. Ondertussen missen Looth en zijn zoons Gawein en Looth beweent zijn verlies, maar dan komen de vijf *gromes* met Gaweins paard en Gaheries vraagt waar zijn broer is.

514 Ze vertellen van Gringalet en dat hij in de bosjes op de Saksen loert. Gawein wil zijn nieuwe paard tonen, springt de bosjes uit en gaat recht op een Saks af met een handige, korte en dikke speer, die hij de man uit de hand rukt en in dezelfde *cours* velt hij eentje en

plonged diep tussen hen in en keert dan door hen terug als *tempest of thunder*; en voor hij er vandoor gaat, heeft hij er veertien zo toegetakelt (*araied*), dat ze nooit meer *in hele* paard zullen rijden; en achter hem rijst een *shoute* op zo groot en een achtervolging (*chace*), die *merveile* is om te zien, maar ze kunnen hem niet inhalen, en als hij ver genoeg is, keert hij om en rijdt op hen in en doodt er een stel en op deze wijze talmt hij lang daar, wegrijdend en terugkomend, totdat ze bij het bos komen, waar de koning en Gaweins broers zijn.

515 Als Looth de Saksen achter Gawein ziet aankomen, roept hij zijn zoons toe hem hem te helpen. En ze snellen op de Saksen af en Looth vraagt Gawein waar hij zolang bleef. Hij zegt het paard te hebben willen beproeven. Agrauain wil wel een paar Saksen doden en omdat ze geen speren hebben, trekken ze hun zwaarden, weren op hun schilden de speren af en slaan toe en doden er meer dan veertig voor ze wegrijden. Maar eerst pakken ze vijf speren van de Saksen, waarop zeven Saksen Gueheret aanvallen en zijn paard doden, zodat hij neerstort.

516 Looth denkt dat hij dood is en betreurt hem, maar hij springt overeind en verdedigt zich met zijn zwaard en velt enigen. Gawein doodt een Saks en brengt diens paard naar zijn broer, terwijl de anderen de Saksen op de vlucht jagen. Gaheries rijdt erachteraan en doodt er een, keert terug en ze rijden weg, niet langer bang voor de Saksen. Die komen terug bij koning Clarion, wiens wond *stanched* is, en deze keert triest terug naar de belegering van Clarence, terwijl Looth en zijn zonen door de nacht voortrijden in hun geheel aan flarden gehakte uitrusting.

517 Dan komen ze bij de *gromes* en stappen op de *palfreyes*, terwijl de *gromes* de paarden leiden met de wapenuitrustingen. Dan komen ze in de maneschijn bij een *forester*, een goede man met vier zonen, *bachelers*, en een goede vrouw. Zijn woning is sterk, omgeven door diepe *diches* vol water, en zo ingepakt in eiken en doorns en bramen, dat niemand zou menen dat er iemand woont. Ze komen bij het eerste hanegekraai en laten op de poort kloppen en roepen tot wordt opengedaan en een der vesters zonen vraagt wie ze zijn en hen binnenlaat. De vavasour en zijn gezin (twee dochters) komen en steken toortsen aan, zetten water op en wassen hun gezichten en handen en brengen hen mantels en de vavasour laat de tafel dekken en zet brood en wijn en wild en zout vlees neer en ze gaan zitten eten en drinken, waaraan ze grote behoefte hebben en de twee dochters van de vavasour kijken *tenderly* naar sir Gawein en zijn broers, zich afvragend wie zij zijn (ze hebben zich slechts als bodes voorgesteld).

518 Na het eten vraagt de vester Looth, wie ze zijn. Maar deze wil eerst weten, aan wie het land behoort. Het is van koning Clarion van Northumberland, wiens vester en *liegeman* hij is. Looth zegt, geen betere man te kennen. De vester zegt, dat mannen van hun geslacht dienen aan het hof van koning Arthur als de koningins ridders, gesticht door *my lorde* sir Gawein, wiens vader met Arthur *a-corded* is. “De dame daar is de zuster van Meranges de Porlesgues en *cosin germain* van Ayglin des vaux en Kehedin le petitz, en Ewein lionell, mijn neef, want hij is de zoon van mijn broer Grandilus, de Castelein van Doucrenefar. Mijn naam is Mynoras en ik ben heer van het nieuwe kasteel in Northumberland.”

519 Dan stelt Looth zich voor. Mynoras zegt, dat ze beter bediend hadden moeten worden, maar Looth zegt, dat hij genoeg heeft gedaan om voor altijd hun liefde te hebben. Mynoras vraagt, wat zij daar zoeken. Looth zegt de baronnen te willen overhalen tot een *Parliament* met koning Arthur om de Saksen te verjagen. De bijeenkomst zal zijn te Arestuell en Looth zal daar zijn op *seinte Berthelmewes day* en Mynoras zal Clarion

verwittigen. Ze spreken nog lang en gaan dan slapen. [*But now a litill cesseth of hem, and speketh of kynge Pelles of lytenoys, the brother of kynge Pellynor, and of kynge Aleon that were brethern germain*.]

520 Deze Pelles heeft een vijftienjarige zoon, zeer *semely* en goed *barnysshed* van lijf en botten, die niet geridderd wil worden totdat de beste ridder ter wereld hem wapens (en de *a-coole*) geeft, die hij eerst drie jaar wil dienen om te zien van wat voor *prowesse* hij is en dan de weg zal leren naar dit land, *for to a-cheve the a-uentures that hastely shull be-gynne, as it is seide* (en zo ook zijn oom hopelijk te genezen van de wonden, die hij door zijn dijen heeft). De koning zegt, dat het geen zin heeft de ridder de weg te leren, want hij moet uit zichzelf komen en vragen naar de seint Graal, die zijn dochter behoedt, die pas zeven is en het betaamt op haar te worden verwekt dat kind door de beste ridder, die men kent, *ffor to a-chieve the a-uentures ther be-houeth to be thre, wherof tweyne shull be virgins, and the thirde shall be caste*. De *squyer* wil naar het hof van koning Arthur, want hij heeft gehoord, dat daar de beste ridders zijn, o.a. zijn neef Gawein, die de beste ter wereld is en die hij wil dienen en van hem wapens en de *a-coole* nemen. Pelles zegt, dat de weg daarheen niet gemakkelijk is vanwege de Saksen, die heel het land verwoesten.

521 Maar de jongen wil de volgende dag vertrekken. De koning is blij met zijn grote moed. De jongen wil slechts een *squyer* meenemen, waarop de koning alles voor de jongen in gereedheid laat brengen. ‘s Morgens legt (*trussed*) zijn *squyer* zijn wapens en mantels op een *somer*, waarop het kind op een *ambeler* [telganger] springt en vertrekt, zijn vader en vrienden God aanbevelend, en zij hem. Na vele dagen komen ze op de vlakten van Roestok in een diep dal, waar bij de rivier de Saksische koningen Pignarus en Monagins uitrusten met 500 man, afkomstig van de *Roche of saisnes* en op weg naar de belegering van Clarence, die veertig *somers trussed* met *vitaile* begeleiden.

522 Het tweetal ziet de Saksen, die onder de hagedoorn zitten te eten, en de jongen is bevreesd en trekt zijn wapenuitrusting aan en beveelt zijn *squyer* Lydonas voor te gaan. Als Pygnoras hen ziet, laat hij vragen wie ze zijn, en hij zegt uit een ander land te komen op doorreis. Als Pignoras het hoort, beveelt hij hen na te rijden en goed- of kwaadschiks te brengen. Het tweetal is doorgereden en hoort achter zich roepen zich over te geven, maar het tweetal geeft geen antwoord en gaat sneller rijden. Ook de Saksen gaan sneller en een van hen komt met een grote speer, mist echter en de jongeheer treft hem door schild en *hauberke* en werpt hem ter aarde, trekt zijn speer uit en rijdt snel Lydonas achterna.

523 De Saksen achtervolgen hem en halen hem tenslotte in en tien slaan hem op schouders en zijden, zodat hij omkeert en de eerste met zijn speer doorboort, de tweede door de keel steekt, een derde doorboort, waarbij zijn speer breekt en hij zijn zwaard pakt van de *pomell* van zijn zadel en uit de schede trekt en diversen doodt. Dan geeft hij zijn paard de sporen en rijdt snel achter Lydonas aan tot hij hem inhaalt en zegt zijn *harneys* niet te zullen afleggen en hij houdt zijn zwaard in de hand en een Saks komt met speer in *fewtre* [aanslag] en hij treft hem boven het zadel, zodat de *hauberke* vouwt en de man vooroverklapt en hij hem het hoofd klieft tot op de tanden.

524 Dan wordt hij weer van alle kanten aangevallen en hij werpt eenieder neer, maar het baat weinig, want Pignoras en Monaquyns komen en vragen, als ze de lijken zien, wie dat deed, en Pignoras zegt hem niet te laten ontkomen. Maar Hij, die in iedere nood hem helpt, die in Hem gelooft, d.i. Onze Heer Ihesu Crist, zendt hem een schoon avontuur, en daarom wordt gezegd een spreekwoord, dat *god will haue saued, no man may distroye* [*and here a litill stinteth the tale of hym, and returneth to the kynge Looth of Orcanye,*

and to his foure sones that be in his companye]. Die slapen goed bij Mynoras, staan vroeg op, bewapenen zich en springen op hun paarden en nemen afscheid.

525 De vester en zijn vier zonen begeleiden hen en de vier [!] *gromes* rijden voorop met de vijf staalbedekte paarden en hebben helmen en speren van Mynoras gekregen. Als deze hen een tijdje begeleid heeft, verzoekt Looth hem terug te gaan en de boodschap aan Clarion over te brengen en hij keert terug naar zijn *manoir* en zendt twee zoons naar Clarion, die blij is hen te zien en voor hun goede berichten hen ieder een goed paard geeft en zegt, dat hij zal komen *with-oute faile*, waarop de twee naar hun vader terugkeren.

526 [*And now we shull returne and speke of the kynge looth and his foure sones*.] Zij rijden door het grote woud, waar de *briddes* zingen *for swetnesse of the myry seson*. Het herinnert de jongelui aan hun *newe loves* en Gaheries, die *amourouse* is, zingt een *newe made* lied, dat mooi klinkt. Hij zegt Agravain en Geheret met hem mee te zingen; ze zingen gedrieën en dan vraagt Gaheries hen wat ze zouden doen als de twee dochters van hun gastheer bij hen waren. Agravain zou zijn wil hebben, maar Gueheret zal haar alleen zijn *love* maken, als hij haar daartoe kan overhalen en niet door *force* (want dan *were the game nought*). Gawein en Looth, die hen ingehaald hebben, moeten om hun woorden lachen en ze vragen wie het beste sprak. Looth laat het oordeel aan Gawein over, volgens wie Gaheries het best en Agravain het slechtst sprak, en ze lachen (en *Iaped*) om Agravain en Looth berispt hem (de dochter van je gastheer voor je *foule delite*, een schone beloning voor de dienst die ze je deed), die zich probeert te verdedigen.

527 De koning zegt, dat het slecht met hem zal aflopen, wat inderdaad het geval is [*he langwissid longe a-boue the erthe for the vilonye that he dide to a mayden, that rode with hir frende with whom he faught till that he hadde hym discounfited and maymed of oon of his armes, and after wolde haue leyen by his love and fonde hir roynouse of oon of hir thighes, and seide hir soche vilonye that she after hurte his oon thigh and his arme, so that it sholde neuer be made hooll; but yef it were be tweyne of the beste knyghtes of the worlde to whom she sette terme of garison, as the booke shall yow devyse here-after, how that it was warisshed by Gawein his brother, and by launcelot de lak that was so noble a knyght;*[34] *but of this matter speketh no more at this tyme, but returneth how the kynge looth speketh to his sone Agravain that was prowde and fell, and thus thei rode in the foreste till it was paste pryme*].

528 Dan komen ze op een fraaie *launde*, die doorloopt tot Roestok langs het woud, en daar ontmoeten ze Lydonas, die de *somer* voor hem uitdrijft en erg bezorgd is over zijn heer, wiens *palfreye* hij in de rechterhand voert, en hij zegt huilend: "*Lady seinte Marie, vs helpe and socoure*." Agravain vraagt, waarom hij zo'n misbaar maakt en hij zegt, dat zijn heer bijna door de Saksen gedood is. Deze was op weg om Gawein te zoeken om hem te dienen; het is de zoon van de rijke koning Pelles van Lystenoys. Agravain wijst Gawein op het wachtende avontuur en zij binden (*laced*) hun helmen en springen te paard en Gaheries en Agravain bespotten elkaar over de *maydenes* en Gaheries zegt (*all in game*) Agravain voorop te gaan en hij zal hem overal volgen.

[34] Lacy, 362a: 'Agravain suffered a long time on this earth for his uncourtly behavior toward a maiden, who was riding with a sweetheart of hers against whom he fought until he wounded him in one of his arms. Then he wanted to lie with his lady love, but he found that one of her thighs was scabby; and he said such ugly, uncourtly things to her about it that she made on of his thighs and one of his arms so that he would never have been healed if it had not been for the two best knights in the world, whom in the end she allowed to heal him, just as the story will recount it to you later – how he was healed by Sir Gawainet, his brother, and by Lancelot of the Lake, who was such a good knight, worthy and bold, and he was the best in the world.'

529 En Gawein lacht en vertelt hun woorden aan zijn vader en Gueheret en Looth stuurt zijn zoons achter het tweetal aan, opdat ze geen *folye* doen. Lydonas vraagt wat ze zijn en ze zeggen tot de *mayne* van koning Arthur te horen, “en hij, die gij zoekt, is hier in ons gezelschap.” Hij wil bij hen blijven, maar Looth zegt hem te wachten in het dichte woud, tot hij weet hoe de zaak afloopt. Dan komt zijn jonge heer met bebloed zwaard achtervolgd door 200 Saksen, telkens zich omdraaiend en toeslaand en dan weer doorrijdend, tot hij bij hen komt en roept *ffor goddes love* hem te komen helpen en Agravain spoort zijn paard aan en *brandisshed* zijn speer en doorboort de eerste en Gaheries, die na hem komt, velt een tweede, breekt zijn speer, trekt zijn zwaard en roept naar Agravain (nog steeds in spot; zodat Gawein en Gueheret moeten lachen, maar Looth berispt hen). De jongeman vraagt de koning naar zijn naam, die het zegt en op die met het schild van *synopre* wijst als degene, die hij zoekt, waarop deze zijn handen verheugd ten hemel heft en God dankt. Dan valt Looth op de Saksen aan, gevolgd door de jonge *squyer*, en ze werpen drie Saksen neer en dan weer drie, breken hun speren en hakken met hun zwaarden rechts en links. De *squyer* volgt Gawein die Calibourne heeft getrokken en veel mensen doodt, zodat niemand zijn slagen durft af te wachten; en hij raakt ver voor de anderen.

531 Agravain en Gaheries achtervolgen twintig Saksen en stuiten (*surbated*) op Pignoras met 100 Saksen, die zijn mannen toeroept en op de twee afsnelt. Die weten er twee te vellen, maar een tiental werpt Agravain van zijn paard, die zich echter te voet met zijn zwaard geweldig verdedigt, terwijl Gaheries bij hen blijft rijden om de Saksen weg te houden. Ondertussen werken Looth en Gueheret zich door de slag heen naar hen toe en ze vechten alle vier hard tegen de Sarazijnen. Gawein en de *squyer* zijn aan de andere kant van de Saksen gekomen, waar de jongeman zich in dienst aanbiedt bij Gawein om te zijner tijd door hem geridderd te worden.

532 Deze zegt dat hij zeer welkom is, maar dat hij zijn vader en broers moet zoeken. De *squyer* wijst hem *yonder in that grete prees*. Gawein herkent zijn vaders helm, roept hem te volgen en geeft zijn paard de sporen, dat achttien voet vooruitspringt en woester op de Saksen inrijdt dan tot dan en ze werpen iedereen neer. De *squyer* kan Gawein niet bijhouden, roept Maria aan en is het ermee eens dat men zegt, dat hij de beste ridder ter wereld is. Hij volgt zo goed hij kan. Gawein komt bij een vermoeide Agravain, terwijl hij elders Gueheret ziet neergaan, terwijl tien Saksen zijn vader op de helm beuken. Gaheries is echter ter plaatse met twee handen zijn zwaard zwaaiend en op de Saksen inhakkend, zodat ze weg vluchten van zijn vader, die naar zijn broers informeert.

533 Dan komt Gawein op hen afstuiven, onderweg slagen uitdelend, gevolgd door de *squyer*, en ontmoet Monaquyn, die Gueheret gevankelijk wegvoert, en hakt met Calibourne door de schouder tot op de gordel. De *squyer* zegent de arm, die zo’n klap gaf, grijpt het paard en voert het naar Agravain, die hem zeer dankt. Pignoras is *sory* en *wroth* als hij zijn broer dood ziet en grijpt een bijl met beide handen en houwt Loot op de helm, die *astonyed* op de grond valt, evenals Gaheries. Gawein is vol *wo*, en *smote the Gringalet* die kant uit met Calibourne in zijn hand en de Saks dekt zich met schild en bijl, die Gawein echter doorklieft, evenals zijn schouder tot de borst; en de *squyer* pakt het paard en brengt het naar Gaheries, die zijn vaders paard vangt en terugbrengt, waarop deze de Saksen aanvalt. Maar dat is niet meer nodig, want nu de koningen dood zijn, slaan de anderen op de vlucht. Maar de steward Maudalis roept dat ze lafaards zijn en ze keren terug. Gawein velt iedereen, die hij tegenkomt, doodt Maudalis en de *squyer* brengt diens paard naar Gueheret. De Saksen slaan weer op de vlucht, door hun vijanden nagezeten, die slaan naar

alles wat ze kunnen treffen en vooral Gawein op Gringalet richt een bloedbad aan en laat er geen een ontkomen, terwijl ze diep het woud inrijden, de dag vervloekend, dat ze hen tegenkwamen, "*for thei be no peple as other be, but it be fendes of helle*."

534 En ze vluchten naar Clarence, waar ze koning Hardogabrans vertellen van hun grote *damage*, die bijna *woode for wrath* is, want de twee gedode koningen zijn zijn *cosins germain*. [*But now cesseth the tale of the saisnes and speketh of the kynge Looth*.] Na het verslaan van de Saksen in de *valey of Rorestok*, verzamelen ze de door de Saksen achtergelaten *somers* [= sumpters] en Gawein vraagt zich af, waarom er zoveel arme *bachelers* in het land zijn als er zoveel te winnen valt. (Zijn ze lui of laf?) Gaheries komt terug op zijn grap over de meisjes en vraagt zijn vader Agravain te vragen of hij nu zin zou hebben te *rage within these maydenes* en Agravain zegt, dat hij blij mag zijn dat Gawein hem kwam redden, maar Gaheries zegt, dat hij in een situatie zat, dat een meisje van vijf van hem zijn *breche* [broek] had kunnen afpakken, waarop zijn broer hem kwaad een *recreaunt* noemt, rood wordt van schaamte en hem bekijkt met *maltalent* [een scheef oog].

536 De koning geeft echter het gesprek gauw een andere wending en vraagt wat er met de *somers* moet. "Vraag Agravain," zegt Gaheries en deze slaat hem woedend met een speer op de helm, zodat die aan stukken vliegt, en dan nog een paar keer, terwijl zijn vader en Gueheret hen proberen te scheiden. Dan komt Gawein en hoort alles van zijn vader en *blamed* Agravain zeer, die echter zweert hem niet te zullen vergeven; en als Gawein de grote *felonye* begrijpt, zegt hij, dat hij het zal *abye on his body*, tenzij hij *ruled* wil zijn, waarop deze zegt: "*Ffy, in dispite of the deuell this were of the newe that I sholde lette for yow to do ought*." "Nu zal het gezien worden, wat je zult doen," zegt Gawein, waarop Agravain zijn paard de sporen geeft en op Gaheries afsnelt en hem met het zwaard op de helm [!] slaat, waarop Gawein Calibourne trekt en bij zijn vaders ziel zweert, dat hij op een kwade tijd is begonnen; en zijn vader roept hem toe: "*Go sle this harlot*!" en Gawein gaat op hem af en slaat hem met de pommel van het zwaard op de slaap, zodat hij *astoned* neervalt.

537 Maar Gaheries zegt Gawein niet kwaad te zijn, waarop deze hem een *mysproude lurdeyn* noemt, die moet wegvluchten. Maar Gaheries zegt, dat hij zijn oudere broer is. Gueheret zegt, dat hij hem uitlokte, waarop Gaheries belooft nooit meer te zullen spotten met een van hen. Gawein dreigt Gueheret en Agravain te zullen straffen als zij Gaheries wat aandoen.

538 Looth zegt, dat hij hun wapens zal meenemen en hen op het veld achterlaten als *lurdeynes*. Gueheret zegt, dat hij dat niet kan, waarop Looth zijn *boyes fell and for-swollen* noemt en Gawein beveelt hen te straffen als ze Gaheries wat aandoen. De *squyer* brengt Agravain, die uit mond en neus bloedt, zijn paard en helpt hem erop en Gawein zegt hem: "*Harlot fle from hens*, want ik wil niets meer met je van doen hebben." Looth vraagt wat te doen met de *somers* en Gawein zegt die naar Mynoras de vester te sturen onder leiding van de *squyer* van de *gentilman* en een van de *gromes*. De *squyer* wordt gevonden en met de opdracht belast en gezegd na afloop naar Roestok te komen en hij gaat met een *yoman* met alle *somers* aan de teugels tot een rij gebonden naar de *rescette* van Mynoras, die zeer blij is met het geschenk en hen goed bedient, waarop ze de volgende morgen hun heren achterna gaan.

539 Nadat Lydonas vertrokken is, gaat het gezelschap van Looth naar Roestok en vragen de *squyer* naar zijn naam. Hij is Elizer, zoon van koning Pelles van Lystenoys en neef van koning Alain van de *forain londes* en van koning Pellynor van de Woeste Fontein, die elf zonen van zeventien heeft, waarvan de oudste [!] onlangs naar koning Arthurs hof is

gekomen om de wapens aan te nemen, terwijl hij daarheen op weg was om in dienst te gaan bij Gawein, die hij gelukkig eerder trof en die hem beloofde te zijner tijd te ridderen. En Gawein zegt dat graag te zullen doen. Ondertussen is het nacht, maar ze zien nergens onderdak. Pas na middernacht komen ze bij een ***hermytage***, afgesloten met ***diches*** en ***rayles*** en ze roepen, worden binnengelaten, krijgen gras voor de paarden, brood en water voor henzelf en gras om op te slapen, wat ze weldra doen, behalve Gawein en Elizer, die waken tegen de Saksen.

540 Vlak na middernacht [!] horen ze een grote klacht van een dame en van een passerende ridder, waarop Gawein ***the Gringalet*** laat zadelen en achter de ridder, die de dame meevoert (***ledde***), aanrijdt, gevolgd door Elizer, en ze rijden voort tot ze komen bij een dikke ***queche*** in een diepe vallei, waar Gawein stilhoudt en smartelijke kreten hoort en een ridder ziet geheel naakt in zijn ***breche***, die vijf ***pantoners*** afranselen met ***scorges***, dat het bloed van hem druipt, terwijl de vrouw jammert en duidelijk hulp behoeft. "***Seint Marie, blissed lady, socoure this wery caytif***," zegt ze, "dood mij ook maar, want ik zal nooit aan je toegeven." Gawein weet niet wie hij moet helpen, kiest voor de vrouw in nood en gaat op haar stem af en komt bij zeven pantoners, die de dame op de grond duwen, terwijl een van hen haar grote ***buffetes*** in het gezicht geeft.

541 Gawein roept: "***Sir knyght, lete be that damesell***!" En zij antwoorden: "***Sir knyght, haue we eny drede of yow***!" Waarop hij roept: "***Diffende yow from me***!" en hij rijdt ***the Gringalet*** door het zestal en doorboort degene, die de vrouw bij de vlechten houdt, waarop de anderen hem slaan met speren. Gawein trekt zijn zwaard en doodt er vier, waarna de anderen vluchten, terwijl Gawein de ***maiden*** voor zich in het zadel zet. De twee vluchtenden komen bij hun makkers, die onder een ***olyvere*** liggen te slapen, en roepen, dat een ridder Sortiban en vier van hun makkers gedood heeft en de dame gered, en ze springen op hun paarden ***angry*** en ***wroth*** en rijden zo snel ze kunnen achter Gawein aan.

542 [***And now a-while cesse of hem, and speke of the squyer that is cleped Elizer***]. Deze is Gawein gevolgd, gaat echter op het geroep van de ridder af en ziet hem beetgehouden door zes ***pantoners***, die hem op de grond slaan, en hij roept: "***Fitz a-putein lechours***, waarom slaan jullie deze ***gentilman*** zo?" en krijgt als antwoord: "***What is it to the***!" waarop Elizer boos met zijn speer in aanslag op hen afkomt en twee van hen doodt, waarop de anderen zich verspreiden. Hij doodt er een van en de anderen vluchten het bos in. Elizer gaat naar de ridder en neemt hem achterop en gaat Gawein zoeken, die met twintig ridders aan het vechten is en de dame in een ***thikke busshe*** heeft gezet.

543 Elizer laat de ridder afstijgen, neemt (***hente***) zijn speer ter hand en velt er twee, terwijl Gawein met Calibourne er al zeven gedood heeft en God zegent voor het uur, dat Elizer in het land is gekomen. De twee gaan zo te keer, dat er maar drie overblijven, die wegvluchten in de donkere nacht. Elizer neemt twee paarden en brengt die naar de ridder en de ***damesell***. Ze rijden naar de ***hermytage*** en Gawein vraagt de dame, wie ze is, en ze zegt de zuster te zijn van de vrouwe van Roestok en de ridder haar ***cosin germain***; ze waren op weg naar huis toen ze in het bos werden overvallen.

544 Ze vraagt Gawein, wie hij is: een ridder van het rijk Logres op een geheime missie. Ze komen bij de ***hermytage*** en gaan slapen. Als Looth, Gueheret en Gaheries ontwaken, zijn ze verbaasd bij het zien van de ridder en de dame. De ridder vertelt Looth hoe ze gered zijn. Agravain klaagt dat Gawein hem niet meenam en Gaheries maakt een grap (***to Iape in honest and myrthe***).

545 Dan vertrekken ze naar Roestok en komen zonder problemen daar tegen de avond aan en vinden de poort op slot. De ridder roept luid de portier en de vrouwe en deze is boven op

de wallen en herkent hem en beveelt de poort te openen en na met haar zus gesproken te hebben, ontvangt ze hen hartelijk in het paleis. De Castelein laat hen ontwapenen en wassen. Dan gaan ze zitten *soper* en worden goed bediend en na *soper* vraagt de heer zijn zuster, en zij vertelt, wat er gebeurt is, waarop de heer zeer blij is. Looth vraagt van wie hij zijn kasteel heeft en de heer zegt dat het *of the fee* van koning Arthur is en vraagt wie zij zijn. Looth stelt zich en zijn vier zonen voor en onthult hem hun missie.

546 De castelein wil een bode naar de koning de Cent Chiualers sturen in de stad Molehaut om hem uit te nodigen op Onze Vrouwe Dag in september te Arestuell. De volgende morgen nemen ze afscheid en worden ze een eind begeleid door de ridder, terwijl de Castelein zijn bode zendt. Ze nemen de weg naar Cambenyk en brengen de nacht door in kasteel Leuerop en komen ‘s morgens op twee mijl van Cambenyk, als zij een *shoute* en *cry* horen alsof heel het land in brand is gestoken en dit is geen wonder, want 10Ml Saksen hebben het land geplunderd en verwoest, de steden beroofd en grote hoeveelheden gevangen afgevoerd en hertog Escam verslagen.

547 Als ze bij die mensen komen, binden ze hun helmen, stappen over van de *palfreyes* op hun paarden en komen op de plek, waar de slag was, en zien teruggetrokken bij de stad hertog Escam een wanhopig gevecht leveren. Looth is *sory* en *wroth*, spoedt zich over de *bregge* en ze stormen (*a grete walop*) op de Saksen af; en Escam, die hen niet herkent, roept hen om hulp.

548 Looth zegt, dat ze op weg zijn naar Arestuell, en vraagt hoe ver het is. Drie dagreizen, en hij stelt zich voor als de heer van Cambenyk, die dagelijks wordt aangevallen door die *vntrewe saisnes*. Dan komen de Saksen op hen af; Looth biedt zijn hulp aan, waarvoor de hertog dankt en hen nieuwe helmen geeft. Ze stellen zich op, de vluchtenden blijven, als ze hun heer zien, staan en worden aangevallen door de Saksen, die dan Gawein als eerste op zich krijgen, gevolgd door Gaheries en de anderen.

549 Gawein doodt een Saks, Gaheries een andere en wordt door Gawein geprezen. Looth en Gueheret doden ieder een Saks en hertog Escam volgt hen. Als het voorbij de middag is, verricht Gawein alle wonderen ter wereld op *the* Gringalet met Calibourne in de hand, splijt helmen, schilden en ridders en paarden en hij gaat door de *renges* als een *tempest* en wordt zo *chauffed*, dat tegen *noone* niets hem kan weerstaan en iedere zwaardslag een *dynte of thonder* lijkt; en de Saksen zeggen: “*Lo ther a devell that is come oute of helle!*” En dit bericht bereikt Boydas, Maundalis, Oriaunces en Dorilas, de *maistris* van het leger.

550 Ze worden verwezen naar de *brigge ende vpon the river*, waar Gawein bezig is. De hertog Escam heeft van zijn 4Ml nog maar 2500 man over tegenover 10Ml Saksen en Ydonas en een grote *stour* volgt, maar de Christenen zijn met te weinig om stand te houden. Gawein wordt overal gevolgd door Gaheries en bemint hem voortaan meer dan zijn andere broers. Groot is de slag tussen de 2500 Christenen en de 8Ml Saksen aan de *brigge foot of Saverne*. Dan komen Dodalis, Moydas, Oriaunces en Brandalis op hertog Escam af en doden zijn paard en hakken met hun zwaarden op hem in.

551 Zijn mannen komen hem te hulp, maar kunnen hem niet in het zadel krijgen en worden verdreven. Dan komt Loot met zijn zonen en Gawein is voortdurend in de voorgrond. Hij breekt de *presse* en komt bij de hertog, waarop een felle *stour* volgt, waarin Agravain en Gueheret neergaan. Maar Gawein en Gaheries redden de hertog, helpen hem te paard en rijden weg. Als Loot zijn zoons ziet neergaan, roept hij Gawein toe Agravain te redden, en deze gaat er meteen op af en komt in het midden van de *presse* bij zijn broers, gevolgd door Looth.

552 Met beide handen zijn zwaard houdend, springt Gawein in de *presse*, velt Mydonas en Brandalis en Gaheries doet hetzelfde met Oriaunce en brengt diens paard naar Gueheret en laat hem *skippe* in het zadel, doodt een andere Saks en brengt diens paard naar Agravain. Deze doodt meteen Dodalus. Als de Saksen zien, dat hun heren gedood zijn, slaan ze op de vlucht tot bij de banier van Ydonas, achternagezeten door bovenal Gawein met 200 man van de hertog en Elizer.

553 Bij deze *chace* wordt de hertog afgeworpen door een van achteren aanvallende Sarazijn, die door Looth wordt gedood en diens paard naar de hertog gebracht. Ook Gawein en Elizer komen bij de banier van Ydonas en dringen door de Saksenrijen. Gawein komt tegenover Ydonas en doodt hem, zodat de banier neergaat en de hertog luid zijn teken roept om aan te vallen en zelf aanvalt. Als de Saksen hun banier zien vallen en de Christenen zo hard zien komen, slaan ze op de vlucht met achterlating van alles, achtervolgd door Gawein als eerste, aangezien geen paard zo snel rent als de Gringalet, en hij doodt zoveel van hen, dat hij en zijn paard geheel met bloed bevlekt zijn.

554 Looth en zijn zonen keren terug behalve Gawein en Elizer, die *of fin force* de Saksen de Saverne indrijven, zodat het water van kleur verandert. Dan keren ze terug naar Escam, die met zijn mannen de buit wegvoert, en passeren zonder een woord. Als Looth hen ziet komen, is hij verheugd. De hertog looft Gawein, maar deze is boos, dat er Saksen ontkomen zijn, en rijdt zonder een woord weg. Looth vraagt hem wat er met zijn *squyer* [vert.: shield] gebeurd is en de hertog zegt hem een ander te zullen geven voor het door de Saksen stukgehakte. Dan vraagt hij Looth, wie zij zijn, en deze zegt het, waarop de hertog hen welkom heet en de Heer zegent voor hun hulp.

555 Dan komen ze te Cambenyk en gaan naar het *maister paleys* en stijgen af bij de *greeces* en Elizer zet Gringalet op stal en helpt Gawein ontwapenen, evenals koning Looth. Dan komt Elizers *squyer* met de *yoman* en doen de vester namens Mynoras de groeten. Dan kijkt Gaheries naar Agravain, lacht en vraagt Lydonas naar de dochters van Mynoras, waarop allen lachen behalve Gueheret en Agravain, die *rody* wordt, maar niks zegt (want zijn broer *Iaped*). Daarna gaan ze aan tafel en worden rijk bediend en na het eten wil de hertog de namen weten van Looths zonen en die stelt hen voor en ook Elizer, die door de hertog geprezen wordt.

556 Dan vraagt hij, waarom ze naar Arestuell gaan. Looth vertelt hem hoe al degenen, die tegen Arthur zijn, vervloekt zijn (en het zou goed zijn daarvan *a-soyled* te zijn en hun landen verlost van de Saksen) en dat hij op weg is naar een *parliament* met koning Clarion en de koning de Cent Chiualers, en daarna met koning Arthur zelf op het feest van Onze Vrouwe in september en daar zullen alle waardige prinsen zijn om een vredesverdrag te sluiten om dan gezamenlijk de Saksen aan te vallen. De hertog meent, dat de Saksen het land niet binnengedrongen waren, als zij niet tegen Arthur hadden gezondigd.

557 Het is niet gemakkelijk hem af te zetten, die de *clergie* en het volk hebben gekozen. Looth vertelt, dat hij vrede heeft gesloten met Arthur, en de hertog stemt toe naar Arestuell te komen. Ze gaan naar bed en ‘s morgens naar de mis. Looth vraagt de hertog bodes te sturen naar Ydiers, Vrien, Aguysans, Ventres en Tradilyuaunt, Belynaunt, Carados en Brangore om naar het *parliament* te komen te Arestuell op Onze Vrouwes Dag in september. De bodes worden uitgestuurd [*but of hem alle now resteth a-while, and speke of the kynge looth and his sones*].

558 Looth en zijn zonen vervolgen hun weg naar Arestuell, door de hertog een eind begeleid, die dan naar huis terugkeert en zich gereed maakt om hen te volgen. Looth komt in Noord

Wales bij een stad van Tradilyuaunt en vindt hem daar en hij zegt toe naar Arestuell te komen. Zij komen daar de volgende dag en rusten een viertal dagen voor de eerste prins komt, koning Clarion, een van de *gentillist* en *deboneir prince* van de wereld. De dag erop komt de koning de Cent Chiualers, dan hertog Escam, dan Tradilyuans en zijn broer Belynans, dan Brangore en Carados, dan Vrien en Aguysans, en Ydiers, en Ventres en tenslotte de heer van de Streite Marche.

559 Ze komen bijeen in vergadering en Gawein spreekt hen toe. Hij zegt, dat Arthur hen verzoekt een *trewys* te maken, waarna ze gezamenlijk de Saksen kunnen bevechten, waarbij *pardon* is *graunted* aan al degenen, die de Saksen bevechten: dat ze zullen *be clene quyte of alle ther synnes*. De prinsen vragen Looth naar zijn advies. Hij zegt, dat zij hebben *mys-happed* zolang ze tegen Arthur waren. Vrien vraagt hem of hij Arthur *homage* heeft gedaan. Looth bevestigt.

560 Vrien zegt, dat hij *vn-trewly* deed. Looth zegt dat Gawein hem ertoe dwong. De prinsen besluiten de *trewis* te houden [vert.: to keep a truce] en stellen een dag vast, waarop ieder met heel zijn macht zal komen naar de vlakte van Salisbery. Maar als de Saksen het land uitgejaagd zijn, zal Arthur strijd met hen hebben. Gawein zegt, dat ze daar een zware dobber aan zullen hebben. Sommigen lachen, andere prinsen fronsen hun voorhoofd bij zijn woorden. Dan nemen ze afscheid, gaan ieder naar hun land, en het land is *assoiled by the legat* [vert.: absolved by the legate] en ze monsteren (*moustred*) zoveel mogelijk lui en kondigen de *pardon* af en gaan naar de vlakte van Salisbiry en *loigged* daar in tenten en paviljoens o.a. uit de landen der koningen Clamedin, Guygueron (een rijke baron uit het land Sorloys),

561 Brangores, Looth, Helain, Pellynor, Pelles en hertog Roches. [*But here resteth of hem and returneth to the kynge Arthur and his wif Gonnore*.]

Hoofdstuk 28: Avonturen van Segramor, Galashin en Dodinell; Merlijns bezoek aan Blase en aan de prinsen; Arthurs voorbereidingen voor de oorlog.

Arthur en zijn vrouw leiden *myri lif*. Looth stuurt Arthur bericht, dat de *trewis* is *graunted*, tot ieders grote vreugde (Arthur, koningins ridders, R-T-ridders, Ban en Bohors). Segramor, Galasshin en Dodinell gaan *to disporte* in het woud; aldaar bevalt het hen zo goed (vogelgezang *myrily entuned*), dat ze avontuur willen gaan zoeken. Drie Ronde Tafel-ridders, Agrauandain (de broer van Belynans, de beste ridder *destramors*, die later koning Arthur bevecht), Mynoras en Monevall, gaan met vreemde wapens om niet te worden herkend op zoek naar koningins ridders om zich tegenover hen te bewijzen.

562 Ook zij gaan het woud in, richting kasteel *de lespine*, tot ze komen bij een kruispunt, waar ze uiteengaan. [*But now we moste cesse of hem awhile, and returne to speke of Merlin. Here seidt the boke that*...]

Merlijn gaat naar Blase en vertelt hem van Arthurs huwelijk en van de valse Gonnore, hoe Gawein zijn eigen vader gevangen nam, hoe de koningins ridders tegen de ridders van de Ronde Tafel toernooiden, hoe de prinsen verzameld zijn te Arestuell.

563 Blase schrijft alles op in zijn boek, zodat wij het weten, en vraagt of er genoeg man zullen zijn om de Saksen te bestrijden. “Niet voordat de lieden uit Klein-Breteigne komen en zij van Carmelide en uit Lamball (van koning Amaunte, die Gosenges hield).” Hij zal de lieden van Ban en Bohors halen en ook zullen een hoop lui komen voor de *sauacion of theire soules* en om het *cristin feith* te verdedigen. Nooit zullen er zoveel lui bijeen zijn. Blase spreekt van de profetie [*that he* (koning Arthur) *loved a lady*] en vraagt, wie de

leeuw zal *begete* [baren] en wanneer en Merlijn zegt hem te schrijven: "*Cest li comenchemens et li contes des auentures de pais pur coy li merveilleux lyons fu enseres et que fitz de roy et de royne le destraindra et couenra, que il soit chastes et le myldres cheualiers del monde*,"[35] en deze *lettres*, die Blase schrijft, zet Merlijn bij alle wegen, waar de avonturen zijn. Op geen andere wijze is de grote leeuw te vernietigen. Blase vraagt of hij dat zal meemaken.

564 Daar hoeft hij niet aan te twijfelen. Na het plaatsen der brieven neemt Merlijn rond *pryme* afscheid van Blase en is rond *noone* in Klein Brittannië, waar hij Leonce en Pharien treft, die hem drie dagen onthalen en vragen, waarvoor hij komt. Hij zegt hen zoveel mogelijk mensen over zee te nemen naar de Roche Flodomer en vandaar naar de vlakte van Salisbery onder een witte banier met een rood kruis (zoals de anderen, die daar verzameld zijn), en daar te wachten op zijn komst. Leonce vraagt, wie er op het land zal letten, en Merlijn zegt: "Lambuges en de neef van Pharien en Banys, de zoon van Gracien, en Galiers, de heer van de *haut moor*." Leonce moet met de steward Antyaume het leger aanvoeren van Benoyk en Gannes, Grascien dat van Orcanye en Pharien en Dionys dat van Gaule.

565 Merlijn beveelt hen God aan en gaat naar Nimiane, die zeer blij is, en hij blijft plakken en leert haar veel van zijn kunst. Dan gaat hij naar Lamball en vraagt Gosengos met *halowmesse* met al zijn lui op de vlakte van Salisbery te zijn. Dan gaat hij naar Carmelide. Gracien, Pharien en Dyonis verzamelen 40Ml man in de weiden voor Gannes en gaan naar Salisbiry en treffen daar de twaalf prinsen. Nabulall, die de steward was geweest van koning Amaunt, verzamelt zijn mensen en vraagt de zoon van Amaunt, die ook Gonnore tot vrouw had willen hebben, met hem mee te gaan.

566 Deze jonge *squyer* komt bij Nabulall, die het rijk ten *be-hofte* van Arthur houdt en hem de wil van de koning zegt. De jonge heer wil met hem mee en Nabuall vertrekt met 20Ml man. Merlijn is gegaan naar Bandemagn, die ook 20Ml man verzamelt en zijn steward Patrides met het leger meestuurt, die aan het hof Guyomar en Sadoyne zullen vinden en Guyret de lamball, die met hen mee zullen gaan. Dan vertrekt Merlijn naar Logres, waar hij dezelfde dag komt, dat de zes ridders het Avontuurlijke Woud ingaan. Aan het hof vindt hij de drie koningen en de koningin, die blij zijn met zijn komst en over vele dingen met hem spreken. Dan vraagt hij Arthur zo snel mogelijk zijn leger te verzamelen en vertelt van de menigte verzameld op de vlakte van Salisbery, o.a. 40Ml man van Ban en Bohors, die verbaasd zijn dat te horen.

567 Dan vertelt hij van Nabulall de Camadayse en de jonge heer, en van Cleodalis, die in plaats van Leodogan komt. Dan vraagt hij de koningen, waar ze uit het raam naar keken, toen hij binnenkwam. Arthur vertelt: naar drie ridders, die het woud inreden. Merlijn zegt, dat ze van de Ronde Tafel zijn en hulp zullen behoeven (door hun eigen *folye*). Het zijn Agrauadain des vals de gailore, Mynoras ly engres en Monevall, die drie van de koningins ridders zullen ontmoeten en met hen vechten en dus is het wijs iemand achter hen aan te sturen, want anders zijn ze dood en dat is jammer.

568 Arthur vraagt wie hij zal sturen en de koningin zegt: Ewein, Kay en Gifflet. Dit is naar Merlijns zin en hij zegt de koning hen met haast te zenden. Ze gaan en rijden *a grete walop*, maar als ze er komen, zijn er al klappen uitgedeeld. [*But now we shull returne to speke of the vj knyghtes how thei haue spedde*.]

[35] Lacy 1993, 375a: 'Dit is het begin. Het is het verhaal van de avonturen in het land waardoor de wonderlijke Leeuw, die (whom) de zoon van een koning en koningin zal houden, gevangen werd genomen. Hij moet kuis zijn en de beste ridder van de wereld.' [moet zijn: gevangen zal worden genomen.]

De drie koningins ridders komen in het woud bij een schone *launde* en rusten er in het gras. Galashin wenst, dat Gawein en zijn broers bij hen waren, dan konden ze tegen de Saksen optrekken. Dodinell zegt, dat het een *shrewe* zou zijn te gaan, aangezien er geen *rescettes* zijn. En terwijl zij zo praten, komen de drie vermomde Ronde Tafel-ridders en zien de koningins ridders en denken erover hun paarden te pakken.

569 De koningins ridders stijgen op, zich van geen kwaad bewust, en willen wegrijden, maar de anderen roepen hen toe te jousten (*Iuste*) of hun paarden af te staan. Segramor vraagt of ze soms rovers zijn en zegt, dat ze vanavond weinig van hun winst zullen eten. De anderen geven hun paarden de sporen en snellen op hen af, met de speren tegen de *assels* van hun zadels, waarop Segramor en zijn makkers hetzelfde doen. Segramor doorboort Agrauadains linkerzij en gooit (*shof*) hem van het paard, maar deze springt overeind, waarop Segramor afstijgt en ze met zwaarden vechten.

570 Na een lange *medle* zegt Segramor hem zich over te geven, maar al gaat het slecht met hem, Agravadain blijft doorgaan. Galasshin vecht met Mynoras en doorboort (*shof thourgh*) zijn dij en gooit man en paard om, waarna een zwaardgevecht begint. Ook Dodinell weet Monevall ten val te brengen, waarna ze met het zwaard vechten, van *pryme* tot *mydday*, en de koningins ridders hebben de overhand en zeggen: "*Yelde yow!*", maar de anderen zijn *lever* dood.

571 Dan houwt (*hitte*) Segramor Agravadain zo, dat zijn helm splijt en hij zwaargewond *a-stonyed* op de grond valt. Monevall verliest zijn schild door een klap van Dodinell en Mynoras gaat tegen de vlakte, als Galashin, die hem de helm heeft afgerukt, hem met het zwaard slaat en dan dreigt te onthoofden als hij zich niet overgeeft; maar dat wil hij niet. Op dat moment komen Kay, Ewein en Gifflet, enigszins laat, want Agrauadain is geheel bedekt met bloed, Monevall heeft schild noch helm en Galashin staat op het punt Mynoras te onthoofden, en roepen op te houden.

572 De koningins ridders krijgen de schuld, maar Segramor zegt dat de anderen begonnen zijn. Ewein zegt, dat ze geen kwaad in zin hadden, waardoor Segramor weet, dat ze van de Ronde Tafel zijn. Ewein zegt, dat ze naar het hof moeten terugkomen. Segramor vraagt, wie de drie ridders zijn en Ewein vertelt het hem. Dodinell vraagt Monevall wie hij is en zegt dat zij de *foly* begonnen zijn, gezocht hebben en ook gevonden.

573 Kay zegt hem op te houden, anders zullen de ridders der Ronde Tafel de dood van de *wrenne* gaan wreken. Ze lachen, behalve de drie, die *hurte sore* zijn, en ze rijden allen naar Logres, waar de drie naar hun *hosteles* gaan en de anderen naar het hof, waar ze zich ontwapenen en naar de koning gaan. De koningin vraagt naar nieuws en Ewein vertelt hoe hij hen vechtend aantrof en de spot van Kay, waardoor Segramor en Dodinell weer lachen, maar ophouden als ze de koning *pensif* en *dolent* zien. Dan spreekt Merlijn over de naijver tussen de ridders van de Ronde Tafel en de koningins ridders. Als ze hem vragen, wie van de twee de beste zijn, zegt hij, dat ze allemaal ridders van de koningin zijn, want de Ronde Tafel is van (*wente all by*) haar. Ban zegt, dat de beste zo gekozen is, want dat is Gawein. Daar zijn allen het mee eens. En de koning zegt, dat hij gezel moet worden, als de Ronde Tafel weer bijeenkomt, maar dat zal volgens Merlijn pas zijn als de Saksen zijn verslagen. Ze gaan eten en de koning zendt boden door heel zijn land om alle mannen, die wapens kunnen dragen, op te roepen om het land te verdedigen en hem te treffen op de vlakte van Salisbery.

574 Dan gaan de drie koningen en Merlijn naar de drie ridders van de Ronde Tafel, die verrast willen opspringen, maar de koning geeft hen meteen de schuld (*blamed*) van de *folye* en zij zeggen over een week weer beter te zijn. Hij zegt hen hem te volgen naar de vlakte van

Salisbery. Als de koning in de ***halle*** komt, blijken de ridders van de Ronde Tafel te willen toernooien tegen de koningins ridders om hun vrienden te wreken, want Gawein is er niet. De koningin verbiedt (***diffended***) het, zelfs om erover te spreken en ze zeggen het toe. Tegen ***euensonge tyme*** beveelt de koning iedereen zich klaar te maken, want hij wil de volgende morgen vroeg op weg gaan naar de vlakte van Salisbery.

575 Door de stad rijst een hoop herrie op en ‘s morgens vertrekken ze. Kay draagt de banier, waarvan de ***champe*** wit is als sneeuw, en de draak is boven het kruis, zo beval Merlijn. Een gerucht (***Renomee, that thourgh the worlde renneth***) gaat door het land en bereikt de Saksen, die spionnen uitsturen. Hardogabran laat zijn negentien koningen bijeenkomen en zegt, dat de Christenen zich verzamelen op de vlakte van Salisbery. Ze besluiten het leger te bespieden en dat niemand meer op ***forrey*** gaat zonder 30Ml man.

576 De koningen vertrekken naar hun tenten en bevelen allen zich gereed te maken. En ze heffen de belegering van Valdesbiry op en gaan naar Clarence. [***But now lete vs leve the saisnes, and telle how the princes com to the playn of salesbiry oon after another eche by hymself***.]

Hoofdstuk 29: ***Parliament*** van de prinsen te Salesbury; hun ***homage*** aan Arthur; en nederlaag van de Saksen.

De prinsen, die in Salesbiry komen, zijn hertog Escam, koning Tradilyuans, King de Cent Chiualers, koning Clarion, koning Belynans (de vader van Dodinell), koning Carados,

577 die naar zijn drie neven vraagt (Aglins des vaux, kay destranx, kehedin le petitz), koning Brangores, Mynoras de Senescall van koning lak of the grete ynde (die Lak alleen gestuurd had om de ***pardon*** te krijgen, die de legaat vergunt), koning Pelles van Lytenoys met de steward Pellynaus, de Senescall van koning Pellynour van de ***waste londes***, de Senescall van koning Alein van de ***forayn londes***, Galehaut (de zoon van de schone reus, die de heer is van de ***fer oute ylles***),

578 Aguygneron (Senescall van Clamedon, koning van de ***yles***), koning Cleolas (naderhand de eerste veroverde koning genoemd), die echter wegens ziekte weggaat en zijn mensen overlaat aan zijn Senescall Guyonce, en Margoundes, de Senescall van Sorloys. Dan komt Arthur en krijgt bezoek van Merlijn, die zegt dat hij God eer en ***graces*** moet geven. Arthur zegt op God te vertrouwen. Merlijn zegt, dat zolang hij gelooft in God, hij zijn vijanden zal overwinnen.

579 Arthur zegt alles te zullen doen, wat Merlijn hem aanbeveelt. Deze zegt hem naar de tenten van de baronnen te gaan en hen te bedanken voor hun hulp (vooral zij, die niets van hem houden); er zullen nooit meer zoveel goede ridders bijeen zijn tot de vader de zoon doodt en de zoon de vader (waardoor Groot-Brittannië zonder heer, zonder erfgenaam zal zijn). De koning vraagt om uitleg, maar Merlijn wil slechts zeggen, dat na deze reis de ongekroonde leeuw zal komen en meebrengen drie leeuwen, waarvan twee gekroond en de derde zonder kroon; zij zullen verslinden de ***shrewde ligne*** van het rijk van Logres. Dan gaat Arthur met Ban en Bohors, Kay, Segramor, Ewein, Galashin, Galescoude en Merlijn langs de tenten der heren, die hem tegemoet komen. De koning groet ieder van hen en bedankt hen voor hun komst.

580 De heren zeggen gekomen te zijn om ***holy chirche*** te helpen en de ***cristin feith*** te handhaven; zij zijn niet Arthurs mannen. Dat maakt Arthur niet uit. [***Now reste a-while of Arthur and Merlin, and of the straunge lordes that be come hym for to helpe, and I shall telle yow of the xij princes that be alle assembled at the tente of kynge looth.***]

Als de twaalf prinsen op de vlakte van Salisbiry komen, gaan ze de ***straunge*** prinsen bedanken en komen dan bijeen bij de tent van koning Looth. Dan komt Merlijn binnen, wordt verwelkomd en bidt God hen goed avontuur [= succes] te geven.

581 Ze zullen echter niet ***spede*** [vert.: speed well], als ze niet ***of oon acorde*** [vert.: agreed] zijn. Daarop staat Looth op en zegt, dat het grote eer tot God en de wereld zou zijn, als ze zich met hem [Arthur] zouden ***acorde***. Vrien staat woedend op en zegt het nooit te zullen doen. Ventres en de anderen zijn het met hem eens, waarop Looth woedend is, maar geen woord zegt. Merlijn glimlacht en zegt dat woede nu nergens toe dient. Dan komen Arthur, Ban, Bohors en de ***straunge*** prinsen en Looth springt op en groet zijn heer; ook de anderen brengen hem eer, want hij is een koning heilig en gezalfd.

582 Hij groet hen en neemt plaats op Looths bank en spreekt hen toe. Looth zegt, dat ze Merlijns bevelen moeten opvolgen, en de prinsen zijn daarmee akkoord. Dan keert Arthur naar zijn tent terug met Ban, Bohors en Merlijn, die rust aanbeveelt voor de prinsen en pas maandag te gaan naar Clarence, waar ook de Saksen van Valdisbery nu zijn. De koningen zijn het daarmee eens en gaan naar het ***maister pavelon***.

583 Dan komt Elizer naar Gawein en vraagt hem knielend hem tot ridder te maken. Gawein heft hem overeind, staat hem zijn verzoek toe en vraagt Gaheries wapens voor hem te pakken geschikt voor een koningszoon. Arthur vraagt wie hij is en is verbaasd bij het horen van zijn daden en beveelt Gaheries de rijkste wapens uit zijn ***cofers*** te brengen, maar Elizer heeft zelf het nodige en laat Lydonas de door zijn vader gegeven wapens brengen, die tot ieders verwondering geheel wit zijn op een balk (***bende***) van goud ***enbelynk*** [?] na; zijn ***hauberke*** is sterk, dubbel gemalied en daarnaast zeer licht en Arthur prijst het evenals de andere baronnen.

584 Dan bewapent Gawein met Gaheries Elizer, ze doen hem de fraaie ***hauberke*** aan, binden zijn sneeuwwitte ***aventaile*** vast, doen de sporen aan, waarna Gawein hem de ***acolee*** geeft en zegt, dat hij ***de moste deboner*** ridder ter wereld is: "***Holde, feire swete frende***, en ontvang de ***ordre of chiualrie*** in de naam van Ihesu crist Onze Heiland, dat [Hij] op zo'n manier jou het laat ***mayntene***, dat het ten bate van heilige Kerk en jouw eer zal zijn." Elizer bedankt hem en Gawein brengt hem naar de konings kapel voor de ***wake*** en blijft met Gueheret en Gaheries bij hem tot de ochtendmis voorbij is en ze terugkeren naar het hof van koning Arthur, die grote vreugde maakt ***to*** Elizer; want hij zit de hele dag aan de konings tafel tussen Ban en Bohors. Na het eten wordt de ***quyntayn*** opgesteld en Elizer doet het heel goed en krijgt veel lof.

585 De ridders van de Ronde Tafel willen graag toernooien tegen de ***straunge*** ridders, maar Arthur wil het niet hebben (***suffre***). Dan komt Merlijn de koning zeggen, dat het tijd is om alles gereed te maken om 's morgens vroeg te kunnen vertrekken, en gaat dan naar de prinsen met hetzelfde bericht, en zij laten tenten, paviljoenen, reserve-harnassen, ***cartes***, ***charietes***, ***somers***, ***cofers*** en ***malis*** trossen en springen bewapend op hun hengsten, terwijl hun ***squyers*** hun schilden, speren en helmen dragen, en laten geheel witte banieren met een rood kruis maken, zoals Merlijn beval. Deze rijdt op een grote grijze ***courser*** en draagt de banier van koning Arthur voor het hele leger uit en zo vertrekken ze naar Clarence, dat door Hardogobrand wordt belegerd met negentien koningen, die zijn ***forreyours*** door het land stuurt en een groep komt bij kasteel Garlot, de ***Chief forteresse*** van koning Ventre, en brengen grote schade toe aan de stadsbewoners, die zich na hun nederlaag in de stad terugtrekken.

586 De koningin ziet de belegering en beraadslaagt ontsteld met haar steward, die haar aanraadt heimelijk 's nachts te vluchten door een ***posterne***, die op de rivier opent, en te

gaan naar *The Rescouse*, dat van hen is en zo heet, omdat Vortiger was gered (*rescowed*) toen Aungis de Saks was verslagen en verjaagd. Zoals afgesproken gaan de koningin en de steward met twee *squyers* om middernacht weg, maar overal zijn spionnen van de Saksen en de koningin wordt gevangen genomen en de steward gedood, terwijl de *squyers* zwaar gewond vluchten en door *a-uenture* bij het leger komen, dat Merlijn leidt, aan de witte banieren met de rode kruizen zien, dat ze Christenen zijn, en op hen af gaan, de grootste *dolour* van de wereld makend. Ze vertellen Merlijn wat er gebeurd is en wijzen hem de weg, die de Saksen namen met de koningin (*she is yet in the hoste, but the pray goth by the cauchie*).

587 Merlijn roept hem te volgen en sir Gawein, Elizer, de koningen Ban en Bohors volgen evenals Leonce van Paierne met de mensen van Benoyk, Dionas met die van Gannes, Gracien met die van Orcanye en Dorilas met die van koning Ventre. Merlijn rijdt een heuvel af en ze zien de *pray*, die over de brug gaat met ruim 4000 Saksen. Gawein spoort de Gringalet en Elizer verzoekt hem de eerste klap van de slag (*bateile*) te laten geven (als *guerdon* van zijn *seruise*). Dat vergunt deze hem lachend, waarop Elizer de Saksen toeroept ("*Lete be the pray*...") en aangevallen wordt door Dioglus, de steward van koning Magloras. Hij boort (*shof*) de speer door zijn borst, zodat hij dood neervalt, trekt zijn zwaard, werpt zich op de anderen en velt Antidolus, de steward van koning Brandon. Gawein prijst tegenover Merlijn de nieuwe ridder en die voorspelt, dat hij het nog beter zal doen, en roept het teken (*signe*) van koning Arthur, waarop allen de *forreyours* aanvallen en zovelen doden, dat zij op de vlucht slaan naar Garlot, waar de koningen Magloras, Brandon, Pynsonars en Pignores zeer *vigerously* het kasteel aanvallen en heel erg *wroth* zijn als ze hun mannen zien komen aanvluchten en de aanval staken en naar de vluchtenden gaan, die door de Christenen gevolgd worden, die man en paard doden.

588 En de vier koningen roepen hun mannen toe en beginnen ook man en paard te doden, en ridders, want ze zijn *wode*, want ze zijn *Geauntes* en de sterkste lui ter wereld. En zij laten Ban en Bohors' lui *blush* [terugvallen?] op de lui van Ventre en die van Escam en Gawein, Ban, Bohors en Elizer krijgen menig scherpe slag te verduren, maar verrichten ook *merveiles* en zwaar worden de Saksen *greved* bij die *enuay*, want velen van hen gaan daar tegen de vlakte. Maar ook de koningen Brandon en Pyncenars doen grote wonderen en weinig Christen blijven tegen hen in het zadel en die zouden er slecht aan toe zijn geweest, was er niet de grote *prowesse* geweest van Gawein, Elizer, Ban, Bohors, Ventre, Escam, Gracien, Pharien, Dorilas en Leonce. Merlijn rijdt van de ene *renge* naar de andere, "*ore auaunt*" roepend. Ondertussen laat Pignores door veertig Saksen de koningin van Garlot naar Clarence brengen.

589 Daarna werpt hij zich in de *stour* en geeft grote slagen met zijn zwaard en slaat iedereen neer, tot Gawein hem bemerkt en tegen zichzelf zegt: "*yef this feende lyve eny while we may moche lese*." Wat Elizer hoort en op de *deuell* afgaat en hem door de helm slaat, zodat Pignores neerstort. Gawein prijst Elizer tegen Merlijn en ze vallen op de Saksen aan, die treuren om het verlies van hun koning. De uitblinkers zijn de eerder genoemden. Pyncenars zweert Pignores te wreken en doodt een ridder uit Benoyk, waarop Ban Pyncenars doodt.

590 Dan sluiten de Bretouns de Saksen aan alle kanten in en de *bateile* is groot en *horible* en Merlijn roept Gawein, Elizer, Ban en Bohors bij zich en vertelt van de veertig Saksen, die de koningin van Garlot naar Clarence brengen. Hij rijdt met wel 100 ridders. [*But shull we speke of the xl saisnes that ledde the Quene of Garlot that was the wif of kynge Ventre*.] Zij komen in een woud bij een fraaie wei met een bron en stijgen af met de *doel*

makende koningin, hetgeen door Gawein en zijn gezelschap gehoord wordt, en ze rijden er heen en komen bij de ridders met de luid huilende koningin.

591 Als Gawein zijn *aunte* ziet, spoort hij zijn paard en roept de Saksen toe haar te laten gaan, maar die zeggen liever te zullen sterven, hetgeen volgens Gawein zal gebeuren en hij doodt de eerste met zijn zwaard, waarop de Saksen opspringen en de *myschef* groot is, want zij zijn te voet, doch doden mannen en paarden, echter vergeefs, want geen ontkomt, op de bottelaar Margons na. Gawein en zijn gezellen komen bij de koningin, stellen zich voor en zij bedankt hen en ze keren met haar terug naar het leger. Als Arthur koning Magloras gedood en Looth koning Syuarus de hand afgeslagen heeft, vluchten ze allemaal.

592 Gawein gaat op koning Brandons af en vraagt wie hij is – koning van deel Saxoyne, neef van Hardogabrant, de koning van heel Saxonie, de rijkste ter wereld – en zegt, dat hij wou, dat hij een Christen was. Als deze weigert, stormt Gawein met Calibourne op hem af en slaat hem het hoofd af, hetgeen de Saksen zeer *dismayed*, zodat ze geen weerstand (*defence*) meer hebben en worden afgemaakt. Gawein en Ban presenteren voor de hele *baronye* Ventres' vrouw aan hem. Arthur laat tenten opzetten (*picche*) in de wei voor Garlot en de koningin gaat naar het kasteel. 's Morgens gaat Arthur met zijn lieden naar Clarence. [*But now a-while shull we reste of Arthur and his baronye, and speke of Margouns the botiller*.] Deze verstopte zich in de bosjes tot Gawein en de anderen weg zijn met de koningin en gaat naar de bron, waar zijn paard nog staat, en rijdt snel naar Clarence en vertelt koning Hardogobran van de nederlaag van de Saksen.

593 Koning Gondofles biedt aan te gaan kijken met Salebrun, Magaloes, Sorbare, Meliadus en koning Brangore met 40Ml man. Dan komt koning Syarus, die zijn afgehakte hand ten bewijze (*tokenynge*) laat zien. Hardogobran is *wo for sorowe* en *wood oute of witte* over de dood van de vier koningen, van wie Magloras en Brandouns *nevewes* van hem waren, en hij beveelt Gondofles hen te wreken. Deze gaat met 50Ml man in vijf groepen, [de eerste] geleid door Salebrun, [de tweede door] Hertog Lonor *the lastregues*, de derde [door] de koningen Sorbares en Meliadus en *Eirll* Ffragelles, de vierde [door] koning Brangoires en Castelein Melekins en de vijfde [door] koning Gondofles en zijn broer Transmaduc. Ze rijden dag en nacht richting Garlot tot ze op een fraaie groene wei het leger van Merlijn tegenkomen, die zeven *batailes* heeft *devised*, [de eerste] onder leiding van Ventres, Tradilyuaunt, [en] hertog Escam, de tweede Ban, Bohors en de koning de Cent Chiualers,

594 de derde de koningen van Northumbirlonde en South-walis en Nabulall, de vierde Cleodalis en de koningen Carados en Looth, de vijfde Aguyneron de Senescall van koning Clamedien, Fflamus de Senescall van Evadain, en de Senescall van koning Pelles, de zesde koning Brangoires en de Senescall van koning Lak; en Gawein en zijn broers en de ridders van de Ronde Tafel zijn met koning Arthur in de zevende. De legers van de Christenen en de *paynymes* treffen elkaar zo'n halve *walsh* mijl van Garlot. Salebruns en Margons de bottelaar stormen op de Christenen af en Salebruns doodt Triamores, de Castelein van Cambenyk, waarop hertog Escam hem doodt. Dan stuiten de twee partijen op elkaar en *many a gome to the grounde glode in a stounde*; dan treffen de tweede groepen elkaar en groot en *hidyouse* is de slag (*bateile*) en de slachting.

595 Merlijn roept Ban toe, dat hij de Saksen al verjaagd had moeten hebben, en deze snelt *half shamefast* met grote *vigour* op de Saksen af en doet hen *frusshe* op het derde bataljon onder leiding van Meliadus, Ffragilles en Lanor de Betinges. Dan komt de vierde met Brancors en Malaquyn de Castelein en Gelegnyaunt en koning Cleoles. Margouns de

bottelaar wordt door Ban gedood, waarop die door Sorbares wordt aangevallen, die echter door Pharien gedood wordt, die diens paard naar Ban brengt. Ook Bohors, Dionas, Ventres en Escam verrichten wonderen (*of armes*); maar de Saksen zijn zo groot en zo machtig, dat vele Christenen gedood worden, en van beide zijden liggen zoveel, dat men slechts over de lijken kan lopen.

596 Als laatste verschijnt het bataljon van Arthur op het strijdtoneel en verricht *apertly wonder chyualries* (*shewed of armes*). Kay draagt de grote banier van Arthur voortdurend in de frontlinie en voor allen doen het goed sir Gawein en koning Arthur, evenals de prinsen, die zijn gekomen voor de eer van God, die zeer goed hun *pardon* verdienen, evenals de koninginsridders. De Saksen worden *sore a-baisshed* en *turned to discounfiture* en slechts 4Ml weten heelhuids te ontkomen, maar zoveel Christenen zijn gedood, dat het zo lang Arthur leeft beweend wordt.

597 Gondofles en Lanor de Betinges zijn *wroth* en beraadslagen en zien een opening naar de zee en vluchten die kant uit. Arthur beveelt hen te volgen en de *chace* gaat door tot de zee, waar drie Saksische galeien liggen onder leiding van Landalus. De Saksen rennen er zo gehaast op af, dat meer dan 2000 verdrinken, en varen snel weg. Arthur en zijn baronnen keren terug naar de vlakten van Garlot en danken de Heer voor hun *victorie* en rusten, eten en drinken en verzorgen de gewonden en brengen die naar kasteel Garlot.

598 Van de Ronde Tafel-ridders zijn gewond: Hervy de Rivell, Males le Bruns, Clamedos, Arestobolus en Ladouns van Carmelide. Arthur bidt de *leche* [dokters] hen goed te verzorgen. De volgende dag laat Merlijn de tenten en paviljoenen *trusse*, waarna ze naar Clarence rijden. Als ze de tenten der Saksen zien, zegt Merlijn Arthur, dat het nu er op of eronder is (*all for to lese or all for to wynne*) en dat vandaag men zal zien wie *bolde* en *hardy* is en *of valour* en getoond zal worden de grote *prowesse* van het rijk Logres, en hij verzoekt allen God te bidden Logres te verdedigen tegen schande en *myschaunce*, en allen zeggen: “Amen.” Daarop roepen allen (zowel *prevy* als *straunge*), dat ze zullen handelen naar zijn wil en plezier, waarop Merlijn hen de *victorye* belooft en stelt, dat, tenzij ze vrede met Arthur hebben, het land nooit zal worden bevrijd van de Saksen.

599 Dan doen alle baronnen wat Merlijn verlangt en brengen *homage* aan Arthur en ontvangen van hem hun landen en *fees*. Dan maken ze hun divisies en vallen aan op de Saksen, die vergeefs proberen Clarence in te nemen, dat door de inwoners goed verdedigd wordt. Net op dat moment zijn de Saksen weer bezig met een aanval en Merlijn stuurt zijn leger in vier partijen op de Saksen af en ze hakken tenten om, waarop de Saksen zich van hun aanval afwenden en naar hun kamp terugsnellen, waar een woeste en wondere slag begint met aan beide zijden een grote slachting. Maar voor iedere dode Christen liggen er vier dode Saksen, die echter met meer zijn.

600 Maar de Christenen zijn wonderlicht en *delyuer* en vol *high prowesse* om een slag te *furnyssh* en bij de eerste *brunt* [aanval] sterft menig Saks, tot woede van Hardogobran, die met een grote *plante* van een eik met erop een scherp *I-grounde* stalen punt (*heed*) met grote *randon* [vaart] op koning Cleoles afkomt stormen (*rynnynge*), die zijn paard wendt en met zijn speer *in fewtre* [in aanslag] hem opwacht. Ze knallen zo hard op elkaar, dat beide paarden met ruiters neergaan. Een grote strijd volgt om beiden te redden en de Saksen weten Hardogobran in het zadel te helpen, waarbij er 2000 sneuvelen, en ook de Christenen zetten Cleoles te paard, maar zijn armen zijn gebroken en hij wordt weggebracht en op een bank (*cowche*) gelegd en stuurt zijn mannen de strijd in, die zin hebben hem te wreken en in die *enuaye* twee Saksische koningen, Brangore en Margounces, een *cosin germain* van Aungis de Saks, doden.

601 Aan de andere zijde wordt ook door de Christenen hard gevochten (Ban, Bohors, Ventres, Vrien; Tradelyuaunt, de Cent Chiualers, Clarion, Escam; Belynans, de koningen van Strangore, Scotlonde en Cornewaille, Mynoras de Senescall van koning Lak, en van koning Euadain die broers zijn van koning Clamedien, en Galegnynans de Senescall van Galehaut, de zoon van de *Geaunt*, en de hertog Belyas van Loseres, en Margondes, de Senescall van Sorloys; Gosenges, de zoon van Amant en zijn Senescall Nabunall, Cleodales; Arthur en Looth en Gawein en zijn broers en Ewein, Segramor, Kay, die de banier draagt). Merlijn rijdt van het ene bataljon naar het andere, gezeten op een *courser* en roept hen bemoedigend toe. Als de stedelingen de tekens van het rode kruis op de witte banieren zien, denken ze dat God hen hulp heeft gezonden, openen de poorten, stromen gewapend de stad uit en werpen zich in de strijd.

602 De Saksen worden in de pan gehakt en het best zijn Arthur, Gawein en broers, Segramor en Elizer en Ban en Bohors. Van alle door Harogobran meegebrachte koningen ontsnappen slechts hij en vijf: Orienx, Sorbar, Cornycans, Admyrall Napin en Murgalans de Trebahan met 30Ml man naar hun *navie*, door de Christenen tot in zee nagejaagd, zodat de helft nog wordt gedood of verdrinkt. Na een weinig varen komen ze bij het schip van koning Gondofles en Lanor. [*But of hem at this tyme speketh not the storie, but turneth to speke of the kynge Arthur, and of his companye*.]

Hoofdstuk 30: Vertrek van Ban en Bohors, en hun bezoek aan Agravadain.

603 Na de nederlaag der Saksen gaan Arthur en zijn baronnen blij naar het slagveld terug en danken God voor de *victorie* en grote buit (*wynnynge*) aan zijden kleden, goud, zilver, hengsten en wapens. En Arthur verdeelt die *by comon assent* onder alle baronnen naar hun *astate* of *degre* en behoudt zelf nog geen *ferthinge*. De lijken worden de stad ingebracht, de gewonden door *leches* verzorgd en blijven er vijf dagen. Als de andere Saksen in het land van de nederlaag bij Clarence horen, keren zij *sory and wroth* terug naar Saxoyne. En na vijf dagen vol feesten nemen de prinsen afscheid van Arthur en keren ieder naar hun land terug en Arthur, Ban, Bohors, Looth en zonen en hun gezelschap (en *meyne*) worden met grote vreugde te Cameloth onthaald door koningin Gonnore en heel het volk. Merlijn komt naar Arthur en zegt, dat het tijd is dat Ban en Bohors terugkeren naar hun land vanwege hun *full felon* buurkoning Claudas de la desert.

604 Arthur zal doen wat hij wil en zo vertrekken de twee koningen op weg naar de zee, komen de eerste nacht in een kasteel in een moeras (*maresse*), *so wele and so feire sittinge, and so close* met zeven dikke wallen *feire enbateiled, and right deffensable*; en binnen de *bailie* vijf torens, en grote *diches* met diep water. Er is slechts één ingang, zo *streite* dat *two horse myght not ther-on mete, oon be-side a-nother*. En over dit moeras was een *chauchie*, een speer breed, van kalk en zand sterk en dik, ter lengte van een steenworp en voor de rest van planken, met aan het eind een groot water vol vis.

605 Aan de voet ervan staat een pijnboom in een wei met heerlijk gras, met aan een van de fraaie takken aan een zilveren keten een sneeuwwitte ivoren hoorn om te blazen (*sowne*) door wie onderdak wil of *Iustinge*. Ban en Bohors zien de hoorn, maar denken, dat hij niet in het kasteel gehoord zal worden, en vragen Merlijn naar de naam van het kasteel. Het is het *castell of marasse* van Agrauadain ly noire. Ban heeft nooit een fraaier kasteel gezien en wil er graag de nacht doorbrengen.

606 Merlijn zegt dat hij dan op de hoorn moet blazen en Ban doet dat en ondanks dat heel het moeras galmt, blaast Ban nog driemaal en de heer van het kasteel hoort de haast, heeft

dispite, springt woedend op een grote hengst en stormt de poort uit en rijdt naar de *foorde* en roept, wie ze zijn. Merlijn zegt, dat ze uit Gaule zijn en hun land hebben van koning Arthur. Dat maakt indruk, want die is ook zijn heer en hij biedt onderdak aan,

607 zegt hem te volgen en voert hen naar het kasteel en naar binnen, waar *squyers* en *yomen* hen helpen afstijgen en de heer de koningen bij de hand in de torenkamer voert om te ontwapenen, waar drie *maydened* van grote schoonheid binnenkomen met drie mantels gevoerd met *ermyn* [hermelijn] (en de stof is *scarlet*) voor de koningen en de heer, de vader van een en oom van de twee andere (*neces*) meisjes, waarvan de oudste veertien en de mooiste Agrauadains dochter is, die door Merlijn met grote *anguyssh* wordt bekeken, denkt, dat ware het niet voor de grote liefde voor Nimyane, hij haar die nacht in zijn armen zou houden; en als hij haar niet kan hebben dan koning Ban en hij maakt zachtjes een *coniorison*, waarop de twee verliefd op elkaar worden. Als de koningen aangekleed naast de heer zitten, bekijkt deze hen beter en herkent hen. Ze hebben *soper*, de koningen gezeten aan de hoge tafel met de heer en zijn schone jonge vrouw (achttien).

608 Merlijn heeft de gedaante van een vijftienjarige jonge ridder aangenomen en is gekleed in een kort kleed, deels wit en rood en gegord met een *bawdrike* van zij, een span breed met goud en edelstenen *harnysshed*, waaraan een *gipser* hangt van *purpill samyte bete with golde*. Zijn haar (*heed*) is geel en krullerig en zijn ogen grijs en groot en alleen de twee koningen weten wie hij is en de meisjes kijken veelvuldig naar hem, maar de dochter van Agravadain heeft slechts oog voor Ban en moet vaak blozen (*chaunge colour*) en het duurt haar lang voor de tafels worden afgenomen, want graag had ze in zijn armen gelegen. Dit komt door de *coniurison* van Merlijn, net als Bans verliefdheid, die een jonge vrouw van grote schoonheid heeft en niet zijn geloof (*feith*) wil *false*; en verder wil hij zijn gastheer niet beschamen door op zo'n manier zijn dochter te *diffoule*. En hij wordt (*wax*) zo *euell at ese*, dat hij niet weet wat te doen, maar Merlijn denkt aan het roemrijke nageslacht. Na het handen wassen gaan ze naar de ramen en kijken uit over het *marasse* naar het omringende land. Dan gaat iedereen naar bed en Merlijn begint een betovering, die iedereen in diepe slaap zendt behalve Ban en de dochter, gaat naar het meisje en leidt haar naar degene, die ze zo begeert, en ze is zo betoverd, dat ze meteen overeind komt in haar nakie, maar eerst haar *smok* aandoet. Merlijn leidt haar langs het bed van haar vader en andere ridders naar de kamer, waar de koningen liggen.

610 Bohors slaapt diep, terwijl Ban *at moche mysese* is, en Merlijn geeft hem de schone, een voortreffelijke vrucht voorspellend. Ban begrijpt zijn woord en ontvangt haar met open armen, ook onder invloed van de tover en nadat ze haar *smok* heeft uitgedaan, maken ze *feire chere* en *good semblaunt*, alsof ze twintig jaar bij elkaar zijn, tot de morgen; dan komt Merlijn haar halen en ze doet haar *smok* en *kirtill* aan en de koning geeft haar een ring en ze is zwanger van een zoon, die een goede vriend van Launcelot wordt. Als ze weer in bed ligt, heft Merlijn de betovering op en iedereen ontwaakt en Bans betovering is over en hij weet wel dat hij met het meisje heeft geslapen, maar niet hoe, behalve dat het door Merlijn was.

611 En deze komt bij hem en zegt, dat het tijd is om te vertrekken. Iedereen is op en als de dochter van Agrauadain Ban ziet, is ze beschaamd. Ze bemint nooit meer een man zo als hem en wil niet trouwen. Ban neemt haar bij de hand en zegt haar, dat ze een zoon zal krijgen. Ze zegt, dat die haar een *myrour* [spiegel (van Ban, p. 675)] en *confort* zal zijn in herinnering aan hem, waarop de koning haar in zijn armen neemt en zuchtend God aanbeveelt.

612 Er wordt afscheid genomen en Agrauadain begeleidt hen naar de pijnboom, waarna de koningen naar de zee gaan, oversteken en naar Benoyk rijden, waar ze met grote vreugde ontvangen worden, bovenal door de twee zusters, de koninginnen. Na acht dagen neemt Merlijn afscheid en gaat naar Nimiane, die hem ontvangt met grote *chire*, en hij leert haar van alles in de acht dagen, dat hij daar blijft, en gaat dan naar Blase, die hij vertelt van de verzameling op de vlakte van Salisbery, hoe ze de koningin van Garlot redden, etc., en die schrijft dat in zijn boek. [*But now shull we returne to speke of the kynge Arthur*.]

Hoofdstuk 31: Arthurs grote feest te Camelot; de slag voor Toraise, en de nederlaag van koning Rion.

Na het vertrek van Ban, Bohors en Merlijn blijft Arthur te Cameloth. Begin augustus zegt hij Gawein *court roiall* te willen houden op het feest van *assumpcion* [15 aug. Maria Hemelvaart], waarop iedereen is uitgenodigd (*fer and nygh*; *prive and straunge*) en ook moet iedereen zijn vrouw of *love* meebrengen, zodat de hele wereld ervan zal spreken.

613 Gawein stuurt brieven naar alle baronnen en ridders om naar Cameloth te komen en ze komen met vrouw of geliefde en worden in de weiden buiten de stad (*Citee*) gelegerd. De koningin ontvangt de dames en geeft hen rijke geschenken (naar hun *astate*) en wordt zeer geprezen; en ook de koning deelt mantels, wapens en paarden uit en wordt erom zeer bemind.

614 Het *feeste* op de vooravond van *the assumpcion* is groot. Elke *mynstrall* en *iogeloure* is er en wordt even goed bediend als de koning aan dat *soper* en ze zijn in *ioye and myrthe* tot het bedtijd is. ‘s Morgens gaan Arthur, Gonnore en de baronnen naar de mis in de *mynster* van St. Stephene, allen gekroond, zodat er zestig kronen daar zijn. Na de mis rijden ze terug en Arthur zit op de hoge *deyse* en de twaalf koningen zitten aan zijn tafel *downwarde a renge*, terwijl alle koninginnen tegenover hun heren zitten.

615 Dan komt Kay met de eerste *mese* [vert.: dish] naar de koning, waarop de schoonste man ooit gezien komt, gekleed in *samyte* en gegord met een *bawdrike* van zijde, *harnysshed* met goud en edelstenen, die heel het paleis doen oplichten. Zijn haar is geel en *crispe* met een gouden kroon of hij een koning is, een broek (*hosen*) van *fin scarlet* en zijn *shone* van witte *cordewan* [leer uit Cordova] *orfraied* en *bokeled* met fijn goud; en hij heeft een harp om zijn nek van rijk gewrocht zilver met snaren van gouddraad (*wire*) en met edelstenen bezet. Hij is blind en aan zijn arm zit een keten van zilver aan een kleine *spayne* [= *spaynell*: spaniel], die sneeuwwit is en rond zijn nek een *coler* heeft van zijde, die hem naar de koning voert, voor wie hij een *lay of Breteigne* speelt (*harped*); en de *refraite* van zijn *laye* groet (*salewed*) koning Arthur, koningin Gonnore en alle anderen. En Kay, die met de eerste gang (*cours*) komt, blijft staan om de *harpur* te bekijken. [*But now we moste cesse of hem a-while, and speke of the kynge Rion. In this partie the storie seith...*] Toen Ryon door Arthur en Leodogan verslagen was, ging hij *sory* en *wroth* weg uit die *stour* naar zijn land en zwoor zijn *oth* niet te rusten voor hij Leodogan uit zijn land heeft gejaagd; en hij stuurt brieven (*writtes* en *letteres*) naar alle ridders in zijn rijk en alle veroverde rijken en verzamelt veel volk.

616 Er komen koning Palerens (15Ml,), Tasurs (12), Brinans (14), Argans (11), Taurus (11), Arade de galoire (15), Solimas (20), Kahadins (10) en Alipantius van het land der *pastures* (20). Rion doet zijn beklag tegen hen en wil, dat ze hem helpen. Ze moeten binnen twee maanden gereed zijn voor Toraise. Ze zijn akkoord en keren naar hun landen terug en komen op de aangegeven dag naar Toraise en slaan het beleg op.

617 Maar Cleodalis komt de stad uit met 20Ml man en bevecht hen woest en redt zo de *pray* en brengt die in het kasteel en laat de poorten sluiten. En Rion en zijn volk legeren zich rond de stad en beginnen ‘s morgens met hun aanval. Leodogan en Cleodales komen via een *posterne* bij de rivier, vlakbij de tent van koning Solymas de stad uit en rijden tussen de tenten en paviljoenen door, ze omsmijtend, en nemen goud en zilver en juwelen en keren naar de stad terug. De anderen zijn *wroth* en zetten de aanval voort. Vijf dagen gaan voorbij en Rion krijgt bericht van de nederlaag van de Saksen en dat Arthur met *assumpcion* een *court roiall* houdt te Cameloth en Rion zegt als hij Leodogan veroverd heeft tegen Arthur op te zullen trekken, tenzij deze zich aan hem onderwerpt.

618 En hij schrijft Arthur een brief en laat die door een ridder bezorgen, terwijl Rion zijn aanval op Toraise inzet, zijn baronnen aanvurend, terwijl de belegerden met stenen, speren en pijlen naar hen werpen. Leodogan, Cleodalis en zijn *cosin* Guyomar, Hervy de rivell en Males le bruns doen een uitval op in staal gehulde prijspaarden en hakken in op de lui van Rion, die met geweld een *barbican*[36] hebben genomen en vijftien *sergauntes* wegvoeren. Cleodalis doodt koning Margant, waarop diens mannen de gevangenen laten en naar hem rennen en als ze hem dood vinden, jammeren en de aanval staken, waarop Cleodalis en zijn mannen de vijftien gevangenen redden en naar het kasteel brengen, terwijl de Saksen de dode koning naar de tent van Rion dragen. [*But now shull we leve hem makynge their doell, and speke of the message that kynge Rion sente to kynge Arthur to Cameloth*.]

619 De bode komt met zijn *squyer* op de dag van de *assumpcion* te Cameloth en komt de *halle* in, op het moment dat Kay de eerste gang voor koning Arthur neerzet. De bode is verbaasd bij de aanblik van de koningen op de hoge *deyse* met de *harpur* en zijn hond (*dogge*) en vraagt Kay naar Arthur en zegt luid tegen deze: “*I grete the nought*, want daartoe ben ik niet door hem, die me zond, bevolen.” De koning zegt, dat hij *boldly* mag spreken, waarop de bode zegt, dat Rion van de *yles* voor Toraise is met negen koningen, die zijn *liege men* zijn en waarvan hij de baard heeft *flayn of*. Ook Arthur moet zijn *man* worden, hetgeen hem tot eer zal strekken, want Rion is heer van het oosten tot het westen van alle landen. Hij haalt de brief met de tien zegels tevoorschijn en geeft die Arthur te lezen om Rions *wille and corage* te horen.

620 Arthur geeft de brief aan de aartsbisschop, die hem voorleest voor iedereen in de *halle*. “Ik Rion, koning van heel het Westen.” Hij schrijft over de *mantell* van rode *samyte*, gevoerd met de baarden van de overwonnen koningen, waaraan nog slechts de *tasselles* ontbreken, en hij vraagt om Arthurs baard met de huid om daarmee de *tassels* te maken, en zo zijn *liege man* te worden, zo niet, dan komt hij na Leodogan veroverd te hebben met heel zijn leger naar hem om hem de baard af te rukken. De koning is zeer *wroth* en *angry* met dit bevel en de bode vraagt te mogen terugkeren.

621 De koning zegt hem te gaan en tegen zijn heer te zeggen, dat hij zijn baard niet krijgt, zolang hij hem kan verdedigen; en de ridder vertrekt, rijdt terug naar Toraise naar Rion en zegt hem het antwoord van Arthur. Deze wil niet wachten tot Leodogan genomen is en meteen met grote macht aanvallen [*and now shull we speke of the kynge Arthur, and of his Barouns*].

Na het vertrek van de bode loopt de *harpour* rond, vrolijk spelend, en iedereen bevalt zijn lied (*melodye*) meer dan dat der anderen en Arthur vraagt zich af wie hij is. Na het eten komt de *harpour* naar de koning met een verzoek en verlangt de *chief baner* te dragen in

[36] = Barbacane: schietgat; ouvrage extérieur percé de meurtrières. (*DAF* 54b)

de eerstkomende strijd. De koning zegt, dat Onze Heer hem in zijn gevangenis heeft gezet [= blind]; hoe wou hij zichzelf gidsen?

622 De *harpour* zegt, dat God, de *very guyde*, hem zal geleiden, die hem al vaker geleid heeft, en het zal zijn "*to youre prowe*." De baronnen zijn verbaasd, maar Ban herinnert zich hoe Merlijn in het Kasteel van het *marasse* de gedaante van de vijftienjarige ridder aannam, denkt dat hij het is en zegt dat het verzoek dient te worden toegestaan. Arthur ziet niet het nut van een banier dragende minstreel en zal het slechts toestaan aan iemand, die hij goed kent. Dan is de *harpour* plots verdwenen en Arthur moet aan Merlijn denken en heeft spijt het verzoek niet vergund te hebben en Ban zegt, dat hij hem had moeten kennen. Arthur is het met hem eens en Gawein vraagt, wie het was; en Arthur zegt: "Het is Merlijn onze vriend." Dat gelooft Gawein graag, want Merlijn heeft zich al vaker vermomd. Dan komt een klein kind de *halle* in van acht, geheel naakt en *brecheles*, met een staf in de hand en zegt tegen de koning zich gereed te maken voor de strijd tegen Rion en hem de banier te dragen te geven, waarop allen hard beginnen te lachen.

623 De koning zegt lachend, menend dat het Merlijn is, dat hij het toestaat. Het kind bedankt hem, groet allen, gaat het paleis uit, neemt zijn eigen gedaante aan, meent dat het tijd is het leger van de koning bijeen te roepen, gaat naar de zee, steekt over en komt te Gannes bij Pharien en Leonces van Paierne en zegt hen al hun lieden te verzamelen en naar Cameloth te gaan, wat ze toezeggen, waarna hij weer naar zee gaat, oversteekt en naar Vrien gaat en langs Looth en hen zegt vijftien dagen na *Oure Lady Day* (de *Natiuite* in september) voor Cameloth te komen en is weer terug aan het hof voor *euesonge* diezelfde dag. De volgende dag 's morgens verzamelen alle prinsen zich ten paleize en Arthur zegt hen heel hun macht te verzamelen omdat hij Leodogan, zijn schoonvader, wil helpen. Merlijn vertelt alle baronnen reeds geroepen te hebben en Arthur vraagt wanneer; "sinds gisteren."

624 Allen zijn verbaasd, waarna ze in vreugde en in feesten wachten tot allen bijeen zijn, waarna de koning en zijn *baronye* naar Carmelide vertrekken en Merlijn de banier te dragen krijgt. Ze komen bij Toraise, waar Rion Leodogan belegert. Daar zegt Merlijn tegen Gawein, Ewein en Segramor, bij hem in de buurt te blijven. Ze gaan zachtjes op het leger af en dan laat Merlijn zijn paard rennen, terwijl de draak vuur en vlammen blaast, dat allen erdoor *a-baisshed* zijn. De hem volgende Gawein doodt koning Pharaon en zegt in grap (*game*), dat hij tot vrede gezworen is. Dan vallen de twee legers op elkaar aan en groot is de *noyse* en de *fray*. Merlijn rijdt de *prees* in, gevolgd door Gawein en zijn gezelschap, en speren verbrijzelen en Rion en zijn mensen denken, dat *fendes* [duivels] hen aanvallen.

625 Ze leveren echter geweldig strijd en drijven de mannen van Arthur terug, tot schaamte van Gawein. Merlijn roept hen toe of het nu al tijd om te rusten is, waarop ze zich verbeten werpen op hen van Ierland, die hen met *trenchaunt wapenes* goed ontvangen. Aan de andere kant verrichten Arthur, Looth, Ban en Bohors wonderen onder hun vijanden, maar in de *presse* worden Looth en Bohors uit het zadel geworpen, maar springen overeind, trekken hun zwaard en beginnen man en paard te *smyte*. Arthur en Ban en Merlijn met de banier komen hun kant uit om hen weer in het zadel te helpen. De lieden van Rion zijn zeer bevreesd bij de aanblik van de vuurspuwende draak en vluchten ervoor weg en Merlijn reikt de beide koningen een paard, want er lopen er zat los rond, en ze springen erop en strijden voort.

626 Maar de strijdmacht van Rion is zo groot, dat zij van Groot-Brittannië het niet hadden volgehouden, was er niet de *prowesse* geweest van Gawein en zijn gezelschap en de

ridders van de Ronde Tafel. Elders zijn het Ventres, Tradilyuans, Vrien, de Cent Cheualers, die heftig vechten. Tradilyuans wordt neergeslagen en bij de helm vastgehouden. Merlijn voert Gawein en zijn gezellen erheen en redden hem en hij wordt te paard gezet en strijdt door en de *medle* is zo *hidiouse*, dat een hele berg doden ontstaat. Leodogan ziet vanuit het raam de slag en ziet de draak van Merlijn vuur blazen en weet, dat het het teken van Arthur is, en hij roept zijn ridders te wapen, want Arthur is gekomen om hem te helpen,

627 waarop ze allen naar hun wapens rennen en meer dan 10Ml stormen de poort uit en vallen aan op het leger van de koning van de eilanden en Cleodalis en Hervy en hun gezellen verrichten wonderen. Als Rion de grote slachting onder zijn mannen ziet, wordt (*wax*) zijn hart *tender*. Hij neemt een tak (*braunch*) van een *sicamor* in zijn hand en gaat op Arthur af en roept hem toe de partijen te scheiden en getweeën het uit te vechten; als Arthur wint, zal hij terugkeren naar Ierland en zijn land van hem houden en anders neemt hij zijn baard met al de huid om de *tasselles* van zijn mantel te maken. Arthur is bereid tot een dergelijk gevecht.

628 Dan *thei sured theire feithes be-twene hem two to holde these covenauntes* [zweren zich aan de afspraken te houden] en scheiden de *horible* gevechten. De baronnen en vooral Gawein zijn *wroth* en *angry* over deze afspraken en hij wil van zijn oom dit gevecht (*bateile*), maar daar wil Arthur niets van weten. Als de partijen uiteen zijn, komen de twee koningen rijkelijk bewapend op elkaar afgereden met speren, die aan splinters vliegen door de enorme klap, waarmee ze op elkaar stuiten. Ze trekken hun zwaarden, geven elkaar zulke klappen, dat *serkeles*, *sheldes*, *hauberkes* aan stukken vliegen en het bloed uit vele wonden stroomt. Ze gooien de brokstukken schild weg en hakken met het zwaard in twee handen *pesaunt* slagen *at discouert*, tot ze beiden uitgeput zijn van het geven en ontvangen der slagen.

629 Rion is verbaasd, dat Arthur het zo goed tegen hem uithoudt; nog nooit heeft hij zo'n goede ridder gezien en hij ducht hem zeer en zegt het jammer te vinden als zo'n goede ridder zal sterven, dus kan hij beter zich overgeven. Arthur rent *full wroth* en vol *maltalente* op Rion af en wil hem op de helm slaan, maar Rion ziet hem komen en wijkt uit (*blenched*), maar Arthur treft toch zijn helm, schampt en het zwaard komt op de nek van het paard, zodat Rion neergaat en als hij opstaat een slag op de linkerschouder krijgt, die hem weer neerzendt, waarop Arthur van zijn paard springt, hem bij de helm grijpt en er zo hard aan rukt, dat de banden barsten, waarna hij hem dreigt het hoofd af te slaan, als hij zich niet overgeeft.

630 Rion weigert en Arthur slaat hem het hoofd af. Daarop zijn de prinsen blij, zetten Arthur te paard en voeren hem naar het kasteel van Toraise, waar hij ontwapend en verzorgd wordt. De baronnen van Rion komen naar hem en ontvangen van hem hun landen en hun *fees* en doen hem *homage* en keren terug naar hun landen met het lijk van Rion en begraven het onder groot rouwbeklag. Als Arthur van zijn wonden genezen is, gaat hij terug naar Cameloth, waar Gonnore en de andere koningen hen met grote vreugde ontvangen. De prinsen blijven er vier dagen en gaan dan terug naar hun landen. Arthur gaat naar Logres en blijft er lange tijd met de koningin, Gawein en het gezelschap van de Ronde Tafel. Dan komt Merlijn afscheid nemen, want Arthur heeft hem nu niet meer nodig.

631 Deze is *pensif* en *sory*, want hij houdt *entirly* van hem en wil graag, dat hij blijft, en bidt hem snel terug te komen en deze belooft te komen als hij hem nodig heeft. Arthur zwijgt lang en vraagt dan in welke nood hij hem zal helpen, hetgeen Merlijn hem wil zeggen en

dan weggaan. De leeuw, die de zoon van de *Bere* is, en was verwekt door (*be-geten of*) een luipaard, zal *renne by* het rijk van het grote Breteigne. En hij laat de koning achter in grote *myssese* en zeer *a-baisshed*, want hij weet niet wat ervan zal komen. [*But ther-of shull we cesse at this tyme, and returne to speke of Merlin*.]

Hoofdstuk 32: Merlijns interpretatie van de droom van Flualis, en zijn bezoek aan Nimiane; het gevecht van de dwerg; het gezantschap van de keizer van Rome; Arthurs gevecht met de reus; de strijd met de Romeinen.

[*In this partie, seith the storye*,]

632 Zodra Merlijn van Arthur is weggegaan, verlaat hij de stad Logres zo snel, dat geen paard ter wereld hem had kunnen volgen, komt door het woud bij de zee, steekt over en komt in de *parties* van Jeruzalem (*Iherusalen*), waar koning Fflualis heerst, een goede man van grote faam, een Sarazijn, die alle wijzen van zijn land verzamelt, die hij vertelt van een droom, waarin hij zijn koningin vasthoudend twee tweekoppige serpenten ziet komen, die allebei een grote vuurvlam geven, die heel zijn land verlicht. De ene grijpt hem tussen zijn poten bij de flanken en de andere de koningin en ze dragen hen op het zo hoge paleisdak, rukken armen en benen af en gooien die neer, waarop acht kleine serpenten komen, die ieder een lid nemen en naar de *heir* [= air?] boven de tempel van Diane gaan. Daar scheuren ze de ledematen in kleine stukjes. De twee serpenten tillen de lichamen hoog boven het paleis, dat ze in brand steken en hun lichamen tot as verbranden, dat door de wind over alle landen worden geblazen.

633 Wie dit visioen weet te verklaren, zal zijn dochter tot vrouw hebben en na zijn dood heel zijn rijk. De geleerden zeggen de een dit, de ander dat, en als iedereen zijn zegje gedaan heeft, spreekt Merlijn – in onherkenbare en onzichtbare gestalte – luid, dat hij de droom zal verklaren. Niemand ziet wie het zegt en ze horen: “De twee serpenten met vier vuurspuwende koppen zijn vier Christenkoningen, die op u afmarcheren en heel uw land in vuur en vlam zullen zetten. Ze zullen heel uw land *in bailly* hebben, zelfs tot de poorten van uw *chife fortresse*. Het wegrukken der ledematen betekent, dat ge de kwade wet, die geworteld (*roted*) is in uw hart, zult afwerpen en geloven in Ihesu crist. Uw kinderen zullen in de tempel van Diane gedood worden.

634 Het op het dak dragen betekent, dat door u en uw koningin het Christengeloof zal toenemen en versterkt worden. Het verbranden van het paleis onder u betekent, dat ge geen cent (*peny*) zult overhouden van wat ge van deze kwade wet hebt; het tot as verbranden betekent, dat gij en uw koningin gereinigd zullen worden van alle zonden door het water van het doopsel (*baptyme*). De door de wind verspreide as (*powder*) betekent, dat ge kinderen zult hebben in hun goede geloof (*creaunce*), die *hardy* ridders zullen zijn en geëerd in alle landen.” Merlijn vertrekt, de koning in gepeins over de gehoorde maar niet geziene stem achterlatend, en gaat naar Nimiane, die zeer blij is hem te zien en ze eten, drinken en liggen in één (*oon*) bed, maar als hij met haar wil liggen, betovert (*enchaunted and coniured*) ze een kussen [*and the storie maketh no mencion that euer Merlin hadde flesshly to do with no woman*]. Hij leert haar al zijn *connynge*, al zijn *maistries* en zij schrijft alles op wat hij zegt, want ze is goed geleerd in *clergie* en leert *lightly* alles wat Merlijn haar onderwijst.

635 Na een lang verblijf neemt hij afscheid, zegt tegen het eind van het jaar terug te komen en gaat naar Blase, die zeer naar hem uitkeek en vertelt hem alle avonturen en over Nimiane, zijn geliefde, die hij zijn toverkunst geleerd heeft. Dan gaat hij naar Logres, waar Arthur

en Gonnore zijn, en zodra hij daar is, komt een *maiden* naar de *halle*-deur, stapt van haar *mule* met de dwerg, die ze voor zich in het zadel heeft, de meest *conterfit* en *foulest*, die ze ooit zagen, want hij is *deformed* en zijn *browes* rood en ruig (*rowe*) en zijn baard rood en lang tot op zijn borst; zijn haar is zwart en *foule medled* [in de war], zijn schouders zijn hoog en krom (*courbe*) met een grote bult (*bonche*) op zijn rug en een van voren, met grote handen, korte vingers, korte benen, lange, scherpe kin, en de *mayden* is jong en zeer mooi en brengt de dwerg naar koning Arthur die zit te eten aan de hoge *deyse*. Ze groet hem zeer hoffelijk (als een goedonderrichte) en de koning groet haar zeer *debonerly* [minzaam] terug, waarop zij zegt naar zijn land te zijn gekomen vanwege zijn grote faam om hem een verzoek te doen.

636 De koning zegt haar verzoek te zullen uitvoeren als hij dat kan zonder zijn eer of rijk te verliezen. Zij belooft hem eer en ze vraagt hem de dwerg te ridderen, die van een hoog geslacht is, die allang door Pelles van Lytenoys geridderd was, ware het niet dat hij gezworen had, slechts door Arthur geridderd te zullen worden. Iedereen in het paleis begint hard te lachen en Kay (een *euell spekere*, en *scornfull* met woorden) zegt lachend, dat ze haar *leef* bij zich moet houden, anders gaan de maagden van de koningin met hem aan de haal vanwege zijn grote schoonheid. Ze antwoordt, dat de koning dat niet zal toelaten, die dat bevestigt. Dan verlangt ze inwilliging van haar verzoek. "*At youre plesier*," zegt de koning, waarop twee *squyers* het hof inkomen op twee *rounsies*, waarvan de een een schild draagt met drie luipaarden van goud gekroond van azuur en de *champ* is gemaakt van *sable* en de *gige* is *orfrayed of golde harnisshed* en aan zijn zadel hangt een zwaard en de ander leidt een fraaigebouwde hengst aan zijden en gouden teugel en harnas. Verder hebben ze een *somer* met twee *cofers* en stijgen af onder de pijnboom, openen de koffers (*cofres*) en halen eruit een sneeuwwitte *hauberk*, geheel van fijn zilver en dubbel gemalied,

637 en een dito broek en een helm van zilver en goud en komen in de *halle* bij de *maiden*, die tegen de koning zegt dat dit de wapens zijn om haar *leef* te ridderen. De koning zegt haar eerst te komen eten, maar dat wil ze niet voordat haar *lief* een ridder is. De koning eet af en als de kleden worden afgenomen, haalt de *damesell* uit een *awmenere* een paar sporen van goud en zegt tegen de koning: "*Sir, delyuer me*." Daarop springt Kay toe en wil hem de rechterspoor aandoen, maar de *damesell* grijpt zijn hand en vraagt, wat hij van plan is. *Quod* Kay: "Ik zal hem ridderen." Maar dat wil ze niet hebben, slechts Arthur mag hem ridderen, die dat haar heeft vergund *in couenaunt*; en ze neemt aan, dat hij haar niet zal *faile*. En niemand mag haar *lief* aanraken, tenzij hij een koning of prins is. De koning geeft haar gelijk en zal geheel haar wil (*volunte*) doen. En hij neemt de rechterspoor en zet die aan en de *damesell* de ander; dan doet de koning hem zijn *hauberk* aan, gordt hem zijn zwaard om en geeft hem dan de *a-colee* en zegt: "Moge God hem een goede ridder maken." Ze vraagt of hij nog iets moet doen; de koning zegt met zijn deel gereed te zijn, waarop ze hem vraagt hem te verzoeken haar ridder te zijn.

638 De koning doet dat en ze gaan de *halle* uit naar de pijnboom, waar de *maiden* de dwerg op zijn hengst helpt en hem zijn schild omhangt. Dan stuurt ze de *squyers* naar huis en rijdt op haar *mule* met haar ridder het grote woud in. Als ze weg zijn, wordt nog flink nagelachen om de maagd, die haar liefde had gegeven aan de *duerf*. Gonnore meent, dat de dwerg *som fende or of feire*[37] is, die de wonderschone misleid heeft, maar Merlijn

[37] Een duivel of van het fairy-volk is. (Anders bij Lacy, 401a, waar Guenevere zegt: '… volgens mij hebben duivels of boze geesten haar verblind of behekst.')

spreekt haar tegen, want de dwerg is de zoon van een koning en een koningin. De koning vraagt wie de maagd is. Merlijn heeft haar nog nooit gezien, maar weet haar naam, die ze hen zelf spoedig zal vertellen en ook van de dwerg zullen ze weten, eerder (*soner*) dan ze denken en ze zullen erom vreugde en verdriet hebben.

639 De koning wil meer weten, maar Merlijn wijst erop, dat andere zaken wachten, want bij de *grees* van de *halle* wachten boden van Luce, de keizer van Rome. En terwijl hij spreekt, komen de twaalf prinsen in rijke kleren hand in hand ieder met een olijftak in de hand, als teken van bode. Ze groeten niemand en de *maister* van hen zegt tegen de koning: "Koning Arthur, wij zijn twaalf prinsen van Rome, gezonden door Luce de keizer." En hij haalt een in zijde gewikkelde brief tevoorschijn en geeft die aan de koning, die hem aan de aartsbisschop geeft, die hem voorleest: "Ik, Luce, keizer van Rome, die de macht (*powste*) en de heerschappij (*signiourie*) heb over de Romeinen, gezonden aan mijn vijand de koning Arthur voor zover slechts hij tegen mij *deserued* heeft, en tegen de macht van Rome; en het verwondert me zeer, en ik heb daarover grote *disdeyn*, dat hij door zijn grote trots *leste to a-rise* tegen Rome *as longe as* hij weet dat ik in leven ben (*me on lyve*), en die *formednesse* is tot u gekomen door dwaze *hardynesse* en van *malencolie* wanneer ge ooit durft tegen Rome op te staan, dat de macht en heerschappij heeft over de hele wereld zoals gijzelf goed gezien en geweten hebt, en toch zult gij weten en openlijk zien, dat ge gehandeld hebt als een dwaas, die Rome durft *wrathe* [vertoornen], gij hebt *trespassed a-gein rightwisnesse* wanneer gij de *seruise* en de *trewage* van Rome *with-holde*, en onze rentes en onze landen neemt, waarvan ge weet, dat ze toebehoren aan de macht van Rome; waarvoor gij dat doet of welk recht hebt gij daartoe,

640 *wite* gij drommels goed als gij het lang houdt, zult gij daarvan net zo moe (*wery*) zijn als het lam is van de wolf, want gij bent tegen ons net zo *fool hardy* als het schaap tegen de herder; want Iulius cesar onze voorvader nam het met geweld, en nam door zijn *hardynesse* oorlog in Brittannië, en *trwys* werd hem *yolden*, en zo was het van alle eilanden daar in de buurt; en gij wil het ons ontroven door uw dwaasheid, en uw grote trots, en de grote *outrage*, die in u is; en ik beveel u als keizer, dat gij *right* doet, en binnen de dag van de heilige *Natiuite* dat gij voor ons verschijnt (*be*) om te herstellen (*a-mende*), wat gij hebt misdaan (*mysdon*); en als gij dit niet *wilt* doen, zal ik van u geheel Brittannië nemen, en al het land dat gij in beheer (*bailly*) hebt, en ik zal *passe mongin this first somer* met zo'n grote mensenmacht, dat ge niet de *hardynesse* zult hebben me af te wachten. Noch zult ge weten waarheen te vluchten, maar ik zal u volgen, en ik zal u grijpen (*take*), en binden en u in mijn gevangenis werpen." Na het lezen door de aartsbisschop ontstaat een hoop *murmur* en herrie en bedreigingen worden naar de boden geuit, maar Arthur kalmeert de heren en gaat dan met zijn prinsen binnenskamers. Cador zegt, dat ze lang *idill* zijn geweest en *in slouth in deduyt a-monge ladyes and damesels in Iolite and wast*; maar nu zijn ze gewekt door de Romeinen.

641 Gawein zegt, dat het goed is vrede te hebben na de oorlog, want het land is beter en veiliger en heel goed is het spel (*game and pley*) onder dames en maagden, want de *druweries* van dames en maagden doen ridders de dappere daden ondernemen, die ze doen. De koning beveelt hen te gaan zitten en spreekt hen toe en vraagt hun advies hoe de brief van de keizer te beantwoorden. Geweld is niet goed (*force is no right, but it is pride and oute of reson*). Dat zij hun voorvaderen verslagen hebben en gedwongen tot het betalen van *trewage*, is des te meer reden hen te haten en Rome uit te dagen, want koning

Belyns van Breteigne en zijn broer Brenne veroverden Rome; en na hen kwam koning Constantynus van Bretaigne en was keizer van Rome, net als Maximian.

642 Dus hebben zij evenveel recht op Rome *by heritage* en Arthur claimt Rome. De prinsen en baronnen antwoorden eenstemmig, dat hij juist gesproken heeft en raden aan al zijn volk op te trommelen en tegen de keizer op te trekken. Hij zal de derde Britse koning zijn, die Rome met geweld verovert.[38] Ze gaan terug naar het paleis, waar de boden wachten, en de koning zegt hen tegen de keizer te zeggen, dat zijn voorouders Rome in hun *bailly* hadden en dat hij het daarom zal hebben *of auncestrie and heritage*. Hij geeft hen rijke giften, aangezien hij de hoffelijkste prins ter wereld is; en ze keren terug en vertellen Luce Arthurs antwoord en de keizer is *wroth* en *angry* en roept zijn mensen bijeen, verzamelt zijn leger en trekt over de bergen van Mongin[39] en komt in Burgoyne bij de stad Oston. [*But a-while we shull reste of hym, and speke of the kynge Arthur*.] Als de twaalf *Massagiers* vertrokken zijn, zegt Merlijn Arthur zijn mensen bijeen te roepen, want de keizer komt snel. Hij voorspelt diens nederlaag en gaat de baronnen informeren. Daarop verdwijnt hij en komt bij Looth te Orcanye en dan (*wher-for sholde I make yow longe tale*) langs al de prinsen en baronnen om over vijftien dagen naar Logres te komen en keert terug naar Arthur.

644 Als eerste komt Looth, dan Vrien, Carados, de koning de Cent Chiualers, Ventres, Tradilyuans, Belynans, Clarion, Escam, Gosenges, Nabunall, Ydier en Aguysans. Arthur dankt hen voor hun komst en vertelt van de *outrage*, die de keizer hem gezonden heeft. De *navie* wordt uitgerust en allen gaan aan boord. Merlijn gaat naar Gannes om de koningen Ban en Bohors te waarschuwen en gaat dan naar de haven om op Arthur te wachten, die, als hij geland is, hem vraagt vanwaar hij komt. Dan wordt kamp opgezet en ze rusten en Arthur droomt van een grote beer op een berg, die aangevallen wordt door een grote draak uit de wolken van het oosten, die vlammen spuwt, de beer aanvalt en hem na een hevig gevecht doodt. Als hij wakker wordt, vraagt hij Merlijn naar de betekenis.

645 De beer is een grote reus (*Geaunt*), afkomstig uit Spanje, die zich op een berg heeft gevestigd; de draak is hijzelf en hij zal de reus aanvallen en verslaan. Dan trossen ze de tenten en rijden weg en weldra bereikt hen bericht van de reus, die al het land verwoest en een nicht van de heer van het land ontvoerd heeft naar de *mounte* seint Michel (waar toen nog geen kapel stond) en iedereen, die hem aanvalt, doodt met rotsen en hun schepen doet zinken en alle bewoners zijn voor hem gevlucht. Arthur roept Kay en Bedyuer en zegt hen tegen middernacht gewapend klaar te staan en ze gaan met twee *squyres* naar de *mounte* en zien een groot vuur.

646 Ook op een andere, kleinere berg zien ze een vuur en weten niet waarheen te gaan. Bediuer gaat in een boot erheen, beklimt de rots en hoort groot gehuil. Hij is bang dat de reus daar is, verzamelt al zijn moed, trekt zijn zwaard en klimt verder tot hij bij een vuur bij een graf komt, waar een oude vrouw met uitgerukte (*to-rente*) haren zit te huilen, die hem zegt te vluchten voor de reus. Bediuer vraagt wie ze is en waarom ze zo huilt en ze zegt te huilen voor de nicht van Hoell van Nauntes, die zij gevoed heeft met haar melk,

[38] Zie Lacy, 402b: Queen Sibyl foretold, when she said that three Britons … take Rome by force. In een noot (11) wordt verwezen naar Geoffrey of Monmouth (bk. 9), waar de veroveringen van Rome door de Britse koningen Belinus en zijn broer Brennus en later door Constantijn de Grote worden verteld, daarmee een counterclaim naar voren brengend dat Rome Arthur bij erfrecht toekomt. Het verhaal wordt verteld door koning Lot in de 'Mort Artu'-sectie van de *Didot Perceval* (ed. Roach, 258-61).

[39] Lacy, 402b, n. 12: 'The text reads *les mons de mongieu*, that is, the Little St. Bernard Pass, the favored Alpine route between France and Italy.'

die onder die *tombe* ligt. De reus heeft hen daarheen gebracht en wilde liggen bij het kind, die dat niet kon verdragen, want hij is *moche* en *hidiouse* en *lothly*, zodat haar ziel vertrok uit het lichaam van haar dochter, die zij hier begraven heeft en dag en nacht beweent.

647 Bediuer vraagt, waarom ze niet heengaat. Ze zegt, dat de reus haar na haar dochters begraving heeft *diffouled* door zijn kracht (*to haue his foule lecherouse lust vpon me*), hetgeen veel pijn deed, want hij is *vn-mesurable* groot; “en hij komt hierheen om zijn *lecherie* op mij te vervullen, en gij zijt *but deed*, want hij is daarboven op die berg, waar ge dat vuur ziet. Daarom smeek ik u uw weg voort te zetten en mij hier te laten klagen en treuren om mijn dochter.” Bediuer troost haar, gaat terug naar de koning en zegt, dat de reus op de hoge heuvel, waar hij het grote vuur en rook zag, is. Ze beklimmen de berg en de koning laat zijn *felowes* wachten aan de voet van de heuvel, want hij wil zelf tegen de reus strijden. De reus zit bij het vuur vlees aan het spit te roosteren, ondertussen de gare delen opetend.

648 De koning gaat zachtjes met getrokken zwaard op hem af om hem te verrassen. Maar de reus ziet hem komen, springt op, pakt uit het vuur een grote *clobbe* (*a plante of an oke*), gaat op de koning af, zegt dat hij een dwaas is daar te komen, slaat naar hem met de *batte* en mist, omdat de koning opzij springt en hem naar het hoofd slaat met Marmyadoise, dat hij op Rion heeft veroverd, en de reus schampt, zodat het bloed in zijn ogen stroomt. De verblinde reus begint te *scarmyshe* en te *grope* om zich heen met zijn *staffe* als een *wood devell* zonder de koning te raken, die ook de reus niet kan raken. De reus tast rond en grijpt Arthur bij de arm, maar zijn vreugde is van korte duur, want deze wurmt (*wrast*) zich met veel pijn uit zijn greep en slaat hem op het hoofd en schouder, maar de huid van de serpent is hard.

649 De reus wrijft zijn ogen uit en weet tenslotte de koning met beide armen bij de flanken te grijpen en probeert hem zijn zwaard af te pakken. Deze laat het op de grond vallen, zodat de reus het hoort rinkelen en met één hand ernaar tast. De koning geeft hem een knietje, zodat de reus bezwijmt, grijpt het zwaard, tilt de serpenthuid op en steekt de reus dood. Kay en Bediuer zijn verheugd en verbazen zich over de grootte van de reus en danken God. De koning beveelt Bediuer de reus de kop af te slaan en mee te nemen. Ze dalen de berg af naar hun paarden en rijden met veel moeite vanwege de opgekomen vloed terug naar het leger, waar Merlijn de baronnen gesust heeft.

650 Dan zien ze hem en de kop van de reus *trussed* aan Bediuers zadel bij het haar, zijn verbaasd en prijzen de Heer voor de *victorie* van de koning. De volgende dag gaan ze rechtstreeks naar Burgoyne en komen bij de rivier de Aube [ingevuld Frans Ms: *la riuiere daube*], waar ze bericht krijgen van Luces komst. Arthur is blij, dat hij zo dichtbij is, en triest (*sory*), dat hij zo het land verwoest, en legert (*loigge*) zijn leger bij de rivier. Ban en Bohors voegen zich bij hen, terwijl Grascien, Pharien en Leonce hun land verdedigen tegen Claudas de la desert indien nodig (*myster*). Ze zetten hun tenten bij Looth, die hen hartelijk verwelkomt, en wachten tot Arthur een kasteel heeft versterkt om terug te trekken indien nodig (*mysteir*).

651 Op advies van zijn baronnen stuurt Arthur bodes naar keizer Luce, n.l. Gawein, Segramor en Ewein, want zij zijn *curteise* en *well I-taught*. Arthur zegt Gawein wat hij tegen de keizer moet zeggen en ze vertrekken. Ze willen iets doen waarover later nog gesproken zal worden. De Romeinen komen hun tenten uit om de bodes te bekijken, die voor de tent van de keizer afstappen. Gawein geeft Arthurs boodschap: dat ze zijn landen moeten verlaten (*voide*) en anders morgen naar het strijdperk komen om met strijd vast te stellen (*be proved*), wie de *signiourie* en de *poweste* dient (*oweth*) te hebben.

652 De keizer zegt *wroth*, dat hij niet wil terugkeren, want het is zijn land. Tutillius[40], de zoon van de zuster van de keizer, zegt zeer *felliche*, dat *Bretouns* goed kunnen dreigen (*manece*), in daden echter *esy* zijn, waarop Gawein boos wordt (*wrathed*) en hem het hoofd afslaat. Meteen springt hij te paard evenals zijn makkers en snelt weg, terwijl de keizer roept hen te pakken. "Te wapen!" wordt geroepen en ze achtervolgen de boden. Een ridder rijdt voor de anderen uit en roept hen bij de keizer te zullen brengen, waarop Gawein omkeert en hem doodt, terwijl Segramor een tweede doodt en hem zegt, degene die na hem komen te zeggen, dat Arthurs boden hierlangs kwamen.

653 Dan komt Marcell, een te Rome geboren ridder van hoog geslacht, en Gawein klieft zijn hoofd. Dan vellen ze alledrie ieder een Romein, waarop de neef van Marcell op Ewein afkomt en zijn hoofd verliest. Dan komen drie Romeinen op hem af, hij slaat een het hoofd af, de tweede de arm en de derde van het paard. Dan rijdt hij zijn makkers na, nagezeten door de Romeinen, tot ze komen bij een woud bij het door Arthur versterkte kasteel. [*But now we shull stinte a while of the messengers, and speke of the kynge Arthur*.]

Arthur heeft op advies van Merlijn 6Ml man achter de boden aangestuurd voor het geval, die zich in het woud ophouden, als de boden daarheen komen, gevolgd door de Romeinen, en ze springen tevoorschijn en de Romeinen maken meteen rechtsomkeer en balen (*were wroth*) hen zo ver achtervolgd te hebben, want velen worden gedood of gevangen. Een ridder van grote faam, Petrius, de beste van Rome, hoort van de hinderlaag (*a-wayte*) der Britten en rijdt met 6Ml man eropaf en drijft de Britten terug het woud in, waar ze *at diffence* staan en Petrius veel man verliest.

654 Als Arthur merkt, dat de boden lang wegblijven, stuurt hij Ydier (de zoon van Vunde) eropaf en Ydiers valt met zijn gezellen de Romeinen woest aan, waarop alle Britten het woud uitkomen. Segramor velt ridders en paarden en ziet Petrius uitblinken. Gawein beraadslaagt met zijn vrienden en zegt, dat ze Petrius of moeten doden of gevangen nemen.

655 Segramor drijft zijn paard af op Petrius en grijpt hem beet; ze vallen beiden op de grond. Gawein doodt allen, die in zijn pad zijn. Ydiers (de zoon van Vut) en Ewein helpen Segramor te paard, handigen Petrius over aan wachters (*wardeynes*) en keren terug in de *stour*, waar de Romeinen zonder hun leider hun *diffence* kwijt zijn en door de Britten worden afgemaakt en velen vallen in de *chace* of worden gevangen genomen en aan koning Arthur aangeboden, die ze op laat sluiten in de gevangenis, tot de Romeinen *his plesier* doen. Dan roept hij Borell, Richer, Cador en Bediuer en draagt hen op de gevangenen weg te brengen.

656 [*And here shull we reste of the prisoners, and of hem that shull hem conveye, and speke of the Emperour.*] De keizer is woest als hij hoort van de nederlaag. Dan komen spionnen melden, dat de gevangenen worden weggevoerd naar Benoyk, en hij stuurt er 10Ml man op af onder leiding van Gestoire, heer van Lybee, Euander, koning van Surre, Calidus van Rome, Maus en Cathenois. Ze vertrekken meteen en leggen zich in hinderlaag; de ridders van Arthur vertrekken de volgende morgen in twee groepen met de gevangenen met de handen gebonden op de rug en de voeten onder de paarden. Dan komen de eersten onverhoeds bij de *wacche* van de Romeinen, die boven op hen springen. De Britten verdedigen zich heldhaftig en als Bediuer, die volgt, het gevecht hoort, laat hij de gevangenen wegvoeren en valt dan aan op de Romeinen, die er meer op uit zijn de gevangenen te bevrijden dan de Britten aan te vallen, die zich daarop in vier bataljons

[40] Lacy, 405b: Titilius, wat van het werkwoord *titillo*. 'kittelen, prikkelen' komt.

splitsen, Cador met hen uit Cornewaile, Bediuer met hen uit Bediers, Richer met zijn eigen lui en Bretell met hen uit Galvoye.

657 Euander verzamelt zijn mensen rond zich en stormt op de Britten af en een grote *stour* begint, waarin hij Ydiers le fitz vut doodt; de Britten zijn zeer *dismayed*, want ze verliezen veel mensen in die *shoofte*, maar dan komt Cleodalis met 5Ml man, door Arthur gestuurd op advies van Merlijn. Als Bediuer hen ziet komen, roept hij zijn mensen toe stand te houden en zij roepen luid het teken van koning Arthur, waarop Cleodalis aanvalt op de Romeinen, die hen pas bemerken, als ze op hen inhakken. Ze menen, dat koning Arthur komt, en vluchten meteen en in de *chace* worden Euander, Chachelos en meer dan 2000 anderen gedood en velen gevangen genomen. Ze nemen het lichaam van de *erle* Bourell en andere gesneuvelden en begraven hen en nemen de gewonden mee. De gevangen worden gebonden en naar de anderen gebracht, waarna Cleodalis terug naar Arthur gaat. [*But here a-while we shull reste of hem, and speke of the Emperour luce.*]

658 De keizer is vol verdriet als hij hoort van de nederlaag en huilt om de dood van Euander en twijfelt aan de strijd met de Arthur. Dan bedenkt hij zich, laat zijn mensen te paard springen, rijdt naar Logres en legert zich in de *vales* onder de stad. Arthur laat zijn mensen heimelijk langs het leger rijden (laat het links liggen) en berooft (*by-reve*) hem de weg naar Oston, rijdt de hele nacht door en komt 's morgens in een vallei, genaamd Toroise,[41] tussen Oston en Logres. De Erle (Duke en Castelein) van Gloucester leidt 6666 ridders, die in het woud blijven tot ze nodig zijn.

659 Arthur is zelf constable van een andere groep, die hij in achten deelt, ieder met 2Ml ridders, half te voet, en voegt zoveel mensen erbij, dat iedere groep 8500 man is. De leiders van de 1e divisie zijn Aguysans, Escan, Belcys de Deense koning, Looth, Tradilyuans en Gawein; Vrien met de twee Eweins, Belynans en Ventres; van de 2e de koning de Cent Chiualers, Clarion en Carados; van de 3e Bohors en Cleodalis; van de 4e Ban. Dan spreekt de koning zijn mensen toe. [*But now shull we returne to speke of the Emperour. Here seith the book…*]

De keizer en zijn baronnen rukken op naar Oston en krijgt bericht, dat Arthur een hinderlaag (*a-waite*) heeft gelegd.

660 Hij wil niet omkeren, roept zijn prinsen bij zich en spreekt hen toe. Rome is het hoofd van de wereld en het ware schandelijk als ze zouden verliezen, wat hun voorouders hebben opgebouwd. De Britten zullen hen niet zonder gevecht naar Oston laten trekken. Daarop bereiden de Romeinen zich op de strijd voor en hun *sheltrons renged* en je kon de geluiden horen van hoorns en *trumpes*, *mules* en *Olyfauntes*. Ze komen bij de *wacche* van Arthur, waarop je pijlen en *quarelles* kon zien vliegen zo dik, dat niemand zijn hoofd durfde te ontdekken. Dan breken speren op schilden, dan bijlen en *gleves* en zwaarden en slagen op helmen en *hauberkes*, want de *stour* is *merveilous* en de *fight sore*.

661 Dan vallen Vrien, Ventres en Belynans aan (*frusshed a-monge*), waar de *presse* het dikst is, met in hun gezelschap Kay en Bediuer de *constable*, die wonderen verrichten en tegenover Boclus, de koning van Mede, een *paynym* van grote *prowesse*, komen, die met een speer op Bediuer afgaat en hem tegen de grond werpt. Kay denkt, dat hij dood is, gaat op hem af en neemt hem in zijn armen, maar krijgt van Boclus een klap op zijn hoofd, dat het bloed eruit stroomt en hij Bedyuer loslaat.

[41] Lacy, 408b, n. 9: 'The form is *ceroise*. West identifies this as the Suize River which flows between Autun and Langres, though other suggestions are not implausible.'

662 Segras, de neef van Bediuer, meent ook dat zijn oom dood is en stormt met 300 verwanten op de Romeinen af en valt, het teken van Arthur roepend, de koning van Mede aan en hij slaat Boclus zo hard op de helm, dat deze sterft. Dan hakt hij hem bij zijn oom in stukjes en roept zijn mannen op de heidense honden dood te slaan (*sle*). Dan blijkt zijn oom in leven en hij draagt hem uit de *presse* (naar de *harneys*[42]) en keert weer terug in de strijd, die wreed en fel is. Dan wordt Ventres gewond door koning Alipatin, die de Britten terugdrijft. Dat zien Gawein en Hoell en zij vallen aan met de lui van klein Bretayne en jagen de Romeinen op de vlucht en dringen door tot de *maister Gawfanon* van de Gouden Adelaar, waar de keizer is met de machtigste mensen ter wereld. In deze *stiffe stour* wordt Hermans, Erle van Tripill, uit de groep van Gawein en Hauell, gedood door een *knave* met een *gauelok*. De Romeinen doden 2000 Britten en als Gawein dat ziet, springt hij tussen de Romeinen als een *wood* leeuw tussen *wilde bestes* en deelt grote slagen uit tot hij bij de keizer komt.

663 Ze kennen elkaar en snellen op elkaar af, de keizer vastberaden er zijn voordeel mee te doen. Maar Gawein klieft met Calibourne zijn helm en hoofd tot op de tanden. Als de Romeinen hun keizer dood zien, vallen ze woest aan op de Britten en doden er meer dan 300, waarop Arthur zijn mensen toeroept hen te weerstaan en tussen de Romeinen springt en ridders, paard en man velt. Dan komt hij tegenover Hestor (*the kynge lubye*), slaat zijn hoofd af, doodt dan Polibetes, de koning van Mede, en zijn baronnen vallen de Romeinen aan, die *vigerously* terugvechten en de Britten grote *damage* doen.

664 Dan komen de 6666, die Arthur achter de hand hield, van de berg af en vallen de Romeinen in de rug aan. Dit is teveel voor de Romeinen, die op de vlucht slaan, nagezeten door de Britten, die er zoveel doden als ze *talant* hebben. Arthur is blij met de nederlaag der Romeinen en laat de lijken begraven in kerken en abdijen van het land; de gewonden worden naar de stad gebracht en het lijk van de keizer wordt op een baar naar Rome gestuurd als de *trewage* [tribuut] der Britten. Hij vraagt Merlijn of hij naar Rome zal gaan en deze zegt van niet, maar hij zal wel verder trekken naar het Lak de Losane, waar een *devell* huist, die het land verwoest en iedereen doodt. De koning vraagt, wat het is.

665 "Een *catte*, die zo groot en lelijk is, dat het een *horible sight on to loke* is." "Ihesu mercy! Waar komt zo'n *beeste* vandaan?" "Dat zal ik u zeggen."

Hoofdstuk 33: Arthurs gevecht met de grote kat; de zoektocht naar Merlijn, en zijn opsluiting; de transformatie van Gawein in een dwerg, en terugkeer tot zijn eigen gedaante; de geboorte van Lancelot.

"Op de *assencion* [hemelvaartsdag] vier jaar geleden kwam een visser bij het Meer van Losane en beloofde God de eerste vis, die hij zou vangen; en toen hij zijn net ophaalde, zat er een vis in ter waarde van *xxxs* (dertig schelling!) en hij besloot de tweede vis aan God te geven, maar die was nog mooier dan de eerste, dus beloofde hij de derde aan God. Nu haalde hij een *kyton* [katje], zwart als kool, op, nam het mee naar huis om de ratten en muizen te vangen en voedde het, tot het hem *strangeled* en zijn vrouw en kinderen en naar een berg vluchtte bij het meer, waar het iedereen doodt."

666 De baronnen zeggen verbaasd, dat het Gods wraak is op de visser, die zijn *couenaunt* heeft *falsed*. De koning laat trossen en gereed maken om te rijden; en ze gaan op weg naar

[42] Naar de reserveonderdelen (vert.: equipment).

het Meer van Losane en vinden het land verwoest en verlaten. Bij de berg, waar deze *devell* huist, legeren ze zich in een dal en Looth, Gawein, Gaheries, Ban en Merlijn gaan met Arthur mee om deze *feende* te zien en ze beklimmen de berg, geleid door Merlijn, die boven gekomen Arthur wijst op een grote grot in een diepe wei: “Sir, in die rots is de Kat.” “Hoe zal de Kat eruitkomen?” “Dat zult ge weldra zien, maar zorg, dat ge gereed bent u te verdedigen, want hij zal je meteen aanvallen.” “Dan gaat allen achteruit, want ik ga zijn kracht beproeven.” Merlijn fluit hard en meteen springt de kat tevoorschijn en rent *woodly* recht op de koning af, die hem aan zijn speer wil rijgen, maar de *feend* bijt hard in de stalen punt, zodat door het draaien van de koning de lans breekt.

667 Daarop trekt de koning zijn zwaard en weert de toespringende kat af met zijn schild en slaat hem op de kop, zonder te schrammen. De kat valt *astonyed* op de grond, maar herstelt zich eerder dan de koning zich met het schild kan dekken en slaat zijn klauwen in zijn schouder door de *hauberke*, dat het bloed eruitstroomt. Als de koning zijn bloed ziet, is hij *wonder wroth* en rent met zijn schild voor hem op de zijn klauwen aflikkende kat af. Deze springt op hem af en wil hem als tevoren grijpen, maar Arthur houdt zijn schild voor zich en de kat slaat zijn klauwen erin en blijft erin steken, waarop de koning de voorpoten afhakt en het schild weggooit. De kat staat op de achterpoten en *grenned* met zijn tanden en *coveited* de keel van de koning, die hem op de kop wil slaan, waarop de kat springt en hem met de achterpoten beetgrijpt en zijn tanden in zijn vlees plant, zodat het bloed op vele plaatsen eruitstroomt.

668 Arthur steekt de kat in de buik (*bely*), waarop die zich laat vallen, maar aan de achterpoten blijft hangen, die de koning afhakt. De kat begint luid te loeien (*whowle* en *bray*) en kruipt naar de grot, maar Arthur blokkeert de weg, waarop de kat hem met zijn tanden wil grijpen, maar door de koning gedood wordt. Merlijn en de anderen komen toerennen en vragen, hoe het met hem gaat; en deze erkent nog nooit in zo’n groot gevaar te zijn geweest behalve dan tegen de reus. Met verbazing bekijken de baronnen de klauwen van het beest, waarop Gaheries met het schild naar het leger gaat onder grote vreugde. De koning wordt naar zijn tent gebracht en ontwapend en dokters verzorgen de krassen en beten met *salue and oynementes* tegen het venijn (*venym*). De volgende dag keren ze terug naar Gaule en de koning laat de klauwen in een *cofer* doen en vraagt Merlijn naar de naam van de berg.

669 “*Mountein de lak*,[43] vanwege het meer in het dal.” Arthur verandert de naam in Berg van de Kat. [*And now a-while cesseth the tale and returneth to hem that ledde the Prisoners. Now seith the storie, that* ...]

De ridders gaan met de gevangenen naar Fraunce en komen bij een kasteel van Claudas de la desert en worden aangevallen door 45 ridders, die via spionnen weten van hun komst (en aan de kant van de Romeinen staan), vanuit een hinderlaag in een *grove* en aan beide zijden vallen vele doden.

670 De ridders van Claudas krijgen hulp uit het kasteel, o.a. vijftig *sergeauntes* met pijl en boog, die op de Britten schieten en velen doden, zodat deze terugtrekken. Gelukkig, *as god wolde*, komen Pharien van Trebes en Leonce van Paierne daarheen met 700 ridders om het kasteel in te nemen. Als zij van het kasteel hen zien, zijn ze zeer *dismayed* en vluchten naar het kasteel *to garison* en zij op de wallen laten de *portcolys*[44] op hen vallen. Pharien en Leonce gaan de Britten vragen wie ze zijn en nemen hen mee naar Benoyk,

[43] Lacy, 412a heeft: ‘Hill of the Lake’, maar merkt op in n. 2: ‘Sommer’s text has *le mont du lac*.’

[44] Valhek (met scherpe punten, waardoor twee van hun paarden worden gedood).

waar de gevangenen worden opgesloten. [*And now shull we returne and speke of the lorde of the marasse and of his doughter*.]

671 Twee weken nadat Ban, Bohors en Merlijn het kasteel van het Marasse verlaten hebben, komt ‘s avonds een rijke man en de heer onthaalt hem en laat hem door zijn dochter inschenken. Zij bevalt de man goed en hij vraagt haar vader om haar, die daar blij om is en zegt met zijn dochter erover te zullen spreken. Hij vraagt het haar de volgende morgen, maar zij vindt zichzelf nog te jong om te trouwen en vraagt hem er niet meer over te spreken. Agrauadain zegt, dat ze blij zou moeten zijn, dat zo’n hoge heer (*the highest lorde of that contrey*) haar wil trouwen en vraagt, waarom ze tegen zijn wil ingaat. Ze zegt, dat ze geen vreugde zal hebben, tenzij ze trouwt met degene, aan wie ze zich beloofd heeft, hoewel ze weet, dat ze hem nooit zal krijgen, maar ze wil zich aan hem houden en hij is van hogere *astate* dan deze.

672 Hij vraagt wie het is en ze vertelt alles wat is voorgevallen tussen haar en koning Ban en nu zijn kind draagt, naar hij zei een zoon, waardoor haar *lynage* zal worden *a-vaunced*. De vader is *pensif* en *wroth*, maar durft *chere ne semblaunt* te maken en zegt sobertjes: “Dochter, aangezien het zo is, moet ik het dulden.” En hij zegt de heer haar wil mee te zullen delen. Hij gaat naar hem toe en vraagt een uitstel van twee jaar. De heer springt zonder afscheid te nemen te paard en zweert haar met geweld te zullen nemen. In zijn land verzamelt hij zijn mannen, zo’n 800 ridders, *squyres*, *yomen* en andere *sowdiours*, en komt met een leger voor Castell des Maras en zet zijn tenten op bij de pijnboom bij de *cauchie* en zweert niet vandaar te zullen vertrekken tot hij haar tot vrouw heeft. De heer des Maras is vol *hevynesse*, niet dat hij bang is met geweld te worden ingenomen, noch voor *famyn*, want hij heeft genoeg *vitaile* om vijf jaar de poort niet uit te hoeven.

673 En hij heeft 42 dappere ridders. Nadat acht dagen zonder worp of schot passeren, blaast op de negende dag Maudras (rond *prime*) driemaal luid op de hoorn, waarop de heer van het kasteel zich wapent en uitrijdt. Aan het eind van de *cauchie* roept hij, wie met hem wil *Iuste* en Maudras zegt dat hij daarom blies en stelt voor, dat wie valt, zonder meer verloren heeft. Agrauadain is akkoord, als zijn heer hem daarna niet meer lastig valt. Ze stormen op elkaar los en Maudras verbrijzelt zijn speer, terwijl Agrauadain hem zo treft (*shof*), dat hij van het paard valt en zijn arm breekt. Hij zegt Maudras hem te volgen en rijdt terug naar het kasteel, waar hij met vreugde wordt binnengehaald.

674 Leriador en zijn ridders nemen de flauwgevallen Maudras op een baar mee naar het kasteel, waar Agrauadain hem ontvangt en in een mooie kamer zet, waar zijn arm wordt verzorgd. De volgende morgen wordt weer op de hoorn geblazen en komt Agrauadain weer om te *Iuste* en dat zo elfmaal en telkens zet hij de verslagen ridder gevangen. Op de twaalfde dag blaast Leriador zelf de hoorn. De twee ridders treffen en gaan allebei tegen de grond. Ze vechten te voet, maar Leriador moet om genade roepen en keert naar zijn land terug.

675 Daarop laat Agrauadain de gevangenen vrij en wacht blij tot zijn dochter van een zoon bevalt, die later van grote faam is in het rijk Logres en vele andere landen; zijn naam is Estor[45] en hij wordt door zijn eigen moeder gezoogd en lijkt sprekend op Ban. [*But now shull we cesse of hym a-while, and of his moder, and of Agrauadain, that heilde hym dere, and returne to speke of the kynge fflualis that longe hath be stille.*]
Na Merlijns vertrek blijft Fflualis zeer *dismayed* achter en in korte tijd overkomt hem, wat Merlijn voorspelt heeft, want zijn kinderen ziet hij gedood in de tempel van Diane en de

[45] Lacy, 414b heeft Hector, maar merkt op in n. 2: ‘The form of the name in Sommer’s text is *hestor*.’

tempel neergehaald en geplunderd, zijn land verwoest en zijn paleis verbrand en hijzelf en zijn vrouw gevangen. Hij wordt echter niet gedood, maar hem worden de beginselen van het Christelijke geloof geleerd; zijn naam blijft Fflualis, maar zijn vrouws naam wordt van Luble in Misiane veranderd; ze krijgen vier dochters, die met vier Christenprinsen trouwen en een heleboel kinderen krijgen, 54 zonen[46], die door Fflualis worden uitgezonden om het Christelijk geloof te bevorderen.

676 Ze verzamelen hun leger en snellen door de *paynym*-landen, nemen steden in, doden menig *paynym* en veroveren de landen van de *straunge contreyes* en steken over naar Galys en Spanje, waar Fflualis sterft en begraven wordt in de stad Nadres; en dan gaan ze naar Jeruzalem en nemen het land in handen en vertrekken dan naar andere landen, die ze veroveren, en een van hen houdt Constantynnoble, en ander Griekenland, en derde Barbarie en een vierde Cyprus. En sommigen komen in het rijk Logres om koning Arthur te dienen en brengen vier ridders mee, waarvan twee sterven in de oorlog van Launcelot tegen Claudas en de derde in de oorlog van Arthur tegen Mordred [*as shall be rehersed here-after. But now shull we returne to speke of the kynge Arthur. In this partie, seith the storie, that...*]

Na de nederlaag van de Romeinen en het doden van de kat gaat de koning terug naar het versterkte kasteel bij de rivier de Aube; na een week gaat hij naar Benoyk, waar de gevangenen zijn, en wordt met grote vreugde ontvangen door Cleodalis en Pharien, die hem vertellen wat er gebeurd is en dat zij van het kasteel ze met geweld wilden afnemen.

677 De koning beveelt Gawein het kasteel, genaamd *The Marche*, te vernietigen als voorbeeld voor anderen; en deze gaat erheen met 10Ml man en legert zich ‘s nachts in het woud. ‘s Morgens als ze de dieren uit het kasteel laten, stuurt Gawein veertien ridders met vijf arblastres, om te schieten naar de *barbycans*, om de poort te bezetten tot hij komt. Achter de *praye* stuurt hij twintig ridders aan en valt dan met 600 de poort aan. De lui in de toren laten de *portcolys* vallen en pletten twee paarden en ze rennen naar de *barbicans* en werpen stenen en keien en de vijf *arblastres* schieten naar boven, terwijl de anderen de poort stukhakken en de buitenstaanden binnenlaten, waarop zij in het kasteel zich overgeven en naar Benoyk worden gevoerd.

678 Gawein laat de wallen en *bretesches*[47] neerhalen en keert terug naar koning Arthur, die de gevangenen laat zweren nooit meer in opstand te komen tegen Ban en Bohors en de Romeinen tegen Logres en stuurt hen terug naar hun landen. Terwijl hij met Ban feest maakt, komt een bode melden, dat koning Leodogan gestorven is, zodat Arthur meteen vertrekt en daardoor de twee broers nooit meer ziet, aangezien ze weldra sterven [*as the storie shall declare whan tyme cometh*].

De koning steekt de zee over en landt in Dover, rijdt naar Logres, waar Gonnore hem met veel vreugde ontvangt, vertelt van haar vaders dood en door Arthur getroost wordt. Hij blijft lange tijd in Logres met Gawein, de ridders van de Ronde Tafel en Merlijn, die tenslotte naar Blase gaat om dan naar Nimiane te gaan en hij neemt afscheid van de koning en koningin, die hem bidden spoedig terug te komen.

679 Maar hij zegt, dat dit de laatste keer is, en hij beveelt hen God aan. De koning is zeer *abaisshed* en Merlijn vertrekt huilend zonder een woord en komt bij Blase en vertelt hem wat er gebeurd is, o.a. van de door de koning geridderde dwerg, een grote *gentilman* en

---

[46] Lacy, 414f heeft 55, maar merkt op in n. 5: ‘The text reads .*liiij*.’

[47] Zie DAF 77b: *bretesche, breteche*, 1) ouvrage de défense (loge à mâchicoulis, couverte d’un toit et faisant saillie sur un mur). Voor uitleg, zie https://fr.wikipedia.org/wiki/Bret%C3%A8che.

geen dwerg van nature, maar *myshapen* door een *damesell*, toen hij dertien was, omdat hij, het schoonste wezen ter wereld, haar zijn liefde niet wou verlenen. Over negen weken zal zijn termijn afgelopen zijn; dan wordt hij 22. Na een week neemt hij afscheid, zegt dat dit de laatste keer was en vertelt van de *couenaunt* [afspraak] en dat hij haar niet kan *with-sein* noch het *disturue* [verstoren].

680 In korte tijd is hij bij haar en ze zijn lang tezamen en hij leert haar zoveel van zijn kunst (*craftes*), dat naderhand hij voor gek wordt versleten, en zij schrijft alles op, aangezien ze (een) *expert* is in de zeven kunsten. Als hij haar alles geleerd heeft, bedenkt ze hoe ze hem voor altijd kan vasthouden; en ze begint Merlijn te *glose* [vleien (Eng. wheedle[48])] als nooit te voren en wil iets van hem weten. Hij weet al wat en vraagt ernaar en ze wil weten hoe ze iemand in een toren zonder muren kan opsluiten (*shet*) door betovering, zodat hij er nooit uit kan zonder haar toestemming. Hij buigt het hoofd, zucht en ze vraagt waarom en hij zegt dat ze hem wil *with-holde*, maar dat hij haar *plesier* zal doen. Ze omhelst hem, kust hem en zegt alle anderen voor hem te hebben laten varen. En ze haalt hem over het haar te leren.

681 En hij legt (*devise*) het haar uit en ze schrijft het op. Na een hele tijd gaan ze hand in hand door het woud van Brochelonde tot ze bij een fraaie *hawthorne* vol witte bloemen komen en in de schaduw gaan zitten. Hij legt zijn hoofd in haar schoot en ze begint zachtjes te *taste* tot hij in slaap valt. Dan staat ze op en maakt een *cerne* met haar *wymple* rond de *bussh* en Merlijn en begint de betovering, zoals Merlijn haar leerde, en maakt de *cerne* negenmaal en negenmaal haar betovering; dan gaat ze weer zitten en legt zijn hoofd in haar schoot. Als hij ontwaakt, lijkt hij in de schoonste toren ter wereld en zegt tegen haar: "Ge hebt me bedrogen." Ze zegt vaak in en uit te zullen gaan en hij zal haar in zijn armen houden en heel zijn *plesier* doen. En ze houdt zich goed (aan het) *couenaunt*, want er zijn maar weinig uren van de nacht of de dag, dat ze niet bij hem is. Maar Merlijn komt nooit meer uit dat fort. [*But now moste we reste a-while of Merlin and of his love, and speke of the kynge Arthur*.]

682 Deze was zeer *pensif* na Merlijns afscheidswoorden en blijft dat meer dan zeven weken en op een dag vraagt Gawein hem, wat hem scheelt (*eiled*). Arthur vraagt hem Merlijn te gaan zoeken. Gawein zweert een jaar en een dag te zullen zoeken, net als Ewein, Segramor, Agrauain, Geheret, Gaheries en 25[49] makkers (Doo, Sacren of the streite Marche, Taulus le rous, Blioc de Cassell, Caues de lille, Amadus de la Crespe, Placidas li gais, Laudalus de la playne, Aiglins des vaux, Clealis lorfenyns, Grires de lamball, Kehedins li bens, Caros de la broche[50], Segurades de la foreste perilouse, Purades de Carmelide, Carmeduk the blake) en zij allen gaan *in the quest* voor Merlijn; en buiten de stad komen ze bij een kruis aan de ingang van een woud, waar drie wegen bijeenkomen, en ze verdelen zich in drie *parties*. [*But of hem shull we reste a-while, and speke of the damesell that ledde a-wey the duerf knyght*.]

683 Ze keert terug naar haar land en komt de eerste nacht in een woud op een schone *launde* een gewapende ridder tegen. De dwerg zegt haar geen angst voor hem te hebben, maar zij is bang dat hij haar zal ontvoeren. De ridder verwelkomt de *damesell*, zijn liefde, maar de dwerg zegt hem niet te haastig te zijn, maar de ridder zegt haar zo te zullen krijgen en komt hard op hem af. De dwerg zet (*caste*) zijn speer *in fewtre*, dekt zich met zijn schild

[48] Zie Skeat, 178a: *gloze*, to interpret, flatter (ME *glosen*).

[49] Zie Lacy, 417a n. 4: 'The text reads *.xxv.*, but only twenty-four names follow (bij ons slechts 16).

[50] Lacy, 417a heeft 'Clarot of the Spur', maar merkt op in n. 6: 'Sommer's text has *la broche*: "skewer, quill," etc.'

en roept de ridder toe zich te verdedigen, die *shame* heeft met de dwerg (*so litill a wrecche* / *soche a disfigure worme*) te *iuste* en zijn speer omhoog houdt, maar zich met zijn schild dekt.

684 De dwerg doorboort schild en hauberk, werpt man en paard om, rijdt over hem heen, laat zich door de *damesell* van zijn paard halen, trekt zijn zwaard, maakt de ridders helm los en dreigt hem te onthoofden als hij zich niet overgeeft. Deze roept "genade" en wordt naar koning Arthur gestuurd als gevangene van de kleine ridder. De ridders schouder is uit de kom en hij stuurt de dwerg naar zijn woning om mannen te roepen om hem te dragen. Ze gaan naar zijn *recete*[51] en de *squyres* halen op een baar hun heer en laten dokters komen, maar hij durft niet te zeggen, dat de dwerg hem zo heeft toegetakeld.

685 Hij ontvangt hen hartelijk en geeft hen een mooie kamer met twee rijke bedden. 's Morgens bewapent de *damesell* de dwerg en gaat met hem naar de kamer, waar de heer ligt, en ze wensen hem goedemorgen, bedanken hem en gaan vandaar naar Eastrangore. En de ridder laat een baar (*liter*) maken en zich naar Cardoell brengen voor de koning en vertelt waarom hij gekomen is.

686 Hij beminde een *damesell* van grote schoonheid (Beaune, de dochter van koning Clamedien), die hem echter niet haar liefde wilde *graunte*, maar hem in de steek liet (*forsoke*) voor het meest *vile* en *lothsome* wezen ter wereld. Op een *launde* zag hij hen komen en reed op haar af om haar te pakken, maar de dwerg velde hem ter aarde. De koning vraagt zijn naam. Hij is Tradilyuaunt, de *godsone* van de koning van North walis, die hem zijn naam gaf. Dan nemen zijn *squyres* hem op en brengen hem naar zijn land terug.

687 Arthur en zijn baronnen praten over de dwerg. [*But now at thys tyme cesseth of hem, and returneth to speke of Segramor that wente in to the quest of Merlin, and with hym ix knyghtes full profitable bolde and hardy*.]
Als Segramor van Gawein wegrijdt met negen makkers, komen ze bij zonsondergang bij een woud bij een rots en zien een *celle*, waarin een heremiet woont (*woned*), en ze kloppen aan op de poort en worden door de heremiet opgenomen. 's Morgens zegt hij de mis, waarna ze verder gaan en bij een woud uiteengaan. Maar ze horen geen tijdingen over Merlijn en als het jaar om is, keren ze terug. [*And now shull we speke of Ewein*.]
Ewein en zijn gezellen ontmoeten een *damesell* op een *mule*, die zeer treurt om het verlies van haar geliefde, die uit liefde voor haar zijn grote schoonheid heeft verloren.

688 Ewein vraagt waarom ze treurt en ze vertelt, dat haar geliefde wordt gedood door vijf ridders daarginds en zijn naam is Auadain de dwerg, de zoon van koning Brangore. Ewein belooft hem te redden en zij zegt hem zich te haasten. En Ewein gaat de richting uit, die ze hem wees, gevolgd door de *damesell* op haar vermoeide *mule*, en komt bij de dwerg, die *vigerously* vecht met twee ridders, terwijl de andere drie uitgeschakeld op de grond liggen. Sir Ewein prijst de dwerg tegen zijn gezellen, die het jammer vinden dat hij zo *mysshapen* is. Dan gaat (*priked*) Ewein eropaf, maar voor hij er is, werpt de dwerg [en niet Ewein!] er een neer en rijdt driemaal over hem heen en de andere ridder, die zich alleen ziet, wil er snel vandoor gaan, maar de dwerg houdt hem vast en had hem gedood, als Ewein niet tussenbeiden was gekomen en vriendelijk had gevraagd op te houden.

689 De dwerg wil het voor hem laten en de ridder bedankt Ewein en geeft zijn zwaard over aan de dwerg. Dan nemen Ewein en zijn gezellen afscheid en vervolgen hun speurtocht naar Merlijn, vernemen geen tijdingen en keren na een jaar terug naar de koning, die alle avonturen, die hen op hun *quest* zijn overkomen, laat opschrijven. [*But now cesseth of the*

[51] Zie *DAF* 499b: *recet, receit*, 1) refuge, retraite; 2) repaire, terrier; 3) forteresse; 4) gîte.

kynge, and of alle the other companye, and returne to sir Gawein.]
Gawein rijdt met vijf ridders door het woud, waar ze uiteengaan en Gawein zoekt alleen lange tijd en komt in een woud, waar hij een *damesell* ontmoet op een zwarte, zeer fraaie *palfrey* met zadel en *stiropes* geheel van goud en het kleed van *scarlet* over de grond slepend. Ze is gekleed in witte *samyte* en haar *kirchires* zijn van zijde en ze komt afrijden op de geheel in gedachten zijnde Gawein, die haar niet groet.

690 Ze zegt: "Gawein, Gawein, het is niet waar de faam, die door het rijk van Logres gaat; want gezegd wordt, dat gij de beste ridder ter wereld bent, en daarin spreken ze de waarheid. Ook wordt gezegd, dat gij de *gentilest* en hoffelijkste ridder bent, maar daarin *faileth* de faam (*renoon*), want gij bent de meest *vileyn* ridder, die ik ooit in mijn leven trof." En ze verwijt hem niet gegroet te hebben en zegt, dat hij er spijt van zal krijgen. Gawein wendt beschaamd Gringalet naar haar, zegt in gedachten te zijn geweest en vraagt om vergeving. Ze zegt, dat hij er duur voor zal betalen, want hij zal beschaming en afschuwelijkheid (*lothlynesse*) hebben en voortaan eraan denken dames te groeten; voor zijn tijdingen moet hij gaan naar klein Breteigne; en de eerste man, die hij treft, *mote* [moet] hij aan gelijk zijn, tot hij haar ziet. Hij rijdt weg en heeft nog geen halve *walissh* mijl gereden als hij de dwergridder tegenkomt met de *damesell*.

691 Het is *trinite sonday* [1e zondag na Pinksteren] rond de middag en denkend aan de eerdere *damesell*, groet Gawein deze en zij groeten hem; en als ze een eindje zijn doorgereden, herkrijgt de dwerg zijn vroegere schone gedaante; hij is nu 22 en zijn wapenuitrusting moet nodig worden aangepast; zijn vriendin omhelst hem meteen en kust hem wel 100 keer en dankt de Heer en Gawein en ze vervolgen hun weg. [*But now shull we speke of Gawein*.] Als Gawein het tweetal gepasseerd is zo'n twee boogschoten, voelt hij dat zijn uitrusting niet meer past, aan alle kanten slobbert en zijn benen zijn zo kort, dat ze niet voorbij de *skirtes* van het zadel komen. Dan beseft hij een dwerg te zijn geworden en wordt *wroth*. Hij rijdt naar een steen en kort zijn *stiropes* in en de *gige* van zijn schild, de *renges* van zijn zwaard, de mouwen van zijn *hauberk*, etc., en tuigt zich zo goed mogelijk op.

692 Maar hij is zo *wroth*, dat hij liever dood is dan *on lyve*; en hij rijdt voort, de dag vervloekend dat hij op deze *quest* ging; overal vraagt hij naar Merlijn en vaak wordt hij uitgescholden; desondanks doet hij veel *prowesse*, want al is hij een dwerg en *mysshapen*, hij heeft niet zijn kracht verloren, noch zijn *hardinesse* en verslaat menig ridder. Als hij heel het rijk Logres doorzocht heeft, steekt hij de zee over naar klein Breteigne en als hij ook daar geen spoor van Merlijn vindt en de tijd nadert, dat hij moet terugkeren naar het hof, is hij beschaamd over zijn wangestalte, maar wil niet *for-sworne* en ontrouw zijn en gaat dus terug. Hij komt daarbij door het woud van Brocheliande, waar hij een stem hoort, maar niets ziet behalve een *smoke* van mist.

693 Dan hoort hij: "Gawein, Gawein, maak je niet bezorgd, want alles zal gebeuren zoals het dient te gebeuren." Gawein vraagt, wie tot hem spreekt, en de stem vraagt, hoe het komt, dat hij dat niet weet; uit het oog is uit het hart (*who is fer from his iye is soone foryeten*); "want toen ik het Hof *haunted* en koning Arthur diende en zijn baronnen, was ik jou en vele anderen welbekend, en omdat ik heb *left court*, ben ik onbekend, en dat behoor ik niet, als *feith* en *trouthe* heersten in de wereld." Gawein denkt dat het Merlijn is en vraagt hem te verschijnen, maar Merlijn zegt, dat hij hem nooit zal zien, noch zal hij ooit nog met hem spreken of met iemand anders behalve zijn *leef*, want hij kan er niet uit, want nergens ter wereld is zo'n sterke *clos*, waarin alleen zij, die hem opsloot, kan komen om

hem gezelschap te brengen, als ze zin heeft. Gawein wil weten hoe het komt, dat niemand hem kan bevrijden, die de wijste man ter wereld is.

694 Nee, de grootste dwaas, want hij wist, wat er ging gebeuren, maar hij houdt meer van haar dan van zichzelf en heeft haar zoveel geleerd, dat ze hem heeft opgesloten, waar niemand hem uit kan halen. Gawein zegt, dat het hem zeer ***hevieth*** en dat ook zijn oom het zal, die hem in alle landen heeft laten zoeken. Die zal het moeten dulden, want na hem zal geen mens meer met hem spreken; en dus moet Gawein naar de koning in Cardoell in Wales gaan en hem, de koningin en de baronnen vertellen, wat hem overkomen is. En onderweg zal hij de ***damesell*** tegenkomen, die hem zo heeft ***mysshapen*** in het woud, en die hij vooral moet groeten. Gawein gaat blij en droef weg, komt bij zee, steekt over en rijdt naar Cardoell en komt de ***damesell*** tegen en bedenkt, dat hij haar moet groeten en doet zijn helm af.

695 Dan komt hij op de plek, waar hij haar ontmoette en ziet tussen de bosjes twee ridders, die hun schilden en helmen afgelegd hebben, haar vasthouden en lijken te ***enforce***; het is schijn, want de dame wil de ***corage*** van Gawein beproeven; deze wordt ***wroth*** en roept hen toe, dat ze zullen sterven om een dame met geweld te nemen in de ***lordshippe*** van koning Arthur (want zij horen veilig te gaan). De dame roept: “Gawein, nu zal te zien zijn of er zulke ***prowesse*** in jou is, dat je me verlossen zal uit mijn schande.” Hij zal sterven of haar verlossen. De ridders hebben grote ***disdeyne*** en ***dispite***, springen overeind, binden hun helmen om en zijn zo betoverd door de ***damesell*** door haar ***art***, dat geen mens hen kan ergeren (***anoie***). Ze roepen naar de ***false duerf***, dat hij dood is, al schamen ze zich hem aan te vallen. Gawein zegt hen op hun paarden te springen, want hem komt het voor als ***vilonye*** te paard te strijden tegen lui te voet. En hij vertrouwt op God, dat zij na afloop nooit meer een dame zullen lastig vallen (***forfete***).

696 Ze springen te paard en rijden naar een vlak stuk weg en snellen dan beiden op Gawein af en treffen hem allebei zo hard op het schild, dat hun speren barsten, maar hij blijft in het zadel en treft een van hen, die tegen de aarde gaat; de speer barst, hij rijdt over hem, trekt zijn zwaard en rijdt op de ander af en wil hem op de helm slaan. Dan roept de ***damesell*** hem toe op te houden en hij zegt het voor haar te willen doen en klaagt dan over zijn wangestalte. De anderen lachen en de ***damesell*** vraagt, wat hij haar geeft, die hem er vanaf wil helpen (***warishen***). Wat hij maar kan bijeenbrengen. Zoveel hoeft niet, ze verlangt slechts een eed, die hij voor zijn oom Arthur moet afleggen, dat “***neuer ye shull faile lady, ne maiden, ne damesell***;” en vrouwen, die hij tegenkomt, te groeten, vóór ze hem groeten.

697 En als hij zijn eed breekt, zal hij in dezelfde ***poynte*** komen als hij nu is. Dan zegt hij akkoord te zijn, als de ***quarell*** waarachtig (***trewe***) is van de vrouw, die zijn hulp vraagt. Dan wil ze dat hij is als voorheen en meteen breken de ***layners***, waarmee hij zijn stalen broek had opgebonden; en hij knielt voor de ***damesell*** en zegt voor altijd haar ridder te zullen zijn. Ze bedankt hem en neemt afscheid en hij past zijn uitrusting aan, springt op de Gringalet en rijdt naar Cardoell en komt daar op het eind van de termijn en op dezelfde dag komen Ewein, Segramor en hun gezellen en allen vertellen de avonturen, die hen zijn overkomen tijdens...

[Einde van Ms; vervolg naar het Franse Ms uit Brit. Mus.]

... deze Quest. Als Gawein komt, is de vreugde compleet. En Gawein vertelt alles, wat hem is overkomen, en Arthur treurt om Merlijn. Terwijl ze feesten, komt Evadeam de

hall in, een 22-jarige wonderschone man, met zijn *damsel* aan de hand voor de koning, groet de koning, zegt, dat die hem niet zal herkennen, en herinnert hem aan de dwerg.

698 Arthur zegt vijf gevangenen van hem te hebben gekregen, waarop Evadeam zegt de dwerg te zijn en hij wijst op de *damsel* en vertelt hoe hij zijn gedaante herkreeg vlak nadat Gawein hen groette. En de koning maakt hem tot gezel van de Ronde Tafel. [Hier nu wordt het verhaal stil over koning Arthur en zijn gezelschap, en keert terug om te vertellen van koning Ban van Benoyk, en koning Bohort, zijn broer, die koning van Gannes is, die allebei in hun eigen landen zijn. Hier zegt het verhaal dat…]
Als Arthur vertrokken is van Ban, verblijven de twee broers in Benoyk in waarlijk grote vreugde met hun vrouwen. Bans vrouw baart een zoon, die Gallead gedoopt wordt, met de bijnaam Lancelot, welke hij zijn hele leven zal dragen; en de koningin zoogt hem zelf. De vrouw van Bohort baart een zoon, die ze Lyonel noemen, en twaalf maanden later een zoon Bohort; en deze drie worden zeer beroemd.

699 Vlak na de geboorte van Bohort wordt koning Bohort ziek en ligt lang ziek in Gannes, tot verdriet van Ban, die niet naar hem toe kan komen vanwege koning Claudas van de Desert, die nog kwaad is vanwege het door Arthur afgebroken kasteel. Hij voert oorlog tegen hen en vindt een helper in een prins van Rome, Poince Antony, die komt uit liefde voor de door hen gedode keizer Luce. En in deze strijd wordt Hoel van Nantes gedood. En de Romeinen krijgen geheel Gaule onder controle en vallen met Claudas Ban aan, die zich hevig verdedigt, maar Grascien sneuvelt. Ban kan tenslotte niet stand houden en de Romeinen nemen Benoyk in en al wat Ban heeft is het kasteel Trebes, waar Koningin Helaine is met Lancelot in de wieg. Ook Ban is daar en zijn *godson* Bannin. En dan is er een seneschal, die Ban van jongsaf heeft opgevoed, aan wie hij zijn land toevertrouwt na Graciens dood; en deze verraadt hem en door hem verliest Ban het kasteel van Trebes, zoals het Verhaal je hierna zal vertellen.

Explicit de opsluiting van Merlijn;
Moge God ons allen tot een goed einde brengen.

INDEX op: ***The Romance of MERLIN***

AARTSBISSCHOP, ? van Toraise, 453f, 620. ? van Logres, 639f.
ABDIJ van het *Royall Mynster*, 416.
ACALAS, Acolas, een Saks, 355, 357.
ACES, Aces de Bemonde, Aces van Campercorentin, Acon, Acon de Bemonde, 284-7, 294, 375, 481.
ADAX, [een Saks,] 276.
ADRAGAIN, Adragain des vaux de gailore, Adragain li bruns, Adragains, Adragayn, Adragayn li bruns, Adragayns li bruns, Adragein le noir, Adrageins. *Zie* Agravadain.
ADRASTUS, koning van Griekenland, 340.
ADRIAN, Adryan, keizer van Constantinopel, 186, 373f, 437, 449; zijn dochters, 186; zijn schoonzoon Brangore, 186, zijn kleinzoon Seigramore, 186.
AGLONALL, een ridder van koning Arthur, 480.
AGRAVADAIN, Agrauadain, Agrauadain des vals de gailore, Agravadain des vaus de gailore, Agrauadain ly noire, Agravadayns, Agrauadins, Agrauandain, 257, 327, 329-331, 337, 342f, 345, 351, 356, 383, 407, 410, 456, 458, 470, 484, 490, 496, 501, 566-74, 604-9, 611, 670, 672-5; zijn vrouw, 607; zijn dochter, 607f, 670-2, 674f; zijn dochters zoon, *zie* Estor; zijn broer Belynans, 561; zijn broer Madagot, 345; zijn nichten, 607f; zijn kasteel, 257, 604, 672f; beste ridder Destramars, 561, cf. 345.
AGRAVAIN, Agravayn the prowde, 147; zijn moeder, 86, 372; vader, 179, 285, 526, 595; tweede zoon van Lot, 555; zijn tante Basyne, 373; besluit zich bij Arthur te voegen, 189, 240, 251, 269, 439, 557; vergezelt Galeshyn, 190f; strijd met de Saksen, 193f, 230; redt Gaheries, 196; gered door Galeshyn en Gaheries, 199; doodt de neef van Guynehans, 199; verblijft te Logres, 201f; Arthur wordt verteld van zijn komst, 230; doodt Orienx' neef, 265; afgeworpen door Orienx, 265; weer in zadel, 265; gaat naar Camelot, 267; velt Guynebant, 268; Merlijn noemt hem lafaard, 269; Gawein gaat Ewein helpen, 280; leidt de eerste *warde* van het leger, 280, 282; valt de Saksen aan, 283f; trekt terug, 285; een ommekeer, 287; behoudt de brug, 282; te Arondell, 290-3; *prowesse*, 294; een vreemde kweeste, 297-301, 314; hakt Taurus aan stukken, 299f; keert terug naar Arondell, 301; te Logres, 301; doet een eed, 301, 314, 449f; Arthur komt, 370; gaat hem tegemoet, 370f; groet Arthur op zijn knieën, 371; Gawein vertelt Arthur, dat ze gekomen zijn om door hem geridderd te worden, 371f; Arthur belooft, 372; voorgesteld aan Arthur, 372; Arthur maakt grote vreugde met hem, 373; gaat naar Logres met Arthur, 374; de nachtwake in de *mynstre*, 374; geridderd, 374, 449; Arthur geeft hem een schatzwaard, 374; gaat met Gaweins leger naar Dover, 377f; heeft deelcommando, 378; zijn *prowess* te Trebes, 388, 407, 410; valt onder zijn paard, 396; gered door Ban en Gawein, 396; weer te paard gezet, 396f; te Carmelide, 447f; bij het huwelijk van Arthur en Gonnore, 453f; in het toernooi bij Toraise, 459; op Arthurs *court Royal* te Logres, 485; *jousts* met Pynodas, 485; zijn daden, 487-9; de verzoening van de Ronde Tafel met de ridders van de koningin, 500; moet met zijn vader en broers gaan met een *flag of truce* naar de prinsen, 505-7; ze starten om middernacht, 509f; treffen met de Saksen, 510-2; kan Gawein niet vinden, 513f; Gawein komt, 514f; slachting van de Saksen, 515; redt Gueheret, 516; komt bij het huis van een vester en verblijft daar, 517f; weer op reis, 524-6; zijn *foul-mindedness*, 526-8; zijn *foulness* terecht gestraft, 527; genezen van zijn ziekte door Gawein en Launcelot du Lak, 527; de redding van Elizer en Lydonus zijn *squire*, 528f, 531; berispt om zijn *foulness*, en wordt boos, 528f; maakt ruzie met Gaheries, 529f; van zijn paard geworpen, 531; *sore bestead*, 532; te paard gezet door Gawein, 533; ruziet met Gaheries, 535; velt hem, 536; maar wordt neergeslagen door Gawein voor zijn *pains*, 536-8; een algemene *squabble*, 537f; te paard door Elizer, 538; uit het gezelschap gezet, 538; met hen weer naar de *hermitage*, 544; jaloers op Gawein, 544f; op kasteel Roestok, 545f; slag met de Saksen voor Cambenyk, 547-51; ontzadeld, gered, 552; doodt Dodalus, 552; vlucht van de Saksen, 554; te Cambenyk, 555; Gaheries *chaffs* hem weer vanwege meisjes, 555; gaat naar Noord Wales en dan naar Arestuell, 557f; in de slag met Garlot, 525; zweert Merlijn te zullen vinden, 682.
AGRESIANX, een der 42 makkers, 212.
AGUYGNERON, Aguygueron, Aguyneron, seneschal van Clamedon, 577f, 594.
AGUYSALE de desirouse, een van de 42 makkers, 212
AGUYSANS, Aguysant, Aguysanx, de Roy de Cent Chiualiers, 235, 313; met de 12 koningen, 152; een plotse aanval door Arthur, 153; werpt Kay uit zadel, 156; helpt Ventres te paard, 156; valt Arthur aan, 157; geveld door Arthur, 158; zijn steward Margnam afgeworpen, 158; gaat met zijn mannen naar de *strait* nabij de rivier, 160; Bors komt, 160f; helpt Carados, 163; zijn *prowess*, 163; valt Ban aan, 163f; die hem afwerpt, 164; vecht te voet, 164; wordt *worsted*, 165; verlaat Sorhant, 184; gaat naar zijn dame te Malonant, 184; zijn

hoge positie, 184f; de reden van zijn naam, 185; gaat Tradilyuant helpen, 233; zijn daden, 233f; de Saksen *worsted*, 234, 242; adviseert Tradilyuant, 235, 312; rijdt naar Arundell, 236; gaat naar Malohaut, 236; zijn boden zien de prinsen, 312; te Leicester, 312; adviseert onmiddellijke oorlog, 313; zijn *cousin* Calchous, 173; de expeditie naar Clarence tegen de Saksen, 438f; leidt de eerste *ward* van 7000 man, 438; een nachtaanval, 439-41; zijn moed, 443; verslagen door de Saksen, 444; maakt een verse nachtaanval, 444f; totaal verslagen, 446, 449; gaat naar huis, 447, 449; hoort van Arthurs aankomst te Logres, 449f; wenst voor vrede met Arthur, 450f; een vredesbode op weg van Arthur, 546; zijn vreugde hem te zien, 546, 556; besloten tot een conferentie, 556; de conferentie met Lot te Arestuell, 558f; een *truce*, 560; de vergadering van het leger te Salisbury, 565, 575, 585; leidt de 2e *ward* in de slag bij Garlot, 594; in de slag voor Clarence, 601, in de slag tussen Arthurs en Rions legers, 626; helpt Arthur tegen Luce, 643; in de 2e divisie, 659.

AGUYUAS LI BLOIS, 151.

AIGLINS des vaus, Ayglin de vans, een van de 42 makkers, 212, 682

ALADAN the crespes, een van de 42 makkers, 212.

ALAIN, Alechin, Ales, 286, 294; *dubbed* ridder door Arthur, 375.

ALAIN, Aleis, Aleon, de Lille in Lytenoys, koning, 173, 229, 520, 539, 577; genaamd Mehaignyes, 229; familie van koning Pelles, 173, 520, 539, 577; van de *forain londes*, 539, 577; oom van Elizer, 539; familie van koning Pellynor, 173, 520, 539, 577.

ALECHIN, Ales. *Zie* Alain.

ALI PATIN, Alipatin, Alipantius, koning, 349; van de *londe des pastures*, 616, 662.

ALIAUME, steward van Ban van Benoyk, 152.

ALIBOS, een jonge ridder, 442.

ALIERS, een ridder, 441.

ALMAYNE, 303, 306, 379f, 386, 394, 398, 402, 411, 419, 421, 450.

ALMAYNE, hertog van. *Zie* Mata *en* Frolle

ALMAYNES, 402, 408, 438.

AMADAS, Amynadus, de rijke koning van Ostrich, 252; zijn broer Maglaas, 252; koning van de denen, 152.

AMADAS DE LA CRESPE, ridder, 682.

AMANT, Amaunt, Amaunte, koning, 350f, 358f, 364-70, 375, 382, 563, 565, 567; zijn zoon Gosenges, q.v.

AMNISTAN, Sir, chaplain van Leodogan, 453, 472.

AMORET LE BRUN, een van de 42 makker, 212

AMYNADUS, *Zie* Amadas.

ANABLE, Auenable, Avenable, Avenables, *Zie* Grisandoll

ANADONAIN, koning, 373.

ANGIER, Angiers, Aunger, Aungier, Aungiers, Aungis, Aungys, een Saks, 27; zijn dochter, 27, 42-6, 49f, 54; zijn oom, 152, 243, 585; zijn familie, 172, 248, 600.

ANMADIUS, *the proude*, een van de 42 makkers, 212

ANTICOLAS LE ROUS, een van de 42 makkers, 212

ANTIDOLUS, steward van koning Brandon, 587.

ANTONY, Antoneyes, Antonye, Antonyes, 303, 306, 315, 375, 379f, 387, 390, 392f, 398, 402, 406, 408f, 411, 416, 419, 449f.

ANTONY, 163, *zie* Antoynes.

ANTONY en Pounce, 303. *Zie* Pounce.

ANTOR, Merlijn vertelt Uter Pendragon, dat hij een goede man is, 88; zijn vrouw is goed en wijs, 88; arm, 88; zijn vrouw in het kraambed, 88; gaat naar Uter Pendragon, die groot feest om hem maakt, 88; zweert de raad te houden, 88; Uter Pendragon vraagt hem zijn zoon Kay (die 6 maanden is, 112) weg te zenden om te laten zogen en Arthur in zijn plaats te adopteren, 88, 91; aarzelt, 88f; belooft het, 89; krijgt grote geschenken van Uter Pendragon, 89; zegt zijn vrouw alles, 89; zijn vrouw maakt bezwaar, 89; ze vinden een min voor hun zoon Kay, 89; Arthur wordt gebracht door Merlijn 90f, 111; vraagt of hij gedoopt is, 91; bode zegt Nee, 91; doopt hem Arthur, 91; doet zijn zoon Kay weg om gezoogd te worden, 91, 97, 102; voedt Arthur op tot hij 15 is, 97, 112, 347; hij heeft hem goed opgevoed, 97; noemt Arthur altijd ‘zoon’, 97; en Arthur noemt hem ‘vader’, 91; maakt zijn zoon zijn ridder, 97; gaat naar Logres met zijn twee zoons (? Kay en Arthur), 97; Kay brengt hem Calibourne, 101; Kay zegt dat hij het trok, 101; hij zegt Kay, dat hij liegt, 101f; zegt Arthur het zwaard terug te zetten, 101; hij doet dat, 101, en Kay kan het niet trekken, 101; zegt Arthur niet zijn vader te zijn, 102; Arthur huilt, 102; vertelt Arthur hoe hij hem te verzorgen kreeg, 102; vraagt Arthur als hij koning is Kay zijn steward te maken, 102; Arthur zweert dat te doen, 102; zegt Arthur het zwaard te trek-

ken, 103; hij en zijn vrienden sluiten zich aan bij Arthur tegen de opstandige baronnen, 103; de aartsbisschop beraadslaagt met hem, 104; Kay tot steward gemaakt, 102, 104, 109, 136, 405, 453; Merlijn vertelt de baronnen, dat Arthur niet zijn zoon is, 109; Bretell komt hem halen, 109f; gaat naar de baronnen, 110; bevestigt het verhaal van Arthurs jeugd, 112; in beraad, 114; velt koning Carados in strijd, 119; bekijkt het toernooi in Logres, 133; in beraad, 138; kent Arthurs afkomst, 139, 178; Merlijn voert hem naar Bredigan, 150; te paard gezet door Kay, 158; werpt Margnam om, 158; helpt Bretell te paard, 158; vecht met Escam, 159; Arthurs incest, 180; een van Arthurs 42 makkers, 212; geveld door Sorfarin, 220; niet gewond, 224; te Toraise, 224; in de gevechten met Rion, 337; het gevecht met de Saksen, 349; te voet, 352; Arthur ziet dat en wordt woest, 352; Arthur helpt hem, 353; probeert Bors te weerhouden met Amaunt te vechten, 366; logeert in kasteel Trebes, 412; op het huwelijk van Arthur en Gonnore, 453f; het toernooi, 455.
ANTORILAS, ridder, bondgenoot van Claudas, 394.
ANTOYNES, Antony, steward van Benoyk, 130, 146, 163.
ANTYAUME, 381, 384, 400f, 564; steward van Trebes; seneschall van Benoyk.
ARADE DE GALOIRE, koning, een bondgenoot van Rion, 616.
ARANS, Aroans, Aroant, koning, zoon van Brangue, 291-3, 295f, 329f.
ARESTOBOLUS, ridder van de Ronde Tafel, 598.
ARTESTUELL, in Scotlande, 509, 519, 525, 546, 548, 556-8, 562
ARGANS, koning, een bondgenoot van Rion, 616
ARIDOLUS, ridder, 321.
AROAISE, een riviertje, 386.
AROANS, *Zie* Arans.
ARONDELL, Arundell, een kasteel in de *marsh* van Cambenyk, 188, 231-3, 236, [242,] 247, 277f, 287, 290, 296, 301, 377.
ARSON, een rivier in Strangore, 248, 250, 292.
ARSUNE, [rivier?] 306
ARTHUR, 32; zijn dood, 147, 401; wordt bij Ygerne verwekt door *artifice*, 77, 177, 320, 341; wordt beloofd aan Merlijn, 78, 80f; wordt geboren, 90; gegeven aan een oude en gerimpelde man, 90, 111; gebracht naar Antor, 91, 349; gedoopt en Arthur genaamd, 91, 112; mooi en goed gegroeid, 94; toekomst voorspeld, 95; opgevoed door Antor tot zijn 15e, 97; wonder van het zwaard, 98; gaat Kays zwaard halen, en kan het niet vinden, 101; zie het wonderzwaard en trekt het, 101, 339, 374; brengt het naar Kay, 101; Antor zegt hem het terug te steken, 101; doet dat, 101; Kay kan het niet trekken, 101; hoort, dat hij koning zal zijn, en dat Antor niet zijn vader is, en van zijn weggestuurd zijn, 102; zweert Kay zijn steward te maken, 102; de baronnen komen bijeen, 103; haalt zwaard eruit, 103; de woede der baronnen, 103; het volk ingenomen, 103; zet het zwaard terug, 103; en geen der baronnen kan het trekken, 103; (een *garcion* genoemd, 103;) niemand anders kan het trekken, 104; trekt het weer voor heel het volk, 104; zet het terug, 104; groot *parliament* met Pasen, 105; aartsbisschop spreekt te zijner gunste, 105; de baronnen en het volk beraden, 105, 556; maar stellen de wijding uit, 105; geschenken gebracht, 106; ze beproeven hem zonder succes, 106; baronnen verzamelen zich op *Whitsuntide* te Logres, en niemand anders kan het zwaard trekken, 106; zijn nachtwake en riddering, 106; baronnen *sue* voor pardon, 107; zijn kroningseed, 107; trekt het waard, 107; gewijd en gekroond te Karlion, 107, 320, 399, 556, 581; zijn vrijgevigheid, 108; zijn zuster, 108; de verachting der baronnen, 108, 129; de geschenken geweigerd 108; zijn leven bedreigd, 108; zijn ontsnapping, 108; Bretell komt hem halen, 110; gaat naar de baronnen, 110; vreest verraad, 110; aartsbisschop pleit voor hem, 110; het verhaal van zijn geboorte door Merlijn, 111, 152; het volk bemint hem, 112; de baronnen noemen hem *Bastard*, 112; ze tarten hem, 113; wapent zijn mannen, 113; een oorlogsraad, 114; spreekt Merlijn aan, 114; Merlijn zegt hem Leodogan te helpen tegen Rion, 115; die hem zijn dochter zal geven, 115; de draakbanier, 116, 321; zet zijn mannen in slagorde, 116; Kay banierdrager, 116, 596; belegerd door de baronnen, 116; ze worden geëxcommuniceerd, 116, 556; hun tenten bevuurd, 116, 129; jaagt hen op de vlucht, 116; zijn *prowess*, 117, 129; Ventres van Garlot wil hem doden, 117; werpt hem ter aarde, 117; Lot komt Ventres te hulp, 117; werpt Lot om, 118; *melée*, 118; zijn zwaard aan het werk, 118; 7 koningen vallen aan en werpt hem om, 118f; klimt weer te paard, 119; doodt Ydiers' paard, 119f; jaagt hen op de vlucht, 120; gaat naar Karlion, 120; naar Cardoell 120; wordt populair, 120; brengt proviand en wapens naar zijn kastelen, 120, 231; hof te London, 120; riddert, 121; beraadslaagt met Merlijn, 121; het verhaal van Merlijns geboorte hem verteld, 121; Merlijn vertelt hem, van het kind dat hij verwekte bij de Lots vrouw te Logres, 122, 179f, 295, 393; van Gawein die hem zeer zal helpen, 122, 405, 420; van zijn zuster, Ventres' vrouw, 122; van Galeshyn, 122; van Ewein le gaunte, 122; van Ban van Benoyk en Bors van Gannes, 122; die hij moet laten komen en met hen naar Leodogan gaan, 123; zweert Merlijns

advies op te volgen, 123; stuurt bodes naar Ban en Bors, 124; zij vinden het land van Claudas verwoest, 125; gaan naar Trebes, 125; ze worden aangevallen door Claudas' mannen, 126; die ze doden, 128; te Logres 131; Merlijns raad, 131f; Ban en Bors komen en worden groots binnengehaald 132; de *revels* te Logres, 132-8; zit voor bij het toernooi, 133; zijn strijdkreet 'Clarence!', 136, 287, 294; prijst Kay, 136; eind van het toernooi, 137; prijs gegeven aan Kay, Lucas en Gifflet, 138; conferentie met Ban en Bors, 138, 557; Merlijn vertelt de avonturen van de boden, 138; laat Merlijn komen, 139; Merlijn wordt getest door Guynebaude, 139; ontvangt *homage* van Ban en Bors, 140, 173; beraadslaagt met hen, 141; Merlijn zegt hem te trouwen met Gonnore, 141, 177; te gaan naar Leodogan haar vader te Carmelide, 141f; zijn leger te verzamelen, 142, 144; maakt zijn mannen gereed, 144; heeft 10.000 ruiters, geen infanterie, 144; leidt zijn leger naar Bredigan, 144; zijn voorzorgsmaatregelen, 145; de 7 koningen zoeken wraak, 145; hun spionnen gevangen genomen, 146; hun leger is 60.000, 146; wordt vergezeld door Merlijn en zijn legermacht, 148; de 7 koningen hebben 40.000 (50.000, 149) ruiters, 148; heeft 35.000 man, 148f; geadviseerd vrijgevig te zijn, 150; maakt gereed voor de strijd, 151; de divisie-leiders, 151f; gezelt Ulfijns divisie, 151; [Deense koningen plunderen Cornwall en belegeren Vandelers, maar worden door hem weer verdreven uit het land, 152;] koning Lots droom, 153; valt de wachten aan, 153; werpt de vijanden in verwarring, 153; jaagt de vluchtenden na, 153; haalt hen in, 157; werpt Tradilyvaunt om, 157; heftige strijd, 157; wordt aangevallen door Aguysans, 158; uitslag twijfelachtig, 159f; krijgslist van de vijand, 160f; redt Ban, zet hem te paard, 164f; doodt een ridder, 165; jaagt de 7 koningen op de vlucht, 165; achtervolgt hen tot de brug, 165; wil volgen, 165; maar Merlijn verbiedt het, 165; zegt hem naar Logres te gaan, 166; verdeelt de buit, 167; te Bredigan, 167; de *great churl*, 167; ziet, dat de *churl* Merlijn is, 170; intrige met Lysanor, 171; hun zoon Hoot, 171; gaan naar Tarsaide in Tamelide, 171, 202, 240, 260, 294, 303, 307; om Leodogan te helpen, 175, 202f; baronnen bevreesd, 175; zijn incest-zonde, 180, 316; zijn zusters verdriet om hem, 182; zijn faam verbreidt zich, 183f, 186, 190; zijn zuster Morgein, 185, 507f; hakt de Saksen in de pan, 185; die zijn landen verwoest hebben, 186, 188; faam bereikt Constantinopel, 186; zijn neven Galaishin en Gawein, en zijn broers komen om hem te helpen, 191f, 197, 240, 251, 260, 285, 290; heeft een bende van 40 ridders om Leodogan te helpen, 203, 396, 454; ze zijn allen vermomd, 203f; Merlijn draagt de grote drakenbanier, 206; beschrijving ervan, 206; snelt op de Saksen af, 206f; verricht wonderen met Calibourne, 210, 220; Gonnore vraagt zich af, wie hij is, 210; de namen van zijn 40 makkers, 212; [huwt Gonnore, 213, 451;] doodt Margalyvaunt, 217, 224; lacht naar Merlijn, 219; zijn *prowess*, 219; Gonnore bespiedt zijn daden, 220; snelt op Sorfarin af, 221; Ban raadt het af, 221; Merlijn noemt hem een lafaard, 221; valt Sorfarin aan, 221f; wordt verwond, 222; werpt Sorfarin neer, 222; Gonnore toekijkend, 222; doodt Malore, 222f; doodt Ffreelent, 223; jaagt de Saksen op de vlucht, 223; Rion bereidt wraak voor, 223; Leodogan geeft hem de buit, 225; zijn *largess*, 225, 257; Gonnore bedient hem bij het feest, 225, 257; Leodogan denkt, dat hij Gonnore zou kunnen trouwen, 226; ze brengt hem wijn, 227; hij wordt verliefd op haar, 227, 229; ze prijst hem, 227f; Ban vraagt Leogogan, waarom ze niet getrouwd is, 228; het antwoord, 228; Merlijn glimlacht naar Ban, 228; Leodogan is verbaasd over het respect, dat allen Arthur betonen, 229; wordt door Merlijn verteld van Gaweins en Galeshyns daden, 230; zijn kasteel te Arondell, 232; zijn mannen helpen Tradilyvaunt, 233; zijn zusters zoon Ewein de grote, 238, 285; van Dodynell the savage, 247; van Kay Destranx, 249; Seigramor landt te Dover, 259, 262, 270; Merlijn komt vermomd te Camelot, 261-271; berouw van Ydiers, 282; een troep jonge edelen komt naar hem, 292f; Lots berouw, 295; Logres zijn hoofdstad, 301, 316; de weerbarstigheid der baronnen, 304; de *quest* van de St. Graal in zijn tijd voorspeld, 304; zijn *cousin* Leonces, 307; Merlijn komt, 312, 314; Merlijns advies, 314; Merlijn vertelt hem van zijn neven, en van hun eed, 314; verdriet voor Ban en Bors, 315; Merlijns duistere praat, 315; dient te gaan naar Forest Denoyable en zijn neven te ridderen met de 12 goede zwaarden daar, 316; Guyomar komt hem naar Leodogan halen, 316f; gaat, 317; Leodogan vraagt zich af wie hij is, 318; Merlijn vertelt Leodogan, dat ze een vrouw zoeken voor Arthur, 319, Leodogan biedt meteen Gonnore aan, 319; verloving met Gonnore, 319f, 341, 357; onthult zijn naam en staat aan Leodogan, 320; Leodogans vreugde, 320; Leodogan, Ban, Bors en de baronnen doen *homage*, 320, 341; leidt de 1e *ward*, 321; [het schone avontuur van de ringen en Ydiers van Noorwegen, 321;] Leodogans koninklijke hof, 322; zit aan het hoofd van de *dais*, 322; Gonnore bewapent hem, 322; Merlijn lacht hierom, 322; Merlijn zegt, dat ze hem een ware ridder moet maken, 322; hij vraagt hoe, 322; ze moet hem haar laten kussen, 322; kust haar, 323; ze geeft hem een *wondrous* helm, 323; valt Rion leger aan, 323-5; Merlijn zegt aan Gonnores kus te denken en dapper te zijn, 325; valt aan en ontzadelt Jonap, 325; wordt ontzadeld, 325; Nascien, 326; [geadviseerd door hem, 327;] zijn *prowess*, 327; volgt de draakbanier, 327, 332, 334f; volgt Merlijn om Nascien en Bors te redden, 331-3; de *marvel* van de banier, 332; 1:4, 332, 334; klieft een Sarazijn, 333; Saydoynes komt te hulp, 334f; Merlijn zegt, dat hij de kus vergeten is: hij wordt woest daarom, 335; doodt Clarell, 336, werpt Rion, 336; reuzen in wraak brengen

hem ten val, 336; Merlijn komt te hulp, 336; door Ban te paard geholpen, 336; werpt Rions standaard neer, 337; nederlaag en aftocht van Rion, 338; haalt hem in, 338; Rion 14 voet hoog, 339; werpt Rion om, 339; Arthur is 20, Rion 42, 339; grijpt Calibourne dat een groot licht uitstraalt, 339f; Rion glijdt uit en laat zijn knots vallen; Rion trekt zijn zwaard Marmadoyse, dat Arthur begeert, omdat het vlamt als het zijne, 340; Rion biedt aan hem te laten gaan als hij zijn wapens aan hem overgeeft, 340; antwoordt verachtelijk, zegt Rion zich te onderwerpen, 340; vertelt Rion Arthur te zijn, 341; hoort Rions naam en staat, 341; Rion zweert niet te eten tot hij hem gedood heeft, 341; zegt hem dat het een lange vasten zal worden, 341; bezorgt Rion een grote wond, 341f; Rion valt woest op hem aan, geeft een grote klap, maar kan hem niet bereiken, 342; Nascien, Adragains en Hervy komen, 342; zes koningen vallen Arthur aan, en Rion ontkomt, 342f; koning Kehenyns valt hem aan, 343; verminkt hem, 343; de andere vijf vallen hem aan, 343; klieft Ffernicans en velt Heroas, 343; de rest vlucht, 343; achtervolgt hen, 345; komt bij Ban en Bors, 345; [doodt een neef van Madagot, 345; in wraak vangt Madagot Galeshyn, die door Gawein wordt gered, 345;] drie van Rions verwanten gedood, 346; Rion komt woest op Arthur af, en klieft zijn schild, 346; slaat Rion op de arm, 346; Rions zwaard blijft in het veld steken, 346; gooit het schild neer, 346; Rion grijpt hem bij de schouders, 346; gooit Calibourne neer, dat Rion het niet kan krijgen, en houdt vast aan de nek van zijn paard, 346; Ban komt en Rion laat los, 346f; Ban verwondt Rion, 346; Rion vlucht, zweert wraak, 246f, 349; niet gewond, 347; vertelt Ban een groot juweel te hebben gewonnen, 347; toont hem Marmadoyse, 347; is er trots op, 347f, 351f; zijn makkers volgen de Saksen, 348; gaat naar Toraise, 349; sommige van zijn ridders verliezen hem, 349; gaat naar Danablaise, 351, 450; vindt Guyomar, Ydiers en Synados in gevecht met de Saksen, 351; snelt op de Saksen af, doet goed met Marmadoyse, dat hem bevalt, 352f; de ridders zeggen dat hij een edele ridder zal worden, 351; ziet Antor te voet vechten, 352; smijt Saksen neer, 352f; ziet Marmadoyse meer zitten dan Calibourne, 353; verjaagt de Saksen, 353, 615; ontmoet Merlijn met de draakbanier, 353; gaat Leodogan helpen, 353; de banier straalt licht uit, 353; doet wonderen tegen de Saksen, 355f; de stralende draak, 356; Merlijn leidt hem naar de 3 Saksische koningen, 356f, 359; doodt Ysdras, 357; de dag breekt aan en ze rusten, 357; keert terug naar Leodogans tenten, 357; verzamelt de buit, 357, verdeelt die zoals Merlijn hem zegt, 357f; brengt een gezelschap van 20.000 ***bachelors*** bijeen, 358, 382; gaat met Bors en Leodogan naar Toraise, 358-60; Bors gaat naar Charroye, 358f; Leodogan vraagt hem Gonnore te trouwen, 360; Merlijn zegt hem even te wachten en zegt hem Bors te ontmoeten te Bredigan, 360; verlaat Leodogan, 360; Gonnore zegt: 'Wees snel terug,' en hij zegt te wensen al terug te zijn, 360; te Bredigan, 363; Ban komt en vertelt hem van Guynebans magie, 363; hoort van de schone dame en zegt haar te zullen trouwen, ware het niet voor Merlijn, 363; wacht te Bredigan op Bors, 363-5; Amaunt weigert alliantie, 365; Bors vecht en doodt hem, 365-70; Amaunts mannen splitsen, sommigen gaan weg, anderen komen met Bors om ***homage*** te doen, 368f; prijst Bors, 370; graaft naar de schat waarover Merlijn sprak, 370; brengt die naar Logres, 370; vindt 12 goede zwaarden in het Forest Denoyable, 370; zijn neven horen, dat hij komt en gaan hem tegemoet, 370; wacht op hen, 370; Gawein is hun spreker en zegt dat Arthurs faam hen deed komen om door hem geridderd te worden, 371f; looft Gawein en belooft hen allen te ridderen en heren in zijn hof te maken, 372; vraagt naar hun namen, 372f [***i.e.*** Gawein, Agravain, Gaheret en Gaheryes, zonen van koning Lot; Galaishin, zoon van Ventres; de twee Eweins, zonen van Urien; Dodynell the sauage, de zoon van Belinans; Alain en Acon, neven van koning (? Brangore) van Strangore; Kay Destranx en Kehedin; Ewein witte hand; Ewein Esclins; Ewein Cyvell; Ewein de lyonell; Seigramor]; legt zijn armen rond Gaweins nek en kust hem, 373; maakt grote vreugde om Seigramor, 373; maakt Gawein ***constable*** van zijn huishouden, 373f; Gawein bedankt hem, 374; allen gaan naar Logres, 374; zijn zuster, Lots vrouw, komt hem tegemoet, 374; en Morgne le fee, 374; gaat naar het paleis, 374; zijn welkom, 374; de jongelui gaan hun wake houden in de ***minster***, 374; Ban en Bors waken over hen, 374; neemt voor de hoogmis Calibourne, 374; gordt Gawein ermee, 374; riddert hem, 374, 449; geeft hem een schatzwaard, 374; riddert Gaheret, Gaheries, Agravain, Ewein en Ewein Avoutres, Galaishin, Kay Destranx, Kehedin en geeft hen een schatzwaard, 374, 449; riddert Dodynell, 374, 449; riddert Seigramor en doet zijn sporen aan, 374f, 449; riddert Ewein witte hand, Ewein Esclyn, Ewein Cyuell, Ewein de Lyonell, Alain, Acon en geeft hen een schatzwaard, 375, 449; allen gaan naar de mis en dan naar een banket in het paleis, 375; verbiedt ***quintain*** vanwege de Saksen, 375; zijn ***largess***, 375; Merlijn vertelt zich gereed te maken om naar Benoyk te gaan, 375; zegt Gawein het leger van 40.000 man gereed te maken om om middernacht te gaan, 376; Doo moet Logres bewaken met 20.000 man, 376; blijft te Logres, 378; Merlijn zegt hem op hem te wachten te Rochell, 378; Merlijn gaat naar Blase, 378; gaat van Logres naar Dover 379; komt te The Rochel, 379; ontmoet Merlijn daar, 379; Merlijn zegt hem op weg te gaan naar Trebes, 381f, 400; leidt de 4^{e} divisie met de ridders van de Ronde Tafel, 382f; Kay moet de draakbanier dragen, 383, 385f, 393; Blioberis moet het leger leiden, 383f; Merlijns vertrek naar Briogue, 383f; het vertrek naar Trebes, 384-6, 399; het leger wacht

op Merlijns sein, 386; het sein gegeven, 386f; de strijd begint, 387; valt Randolf aan, 387; Claudas verliest 10.000 man en is *wroth*, 387; jaagt de Fransen o.l.v. Randolf, 392; geholpen door de ridders van de Ronde Tafel, 392; valt Pounce en Antoyne aan, 392f; redt Bohors, 392f; Kay's draakbanier verschrikt de vijanden in verwarring, 393; de betekenis van de banier, 393; de draak symboliseert zijn macht, de vlam de slachting van zijn tijd, de gedraaide staart het verraad van Mordred en zijn bende, 393; [steekt de zee over om te vechten tegen de keizer van Rome, en om het rijk van Gannes en Benoyk te nemen, vanwege de valse liefde van Lancelot, die Gonnore, A's vrouw, verleid heeft, 393;] de strijd is hevig, 393; Gawein redt Ban, 394f; en ontzadelt Claudas, 394; Claudas verslagen, 397f; de *prowess* van de ridders van Ronde Tafel, 398; het veld bezaaid met doden, 398; de mensen van Trebes komen op de wal om te zien wat mis is, 398; de twee koninginnen, Helayn en haar zuster, komen op de toren en zien de draakbanier, 398f; zij verbazen zich erover, 399; ze sturen een bode, 399; Bretell vertelt, dat het Arthur is en de twee koningen, gekomen om de belegering op te heffen, vreugde in Trebes, 399; de vreugde van de belegerde koninginnen over zijn redding van hen, 400; legt een hinderlaag met 300 geselecteerde ridders, 401f, 404; [na zijn dood, en Bans en Launcelots regentschap van Logres, doodt Bors Claudas, 401;] de strijd begint weer; hij heeft 28.000, Claudas 35.000 man in het veld, 402; de 300 ridders trekken terug om hun wapenuitrusting te repareren, 402; Claudas krijgt de overhand, en jaagt Pharien en zijn mannen een eind terug, 402; maar Leonce redt Pharien, 403; lui van Logres worden in de pan gehakt, 404; Merlijn berispt zijn luiheid, 404, 407; en vraagt wat Gonnore zal denken van zijn lafheid, 404; schaamt zich, 405; hangt zijn schild op de rug en doet wonderen met zijn tweehandig zwaard, 406, 408; doodt meer dan 200, 406; valt Frolle, Pounce en Antony aan, 408; Frolle doet hem met zijn speer over het zadel buigen, 408; waarop Gawein woest Frolle ontzadelt, 408f; vijand in verwarring, 409; ontmoet Ban en Bors, 409f; en Adragain, Nascien en Hervy the rivell, 410; het is voorbij *noon*, 410; Kay vindt Arthurs schild op de grond, vreest dat hij dood is, zoekt hem, 410; Kay vindt hem, is blij dat hij leeft, 410; zijn schild weer om zijn nek, 410; Merlijn komt met de draak, 410; Merlijns sein voor aanval, 410; Gawein werpt Claudas, 410; Claudas verjaagt, en zijn halve leger vernietigd, 411f, 438, 449f; de achtervolging duurt tot donker, 411f; veel gevangenen, 412; vindt grote buit in de tent, 412; Pharien en Gracien houden 's nachts de wacht, 412; Ban en Bors leiden hem Trebes Kasteel in, 412; Bans koningin Helayn en haar zuster de koningin van Bors verwelkomen hem, 412; goed gehuisvest, 412; Helayns wonderlijke droom, 413-5; is moe van het werk van de dag, 415; blijft daar een maand, 416-8; maakt dagelijkse invallen in Claudas' land, 416; [redt Bans en Bors' erfgenamen, 416, 699;] Merlijn vertelt hem van Helayns droom, 416; en legt die deels uit, 416f; Merlijns terugkeer, 419; Gawein verwoest Claudas' land, en keert terug met veel buit, 419; allen gaan naar Gannes, 419; blijft daar twee dagen, 419; gaat naar The Rochell, en vandaar naar de zee, 419f, 447; Merlijn zegt hem zich naar Carmelide te haasten met 3000 man, 420; vraagt Merlijn nu te komen om op zijn huwelijk te zijn, 420; Merlijn zegt snel te zullen volgen, 420; Merlijn gaat naar Rome, 420; [*defies* Julyus Cesar, die Logres binnenvalt, 420; slag met Julyus te Logres, en Julyus gedood door Gawein, 420;] Merlijn zijn meesteradviseur, 436f; [het gevecht te Trebes was met de Almaynes, Romaynes en de Fransen van Gaule en la Deserte, 438;] arriveert in Bloy Bretayne, 447; te Logres, 447; allen rijden naar Carmelide, 447f, 468, 471; verwelkomd te Toraise door Leodogan, 448; Gonnores vreugde hem te zien, 448; een dag bepaald voor zijn huwelijk met Gonnore, 448-50, 561, 635; wacht op Merlijns komst, 449, 451; de baronnen beginnen hun *enmity* te berouwen, 450; Lot *schemes* om zijn eigen vrouw terug te krijgen, en Gonnore gevangen te nemen, 450, 472; een complot om de stiefdochter van Cleodalis te verwisselen voor Gonnore, 451f, 463, 562; Merlijn is *counter-plotting*, 452; de bruidsstoet, 453; gehuwd met Gonnore, 213, 451, 453, 482; Gonnores extreme schoonheid, 453; gehuwd bij de *minster*-deur, 453, 467, 562; het toernooi te Toraise, 454, 461, 562; Leodogan hoort van het complot om Gonnore te ontvoeren, 465; Merlijn en Leodogan brengen hem naar Gonnore, 466; [zijn vrouw verlaat hem en is drie jaar met Galehaut, 466, 470; haar liefde voor Launcelot, 466; zijn overspel met Gonnore, stiefdochter van Cleodalis, 466; het rijk is vervloekt vanwege Bertelak, 466, 470;] de valse Gonnore wordt verbannen, 468f, 562; het proces en de verbanning van Bertelak, 469f, 562; Bertelak zweert wraak, 470; bereidt zich voor op de terugkeer naar Logres, 471; zegt Gawein naar Logres te gaan en alles gereed te maken voor de koninklijke hofdag, 471, 562; Gawein gaat, 470; blijft achter met slechts 500 man, 471; Gawein bezorgd voor Arthurs veiligheid, 471; drie dagen later gaat hij met Gonnore, Ban en Bors naar Bredigan, 472f; Merlijn gaat naar Blase, maar zegt op de koninklijke hofdag te zullen zijn, 472f, 562; Lot legt een hinderlaag om hem gevangen te nemen, 472f, 562; Lot heeft 700 man, 473; ontmoet de vijand, 473; ontzadelt Lot, 474; zijn paard door Lot gedood, 474; zijn paard valt op hem en *pins* hem neer, 474; Lot poogt zijn hoofd af te hakken, 474; gered door zijn ridders, 474; Gawein en Kay komen te hulp met 80 makkers, 475, 562; Kay is een *true* ridder tot hem, 475f; [zijn zoon Lohoot (*zie* Hoot) verraderlijk gedood door Kay, 475; Percevale ly Galoys wordt vals beschuldigd van de daad, 475;] vraagt Gawein hoe deze wist

dat hij in problemen was, 477f; Lot en zijn ridders doen hem *homage*, 478-80, 518, 557; keert terug naar Logres met Lot, 479; grote vreugde te Logres, 479; hij en zijn vrouw geven grote geschenken, 479f; het koninklijk hof komt bijeen, 480f; stelt zijn koninklijk hof in, 481; zweert dat hij en zijn ridders alle voor hem gebrachte misstanden zullen *redress*, 481, 484, 562; de ridders van de Ronde Tafel zweren *distressed maidens* te helpen, 481, 484, 562; Gawein en zijn makkers zweren de koningins ridders te zullen zijn en haar plezier te doen, 482-4, 562; geeft zijn koningin de schatkist in beheer, 483; laat Gawein komen, 485; zegt Gawein twist en wanorde in de rangen (*lists*) te voorkomen, 485; het toernooi, 485, 500, 562; Gawein kan het niet beloven, 485; kijkt met Gonnore naar het toernooien (*jousting*), 485; benoemt een groep mannen om de orde te houden, 486; *foul play* bij de ridders van de Ronde Tafel, 489f, 492; een bode van Gawein, 491, 495, 498; staakt het gevecht, 495; berispt Gawein voor zijn gedrag, 498; afbreking van het toernooi, 499; verzoening van de Koningins ridders en de R-T-ridders, 499-502; de *quest* van de St. Graal, 502; in beraad, 504; Ban zegt de ridders te verbieden te toernooien tenzij tegen vreemdelingen, 504, 562; Lot zegt: 'Verdrijf de Saksen!', 505; de koningin prijst Bans advies, 505; Lot stelt een *truce* met de prinsen voor, en een bond tegen de Saksen, 505, 562; is akkoord Lot als een gezant naar de prinsen te sturen, 505, 519, 559; Lot is akkoord te gaan en zal zijn vier zoons meenemen, 506, 510, 546, 559, 561; vindt het jammer Gawein te moeten missen, 506; maar de koningin haalt hem over hem te laten gaan, 506; het gezantschap maakt zich gereed, 507; het komt de Saksen tegen, 510, 562; Elizer op weg naar zijn hof, 520f, 528, 539; de oudste zoon van Pellynor of the sauage fountain komt om van hem wapens te ontvangen, 539; zijn kasteel van Roestok, 545; een *truce* gemaakt met de baronnen, 560, 562, 576; land wordt verlost van de excommunicatie, 560, 577; een trefdag op de vlakte van Salisbury, 560; grote voorbereidingen om de Saksen aan te vallen, 560; blij om de *truce*, 561; Merlijn is bezig troepen te verzamelen, 565; Merlijn komt, 566; wordt door Merlijn gezegd de voorbereidingen om de Saksen aan te vallen te haasten, 566f, 574; hoort dat Nabulall de Camadayse en een jonge heer, zoon van Amaunt, en Cleodalis naar de bijeenkomst komen, maar Leodogan is niet van plan te komen, 576; Merlijn vertelt hem het verraad van de drie R-T-ridders, 567f; zendt Ewein, Kay en Gifflet om de drie verraders tegen te houden, 568; hun terugkeer, 573; *pacifies* de ridders, 573; berispt de drie R-T-ridders, 574; *bad blood* tussen de Koningins- en de R-T-ridders, 574; gaat naar Salisbury, 575, 578; de Saksen op hun hoede, 575f; spreekt met Merlijn, 578f; Merlijns profetie dat de vader en de zoon elkaar zullen doden en van de gekroonde en ongekroonde leeuwen, 579; bezoekt ieder der heren in hun tenten, 579f; consultatie met de 12 prinsen, 581f; een startdatum naar Clarence afgesproken, 582, 585; Elizer moet geridderd worden, 583f; biedt Elizer wapens en zwaard aan, 584; vertrekt met het leger naar Clarence, 585; zijn banier gedragen door Merlijn, 585; doodt Magloras, 591; de redding van Morgeins, 591f; Gonnore in Garlot, 592; start van het leger naar Clarence, 592; de slag voor Garlot, 594; valt de Saksen van achter aan, 596; *rout* van de Saksen, 597, 617; zijn verliezen, 598; oprukken naar Clarence, 598; de baronnen doen hem *homage*, 599; de slag voor Clarence, 599, 601f; *utter rout* van Saksen, 602; verdeling van de buit en vijf dagen *revel* in Clarence, 603; terugkeer naar Gonnore te Camelot, 603; Merlijn zegt Ban en Bors naar huis terug te keren, 603; hun verblijf in Agravadains kasteel, 606; bepaalt een koninklijke hofdag te Camelot, 613-5, 617; Merlijn komt vermomd als een blinde harpist, 615; ontvangt een *letter of defiance* van Rion, 617f; Rion wil zijn baard toevoegen aan de elf, die hij reeds *flayed* heeft, 619; lacht om Rions verzoek en *defiance*, 620f; de blinde harpist wil banierdrager zijn, 621f; weigert en de harpist verdwijnt, 622; weet dat het Merlijn was, 622; een naakt kind komt en wil banierdrager zijn, 622f; en zegt hem zich gereed te maken om Rion te bevechten, 622; hij denkt dat het Merlijn is en staat zijn verzoek toe, 623; Merlijn neemt zijn eigen gedaante aan, 623; voorbereiding voor de strijd, 623f; vertrek naar Carmelide, 624; aankomst te Toraise, 624; strijd met Rions leger, 624, 630; Rion biedt aan de zaak te beslissen door een duel, 627; A is bereid, 627f; Gawein wil in zijn plaats gaan, maar hij staat dat niet toe, 628; het gevecht, 628; verslaat Rion, die zich echter niet wil overgeven, 630; hakt zijn hoofd af, 630; zijn vreugdevolle intocht in Toraise, 630; zijn wonden geheeld, 630; Rions baronnen doen hem *homage*, 630; verlaat Toraise, 630; voegt zich bij Gonnore te Camelot, 630; keert terug naar Logres, 630; Merlijn spreekt van hem te verlaten nu zijn werk klaar is, 630; is zeer verontrust door Merlijns duistere uitspraak, dat een leeuw, zoon van een beer en luipaard, hem zal helpen, 631; vertrek van Merlijn, 631; Merlijns terugkeer, 635; de komst van de *maiden* en dwerg, 635, 679, 698; de *maiden* vraagt om een gunst, 635; hij verleent die, 635f; ze wil dat hij haar geliefde de dwerg riddert, 636; Kay *scorns* haar, 636; twee *squires* komen met schild en paard voor de nieuwe ridder, 636f; *dubs* de dwerg ridder, 637, 679, 682; de twee vreemde gelieven vertrekken, 638; Gonnore en de ridders *ridicule* de dwerg, maar Merlijn zegt hen, dat hij van koninklijke bloede is, 638; en gezantschap van Luce, de keizer van Rome, 639; hem bevelend Luce *homage* te doen, 640, 644; hij antwoordt Rome te zullen nemen, niet Rome hem, en claimt Rome bij voorouderrecht, 642f; invasievoorbereiding, 643; zijn prinsen komen bijeen, 644; zijn leger gaat scheep naar Gannes, 644; heeft

een visioen van een beer en een draak, die Merlijn interpreteert, 644f; hoort van een grote draak, die de schrik van de omgeving is, 645; gaat met Kay en Bedyuer de reus aanvallen, 645, 649; het verdriet van de vrouw, die (*whom*) de reus heeft *enthralled*, 646, valt in zijn eentje de reus aan, 647; doodt de reus met zijn zwaard Marmadoise, 648, 668, 679; keert zegevierend terug met het hoofd van de reus, 649f; oprukken naar Burgoyne, 650; vergezeld door Ban en Bors, 650; zendt *defiance* naar Luce, 650f, 653; de avonturen van zijn gezantschap, 650, 653; zendt zijn gezanten hulp, 653, 657, 669; richt een kasteel op, 650, 653, 676; terugkeer van Gawein van de missie met gevangenen, 655; en poging tot redding van de Romeinse gevangenen, 656; terugkeer van de redders, 657; gaat naar Oston, 658; benoemt leiders van zijn divisie, 659; de strijd, 660, 664; de grote *gonfanon* van de Gouden Adelaar van Luce, 662; Luce wordt gedood door Gawein, 663, 699; de strijd is kritiek, 663; stormt het gevecht in en doodt Gestoire en Polibetes, 663; *rout* van de Romeinen, 664, 676, 679; zendt het lijk van Luce op een baar naar Rome als zijn *trewage*, en vraagt Merlijn wat nu te doen, 664; Merlijn zegt hem zijn weg te vervolgen, aangezien enige volken zijn hulp behoeven, 664; de duivelkat bij Lak de losane, 664; gaat naar de kat, 666; vecht met de duivelkat en doodt die, 667, 676, 679; gevecht tussen enige van zijn en Claudas' ridders, 669f; verwanten van Fflualis komen hem dienen; zijn strijd met Mordred, 676; gaan naar het kasteel aan de Aube en naar Benoyk, 676; zendt Gawein om het kasteel van de Marche te verwoesten, 677f; Gawein keert succesrijk terug, 678; hoort dat Leodogan dood is, 678; gaat naar Logres en troost Gonnore, 678; Merlijns afscheid, 678, 681; zendt zijn ridders uit om Merlijn te zoeken, 682, 694, 697; de verdere avonturen van de *maiden* en dwerg, 684; te Cardoell, 685, 694; de *maiden* en dwerg brengen een gevangen ridder, 685, 687, 690; de avonturen, in *quest* naar Merlijn, van Seigramor, 687; Ewein, 689; Gawein, 692; Gawein vindt Merlijns gevangenis, 693; Gaweins terugkomst, 695, 697; de dwergs terugkeer in zijn eigen gedaante als Evadeam, 697f; het verhaal zwijgt verder over koning A, 698.

ARUNDELL, *Zie* Arondell.

ATALAS LAMNACHOUR, [een Saks,] 348.

AUADAIN, Evadeam; tot dwerg gemaakt door toverij van zijn minares de Feire Beaune, 635-8, 679, 682-91, 697f; geridderd door Arthur, 637f, 682; zoon van koning Brangore, 638, 688.

AUBE, rivier in Burgoyne, een kasteel daar, 650, 676.

AUENABLE, *Zie* Grisandoll.

AUNGIER, AUNGIS, *Zie* Angier.

AURELIUS AMBROSE, 42.

AYGLYNS DES VAUX, Ayglin des vaux, Aglins des Vaus, broer van Kehedins le petit, 480; familie van Meranges de Porlesgues, 518; neef van Belynans, 577.

BAHARANS, koning, 248.

BALAN, een reus gedood door Ulfin, 217.

BALFINNE, Balfinnes, 345; familie van Rion, 346.

BAN OF BENOYK (broer van Bors, 472, &c); afstamming, 122; zijn vijand, 122, 124; dispuut met Claudas, 124; landen vernield, 124, 382; zijn kasteel houdt het uit, 124; gaat tegen Claudas, 124f; jaagt hem op de vlucht, 125; zijn vrouw Elein, 125, 144, 380f, 603; gaat naar Arthur, 129; Arthurs boden, 128; ze vertellen hem van Merlijn en van Arthur, 129; is bang weg te gaan vanwege Claudas, wordt door Merlijn verzekerd van veiligheid, 130; is akkoord te gaan en onderhoudt de boden, 130; vertrouwt zijn landen toe aan Leonces en Pharien, 130f; gaat per schip, 131; zijn grandioze onthaal door Arthur, 132; de *revels*, 133, 138; het toernooi, 133, 137; zijn broer Guynebande, 138-9; prijst Kay, 136; conferentie binnenskamers, 138; vraagt naar Merlijn, 138; Merlijn komt en ondervraagt hem, 139; confronteert hem met zijn broer, 139; doet *homage* aan Arthur als zijn heer, 140, 173; in beraad met Arthur, 141, 557; is eerst tegen Merlijns advies, maar gaat er toch mee akkoord, 142, 146; verzamelt versterkingen voor Arthur, 142f; Merlijn zijn bode, 142f; zijn *godson* Bawdewyn, 144; zijn zoon Launcelot, 147; Merlijn komt, 149; Merlijn voert hem naar Arthur, 150. 173; regelt zijn strijdmacht, 151f; leidt de 4e divisie en is de 'beste ridder in het leger', 151; Aliaume draagt zijn banier, 152; valt de vijand van achter aan, 154; redt Arthur, 160; valt Ydiers aan, 161; zijn banier gedragen door Anthony zijn steward, 163; *routs* zijn *foes*, 163f; aangevallen door Loot, 164; werpt Roy de Cent Chevaliers om, 164; aangevallen door Brangore, 164; Arthur komt te hulp, 164; te voet, 164; te paard door Arthur, 165; met Arthur te Bredigan, 167; de grote *churl*, 168; gaan naar Tarsaide, 202; naar Tamelide, 171, 175, 303, 307; hakt de Saksen in de pan, 185; zijn leeftijd, 203; incog. te Tamelide, 203f; de strijd met de Saksen, 206f, 212; geeft grote slagen met Corchense, 210; doodt Clarion ermee, 210f; Merlijns advies, 216; jaagt Sonygreux op de vlucht, 216; zijn *prowess*, 220; wil tegen Sorfarin vechten, 221; volgt Arthur, 221; doodt Sortebran, 222; aangevallen door Malore en Freelent, 222f; gered door Arthur,

223; hakt Randolfs arm af, 223; bediend door Gonnore, 225; vraagt Leodogan waarom Gonnore niet getrouwd is, 228; zijn antwoord, 228; Merlijn gaat naar Logres, 258; Merlijn vreest voor hem, 303; zijn *cousin* Leonces, 305; half Briokes woud is van hem, 308; zijn vazal Dionas, 308; geeft Dionas half Briokes woud, 308; Merlijn komt, 312, 314; Merlijns advies, 314-6; hoort van Claudas, 314f; Merlijns duistere praat, 315; gaat naar Leodogan, 317f, 382; Arthurs verloving, 319f; onthult zijn naam, 320; doet *homage* aan Arthur, 320; in de 1e *ward*, 321; Leodogans koninklijk hof, 322; zit aan het hoofd van de *dais*, 322; prijst Gonnores liefde voor Arthur, 322; volgt de drakenbanier, 327; gaat Nascien en Bors te hulp, 331f; doet wonderen, 332f; doodt Minap, 333; hulp komt, 335; zadelt Arthur, 336; gooit Rions standaard om, 337; achtervolgt Glorienx, Mynados en Colufer, 338, 343; ze krijgen versterking, 343; doodt 3 van hun makkers, 343; velt Pignoras, 344; doodt Sinagrex, 344; Bors komt, 344; in een *strait*, 344; Rion komt, 344; hakt Rions schild in tweeën met Corchense, 344f; Bors in gevaar, 345; gaat hem te hulp, 345; doodt Magoras en een ander, 345; gaat Arthur te hulp, die door Rion is gegrepen, 346; hakt Rion met Corchense, 346; Rion vlucht, 346f; Arthur toont hem Rions toverzwaard, 347; Arthurs *prowess*, 352; helpt Leodogan, 355f; doodt Acolas, 357; zendt naar Bors te Charroye, 360; gaat op weg met Guynebans door het *forest perilouse*, 360f; een wonderlijk avontuur in het woud, 361; een raam vol dames en ridders, 361; een prachtige dame, 361; een ridder van 50 winters, 361; Guynebans bemint de dame, 361; Guynebans' betoveringen, 362f; het schaakbord, 362f; gaat naar Bredigan, 363f; Bors komt, 369; prijst zijn *prowess*, 370; de neven van Arthur en Segramor komen naar buiten om Arthur te ontmoeten, 370f; looft Gawein, 372; de namen van de ridders, 372f; met Arthur te Logres, 374; ziet toe op de jongelui, 374; zet Gaweins linkerspoor aan bij diens riddering, 374; van hogere *linage* dan Arthur, 377; blijft te Logres, 378; gaat met Bors en Arthur naar Dover en de Rochell, 379; ontmoet Merlijn, 379; zijn vrouw belegerd te Trebes, 380f; de expeditie naar Trebes, 381f, 399f; zal de 2e divisie leiden van 10.000 man, 382f; de strijd begint, 387; stormt op het leger van Claudas af, 387-9; vecht met Claudas, 389, 393; doodt zijn paard, 389; Claudas vecht op zijn knieën, 389; *hard bestead*, 389f; slecht 19:100, 394; Gawein komt hem helpen, 394; Gawein werpt Claudas om en redt Ban, 394; verbaast zich over de jonge Gaweins *prowess*, 394f; zijn dank en dankbaarheid, 394f; zweert vriendschap met Gawein en gaat met hem weer Caludas aanvallen, 395; zijn mannen zijn slechts 20:100, 395; snelt achter Claudas aan, 396; afgeleid van Claudas' achtervolging door de *distress* van Gaweins broers, 396; gaat hen te hulp, 396; applaudiseert Galaishin, 397; nederlaag van Claudas, 397f; druk in gevecht, 398, ziet zijn eigen leger komen, 400; legt een hinderlaag, 401; de strijd hernieuwd, 401; de vijand krijgt de overhand, 404; Merlijn tart hem met zijn luiheid, 404f; ziet Merlijn het gevecht inrijden met de drakenbanier, 405f; prijst zijn *valour*, 405; zijn *godson* Banyns, 406, 699; zijn *prowess*, 407, 409; ontmoet Arthur, 409f; Kay komt, 410; *rout* van Claudas' leger, 411; de achtervolging, 411; leidt Arthur Trebes-kasteel in, 412; vreugde van zijn koningin Helayn bij het weerzien, 425; gaat naar bed met zijn vrouw, 413; zijn vrouw ontvangt een kind, 413; die de nobelste ridder ter wereld zal zijn, 413; Helayns wonderlijke droom, 413-7; ze wordt verschrikt wakker, en vertelt hem haar droom, 415; hij troost haar, en ze gaan ter misse en bidden God, dat niets dan goeds uit de droom moge voortkomen, 415; hij zet het gebed dagelijks voort, 415; het wordt beantwoord, en een stem zegt, dat hij zal krijgen waarnaar hij vraagt, en dat wanneer hij wil sterven, hij dat zal, 415; de stem zegt, dat hij zal zondigen in overspel voor hij sterft, 415; donder volgt het antwoord, 415; biecht en is *hoseled* iedere acht dagen, 415; is een goed Christen, 415f; Arthur verwoest Claudas' land, 416; zodat Claudas Ban een tijdje met rust laat, 416; Claudas, geholpen door Pounce, Antony en koning van Gawle verwoest zijn landen, 416; zijn koningin Helayn vlucht in een klooster, 416; maar wanneer Arthur tijd heeft, komt hij en herstelt het land aan zijn erfgenaam, 416; vraagt Merlijn wat Helayns droom betekent, 416; Merlijn legt het deels uit, 416f; vertrek van Merlijn, 416f; de vijand zweert wraak voor de nederlaag bij Trebes, 419; gaat naar Gannes, de Rochel en de zee, 419f; gaat op weg naar Carmelide, 420, 447f; in Toraise, 448f; hij en Bors leiden Gonnore in de bruidsstoet, 453; huwelijk van Arthur en Gonnore, 453; het toernooi te Toraise, 455, 461; proces en verbanning van Bertelak, 469f; gaat met Arthur en Bors op weg naar Bredigan, 472; gevecht met Loot, 473f; redt Arthur, 474; Gawein komt ook, 475; Lot doet Arthur *homage*, 478f; de koninklijke hofdag te Logres, 480f; kijkt naar het toernooi te Logres, 485; adviseert Arthur een troep mannen om de orde te houden bij de hand te houden, 486, 495; sust Gawein, 498; in beraad met Arthur, 504; adviseert Arthur zijn ridders te laten toernooien tegen vreemdelingen, niet onderling, 504, 562; Arthur en Gonnore zijn het daarmee eens, 504; stelt voor dat Lot zou moeten gaan en een *truce* met de prinsen maken, 505; zodat ze allemaal samen de Saksen uit het land kunnen drijven, 505; blij met de *truce* met de baronnen, 561; zijn mannen naar Salisbury gehaald door Merlijn, 563; Merlijn komt, 566f; het verraad van de drie R-T-ridders. 573f; gaat naar Salisbury, 575; met Arthur naar Salisbury, 579, 581; een startdatum naar Clarence afgesproken, 582; het verhaal van Elizer, 583f; de redding van Morgeins, de vrouw van Ventres, 587-92; doodt Pyncenars, 590; leidt de 2e *ward* in de

slag van Garlot, 594f; bespot door Merlijn, 595; doodt Margouns, 595; uit het zadel geworpen door Sorbares, 595; in de slag voor Clarence, 601f; gaat naar Camelot, 603; Merlijn zegt hem naar huis terug te keren, 603; gaat, 604; te Agravadains kasteel, 604-7, 612, 622, 671; Merlijn betovert hem, en laat hem verliefd worden op de dochter van Agravadain, en hij ligt met haar, 606, 612, 672; Merlijn zegt dat de liefdeszoon beroemd zal worden, 609, 672; vertrekt uit het kasteel en komt thuis, 612; op Arthurs hofdag, 622; herkent de vermomde Merlijn, 622; in de slag met Rions leger, 625; Luce overweegt een invasie van Brittannië, 643; Arthurs expeditie naar Rome, 644; gezelt die, 650; in de 4e divisie, 659; gaat tegen de duivelkat, 666; zijn illegitieme zoon Estor wordt geboren, 674; Arthurs vertrek, 678; ziet hem nooit meer, 678; zijn dood, 678; zijn zoon Gallead Lancelot geboren, 698; aangevallen door de Romeinen en La Desert-mannen, 699; zijn stad Benoyk ingenomen, 699; alleen Trebes overgebleven, 699; verraden door zijn seneschal van Trebes, 699.

BANDEMAGU, Bandemagn, Bawdemagn, Badmagu, 172, 240, 566; neef van Urien, 171, 237, 239, 241, 441, 443, 445; zijn zoon Meliagans, q.v., echtgenotes, 238.

BANYNS, Banyn, Bannins, zoon van Grascien, 381, 406, 564; *godson* van Ban, 406, 699; verwant met Leonce, 381.

BARAHANS, een Saks, 248.

BARBARIE, 676.

BASYNE, vrouw van Ventres, q.v.; dochter van Hoel, 177; zuster van Arthur, 177; haar zoon Galashyn, 177.

BAWDEWYN, kleinzoon van Ban, 124; zoon van Grassien, 144

BEAUNE THE FEIRE, 635-8, 679, 682-5, 687, 689-1, 698; dochter van koning Clamedien, 686; haar dwerg-geliefde, Evadeam, Auadain, 688, 697.

BEDIERS, [gebied van Bedyuer?,] 657.

BEDYUER, de *Constable*, 661; een ridder van Arthur, 645; het avontuur van de grote reus, 645; de reus gedood door Arthur, 649; hakt het hoofd van de reus af, 649f; heeft de leiding over enige gevangen ridders, 655f; aangevallen door een Romeinse hinderlaag, 660; in de grote strijd van Arthur tegen de Romeinen, 661; geveld, maar gered door Kay, 661; zijn neef Segras, 661; gered door Segras, 662; trekt zich zwaar gewond terug, 662.

BELCYS LI LOYS, Blecys the Blake, Belcys the Danoyse kynge, 321, 349, 659.

BELINANS, Belynans, Belynant, Belynaunt, 241, 249f, 373, 447, 450f, 565, 577, 580-2, 585, 601, 644, 659, 661; heer van Strangore, 247, 601; heer van Zuid Wales, 247, 594; zijn vrouw Esclence, 247; zijn zoon Dody-nell, 247, 449, 576; zijn broer Tradilyuaunt, 247, 439f, 557f, 576; zijn broer Agrauandain, 561; zijn schoon-vader Natan, 247; zijn zwager Ventres, 247.

BELLANDE in Northumberland, de hoofdstad van koning Clarion, 184.

BELYAS, Hertog van Loseres, 578, 601.

BELYAS *the amerouse of maydens castell*, een van de 42 makkers, 135, 151, 159, 212.

BELYNS, Belyn, vroege koning van Bretaigne, 641f.

BEN-OYC, Benoy(c), Benoyk, Beynoyk, een stad in Barre [= Berry], thans Bourges genaamd, 26; Burges, 124; 25, 124, 128, 130, 144, 146, 380, 400, 419, 612, 670, 676f; steward, *zie* Antoynes; seneschal, *zie* Antuaume.

BENOYK, Beynok, rijk, *zie boven voor hoofdstad*; 133-5, 303-5, 316, 360, 375, 379, 393, 402, 415f, 438, 557, 563, 587, 590, 623, 634, 655f. *Zie* Ban van Benoyk.

BERENNAIN, Brinans (?), koning, 173, 616.

BERNAGE, koning van de Saksen, 196.

BERTELAK, een verrader, Bertelak *the rede*, Bertelak *the reade*, Bertelak le Rous, Bertelais le Rous, Bertelays, Bertelanx *the traitour*, 322, 467, 469, 562; *amour* met de valse Gonnore, 466, 468, 470.

BERTONE, een poort van de stad Logres, 509.

BILAS, een Saks, 278.

BISSCHOP van Logres, 110.

BLACK CROSS, 180.

BLAGNE, [land,] 186.

BLAIRES, een *vauasour*, 204; zijn vrouw Leonell, q.v.

BLAKESTON, heer van, 441.

BLASE, heremiet, adviseert Merlijns moeder en tante, 5; zegt Merlijns moeder naar hem te komen wanneer ze ook maar in moeilijkheden is, 6; ze komt naar hem, 7; en vertelt hem van haar zusters val, 8; adviseert haar, 8; ze is standvastig in zijn leer, 9; de andere zuster belastert hem, 9; het plot van de duivels, 9; ze komt hem vertellen hoe ze misleid is, 10; gelooft eerst niet aan haar onschuld, 11; geeft haar een boete en absolutie, 11f; ze is fors zwanger en komt naar hem, 12f; belooft haar te helpen als ze beschuldigd wordt, 13; ondervraagd door de rechters, 13; zegt de rechter te wachten tot het kind geboren is, alvorens haar te

verbranden, 13; en haar in een sterke toren te zetten, 13; ze handelen naar zijn advies, 14; de geboorte van Merlijn, 14, 16; het proces, 16, 23, 121; Merlijn *devises* het boek voor hem te schrijven, 23; Merlijn zegt hem, dat hij zal gaan waar de H. Graal is, 23; boden van Vortiger, 30-2; wordt door Merlijn gezegd hem te volgen naar Northumberland, 32f; en dat hij daar zal worden voorzien van heel de materie van het boek, 32; het boek zal heten het *Boke of the Seynt Graal*, 32; gaat naar Northumberland, 33; Merlijn komt met nieuws voor het boek, 41f, 46f, 53, 56, 81, 88, 97, 143, 166, 259-1, 303, 305, 327, 378, 635; Merlijns boek der profetieën, 53f; Merlijn vertelt hem van de Ronde Tafel, 61f; Merlijns liefde voor hem, 123; Merlijns duistere uitspraken, 303-5; een ander bezoek van Merlijn, 438, 450f, 472; meer nieuws voor zijn boek, 438, 451, 472, 562f, 679; vraagt Merlijn of de Saksen verdreven zullen worden, en naar zijn duistere profetie, 563; Merlijns antwoord, 563; schrijft brieven, die Merlijn opprikt op *highways*, 563f; Merlijns vertrek, 564; Merlijn komt weer, 612, 635, 679; Merlijns afscheid, 679, 688.

BLEORIS, Blaaris, Bloaris, ridder, 162, 212, 487; *godson* van Bors, 162; zoon van Bors, 212.

BLIOBERIS, Blioberes, Blyoberis, een van de 42 makkers, 136f, 151, 212, 349, 352, 383-5, 459, 480.

BLIOS, heer van Cloadas kasteel, 321.

BLIOS, Blioc de Cassell, Blios del Cassett, Blyos de la Casse, 682, een van de 42 makkers, 135f, 212.

BLOY BRETAIGNE, *Zie* Bretayne.

BLOY MOUNTAYNE, 307.

BLOYS of PLAISSHIE, 442.

BOCLUS, koning van Mede, 661f.

BOHORT, zoon van Bors, 698; broer van Lyonel, 698.

BOORS of BENOYK, 125. *Zie* Ban.

BORELL, 655. *Zie* Bretel.

BORS of GANNES, Bohors, Bohort of Gannes, 698; broer van Ban, 472, &c.; afstamming, 122; zijn vijand, 122, 124; verwoest Claudas' land en onderwerpt Claudas, 125; trouwt Eleins zuster, 125, 144, 380, 603; boden van Arthur, 125; zij worden aangevallen, 126; vrees om naar Arthur te gaan vanwege Claudas, 130; wordt gerustgesteld door Merlijn en gaat per schip, 130; grootse ontvangst, 132; *revels*, 133, 138; het toernooi, 133, 137; zijn broer Guynebande, 138-9; prijst Kay, 136; de conferentie binnenskamers, 138; doet Arthur *homage* als *liege lord*, 140, 173; in beraad met Arthur, 141, 146, 557; zijn kasteel Mouloir, 144; Merlijn komt, 149; Merlijn brengt hem naar Arthur, 150, 173; zijn troepen geplaatst in strijdorde, 151f; zijn teken gedragen door Pharien, 151; leidt de 3e divisie, 151; valt de vijand van achter aan, 154; redt Arthur, 160; valt Ydiers aan, 161; *the grete baner*, 161; stormt het gevecht in, en valt Carados aan, 162; zijn *godson* Blaaris draagt zijn banier, 162, 212; *prowess*, 163, 210, 220; met Arthur te Bredigan, 167f; gaat naar Tarsaide, 202; naar Tamelide, 171, 175, 303, 307; hakt de Saksen in de pan, 185; zijn leeftijd, 203; de slag met de Saksen, 206f, 212; velt Sarmedon, 211; werpt Seleuaunt om, 217; volgt Arthur, 221; doodt Clariel, 222; bediend door Gonnore, 225; Merlijn gaat naar Logres, 258; Merlijns angsten om hem, 303; zijn *cousin* Leonces, 305; zijn vazal Dionas, 308; geeft hem een stad, 308; Merlijn komt, 312, 314; Merlijns advies, 314-6; hoort van Claudas, 215; Merlijns duistere uitspraak, 315; gaat naar Leodogan, 317f; Arthurs verloving, 319; naam onthuld, 320; doet Arthur *homage*, 320; in de 1e *ward*, 321; Leododans hofdag, 322; zit aan het hoofd van de *dais*, 322; prijst Gonnore, 322; volgt de banier in de strijd, 327; jaagt koning Saron na, 328; krijgt een grote klap, 328; wordt omsingeld, 328; aangevallen door Rion, 328; werpt Saron uit het zadel, 328; vreest voor zijn leven, 329; treft Rion, 329; redt Hervy the Rivell, 329; werpt Aroans, 329; geveld door Rion, 330; gered door Hervy, 330; en door Nascien, 331; Ban en anderen komen, 332f; vechtend te voet, 330, 333; hulp komt, 335; werpt Rions standaard om, 337; ontmoet Ban, 344; zijn grote daden, 344; hij en zijn broer *hard bestead*, 344; Rion komt tegen hen op, 344; omgeworpen door Rion, 344f; omringd door Saksen, 345; kan niet opstaan, omdat zijn paard op hem gevallen is, 345; gewond, 345; gered, 345; staat weer op, 345; doodt Maltailliet, 345; klieft Rions helm, 345f; Rion klieft zijn schild, 346; Uter Pendragon geeft hem Carroie kasteel, 350; geeft het aan zijn broer Guynebant, 350; Amaunt probeert het terug te krijgen, 350f; Arthur doet goed met Marmadoyse, 352; helpt Leodogan, 355f; doodt Dodrilas, 357; gaat met Arthur naar Toraise, 358; verlaat hen en gaat naar Charroye kasteel, 358-60, 363; een bericht van Ban, 360; Ban gaat op weg met Guynebans, 360; het forest perilouse, 360; Arthur wachtend, 363-5; de baronnen verwelkomen hem, 363f; vertrekt uit Bredigan, 364; een deel van de weg geëscorteerd door Ffragien, 364; Amaunt hoort van zijn reis, 364; Amaunt wacht hem op, 364; Amaunt wil Kasteel Charroye overhandigd krijgen, 364; Bors zegt het eerlijk gekregen te hebben en het te houden, 364f; biedt aan het te geven als Amaunt Arthur *homage* doet, 365; besloten tot een duel, 365; als hij verliest, mag Amaunt Charroye hebben; als hij wint, zal Amaunt Arthur *homage* doen, 365; hij heeft grote botten dan Amaunt, 365; zijn ridder wou hem afraden, 366; maar hij houdt vol, 366; zendt bericht, dat als Amaunt verliest, zijn

mannen vrij mogen gaan, 366f; de strijd, 367, 370; zijn zoon Lyonell, 367; zijn hoffelijkheid, 367; biedt Amaunt zijn leven als hij Arthur wil erkennen, 368; klieft hem tot op de schouder, 368, 565, 567; heeft spijt van zijn dood, 368; 200 van Amaunts mannen gaan weg, 368; maar 300 zeggen Arthur te zullen erkennen, 368f; sticht een klooster daar, met een priester om voor Amaunts ziel te zingen, 369; bereikt Bredigan, en wordt verwelkomd, 369; Arthurs neven en Seigramore komen, 370f; looft Gawein, 372; de namen van het gezelschap, 372f; met Arthur te Logres, 374; ziet toe op de jongelui, 374; zet Seigramors linkerspoor aan, 374f; geeft Dodynell Amaunts zwaard, omdat hij enigszins familie is, 375; van hoger geslacht dan Arthur, 377; blijft te Logres, 378; gaat met Ban en Arthur naar de Rochell, 379; ontmoet Merlijn, 379; zijn vrouw is belegerd te Trebes door Claudas, 380f; de expeditie naar Trebes, 381f, 385, 399f; zal het gezelschap leiden, 382, 385f; de strijd begint, 387; valt Pounce en Antony aan, 387, 390; strijd met Pounce, 390; werpt hem om, 390; Pounce gered door zijn mannen, 390; Pounces toorn, 390f; Pounce valt hem weer aan, 391; werpt hem weer neer en *defouls* hem, 391; Romeinen redden Pounce, 391f; B's mannen delven het onderspit, 392f; maar vechten tot na de middag, 392; Arthur en de R-T-ridders komen te hulp, 392f; een hard gevecht volgt, 393; Kay komt met de banier, 393; nederlaag van Claudas, 397f; druk aan het vechten, 398; de vreugde van de belegerde koninginnen, 400; de strijd hernieuwd, 401; [doodt Claudas in wraak, 401; die in hinderlaag ligt om hem en Lyonell te doden, 401; hij wordt gered door Nimiane, 401;] Pharien vecht met Claudas, 402f; hij wordt teruggedreven, 403; maar Pharien wordt gered door Leonce, 403; de vijand krijgt de overhand, 404; Merlijn komt en tart hem met luiheid, 404f; Merlijn rijdt het gevecht in met de banier, 405f; zijn *prowess*, 407, 409; ontmoet Arthur, 409f; Kay komt, 410; *rout* van Claudas, 411; onderschept de vluchtenden, 411; de helft van Claudas' leger verloren, 411; leidt Arthur en Gawein kasteel Trebes in, 412; vreugde van zijn koningin bij het weerzien, 412; gaat naar bed met zijn vrouw, 413; Helayns droom, 413-5; Bans droom, 415; biecht en is *hoseled* ieder 8 dagen, 415; van heilig leven, 416; Claudas geholpen door Pounce, Antony en koning van Gawle plundert weer het land, 416; zijn koningin wordt een non, 416; sterft van uithongering, 416; zijn erfgenaam gered tenslotte door Arthur, 416; Merlijn legt Helayns droom uit, 416f; te Gannes, 419; verwelkomt Arthur, 419; gaat naar de Rochell en vandaar naar zee, 419f; vertrekt naar Carmelide, 420, 447f; in Toraise, 448f; hij en Ban leiden Gonnore in de bruidsstoet, 453; huwelijk van Arthur en Gonnore, 453; het toernooi te Toraise, 455, 461; prijst Gawein en zegt als hem te willen zijn, 456; proces en verbanning van Bertelak, 469f; gaat met Arthur en Ban naar Bredigan, 472; strijd met Loot, 473f; redt Arthur, 474; Lot doet Arthur *homage*, 478f; de hofdag te Logres, 480f; kijkt toe bij het toernooi te Logres, 485, 495; sust Gawein, 498; in beraad met Arthur, 504, 506; Lot dient een *truce* te gaan voorstellen aan de baronnen, 506; blij met de *truce*, 561; zijn mannen door Merlijn naar Salisbury gebracht, 563; Merlijn komt te Logres, 566f; het verraad van de 3 R-T-ridders, 573f; gaat naar Salisbury, 575, 579, 581; een startdatum naar Clarence afgesproken, 582; het verhaal van Elizer, 583f; de redding van Morgeins, Ventres' vrouw, 587-90; leidt de 2e *ward* bij de slag van Garlot, 594; zijn *valour*, 595; in de slag bij Clarence, 601f; gaat naar Camelot, 603; Merlijn zegt hem naar huis te gaan, 603; gaat op weg, 604; in Agravadains kasteel, 604, 612, 671; vertrekt, 612; komt thuis, 612; in de slag met Rions leger, 625; uit het zadel geworpen, 625; te paard door Merlijn, 625; Luce bereidt de invasie van Engeland voor, 643; Arthurs expeditie naar Rome, 644; gezelt Arthurs leger, 650; in de 3e divisie, 659; Arthurs afscheidbezoek, 678; zijn dood, 678, 699; zijn kinderen Lyonall en Bohort, 698; wordt ziek, 699; en kan zijn broer Ban niet helpen, die in problemen is, 699; *worried* door Claudas, 699.

BOURELL, *Earl*, 657.

BOURGES, Burges, een stad in Barre, oudsher bekend als Benoyc, waarvoor zie, 26, 124.

BOYDAS, Moydas, Mydonnas, koning, een Saks, 549-52.

BRANCORS, *Zie* Brangore.

BRANDALIS, Braundalis, Saksische koning [genaamd Maundalis, 549]-552.

BRANDELIS, 366; heer van Gingabresell, 366; neef van Amaunt, 366.

BRANDINS de la dolerouse garde, 441, 445.

BRANDONS, Brandon, Brandouns, 236, 587f; koning van een deel van Saxonye, 592; neef van Hardogabrant, 592; gedood door Gawein, 592.

BRANGORE, Brangoires, koning, 152, &c.; ontzadeld in de slag bij Bredigan, 156, 159, 161; de nederlaag, 165; zendt om de andere koningen, 172-4; van Zuid Wales, 185; gaat van Sorhant naar Strangore, 185-7, 247; zijn vrouw de dochter van keizer Adrian van Constantinopel, 186, 577; de Saksen verwoesten zijn land, 247; hij bewapent zich, 247; de strijd, 247-50; Carados komt hem te hulp, 249; evenals Belynans, 249; de Saksen ontkomen, 250; keert terug naar Oost Strangore, 250f; zijn *cousins*, 292; koning van Strangore, 373; zijn neven, 373; leidt de 5e *ward* in de expeditie naar Clarence tegen de Saksen, 438f; een nachtaanval, 439-42, 444; verslagen, 444; maar doet een andere aanval, 444f; wordt totaal verslagen, 446f, 449; gaat naar

huis, 447, 449; hoort dat Arthur te Logres is, 449f; wenst voor vrede met Arthur, 450f; een conferentie met Arthurs gezantschap, 557-9; een *truce*, 560; leidt zijn mannen naar Salisbury, 561, 565, 575; te Salisbury, 577, 585; wil Seigramor zien, 577; in de slag van Garlot, 593-5; zijn dwergzoon Auadain, 688.
BRANGUE, Brangu of Saxoyne, Brangore of Saxon, Brangare, een Saksische koning, 239, 252-5, 510; zijn neef (of zoon?) Orienx, q.v.; zijn zoon Arans, 291; gedood, 600.
BRAUREMES, een Saksische koning, en een bondgenoot van Rion, 342.
BREDIGAN, een kasteel in de *marche* van Breteyne the grete, en in de *marche* van Carmelide, 146, 148, 152, 167, 1271, 202, 277-80, 282, 286, 288f, 316, 360, 363-5, 369, 472.
BREDIGAN, de *marche* van, 350.
BREDIGAN FOREST, 142, 144, 148-50, 153.
BREDIGAN MEADOWS, 142, 145, 167.
BREIGHAN, Bregnehan, Brekehan, Brekehen, een woud aan de rivier Sevarne, 272-5, 277, 313.
BRENNE, broer van Belyns, 641.
BRETAYNE, Bretaige, Bretaigne, Bretayne the grete, Breteigne, Bretein, Breteyne la Bloy, Breting, Bloy Bretaigne, Bloy Breteyne, Gret Bretein, Grete Bretaigne, Grete Bretayne, Grete Breteigne, Grete Breteyne, Grete Bretigne, 23, 32, 49, 121, 124, 129f, 140, 146f, 167, 186, 191, 227, 229f, 259, 304, 315f, 326, 341, 347, 350, 399f, 415, 420, 433, 436, 438, 447, 455, 490, 502f, 507, 588, 598, 609f, 614f, 625, 631, 640-2.
BRETEL, Bretell, Bertel, een ridder van Hoel, hertog van Tintagil, 67, 399; door Hoel naar Ygerne gezonden met een beker, 67; in Hoels vertrouwen, 76; Merlijn neemt zijn gedaante aan, 76f; door de baronnen naar Arthur gezonden, 110; in beraad met Arthur, 114; Arthurs strijd met de 7 koningen, 118f; Ydiers valt hem aan, 119; gezonden door Arthur om Ban en Bors, 124; goed bekend met Ban en Bors, 124; gaat over zee naar Benoyk, 124; te Trebes, 125; gaat op weg naar Benoyk om Ban en Bors te ontmoeten, 126; aangevallen door Claudas' mannen, 126-8, 131; doodt een, en komt te Benoyk aan, 128; ziet de twee koningen, 131; allen keren terug naar Logres, 131; bedient bij het banket te Logres, 133; merkt dat Merlijn Arthur al zijn avonturen verteld heeft, 138; in beraad met Arthur, 141; *purveyor*, 143; leidt de 2e divisie in de slag van Bredigan, 151; helpt Kay, 155; bevecht Clarion, 155; allebei ontzadeld, 156; de strijd is hevig, 157; Antor helpt hem te paard, 158; zijn *prowess*, 158f; herkent Merlijn vermomd, 169; helpt Leodogan, 209, 212; snelt Cleodalis te hulp, 212; het gevecht met de reuzen, 216; velt Cordaunt, 217; ter aarde geveld, 220; ontraadt Bors het vechten met Amaunt, 366; in de slag bij Trebes, 399; wordt door een bode van Trebes gevraagd, wat voor leger het is, 399; zegt hem, dat het gekomen is om het beleg op te heffen en de twee koninginnen te bevrijden, 399; een complot om Arthurs vrouw Gonnore te ontvoeren, 452; zijn tegenplan, 452, 463; het toernooi, 455; redt Gonnore van de samenzweerders, 463, 465, 562; vertelt Cleodalis van het complot, 467; de valse Gonnore verbannen, 468f, 562; proces en verbanning van Bertelak, 469f; neemt een konvooi gevangenen naar Benoyk, 656; een hinderlaag voor hem gelegd, 656f.
BRETOUNS, 147, 500, 641f, 652-5, 657, 660, 663f, 670.
BRIADAS, 121; zijn zoon Aguysas, q.v.
BRIAN OF ARONDELL, 287.
BRIOK, Briogne, Brioke, Bryoke, een woud, 307-9, 314, 381, 383, 386, 400.
BRIOLORS, een Saks, 244.
BROCHELONDE, Broceliande, Brocheliande, een woud, 178f, 189f, 235, 681, 692, 698.
BROLENDE, een kasteel nabij de rivier Sourne, 243.
BRULENT, een stad, 237.
BRUNS saunz pitee, Bruyn saunz pitee, Bruyns saunz pitee, 273, 441, 445; zijn kasteel van de *depe slade* in Northumbirlonde, 236.
BRUTUS, vlucht uit Troy naar Bretaigne, 146; naderhand naar hem Bretaigne genaamd, en sticht Newe Troye, 147.
BURGOYNE, 307, 643, 650.
BURGOYNE, hertog van, 307f; zijn nicht huwt Dionas, 307f.

CADOR, een van Arthurs baronnen, 640, 655f.
CALCEDOYNE, hertog van, 340.
CALCHOUS, *cousin* van Aguysans, de Roy de Cent Chivaliers, 173.
CALIBOURNE, Escalibourne, Arthurs wonderzwaard, dat hij later aan Gawein geeft, 98-107, 112, 118, 120, 129, 178, 210, 220, 339-343, 353, 374, 460, 476, 492f, 511, 514, 530, 533f, 536, 543, 546, 551f, 592, 663.
CALIDUS of Rome, een Romeinse prins, 656.
CAMADAYSE, [plaats?, zie Nabulall,] 567.

CAMBENYK, Cambanyk, Cambenek, een stad van hertog Escam, 145, 157, 159-61, 253, 255, 271, 274, 276f, 313, 439, 445, 546-8, 555, 557, 576, 588, 594, 601, 659; een *marche*, 188; *plains*, 509, 550; castelein, *zie* Triamores.
CAMELOT, Cameloth, Kamelot, Arthurs stad, 259-61, 266-70, 603f, 612f, 617-9, 623, 630.
CAMPERCORENTIN, campercorentyn, een kasteel, 171, 287.
CANADE, een van de 42 makker, 212.
CANAGUS, Arthurs neef, 257.
CANDELMESSE, 103, 143, 145, 150.
CANLENT, koning, 210.
CARADOS, of the perilouse tour, 442; of the dolerouse toure, 250; de la dolerouse toure, 446.
CARADOS BRENBRAS, 108, 119, 438-41, 449-51, 565, 575.
CARADOS of STRANGORE, zijn neven Alain en Acon, 373, 375; koning van Strangore, 146, 577; de slag van Bredigan, 160f, 165; rijdt op Bors af, 162f; gaat naar zijn hoofdstad Eastrangore, 187; vecht tegen de Saksen, 187; gaat Brangore helpen, 248-50; zijn neef Kay Destranx, 251, 577; een conferentie met Arthurs gezantschap, 557, 559; de ontmoeting van de prinsen te Salisbury, 577, 585; [twist tussen Arthur en de prinsen, 577; verlaat het gezelschap van de Ronde Tafel, 577;] vraagt naar zijn neven Aglin des vaux en Kehedin le petitz, 577; leidt de 4e *ward* in de slag voor Clarence, 601; helpt Arthur tegen Luces invasie, 643; in de 2e divisie, 659.
CARDOELL, Cardoel, Cardoll, een stad van Arthur in Wales, 60-5, 69, 72, 79, 81f, 120, 133, 135, 180, 200f, 277f, 301, 376, 571, 682, 685, 694, 697; Castelein Doo, q.v.
CARMEDUK the BLAKE, makker van Gawein, 682.
CARMELIDE, Carmalide, Carmelyde, Tamalide, Tamelide, Talmelide, een rijk, 114, 123, 141, 171, 173, 175, 188, 192, 205, 209, 212, 259f, 266, 294, 303, 307, 315, 321, 327, 349, 352, 358, 375f, 378, 382, 296, 401, 404, 420, 448, 450f, 453f, 468, 471f, 562f, 565, 567, 594, 598, 601, 615f, 619-21, 624, 657, 659, 678, 682; een *marche*, 167, 350; een stad, 202; steward, seneschal, *zie* Cleodalis; koning, *zie* Leodogan.
CARNILE, Carnyle, een tovenares en zuster van Hardogabrant, 176, 185.
CARNYLE, land?, 232.
CAROS DE LA BROCHE, een van Gaweins makkers, 682.
CASSELL, [plaats?, zie Blioc,] 682
CATHENOIS, Chachelos, een Romeinse prins, 656f.
CAUES DE LILLE, makker van Gawein, 682.
CHALIS the ORPHENYN, Clealis lorfenyns, een van de 42 makkers, 212, 682.
CHARROYE, Carroie, Carroye, een kasteel in de *marche* van Tamelide en Bredigan, 350f, 358-60, 363-5, 369; Castelein Ffragien, 364.
CHRISTOFER, koning, 445; zijn neef, 445.
CHRISTOFER DE LA ROCHE BYSE, een van de 42 makkers, 212.
CIPRE, [= Cyprus,] 676.
CITEE DE LA DESERTE, 124f; *zie* Claudas.
CLAMADES, koning, 173.
CLAMEDEN, Clamedien, Clamedin, koning, 560, 594; koning van de *yles*, 578; zijn broer, koning Lak, 601; zijn dochter, de Feire Beaune, 686; zijn seneschal Aguygneron, q.v.
CLAMEDOS, een Ronde Tafelridder, 598.
CLARELL, koning, gedood door Arthur, 336.
CLARENCE, Clarance, Clarion, een rijke stad, 145, 255, 258, 275, 477, 292, 438-40, 483, 516, 521, 535, 575f, 582, 585, 588, 590, 592f, 598f, 603.
CLARENCE, Arthur strijdkreet, 136, 284, 287, 294.
CLARIAS of GAULE, een van de 42 makkers, 212.
CLARIEL, gedood door Bors, 222.
CLARION, koning, reus, gedood door Ban, 210f.
CLARION, koning van Northumberland, ontmoet de opstandige koningen te Bredigan, 146; Clorion, 155; in de slag te Bredigan, 155f, 159-61, 165; of Northumberland 159f; het beraad der koningen, 172; gaat naar zijn stad Bellande, 184; de slag voor Toraise, 210, 220; treffen met Ban, 210f; de Saksen verwoesten zijn land, 255; zendt naar Escam, 255f; slag met de Saksen, 256-8, 271-5; gaat naar Cambenyk, 276; de buit verdeeld, 277; leidt de 7e *ward* in de expeditie naar Clarence tegen de Saisnes, 438f; een nachtaanval, 439-41; verslagen, 444; maar doet een nieuwe aanval, 444f; wordt totaal verslagen, 446f, 449, 525; gaat naar huis, 447, 449; hoort dat Arthur in Logres is, 449f; wenst vrede met Arthur, 450f; zijn vester onderhoudt Lot en zijn zonen,

518f, 524, 535; een bode van Lot, 525; is akkoord Lot te Arestuell te ontmoeten, 525f; de conferentie van de baronnen en Lot, 558f; de vergadering van het leger te Salisbury, 565, 575, 585; leidt de 3e *ward* in de slag van Garlot, 594; in de strijd voor Clarence, 601; helpt Arthur tegen Luce, 644; in de 2e divisie, 659.
CLAUDAS DE LA DESERTE, zijn stad van Benoyk of Burges in Barre, 124; dispuut met koning Ban over een kasteel, 124, 401, 699; verwoest Bans land, 124, 130, 167, 382, 603; strijd met Ban, 124f; wordt verslagen en zijn landen geplunderd, 125; zijn hoofdstad La Deserte, 125; zijn macht verlamd, 125; zijn ridders vallen Ulfin en Bretell aan, 126-8; doet *homage* aan de koning van Gaul, 303, 305; bond met Rome, 303, 305f, 315; Dionas doet hem grote schade, 308; zijn mannen vallen weer Benoyk binnen, 375; teleurgesteld in zijn hoop op buit, 380; besluit Trebes te belegeren, 380; het beleg van Trebes, 380; vergadering van Arthurs leger, 381f, 385; Arthurs leger nadert, 385f; maakt zich gereed voor de strijd, 386; Arthurs leger komt aan, 386; de strijd begint, 387; aangevallen door Ban, 387f; leidt groot verlies, 387; gek van toorn, 387; treffen met Ban, 389; Ban is *hard bestead*, 389f, 394; Gawein komt en redt Ban en gooit C van zijn paard, 394; veel van zijn ridders gedood door Gawein, 394; wordt in het zadel geholpen, 395; zijn wapen, 395; weer aangevallen door Ban en Gawein, 305; is woest, 395; achtervolgd door Gawein en Ban, 395f; ontsnapt bij toeval, 396; verslagen, 398; de strijd hernieuwd, 401f; [zijn droeve einde, 401; onterfd, 401; zoekt Bors en Lyonell te doden door verraad, 401; onthoofd door Bors, terwijl vermomd als een *palmer*, 401;] heeft 35.000 en Arthur 28.000 in het veld, 402; Pharien met 5000 man komt het veld op, 402; strijd met Pharien, 403; rijdt hem met 10.000 tegemoet, 403; eed van wraak op Pharien, 403; drijft Pharien terug, 403, 409; geveld en overreden door Gawein, 410f; *diffouled* onder paardenpoten, 411; totaal *routed*, 411, 449f; adviseert terugtocht naar de Desert, 411; verliest de helft van zijn mannen, maar ontkomt, 411; Arthur verwoest zijn landen, 416, 699; [versterkt door Pounce Anthony en koning van Gawle, en brengt Ban en Bors zwaar in de problemen, 416, 419; Ban en Bors sterven van uithongering, 416; hun vrouwen vluchten voor hem in een nonnenklooster, 416; Arthur kan Ban en Bors niet helpen, hij heeft zijn handen vol, 416; tenslotte verdreven door Arthur, 416;] Gawein verwoest zijn landen, 419; Pounce, Frolle en Randolf vertrekken woedend, 419; blijft arm achter, 419; zijn Citee de la deserte, 419; belegert het kasteel, 419; Arthurs expeditie naar Rome, 650; een gevecht tussen zijn ridders en Arthurs, 669f; gevecht met Launcelot, 676; krijgt hulp van Pounce Antony, 699; valt Ban aan met hulp der Romeinen, 699; zijn vijand Hoel van Nauntes wordt gedood, 699.
CLEODALIS, Cleodales, 207, 337; seneschal van Carmelide, 451, 601, 657, 659; steward van Tamelide, 205, 463, 467-9, 567, 594, 601, 627; valt de Saksen aan, 207, 209; te voet, 211, 214; zijn edelheid, 212; zijn liefde voor een hofmaagd, 212; huwt haar, 213, 451; zijn koning, Leodogan, misleidt haar, 213; zij draagt een dochter, 214; die Gonnore wordt genaamd, 214, 451; zijn vrouw wordt opgesloten door Leodogan, 214; zijn verdraagzaamheid tegenover Leodogan, 214; draagt de banier van Leodogan, 215, 217, 219; zijn dapperheid, 215-9; Merlijns groep komt te hulp, 219; aangemoedigd door de dames op de wal, 219; zijn neef Landons, 321; leidt samen met Leodogan Arthurs 10e divisie, 321, 337; hij en Leodogan raken gescheiden van hun mannen in het donker, 347; in gevaar, 348, 353; Leodogan wordt ontzadeld, 348; geeft Leodogan zijn paard, 348; Leodogan ziet zijn toewijding, en berouwt zijn lelijke daad, 348; Leodogan wordt geveld, 354; hij staat over hem heen en verdedigt hem, 354; Leodogan vraagt om vergeving voor zijn lelijke daad, 354; hun grote gevaar, 355; Merlijn komt te hulp, 355; een complot om Arthurs vrouw Gonnore te grijpen, 451f, 463; zijn verwanten haten Leodogan, 451; weet niets van al dit verraad, 451; Ulfin en Bretel vertellen hem van ervan, 467; zegt, dat ze niet zijn echte dochter is, 467; zijn stiefdochter verbannen door Leodogan, 468; brengt haar naar een abdij in Carmelide, 468f; Bertelaks intrige met haar, 468; keert terug naar Toraise, 468; leidt het leger van Carmelide naar Salisbury, 567; leidt de 4e *ward* te Garlot, 594; in de strijd voor Clarence, 601; wordt belegerd door Rion, 616f; forse verdediging, 618; doodt koning Margent, 618; valt uit om Arthur te helpen, die probeert de belegering op te heffen, 627; helpt Bediuer en zijn partij, 657; keert terug naar Arthur, 657; in Arthurs 3e divisie, 659; bezoek van Arthur, 676.
CLEOLES, Cleolas, koning, 595, 600; genoemd *the firste conquered kynge*, 578; zijn seneschal Guyonce, 578.
CLOADAS, een wonderkasteel van Blios, 321.
COLCHOS, Eiland van, 339.
COLEGREUAUNT, Calogreuant, Colegrenaunt, een van de 42 makkers, 212, 349, 480.
COLOCALLUS, Colocaullus, Caulus, koning, bondgenoot van Rion, 348, 355-7.
COLUFER, koning, bondgenoot van Rion, 338, 343f.
CONSTANCE, koning van Bretayne, 23f, 27, 40-2; zijn drie zonen zijn Moyne, Pendragon en Uter.
CONSTANTINUS, Constantynus, een koning van Bretaigne en veroveraar van Rome, 642.
CONSTANTYNENOBLE, Constantynnoble, Costantinenoble, Costantin-noble, Costantynnoble, 186, 230, 259, 263, 271, 280, 373f, 396, 449, 577, 654, 676; *zie* Segramore; Keizer, 186, 230.

CORBENYK, kasteel behorend aan koning Pelles, 229.
CORCHENSE, Corsheuse, Bans zwaard, 210f, 344, 346.
CORDAUNT, een Saks, 217.
CORENGE, Carenges, Corenges, een belangrijke stad in Schotland, 187; hoofdstad van Aguysans, 236.
CORNEUS vlucht van Troy naar Cornwall, dat naar hem is genoemd, 147.
CORNEWAILE, Cornewaile in Bretaigne, Cornewayle, 146f, 152, 172, 176f, 253, 258, 277f, 283, 439, 445, 557f, 601, 657; vanwaar genaamd, 147; voor koning, *zie* Ydiers.
CORNYAX, Cornycans, een Saksische koning, 602; familie van Aungis, 248.
CRISTEMASSE, 96.

DAGENET OF CLARION, een ridder en een dwaas, 483f; *zie* Malory
DAMSEL OF BRULENT, wier liefde wordt gezocht door Gaudius, 237.
DANEBLAISE, Danablaise, Danablise, een edele stad, 244, 333, 349, 351, 450, 472; Castelein, *zie* Sadoyne en Nablaise.
DANES, Danoys, 27, 42, 55f, 91, 152, 659; hun koning Amynadus, 152; *zie* 228, 659.
DARMAUNTES FOREST, 401.
DENMARK, Denmarke, 228, 252; voor koning, *zie* Rion.
DIANE, de godin, 307, 632f, 675.
DIOGLUS, een Saks, steward van Magloras, gedood door Elizer, 587.
DIONAS, Dionys, Dyonis, een ridder, 159, 564f, 587, 595.
DIONAS, een *vauasor*, 307f, 310, 418; zijn vrouw nicht van de hertog van Burgoyne, 307f, 418; zijn dochter Nimiane, 308, 418, *waarvoor zie*; *godson* van de godin Diana, 307.
DODRILAS, een *Amyrall*, gedood door Bors, 357.
DODYNELL the SAVAGE, zoon van Belynans, 247, 373, 449, 576; zijn moeder Esclence, 247; *cousin* van Galeshyn, 247, 373; hoort dat Lots zonen Arthur gaan gezellen en besluit ook te gaan, 251; gaat met Kay Destranx en Kehedin naar Logres, 251f, 258, 377; strijd met de Saksen, 294; ontmoet Arthur, 373; geridderd door Arthur na de gebruikelijke nachtwake, 374, 449; die hem een schatzwaard geeft, 374; het banket, 375; gaat met Gawein, 377; in bevel onder Gawein, 378; zijn *prowess* te Trebes, 396; ontzadeld, 407f; gered door Gawein, 407f; logeert in Kasteel Trebes, 412; op het huwelijk van Arthur en Gonnore, 453f; in het toernooi te Toraise, 456, 458f; op Arthurs hofdag te Logres, 480f; zijn daden in het toernooi van Logres, 489; zijn knapheid, 499; gaat avonturen zoeken met Seigramor en Galaishin, 561f, 566; het verraad van de 3 R-T-ridders, die hen aanvallen, 561f, 566, 573; gooit Monevall om, een van hen, 571; het gevecht stokt door ridders gezonden door Arthur, 571f.
DOLEROUSE GARDE, 273. *Zie* Ladris, heer.
DOO of CARDOEL, zijn zoon Gifflet, 133, 135, 138, 571; meester-vester van Uter Pendragon, 133; castelein van Cardoell, 197; een edele man en een trouwe, 197; draagt de banier, en helpt Gawein, 300; omgegooid door Madelen, 200; inname van Logres, 200, 376; verdeelt de buit, 201; maakt grote vreugde om Gawein en zijn makkers, 301; vraagt Gawein naar Merlijn, 302; zweert Merlijn te vinden, 682.
DORILAS, Dodalis, Dodalus, een Saksische leider, gedood door Agravain, 348, 549-52.
DORILAS, Doriax, een Ronde Tafel-ridder, familie van Ventres, 243-6; 441, 443, 491, 587f.
DOUCRENEFAR, een kasteel, 518; castelein, *zie* Grandilus, 518.
DOUGLAS, een Saks, gedood door Gosenaym, 217.
DOVE, Doue, Dione, rivier en brug, 281f, 286-8.
DOVER, 250, 259, 377-9, 678.
DRIANT the REDE, een Saks, gedood door Seigramor, 268.
DRIAS DE LA FOREST SAUAGE, Drias de la foreste sauge, Diras, een van de 42 makkers, 135, 151, 157, 159, 212.
DRIAS LE GAIS of the forest Perilouse, 250, 441.
DRIAS, de heer van Salerne, 441.
DUIVELS, vergadering van, 1-3; hun projekt, 23; de uitvoering, 10.

EASTRANGORE, de hoofdstad van Carados, 187, van Brangore, 247, 250, 685.
EBRON, echtgenoot van Enhyngnes, 326.
ELAYN, gezel van Jozef van Arimathea, 23.
ELEINE, Elein, vrouw van Ban van Benoyk, 125; *zie* Helayne.

ELIZER, zoon van Pelles van Lytenoys, 521-4; 528-35; 538, 540, 542-6; 550, 553-6, 584f, 587-90, 596, 602; Pellynor zijn oom, 520, 539, 583, zijn *cousin germain*, 539; zijn oom koning Alain, 583.
ELUNADAS, een jonge heer, en neef van de wijze lady of the foreste saunz retour, 321, 361-3.
EMPEROUR, zie Julius, 303, 306, 437; Luce, 656-7, 659.
EMPRESSE of ROME, vrouw van Julius Cezar, 420f, 429-31, 434; verbrand om haar ontrouw, 432f.
ENGELONDE, koningen van, 53.
ENHYNGNES, zuster van Jozef (Abaramathie), vrouw van Ebron, 326.
ENTRE of ROME, 422.
ESCALIBOURE, *zie* Calibourne.
ESCAM, hertog van Cambenyk, komt de zeven koningen helpen tegen Arthur, 145; in de slag van Bredigan, 157, 159-61; bewapent zijn stad Cambenyk tegen de Saksen, 188; een bode van Clarion, 255; leidt zijn mannen om Clarion te helpen tegen de Saksen, 256; een strijd, 256-8, 271-7; zijn kasteel Suret, 313; leidt de 6e *ward* in de expeditie tegen de Saisnes voor Clarence, 438f; een nachtaanval, 439-41; verslagen, 444; maar doet een nieuwe aanval, 444; wordt totaal verslagen, 446, 449; gaat naar huis, 447, 449; hoort dat Arthur in Logres is, 449f; wenst vrede met Arthur, 450f; Lot en zijn zonen komen hem helpen, net als hij naar binnen wordt gedreven door een Saksisch leger, 547-51; ontzadeld, 551; gezadeld en gered door Gawein en Gaheries, 551; weer ontzadeld, 553; complete *rout* van de Saksen, 554; merkt wie Lot en zijn gezelschap zijn, 554f; intocht in Cambenyk, 555; prijst Elizer, 555f; Lot stelt vrede met Arthur voor, 556; is akkoord, 556f; zendt boden naar de andere baronnen om naar de conferentie te komen, 557f; Lot en zijn zonen gaan naar Arestuell, 557f; de conferentie, 558f; de vergadering van het leger te Salisbury, 565, 575f, 582, 584f; de slag van Garlot, 588; leidt de 1e divisie, 593f; doodt Salubrun, 594; in de slag van Clarence, 601; helpt Arthur tegen Luce, 644; in Arthurs 1e divisie, 659.
ESCLENCE, vrouw van Belynans, dochter van koning Natan, zuster van Ventres, en haar zoon Dodynell, 247.
ESTOR, bastaardzoon van Ban, zoon van Agravadains dochter, 674f.
ESTREMORS, Destramors, ? stad, 345, 561.
ETHIOCLES, 340.
EVADAIN, Euadain, een Christelijke koning, 594, 601, zijn seneschal Fflamus.
EVANDER, Euander, koning van Surre, 656f; gedood, 658.
EVADEAM, *zie* Auadain.
EWEIN, zoon van Urien, 122, 388, 396, 449, 455, 459, 480, 655; zijn namen, le gaunte, 122; the More, 238, 242, 279, 284; the Grete, 258; le graunde, 283; le graunt, 285, 453, 455, 480; li grans, 286-8; toekomst voorspeld, 122; achtergelaten in Sorhan, 238; zijn pleegbroer Ewein Avoutres, 238; besluit slechts door Arthur geridderd te worden, 238; spreekt zijn moeder erover, 241; zij stemt toe in zijn reis, 241; vertelt Ewein Avoutres erover, 241f; ze gaan beiden op weg, 242, 251, 258, 277, 349; komt te Arondell, 277; verlaat Arondell, 278; gevecht met de Saksen, 278, 289, ontzadeld, 283; zijn *cousins* komen hem te hulp, 280, 288; nederlaag der Saksen, 288f; te Bredigan, 289; verslaat de Saksen weer, 294; ontmoet Arthur, 373; welkom, 373, zijn wake, 374; geridderd door Arthur, 374, 449; gaat met Gawein naar Dover, 377f; de grote strijd voor Trebes, 388; zijn *prowess*, 388, 407; logeert in kasteel Trebes, 412; in Toraise, 448f; houdt van vroeg opstaan, 448; bij het huwelijk van Arthur en Gonnore, 453f; in het toernooi te Toraise, 455, 459, 462; het proces en de verbanning van Bertelak, 469f; op Arthurs hofdag te Logres, 480f; Dagenets lafheid, 484; *cousin* van Gawein, 280, 485; zijn daden in het toernooi van Logres, 486-9, 494f, 498; de ontmoeting in de *halle*, 499; verzoening van de koningins en de R-T-ridders, 500, 502; het verraad van de 3 R-T-ridders, 568; door Arthur naar hen gezonden, 568-70, 573; brengt de ridders naar Arthur, 573; te Salisbury, 579; in de slag bij Garlot, 596; in de slag voor Clarence, 601f; in de slag van Rion met Arthur, 624; gezonden in een gezantschap naar Rome door Arthur, 650f; Gaweins doldriestheid, 652; vlucht, 652; achtervolgd, 652; doodt een achtervolger, 653; zwaar in de klem, 655; overwinning, 655; in Arthurs 1e divisie, 659; zweert Merlijn te vinden, 682, 687; zijn avonturen, 687; helpt Auadain, 688, 690; kan Merlijn niet vinden, 689; zijn ontmoeting met Evadeam, 698.
EWEIN with the white hands, 238, 292, 294, 373, 375, 377, 388, 396, 449, 480.
EWEIN CYUELL, 373, 375, 377f, 449.
EWEIN DE LIONELL, 292, 294, 373, 375, 377f, 396, 449, 480, 518.
EWEIN ESCLINS, 373, 375, 377, 396, 449, 480.
EWEIN ESTRANIS, 292, 294, 378.
EWEIN AVOUTRES, zoon van koning Urien en de vrouw van Cleodalis, 238, 449; zijn vaders generositeit, 238; waarom zo geheten, 238; zijn pleegbroer Ewein, 238; zweert niet geridderd te worden tenzij door Arthur, 238; bewaakt zijn vaders stad Sorham, 238; gaat met Ewein op weg naar Arthur, 241f, 258, 277, 280, 285;

ze komen te Arondell, 277; verlaten Arondell, 278; gevecht met de Saksen onder Bilas, 278-80, 282, 289; ze worden beiden ontzadeld, 283; Gawein en zijn *cousins* komen te hulp, 280-8; nederlaag van de Saksen, 288f; trekt terug naar Bredigan, 288; nog een overwinning op de Saksen, 294; ontmoet Arthur, 373; verwelkomd, 373; wake in de *minster*, 374; *dubbed* door Arthur, 374, 449; gaat met Gawein naar Dover, 377f; zijn *prowess* in de strijd voor Trebes, 388, 396; op het huwelijk van Arthur en Gonnore, 453f; op de hofdag van Arthur te Logres, 480f; in de slag van Garlot, 595; in Arthurs 1e divisie te Oston, 659.

FALSANDRES, koning, 244f.
ffANELL, [een Saks,] 268.
FANSOBRES, koning, 243.
FER OUTE YLLES, draak daar, 316; hun heer, 577.
ffERNICANS, koning, 342f.
ffLAMUS, seneschal van Evadain, 594, 601.
FLAUNDRYNS LE BLANKE, 135.
FLAUNDRYNS LE BRET, 151, 159, 212.
ffLUALIS, koning van Jeruzalem, 632; zijn dood, 676; een Sarazijn, 632; zijn koningin, 632-4; genaamd Lunble, 675; haar Christelijke naam Misiane, 675; zijn wonderlijke droom, 632, 634; zijn dochter, 633.
ffOLDATE, dochter van Julius Caesar, keizer van Rome, 423, 434, 437; haar echtgenoot Patrik, q.v.
FOREST, *zie* Bredigan, Briok, Rome en Romayne.
FORESTE denoyable, 316(, 370).
FORESTE perilouse, forest perilouse, naderhand genaamd forest saunz retour, 360f, 364; heer van het, 445, 475, 682.
FORESTE saunz retour, 321, 360; wise lady of the, 321, 361-3.
FORESTER, is een *Vavasour*, 517f (*zie* Mynoras); zijn vrouw, 517f; zijn 4 zonen, 517f; zijn 2 dochters, 517f, 526-8, 530.
ffORFRAIN, koning, 215f. [= Sorfrains]
FORREYOURS, koning, 243.
FORTY makkers, 396, 203, 401, 412f, 454f.
FORTY-TWO makkers, 212.
FOURSCORE makkers, 458, 486, 494, 497; en 10, 494, 499, 502.
ffRAGELLES, Ffragilles, een Saksische *earl*, 593, 595.
ffRAGIEN, 242; castelein van kasteel Carroie, 364.
FRAUNCE, Ffraunce, 669f.
ffREELANT, [Saks, verwant van koning Sorfarin,] 220, 222f.
FRENSHE book, 147.
ffRENSSHEMEN, Frenshe, 392, 438.
ffROLLE, Hertog van Almayne, 303, 306, 315, 375, 379f, 386-8, 394, 397f, 402, 408f, 411, 419, 421, 435, 437, 450.

GAHERET, zijn moeder, 86, 372; zijn tante Basyne, 285, 373, 526, 545, 553; vader, 179; besluit Arthur te gezellen, 183f, 240, 251, 260, 439, 557; gezelt Galeshyn, 191; de strijd met de Saksen, 193f, 230; geveld door Guynebans, 194; in het zadel geholpen door Gawein, 195; redt Gaheries, 196; doodt Guynebans, 199; verblijf te Logres, 210f; Arthur wordt van hem verteld, 230; doodt Vabibre, 265; gaat naar Camelot, 267; velt Taurus, 268; Merlijn noemt hem lafaard, 269; Gawein gaat Ewein te hulp, 280; leidt de 2e *ward*, 280; valt de Saksen aan, 284; gedwongen terug te trekken, 285; een ommekeer, 287; behoedt de brug, 288; bij Arondell, 291, 293; *prowess*, 294; een vreemde *quest*, 297, 301, 304; hakt Taurus aan stukken, 299f; keert naar Arondell terug, 301; te Logres, 301; maakt een eed, 301, 314, 449f; Arthur bewapent zich, 379; gaat uit hem tegemoet, 370; groet Arthur op zijn knieën, 371; Gawein vertelt Arthur dat ze komen om geridderd te worden, 371f; Arthur belooft het, 372; voorgesteld aan Arthur, 372; Arthur maakt grote vreugde om hem, 373; gaat naar Logres met Arthur, 374, wordt *dubbed* door Arthur, 374, 440; die hem een schatzwaard geeft, 374; gaat met Gaweins leger naar Dover, 377f; heeft deelcommando, 378; *prowess* te Trebes, 388; ontzadeld, 396; gered door Gawein en Ban, 396f; te paard geholpen, 396f; *prowess*, 407, 410; te Carmelide, 447f; met Arthur en Gonnores huwelijk, 453f; op Arthurs hofdag te Logres, 481; zijn daden in het Logres-toernooi, 487-9; verzoening van de R-T- en de koningins ridders, 500, 502; moet met zijn vader en broers een *truce* maken met de prinsen, 505-7; de start, 509f; zijn treffen met Saksen, 510-2; kan Gawein niet vinden, 513f; ontzadeld, 515; gered door Gawein, 516; ze logeren in het huis van de vester, 517f; weer op reis, 524-6; hun gesprek onderweg, 526f; de redding van Elizer, 528-31; ter aarde geworpen, 532; gevangen

door Monaquyn, 533; gered door Gawein, 533; te paard door Elizer, 534; boos op Gawein, 537; beledigt zijn vader, 538; de *somers* worden naar Mynoras gezonden, 538, 555; rust in een hermitage, 539, 544; in kasteel Roestok, 545f; strijd met Saksen buiten Cambenyk, 547-53; ontzadeld, 551; gered, 552; Saksen op de vlucht gejaagd, 554; intocht in Cambenyk, 555; 3e zoon van Lot, 555; gaan naar Noord Wales en vandaar naar Arestuell, 557f; waakt met Elizer voordat hij geridderd wordt, 584; in de slag van Garlot, 594; zweert Merlijn te vinden, 682.

GAHERIES, vierde zoon van Lot, 555; zijn moeder, 86, 230, 272; zijn tante Basyne, 373; zijn vader, 179, 230, 285, 526, 545, 555; besluit Arthur te gezellen, 183f, 240, 251, 260, 439, 557; gezelt Galeshyn, 190f; strijd met de Saksen, 193f, 230; jaagt Guynebans na, 194; werpt hem om, 195; omringd door Saksen en omgeworpen, 195; gered door zijn broers, 196; redt Agravain, 199; verblijf te Logres, 201f; Arthur wordt van hem verteld, 230; doodt Solunant, 265; gaat naar Camelot, 267; velt Ffannell, 268; Merlijn noemt hem lafaard, 269; Gawein gaat Ewein helpen, 280; leidt de 3e *ward*, 280; valt de Saksen aan, 286; een ommekeer, 287; behoedt de brug, 288; te Arondell, 291, 293; *prowess*, 294; een vreemde *quest*, 297, 301, 314; hakt Taurus in stukjes, 299f; terugkeer naar Arondell, 301, 314, 449f; Arthur komt, 370; gaat uit hem tegemoet, 370f; groet Arthur op zijn knieën, 371; Gawein zegt Arthur, dat ze komen om door hem geridderd te worden, 371f; Arthur belooft dat, 373; voorgesteld aan koning Arthur, 372; Arthur maakt grote vreugde om hem, 373; gaat naar Logres met Arthur, 374; de wake in de kathedraal, 374; geridderd door Arthur, 374, 449; die hem een van de door Merlijn gevonden zwaarden geeft, 374; gaat met Gaweins leger naar Dover, 377f; heeft deelcommando, 378; de slag voor Trebes, 388; beste ridder na Gawein, 388; zijn *prowess*, 396, 407, 410; te Carmelide, 447f; op Arthurs huwelijk met Gonnore, 453f; Ewein le graunte beste ridder na hem, 455; in het toernooi van Toraise, 458; op Arthurs hofdag te Logres, 481; zijn daden in het Logres-toernooi, 487-9; verzoening van de R-T- en Koningins ridders, 500, 502; moet met zijn vader en broers naar de prinsen gaan met een *truce*-vlag, 505-7; de start, 509f; treffen met de Saksen, 510-2; kan Gawein niet vinden, 513f; redt Gueheret, 516; ze logeren in een vesters huis, 517f; ze zetten hun reis voort, 524-6; hun gesprek onderweg, 526f; de redding van Elizer, 528f, 531; ruzies met Agravain, 535; Agravain slaat hem, 536; zijn verdraagzaamheid, 536; Gawein is boos op hem, 537; de *somers* worden gestuurd naar Mynoras, 538f, 555; in een hermitage, 539, 544; tart Agravain weer, 544f; in kasteel Roestok, 545f; slag met Saksen buiten Cambenyk, 547-51; zijn *prowess*, 549f; is Gawiens favoriete broer, 550; redt Escam, 551; verminkt Oriaunce, zadelt Gueheret en Agravain, 552; *rout* van de Saksen, 554; *squire* van Elizer komt Cambenyk binnen, 555; plaagt Agravain weer met de dochters van Mynoras, 555; gaat naar Noord Wales en vandaar naar Arestuell, 557f; krijgt wapens voor Elizer, die geridderd dient te worden, 583f; houdt met hem nachtwake, 584; Elizer geridderd, 584; in de slag van Garlot, 594; in de slag tussen Rion en Arthur, 624; gaat tegen de duivelkat, 666, 668; zweert Merlijn te vinden, 682.

GAIDON, [een Saks,] 220.

GAILORE, land, (?) 496, 567.

GALAAD, zoon van Helayn, 229.

GALAAD, zoon van Launcelot, 326, (?) 502

GALAD, lord of Pastures, 350f, 358f.

GALAGNES, koning, 244.

GALE, stad van, 179.

GALEGANTIUS, the Walsh, 480.

GALEGNYNANS, senescall of Galehant en zoon van de reus, 601.

GALEHAUT, 173, 329, de zoon van de reus, de heer van de *fer oute ylles*, 577f.

GALEHAUT, van Sorloys, 466.

GALEINCE, [? kasteel,] 250.

GALES, [een van de 42 makkers,] 212, 352.

GALESCOWDE, 212, 349, 480; een hoge *gentilman*, 491, 495; een van Gaweins makkers, 498, 579.

GALESHYN, Galaishin, Galasshin, 459; zoon van Ventres van Garlot, 122, 177, 188, 197, 230, 242, 373, 388, 449; zijn moeder Basyne, 122, 177, 230, 242; neef van Arthur, 178; toekomst voorspeld, 122, 177; zijn leeftijd, 177; ridder van de Ronde Tafel, 177; hertog van Clarence, 177; vraagt zijn moeder naar Arthur, 177f; besluit hem te gezellen, 178; stuurt naar zijn *cousin* Gawein, 178f, 197; die akkoord is hem te ontmoeten te Newerk, 189; zijn vreugde, 190; gaat zonder dat zijn vader het weet naar Logres, 190f, 230, 240, 251; gevecht met de Saksen, 193; helpt Gawein, 193; doodt Sarnagut, 194; redt Gaheries, 196; en Agravayn, 199; verblijf in Logres, 201f; Arthur wordt van hem verteld, 230; Ventres is boos als hij merkt dat zijn zoon weg is, 242, 439; zijn *cousin* Dodynell, 247, 373; doodt Pinados, 265; gaat naar Camelot, 267; doodt Placidas, 268; probeert Orienx te grijpen, 268; leidt Gaweins 5e *ward*, 281; verjaagt de Saksen, 287f; een

ommekeer, 287; te Arondell, 291, 293; zijn *prowess*, 294; een vreemde *quest*, 297, 301; terugkeer naar Arondell, 301; gevangen en ter dood veroordeeld door Madagot te Estremors, 345; gered door zijn *cousin* Gawein, 345; hoort dat Arthur komt en gaat uit hem tegemoet, 370f; Gawein leidt de weg, 370f; groet Arthur op zijn knieën, 371; Gawein vertelt Arthur, dat ze komen om door hem geridderd te worden, 371f; Arthur belooft het, 372; voorgesteld aan koning Arthur, 373; *shorte and fatte*, 373; Arthur maakt grote vreugde om hem, 373; gaat naar Logres met Arthur, 374; de vreugde van de inwoners, 374; de nachtwake in de kathedraal, 374; geridderd door Arthur, 374, 449; die hem een schatzwaard geeft, 374; gaat met Gaweins leger naar Dover, 377f; heeft deelcommando, 378; zijn *prowess* te Trebes, 388; omgegooid door Frolle, 396; die hem vasthoudt bij de *nasell of his helme*, 396; gered door Ban en Gawein, 396; onder paardenpoten, 397; Gawein velt Frolle, 397; weer te paard, 397; stormt op Frolle af, werpt hem om en rijdt over hem heen, 397; Gawein juicht hem toe, 397; een van de beste ridders van de wereld, 397; doet wonderen, 407; te Carmelide, 447f; op Arthurs huwelijk met Gonnore, 453f; in het toernooi te Toraise, 455, 462; proces en verbanning van Bertelak, 469f; zijn daden in het toernooi te Logres, 487, 489, 498; gaat met Segramore en Dodinell in *quest* naar avonturen, 561f, 566; het verraad van 3 R-T-ridders, Agrauandain, Mynoras en Monevall, 561f, 566-8, 573; gooit Mynoras om, 571; Arthur zendt om het gevecht te stoppen, 571f; te Salisbury, 579.

GALIERS, the lords of the haut moor, 564.

GALLEAD, bijgenaamd Lancelot, 698.

GALNOYE, *marches* van, 176.

GALUONYE, *marches* van, 176.

GALVOYE, een land, 657.

GALYS, Galicië, 676.

GANNES, Phariens strijdkreet, 403.

GANNES of Gawnes, *a citee plentevouse of all goodes*, 122, 124f, 131, 143f, 151f, 162, 175, 185, 202, 210, 212, 303, 320, 350, 379-81, 393, 399, 401-3, 415, 419, 447, 472, 557, 563, 567, 579, 587, 589, 603, 623, 634f, 698f.

GARLOT, 86, 108, 117, 119, 122, 146, 156, 177, 179, 424, 388, 439f, 445, 449, 557f, 585-8, 590, 592-4, 597, 612.

GAUDIN, neef van Aguysas of Scotlande, 445.

GAUDIUS, *cousin germain* van Aguysans, 237.

GAUDIUS, [Christenridder,] 441.

GAUNT, the depe citee of, 445.

GAWEIN, zijn moeder, 86, 122, 179, 374; zijn tante Basyne, 373; *prowess* voorspeld, 122; oudste zoon van koning Loot, 178f, 183, 197, 266, 279, 285, 291, 296, 314, 372, 405, 408f, 419, 555; het geheim van zijn kracht, 180f, 388, 462, 476-8, 491, 507, 509-12, 514, 518, 531f, 562, 591; zijn moeder zegt hem naar het hof van zijn oom Arthur te gaan, 183, 230; besluit te gaan, 183, 258, 260, 262, 439; en vrede te maken tussen Arthur en Loot, 183, 240, 551, 557; zijn *cousin* Galeshene, 189, 345, 395, 397; is akkoord en ontmoet hem in Newerk, 189; zijn vreugde, 190, *prowess* in het gevecht met de Saksen, 193, 197; doodt Noas, 194; helpt Gaheret in het zadel, 195; ontvangt Gaheries, 196; lui van Logres komen hem te hulp, 197f; werpt Guyneban om, 198; diep tussen de Saksen, 199; doodt Madalen en redt Doo, 200f; nederlaag van de Saksen, 201; gaat Logres in, 201; zijn voorzichtigheid, 201; in de gunst der inwoners en verblijft te Logres, 202; Arthur hoort van hem, 230; gaat naar Camelot, 261; Merlijn komt, 261-3; gaat Segramore te hulp, 264; strijd met Orienx, 264f; velt Orienx, 265, 271; Merlijn als ridder, 266; verwelkomt Segramore, 266; keert naar Camelot terug, 266f; treffen met Orienx, 267f; werpt hem om, 268; probeert hem te grijpen, 268; te Camelot, 269f; de *churl* en paard, 270; verzamelt een leger, 277; gaat naar Cardoell en Bredigan, 278f; gaat de Eweins te hulp, 280f; zijn *cousin* Ewein, 280, 376, 395, 485; de leiders van zijn leger, 280f; *routs* de Saksen, 288; keert naar Bredigan terug, 288f; Merlijns kunde, 290, 302, 376; gaat naar Arondell, 290-3; stormt op de Saksen af, 293; zijn *prowess*, 294; gewaarschuwd door een oude man, 294f; houdt in Arondell, 295; de mysterieuze ridder, 296f, 376; redding van zijn moeder en Mordred, 296-303, 314, 376; doodt Taurus, 299, 303; keert met zijn moeder terug naar Arondell, 301, 303; ziet Mordred, 301; gaat naar Logres, 301, 370; hij en zijn broers zweren, dat Lot zijn vrouw niet zal zien tot vrede is gesloten met Arthur, 301, 314, 449, 460; doet navraag naar de mysterieuze ridder, 301; het mysterie opgelost: het is Merlijn, 302, 376; vangt Madagot te Estramors en bevrijdt Galeshyn, 345; hoort dat Arthur naar Logres komt, 370; allen gaan uit Arthur tegemoet, 370; leidt de weg, 370f; zijn hoffelijkheid, 371; vraagt naar Arthur, 371; Nascien wijst Arthur aan, groet hem op zijn knieën, 371; spreekbuis gemaakt, 371; zegt Arthur, dat ze gehoord hebben van zijn faam en gekomen zijn om geridderd te worden, 371f; herinnert hem van hun dienst te Logres, 372; Arthur neemt hem bij de hand en verzoekt hen allen op te staan, 372; Arthur belooft hen allemaal te ridderen, 372; zegt Arthur hun namen en

afkomst, 372f; Arthur maakt grote vreugde om hem en kust hem, 373; *constable* gemaakt van Arthurs huishouding, 373; opperbevelhebber, 373, 376; bedankt hem, 374; gaat met Arthur naar Logres, 374; vreugde van de bewoners van Logres, 374; de nachtwake in de *minster*, 374; Ban en Bors houden de wake met hen, 374; gegord met Calibourne de volgende dag door Arthur tijdens de hoogmis, 374; Arthur zet de rechterspoor aan en Ban de linker-, 374; wordt ridder geslagen, 374, 449; Arthur geeft hem een van de schatzwaarden, 374; en bidt hem een goede ridder te zijn, 374; Arthur zegt hem het leger in gereedheid te brengen, 376; ziet Merlijn met Arthur, 376; Arthur vraagt op Merlijns verzoek, wie hem zijn moeder te hulp te Glocedon leidde, 376; en wie de brief van Ewein bracht, 376; hierover verbaasd, 376; en vraagt wat Merlijn ermee te maken heeft en hoe Arthur het weet, 376; herinnert Doos woorden, 376; zegt het was iemand genaamd Merlijn, 376; Arthur lacht en vertelt hem alles, 376f; zegt, dat hij tot Merlijns beschikking staat en wil hem zien, 377; zijn ogen worden geopend, 377; Merlijn zegt hem afscheid te nemen van zijn moeder, 377; en dan het leger te leiden naar Dover, 377; neemt afscheid van zijn moeder, 377; Sir Ewein, Galaishin, Dodynell, Seigramore, Ewein Avoutres, de 4 Eweins, en zijn broers leiden het leger onder zijn bevel, 377f, 395; Keheden en Kay Destranx bij hem, 377f, 395; komt te Dover, 378; verzamelt een grote vloot, 378; te de Rochell, 379; maakt grote vreugde bij het ontmoeten van Merlijn, 379; de expeditie naar Trebes voorbereidend, 381f; gaat de 1e divisie van 10.000 ridders leiden, 382, 384f, 395; Ulfyn zal zijn banier dragen, 382; de start, 384f; de strijd begint, 387; valt Frolles leger aan, 387, 394; doodt 5000 van zijn mannen, 387; een verse aanval, 388; redt Seigramore, 388; zijn *prowess*, 388, 394; ziet Claudas vechtend met Ban en velt hem, 394; doodt Mysteres en Antorilas en 2000 anderen, 394; Bans dankbaarheid, 394f; hun vriendschappelijke gevoelens, 395; Ban wil zijn gezelschap, maar Gawein zegt te moeten gaan zien of zijn broers en *cousins* veilig zijn, 395; snelt achter Claudas aan, 395f; terwijl hij gaat, ziet hij zijn broers en *cousins* in *distress*, gaat hen te hulp en laat Claudas ontkomen, 396; Agravain ontzadeld, Gaheret ook, en Galaishin in de handen van Frolle, 396; Ban en hij helpen hun makkers, 396; velt Frolle en verlost Galaishin, 397; juigt Galaishins dapperheid, 397; druk aan het vechten, 398; nederlaag van Claudas, 398f; Bans eigen mannen komen het veld op, 400; stelt een hinderlaag voor, 400; getart met lafheid door Merlijn, 404f; *prowess*, 407; doodt Randolf, de seneschal van Gawle, 407; ontmoet Dodynell the savage en Kehedins the litill, ontzadeld en in problemen, 407f; helpt hen, 408; de vijand wijkt uit voor zijn aanval, 408; verwondt Frolle, omdat hij Arthur sloeg, 408f; aan Arthurs zijde, 409; velt Pounce Antony en verwondt Randolf, 409; Arthur vraagt hem aan zijn zijde te blijven, 409; ontmoet Ban en Bors, 410; Merlijn geeft het sein voor nog een aanval, 410; verwondt, gooit om en rijdt over Claudas, 410; wordt bewonderd om zijn *valour*, 410; Claudas verliest de helft van zijn leger en wordt *routed*, maar ontkomt, 411; door Ban en Bors kasteel Trebes ingeleid, 412; goed gehuisvest, 412; koningin Helayns droom uitgelegd door Merlijn, 416f; verwoest de landen van Claudas, 419; keert terug naar Benoyk, 419; Merlijn wacht op hem, 419; gaat naar Gannes, the Rochell en de zee, 419f; gaat op weg naar Carmelide, 420, 447f; doodt Julyus Cesar in de strijd te Logres, 420; in Toraise, 448f; op Arthurs huwelijk met Gonnore, 453f; het toernooi te Toraise, 454, 461; draagt altijd een *habergeon* van dubbele maliën voor veiligheid, 454; zijn victorie in het toernooi te Logres, 455, 462; altijd *true* tot God en tot zijn heer, 455; wordt woedend, grijpt een eikenbalk en snelt weer het toernooi in, 460; de ridders van de Ronde Tafel zijn kwaad vanwege zijn overwinning en zweren wraak, 461; wordt een ridder van de Ronde Tafel, 462; proces en verbanning van Bertelak, 469f; op weg naar Logres met heel Arthurs leger op 500 man na, 471, 562; bezorgd om Arthurs veiligheid, 471; maakt grote voorbereidingen voor de hofdag te Logres in Augustus, 471f; zijn karakter gedetaileerd, 472; gaat met 40 makkers Arthur helpen, die door Lot in het nauw is gedreven, 475f, 562; gooit Lot om, en rijdt over hem heen, 476; staat op het punt Lot te doden, 476; maar merkt wie het is, 476f; Lot poogt hem te omarmen, 477; wil hem niet kennen tot hij Arthur *homage* heeft gedaan, 477, 560; neemt Lot mee om Arthur *homage* te doen, 477f, 562; op de hofdag te Logres, 480f; hij en 24 van zijn makkers zweren koningin Gonnores ridders te zijn, 482-4, 518, 562; de details van de eed, 482f; de koningin stelt vier klerken aan om zijn en zijn makkers' avonturen op de schrijven, 483; ze worden de koningins ridders genoemd, 484; Dagenets lafheid, 484; maakt het toernooi van Logres gereed, 484; het toernooi, 484, 500; Arthur zendt om hem te spreken, 485; Arthur vraagt hem orde te houden tijdens het toernooi, 485; kan het niet beloven, 485f; een troep *squires* en *sergeants* om orde te houden, 486; drijft de R-T-ridders terug, 487; zendt 10 van hen gevangen naar de koningin, 488, 502; verslaat weer de R-T-ridders, 488; de R-T-ridders zijn *wroth* en gebruiken *in felony* krijgssperen en rijden in op de koningins ridders, 488; protesteert tegen hen, 489; ze willen niet hun vals spel opgeven, 489; bewapent zich met zijn makkers in volledige wapenuitrusting, 489f; keert terug naar het toernooi, 490; Lots ridders bieden aan te helpen, 400; neemt dat aan, 491; zendt Galescowde om Arthur de stand van het toernooi te vertellen, 491, 495, 498; de R-T-ridders krijgen de overhand 491; velt Dorilas, 491; ontzadelt Nascien, 492; die hem bidt het toernooi te stoppen, 492; zegt dat de R-T-ridders met de dwaasheid zijn begonnen, en weigert, 492f; gooit vele om, 493; ziet een hinderlaag,

493; neemt een jonge appelboom en velt ermee velen, 493; ze doden zijn paard, 493; trekt Calibourne, 493f; doodt links en rechts, 494; wordt gered en te paard gezet door zijn ridders, 494f; steekt zijn zwaard weg en neemt zijn boomstaf, 494; jaagt zijn tegenstanders op de vlucht, 494; drijft hen de stad in, 494; de andere vleugel van zijn mannen wordt teruggedreven, 494; maar Ewein redt hen, en drijft de R-T-ridders de stad in, 494f; de R-T-ridders worden helemaal tot aan de *minster* opgedreven, 495; de *squiers* komen er tussen, 495; zijn mannen zien hen aan voor tegenstanders en gaan in de slag, 495; zijn ridders delven het onderspit, 495; trekt Calibourne en stormt op de *squiers* af, 496; valt weer de R-T-ridders aan, 496; werpt Adragain des Vaux de Gailore om, 496; evenals Pindolus en Idonas, 496; Hervy de Revell zegt dat hij wreed is, 497; Hervy wil hem sussen, 497; weigert te stoppen, 497; zweert eeuwige vijand van de R-T-ridders te zijn, 497; Hervy zegt dat de R-T-ridders Arthurs hof zullen verlaten als ze zo wreed worden behandeld, 497; kan me niet schelen, zegt Gawein, 497f; Ban en Bors smeken ook, 498; koelt af, 498; de R-T-ridders zijn in grote woede, 498f; einde van het toernooi, 499; allen gaan naar hun logies, 499; hij en zijn groep gaan naar hun kamers in het paleis van de koningin, 499; de bijeenkomst in de *halle*, 499; verzoening met de R-T-ridders, 500-2; weigert eerst verzoening, maar geeft toe op aandringen van de koningin, 500f, 503; een heer van de Ronde Tafel gemaakt, 502; de *quest* van de St. Graal, 502f; bedient aan de hoge *dais*, 504; moet met zijn vader en broers een *truce* met de prinsen gaan maken, 506; Arthur is ongenegen afstand van hem te doen, 506; maakt zich gereed te gaan, 507; vraagt de koningin kwaad bloed (*ill will*) te voorkomen met de R-T-ridders, 507; ze belooft, 507; het vertrek van het gezantschap om middernacht, 509f; treffen met Saksen, 510f; doodt Monaclyn, een Saks, 511; trekt Calibourne en redt zijn vader, 511f; bevecht Clarion, een Saks, 512; gooit hem ter aarde en grijpt zijn paard Gringalet, 512-4; de achtervolging afgebroken, 513; Lot en de drie anderen gaan voorop, 513; Lots verdriet als hij hem mist, 513f; druk Saksen aan het doden, 514f; is ingenomen met zijn nieuwe paard Gringalet, 515; redt Gueheret, 516; ze bewapenen zich en logeren in een vesters huis, 517-9; de dochters van de vester bewonderen hem, 519; Elizer op weg om door hem geridderd te worden, 520f, 528, 530; weer op weg, 524-6; Agravains lage gedachten, 526f; en de bestraffing ervan, 527; geneest Agravains ziekte, 527; tart Agravain, die woedend wordt, 528f; de redding van Elizer en zijn *squire* Lydonas, 528-31, 583; trekt Calibourne, 530; en doet wonderen, 531; belooft Elizer het ridderschap, 531f, 539, 555, 583; zijn *prowess*, 532f; vindt zijn vader en broers in groot gevaar, 532f; redt Gueheret, 533; zadelt Agravain, 533; klieft Monaquyn tot de middel, 533-5; doodt Pignoras, 534f; vangt al de *somers*, 535f; Gaheries en Agravain ruzieën weer, 535; Agravain slaat Gaheries, 536; slaat Agravain neer, 536-8; Gaheries komt voor Agravain tussen beide, 537; is kwaad op zijn broers, 537; een grote ruzie, 537f; zet Agravain uit hun gezelschap, 538; zendt Mynoras de *somers*, 538, 555; vraagt Elizer naar zijn staat en afkomst, 539; ze komen bij een hermitage, 539; ‘s nachts zadelt hij Gringalet en gaat met Elizer een dame en een ridder te hulp, 540f, 546; een dilemma, 540f; doodt Sortibran en zijn mannen en redt de dame, 541f, 544; aangevallen door 20 ridders, 542; Elizer, die de ridder gered heeft, komt hem te hulp, 542f; ze keren naar de hermitage terug, 543; de dame vertelt wie ze is en wie de ridder is, 543f; Lot is verbaasd wanneer hij ontwaakt om te zien wat G. en Elizer hebben, 544; Agravain is jaloers, 544f; in kasteel Roestok, 545f; gaat Escam helpen, die door Saksen wordt aangevallen, 547-51; looft de *prowess* van Gaheries, 549; de Saksen houden hem voor een helleduivel, 549; bemint Gaheries boven zijn andere broers, 550; redt Escam, 551; redt Gueheret en Agravain, doodt Mydonas, verminkt Brandalis, 552; doodt de Saksische banierdrager Ydonas, 553; vlucht der Saksen, 553; de achtervolging, 553f; totale nederlaag van de Saksen, 554; verliest zijn schild, dat stukgehakt is, 554; Elizer is een goede *squier*, 555; in Cambenyk, 555; gaat naar Noord Wales en vandaar naar Arestuell, 557f; de conferentie met de baronnen, 558f; is Arthurs spreekbuis, 559; stelt een *truce* tot Yule voor, 559; *truce* akkoord bevonden, 560; landen geabsolveerd van de excommunicatie, 560; voorbereidingen voor de oorlog tegen de Saksen, 560; allen moeten samenkomen op de vlakten van Salisbury op een bepaalde dag, 560; het verraad van de R-T-ridders, 568, 574; in beraad met Arthur, Ban en Bors, en Merlijn, 582; Elizer zijn *squire* vraagt om geridderd te worden, 583; vertelt Arthur van Elizers dapperheid, 583f; is akkoord Elizer te ridderen, 583; zegt Gaheries wapens voor Elizer te pakken, 583; riddert Elizer, 584; de redding van zijn tante Morgeins, de vrouw van Ventres, 587f, 590f; Elizers *prowess*, 587-9; redt zijn tante, 501; doodt Brandouns, 592; geeft Ventres zijn vrouw terug, 592; in de slag van Garlot, 594, 596; in de slag voor Clarence, 601f; gaat naar Camelot, 603; het feest te Camelot, 6012f, 622; in de slag tussen de legers van Rion en Arthur, 624-6; doodt koning Pharaon, 624; wil Arthurs plaats innemen in een duel met Rion, maar Arthur weigert, 628; Arthur doodt Rion, 630; een boodschap van oorlog komt uit Rome naar Arthur, 640f; gezonden door Arthur naar Rome met een boodschap naar Luce, 650f; geeft Arthurs boodschap, 6521; beschimpt door een Romeinse ridder, 652; is woedend en hakt de ridders hoofd af, 652; vlucht en achtervolging, 652; doodt een der achtervolgers, 652; doodt een ander genaamd Marcell, 653; zwaar op de huid gezeten, 654; hulp komt, 653f; overwinning, 655; ze nemen Petrius gevangen naar Arthur, 655; in Arthurs 1e divisie, 659, 662f; doodt

Luce de keizer met Calibourne, 663; gaat op tegen de duivelkat, 666; vernielt het kasteel van de Marche op Arthurs bevel, 667; met Arthur te Logres, 678; Arthur vindt het jammer als Merlijn zegt, dat hij nooit terugkomt, 682; wordt gezonden op zoek naar Merlijn, 682, 689, 692; zijn avonturen, 689; ontmoet een *damsel*, 690; vergeet haar te groeten, 690; zij zegt hem, dat hij niet de beste ridder ter wereld is zoals men zegt, 690; en dat hij zal worden als de 1e man die hij tegenkomt, 690; ze zegt, dat hij zal horen van Merlijn in Klein Brittannië, 690; ontmoet Auadain de dwerg en de *maiden*, 690f; wordt een dwerg, 691f; is afkerig op het hof te verschijnen, 692; een vreemde stem troost hem, 692f; merkt dat het de stem van Merlijn is, 693; Merlijn zegt hem Arthur te zeggen de *quest* te stoppen, aangezien niemand hem nog zal zien of horen, 694; gaat op weg naar Cardoell, 694; ziet de *damsel*, die hij vergat te groeten, 694f; ze bedriegt hem, 695f; hij vecht met twee ridders, die de *damsel* bedreigen, 695-7; ze belooft hem te onttoveren als hij altijd vrouwen zal groeten, 696f; hij zweert en keert tot zijn eigen gedaante terug, 697; te Cardoell, 697; tegenspraak, 698.
GAWLE, Gaule, koning van, 25, 212, 303, 305f, 375, 380f, 386f, 398, 402, 407, 411, 416, 419, 436, 438, 449, 564, 606, 664, 668, 699.
GAZELL, ? stad, 441.
GEAUNT, 644f; gedood door Arthur, 649f, 668, 679.
GEAUNTES, 147.
GELEGNYAUNT, een Saks, 595.
GEROMELANS, 366; Guyromelans, 368.
GESTOIRE, heer van Lybee, 656; *zie* Hestor.
GIFFLET, [Gefflet, 366], Gyfflet, 485; zoon van Doo van Cardoel, 133, 135f, 571; het toernooi te Logres, 133; doet steekspel (*tilt*) met Ladynas, 133f; zijn *cousin* Lucas, 134; zijn *prowess*, 134f; *tilts* met Blioberis, 136; en werpt hem om, 137; werpt Placidas en Jervas om, 137; wordt hoog geprezen, 138; in bevel, 143; de grote slag te Bredigan, 151, 156, 158f; gered door Arthur, 159; op wacht, 166; een van de beroemde groep van 42, 212; helpt Cleodalis, 214, 216; doodt Mynadap, 217; geveld door Sorfarin, 220; overwinning, 224; de slag met Rion, 337; het gevecht met de Saksen, 349; poogt Bors het vechten met Amaunt te ontraden, 366; op huwelijk van Arthur en Gonnore, 453f; in toernooi te Toraise, 455, 459; op Arthurs hofdag, 480f; gaat naar Arthur, 485; Logres-toernooi, 485-500; zijn daden, 486, 489; bedient de hoge *dais*, 504; gezonden door Arthur om het verraad van de R-T-ridders te frustreren, 468, 473.
GINGABRESELL, 366; Guygebresill, 368; neef van Amaunt.
GLOCEDON, [kasteel,] 250, 295, 298, 376, 515.
GLORIENX, reus, 338, 343f; verwant met Rion, 346.
GLOUCESTER, *earl* van, 658; is hertog en castelein, 658.
GONDOFFLES the grete, koning, 236; zijn broer Traunsmaduc, 593, 596, 602.
GONNERE, Gonnore, dochter van Cleodalis, 214, 225, 322, 451-3, 463, 465-8; 470, 562.
GONNORE, vrouw van Arthur, 213, 482, 635; geheim merkteken op haar lichaam, 213, 465; doop, 114; afkomst, 114f, 141, 208, 222, 404, 448, 472, 623, 678; van koninklijke bloede, 141, 213, 465; haar schoonheid, 141, 227; Merlijn adviseert Arthur haar te huwen, 141, 177; en erfgename, 141; de slag te Tamelide, 208; ziet haar vader gevangen, 208f; ziet hem gered door Arthur en Merlijn, 210; haar vreugde, 210; haar bezorgdheid om Arthur, 219; ziet hem omgeworpen door Sorfarin, 222; bedient Arthur bij het feest, 225, 257; de drie koningen, 225; ingenomen met Arthur, 225; brengt hem wijn, 227; prijst hem, 227f; bemint hem, 229; haar wijsheid, 229; verwondt Guyomar, 316; Arthur komt, 317-9; haar vader biedt haar Arthur aan, 319; Arthur en zij worden verloofd, 319f, 341, 357; is blij met haar nieuwe heer, 320; op de hofdag, 322; haar gelijkenis met Cleodalis' dochter, 322; bewapent Arthur, 322; kust hem, 323, 325, 335; geeft hem een wonderhelm, 323; haar vader is verlangend naar het huwelijk, 360; Merlijn stelt het uit, 360; Arthur gaat naar Bredigan, 360; vraagt hem snel terug te komen, 360; het liefdesverraad van Launcelot, 393; Merlijn tart Arthur met lafheid, 404; Arthur komt weer terug, 448; maakt grote vreugde om hem, 448; de huwelijksdag vastgesteld, 448-51; Lots plan haar te vangen, 456, 472; een complot haar te ontvoeren en te vervangen voor Gonnore, de stiefdochter van Cleodalis, 451f, 463; haar *maistresse*, 452, 463; het huwelijk, 213, 451-3, 562; haar extreme schoonheid, 453, 562; naar de ceremonie geleid door Ban en Bors, 453, 562; gegrepen door de samenzweerders, 463f; gered door Ulfyn en Bretell, 463-5; verlaat Arthur en verblijft met Galehaut vanwege de liefde van Launcelot drie jaar, 466, 470; Arthurs overspel met Gonnore, stiefdochter van Cleodalis, 466; de valse Gonnore verbannen, 468f; Gawein gaat naar Logres, 471; Arthur blijft achter met slechts 500 man, 471; gaat op weg met Arthur naar Bredigan, 472f; vraagt Sir Amnestan als kapelaan, 472; haar *cousin* en haar broer Sodoyne vergezellen haar, 472; heeft als escorte 40 ridders, 473; Kay is een *true* ridder tot haar, 475; in Logres met Arthur, 479f; de hofdag, 480f; aanvaardt de eed van Gawein en zijn makkers om haar ridders te zijn, 482f; Arthur geeft haar het beheer over zijn schatten, 483; kiest vier

klerken om de avonturen van Gawein en zijn groep op te schrijven, 483, 503; kijkt naar het toernooi van Logres, 485; Gawein zendt haar 10 gevangen ridders, 488, 502; vals spel in het toernooi, 492; vergunt haar ridders kamers in haar paleis, 499; maakt grote vreugde over Ewein en Gawein, 499; verzoening van haar ridders met de R-T-ridders, 499-502; claimt de 10 gevangen ridders als haar eigen, 502; de *quest* van de St. Graal, 502f; looft Bans advies, 505; en Lots, 506; overreedt Arthur Gawein met Lot mee te laten gaan, 506; Gawein vraagt haar toe te zien dat de ridders van de R-T en die van haar niet weer ruziën, 507; ze belooft, 507; Arthurs zuster Morgain beschaamt haar, 508; omdat zij de liefde tussen Morgain en Guyomar onthulde, 509; blij om de *truce* met de baronnen, 561; wordt bemind door Amaunts zoon, maar haar vader en de zijne zijn in onmin en dus kan ze hem niet trouwen, 565; Merlijn komt, 566; het verraad van de drie R-T-ridders, 468; de drie ridders binnen gebracht door Ewein, 573; twist tussen haar ridders en die van de R-T; gaat met Arthur naar Salisbury, 575; in Garlot, 592; *valour* van haar ridders te Garlot, 596 terugkeer van Arthur en zijn mannen naar Camelot, 603; hofdag te Camelot, 613-5; Merlijn vermomd als harpist komt en zingt een *lay* ter ere van haar, 615; zegevierende terugkeer van Arthur uit Toraise, 630; gaat met hem naar Logres, 630; Merlijns terugkeer, 635; een vreemde *maiden* brengt een dwerg, haar geliefde, om door Arthur geridderd te worden, 638; ze walgt van de dwerg, 638; maar Merlijn zegt dat hij van koninklijke bloede is, 638; dood van haar vader Leodogan, 678; Arthurs terugkeer, 678; de *maiden* en de dwerg komen weer, 685; Merlijns gevangenzetting, 694; de schone Beaune verblijft bij haar, 698.
GORGAIN, makker van Merangis, 349.
GORRE, [land van Vrien,] 108, 145f, 176, 623.
GOSENAIN, *hardy body*, 481.
GOSENAYNE DE STRANGOT, Grosenayne, 292, 294.
GOSENGES, Gosengos, zoon van koning Amaunt, 563, 565-7, 601; zijn seneschal Nabunal, 644.
GOSNAYNS CADRUS, [een van de 42 uitblinkers,] 212, Gosenaym, 217, Gosnain, 352. [= Gosenayne de Strangot]
GOUDEN VLIES, het, 339
GRAAL, de, 32, 59, 173, 229, 304, 326, 341, 502, 520.
GRAALANT, [koning,] 442.
GRANDILUS, zijn zoon Ewein Lionell, 518; castelein van Doucrenefar, 518.
GRANDOYNES, een ridder van de Ronde Tafel, 487.
GRASCIEN, 124, 135; van Trebes, 136, 144, 167, 306, 380f, 384, 400f, 406, 412, 564f, 587-9, 650, 699; dood, 699.
GRASSIENS LI BLOYS, 151.
GREECE, 340, 437, 676.
GRETE YNDE, koning Lak of the, 577.
GRINGALET, een paard van Clarion, 510, 512-4, 532-4, 540f, 544, 549, 553-5, 587; Gawein, 690, 697.
GRIRET DE LAMBALL, 489; Grires de lambal, 212; Guyret de lamball, 220, 366, 566, 682.
GRISANDOLL, alias Avenable, dochter van Matan, q.v.; Grisandolus, 421, 423-9, 431f, 435; vrouw van Julius Cesar, die Gawein doodde, 420, 423, 436f.
GROALES, koning, 243.
GROINGE poire mole, ‘katneus’, 321.
GUEHERET, 285, [Geheret, 287, 526, 682], 396, 453, 481, 487, 515-6, 526, 529, 531-3, 536-8, 544, 549, 551-2, 555, 584 [zie Gaheret, 3e zoon van Loth].
GUYGUERON, koning, 560; een rijke baron van het land van Sorloys, 561.
GUYNAS LE BLEYS, Guynas le Bloy, 135, 157.
GUYNEBANS, *the clerk*, [-band(e),] 138-140, Guynebant, 350, broer van Boors en Ban, 360-3.
GUYNEHANS, koning der Saksen, 198-200.
GUYOMAR, ridder, 316f, 321, 334f, 337; *cousin germain* van Lynados, 348, 351f. 470, 480, 488, 507-9, 566, 618.
GUYONCE, seneschall van Cleolas, 578.
GYNEBANT, Gynebande, [Saks,] 194, 268.

HALOWMESSE, Halowtide, 63, 97, 100, 123f, 140, 560, 565.
HARDOGABRANT, koning, 152, 255, 277, 440; een *saisne*, 441f; is 25 voet lang, 444, 510, 516, 575, 585, 588, 600, 602; neef van koning Amynadus, 152; zijn zuster, 175, 185; *zie* Carnyle, 185; zijn *cousin germain*, 535; zijn neven, 592f; hoofdheer van alle Saksen, 592.
HARDRANS, koning, 248.
HAUELL, Hoell, 662.
HELAIN, koning, 561.
HELAYN, dochter van Pelles, van Lytenor, etc., 229, 520, 636.

HELAYNE, koningin, 125, 144, 380, 398-400; 412-6, 603, 608, 612, 630, 698f; haar zuster, 380, 398-400, 412f, 415f, 603, 612, 630; haar zoon Lancelot, 698f; haar zusters zonen Lyonel en Bohort, 698.
HERCULES, 339f.
HERMANS, *erle* van Tripill, en gedood door een *knave*, 622.
HEROARS, koning, 342f.
HERVY THE RIVELL, 205 (leider van de ridders van de Ronde Tafel, draagt de *chief baner*), de Revell, 218, 220, de Ryvel, 226 (verwijt Leodegan), the Rivell, 329-30 (gered door Boors), de Rivell, 342, 345 (*banerer* van de Ronde Tafel), 351, 383, de Revill, 407, de Rivel, 470, de Rivell, 410, 458, 497 (met Gawein), 499, 501, 598 (gewond), 618 (doet uitval), 627.
HESTOR (*zie* Gestoire), koning van Lubye, 663; gedood door Arthur, 663.
HOEL, hertog van Tintagel, gaat met zijn vrouw Ygerne naar Cardoel naar het feest van Uter Pendragon, q.v., 63f; Uter Pendragons liefde voor Ygerne, 64; zeer geëerd, 64; verlaat het hof, 64; weer te Cardoel, 64; Uter Pendragon vraagt zijn toestemming om een beker aan Ygerne te geven, 67; zijn ridder Bretell, 67; vindt zijn vrouw in tranen, 68; zij vertelt hem van Uter Pendragons begeren naar haar, 68; is *wroth*, 68; keert plots naar Tintagel terug, 68f; Uter Pendragon is woedend, 69; weigert naar het hof terug te keren, 69; Uter Pendragon bereid een aanval op hem voor, 69f; wordt *defied*, 70; zet Ygerne in kasteel Tintagel, 70; en neemt toevlucht in een ander kasteel, 70f; aangevallen door Uter Pendragon, 70f; Uter Pendragons *artifice* om Ygerne te verleiden, 76f; sterft, 77f, 140; zijn oudste dochter vrouw van koning Lot van Orcanye, 84-8, 121; zijn vijf dochters, 121f, 177.
HOELL VAN NAUNTES, zijn nicht, 646; zijn zuster, 646f; of the litle Bretayne, 662[; gedood, 699].
HOOT, zoon van Arthur en Lysanor, 171, 475 [= Lohoot, vermoord door Kay].
HUCENT, een havenstad, 259.
HUMBIR (rivier), 259.
HUNGRE, [land,] 186.
HURTANT, [neef van koning Mynadus,] 254.
HUYDECAN (stad), 174.

IAISDON, geveld door Vlfin, 222.
IDONAS, ridder van de Ronde Tafel, 496.
IEROAS, [in duel met Gyfflet,] 137.
IEROHAS LENCHES, [een van de 42 uitblinkers,] 212.
IONAP, een reus, 325, door Artheur geveld.
IOSEP(H) ABARAMATHIE, 23, ridder van Pilatus, 59, maker van de lege plek aan de tafel, 61, 326, 502.
IOSEPHE, bisschop, zoon van Ioseph ab Aramathie.
IRELONDE, Irlonde, [Ierland,] 57, 205, 208, 228, 625.
ISDRAS, *zie* Ysdras, 355.
ISELONDE, [IJSLAND,] 194, 252.
ISLES, koning van de, 578; volk van de, 626f.

JASON, 339f.
JEZUS, 59.
JHERUSALEM, 632, Jeruzalem (JESHURALEM), 676.
JORDAN, [een man van Hoel, wiens gedaante Vlfin aanneemt,] 76.
JUDAS, [afvallige Apostel, lege plaats ingenomen door Matheu,] 59.
JUDAS MAKABEUS, 341.
JULIUS CESAR, veroverde Brittannië, 640.
JULIUS CEZAR, Julyus Cesar, keizer van Rome, 303, gedood door Gawein, 420, 423, 426-31, 435f, 438; zijn dochter Ffoldate, 423, 434, 437; zijn vrouw Avenable, q.v.; zijn eerste keizerin, *zie* Empresse of Rome.

KAHADINS, koning, bondgenoot van Rion, 616.
KARISMANX, een ridder van de Ronde Tafel, 487.
KARLION, [stad,] 108-9.
KAY, zoon van Antor, 88, 453; zijn moeder, 88, 135; geboren, 89; weggezonden, 89f, 112, 135; geridderd, 97; Arthur brengt hem Escalibur, 101; denkt ermee koning te zijn, 101; zegt het getrokken te hebben, 101; zijn vader gelooft het niet, 101; bekent zijn bedrog, 101; geeft het zijn vader, 101; Arthur steekt het terug, 101; kan het niet trekken, 101; Arthurs steward, 102, 104, 109; zijn hoofdbanierdrager, 116, 136, 405, 453, 475,

480, 484, 488f, 504, 571, 575, 596, 614, 645, 649, 661; redt Arthur, 119; jaagt de rebel-koningen na, 119; bedient bij het banket voor Ban en Bors, 133; stormt het toernooi in, 135; zijn karakter, 135; is een *japing, reviling* man, 136, 636; ontzadelt Lydonas en Grascien, 136; roept: 'Clarence!', 136; geprezen door Arthur, Ban en Bors, 136; aangevallen door Blioberes, 136; Gifflet komt te hulp, 136; aangevallen door Placidus, 136; gered door Gifflet, 137; zijn volgelingen voegen zich bij de *melée*, 137; eerbewijzen hem toegekend, 138; in beraad, 141; leidt Arthurs 1e bataljon, 151; de banier, 151, 155, 596; Ulfyn komt te hulp, 155; gaat zelf te hulp, 156; wordt ontzadeld, 156; geholpen door Gifflet, 156; helpt Antor, 158; geholpen door Arthur, 159; ontmoet Merlijn, 169; een jeugdvoorval, 180; helpt Arthur te Tamelide, 212; werpt Sonygrenx om, 214; bevecht een reus, 216; werpt Dandevart om, 217; is gezond en wel, 224; in de slag van Arthur met Rion, 337, 349; poogt Bors een duel met Amaunt te ontraden, 366; draagt de grote draakbanier in de slag voor Trebes, 383, 393, 398f; volk van Trebes verschrikt door de vurige banier, 399; Merlijn snaait de banier uit zijn handen, 405f; vindt Arthurs schild op het slagveld, 410; vreest Arthurs dood en zoekt naar hem, 410; vindt hem bij Ban en Bors en geeft hem zijn schild terug, 410; logeert in kasteel Trebes, 412; op het huwelijk van Arthur en Gonnore, 453f; in het toernooi te Toraise, 459; gaat Arthur helpen, 475; zijn karakter gedetailleerd, 475; doodt door verraad Lohoot, de zoon van Arthur, 475; Percival ly Galoys wordt van de daad beschuldigd, 475; op Arthurs hofdag te Logres, 480f; het toernooi te Logres door hem voorgesteld, 484; zijn daden erin, 488f; bedient aan de hoge *dais*, 504; gezonden door Arthur om het verraad van de R-T-ridders te stoppen, 468-73; neemt de grote banier naar Salisbury, 575; het heeft een rood kruis onder de draak erop, 575; te Salisbury, 579; in de slag voor Garlot, 596; in de slag voor Clarence, 601; weer banierdrager, 601; op de hofdag te Camelot, 614f, 619; de onbekende *maiden* en haar dwerggeliefde, 636; bespot de dwerg, 636; als Arthur toestemt de dwerg te ridderen, wil hij zijn spoor aanzetten, maar de *maiden* houdt hem tegen, 637; het avontuur van de reus, 645, 649; de reus gedood door Arthur, 649; in de slag tussen Arthurs leger en de Romeinen, 661; redt Bediuer, 661; omgegooid, 661.

KAY-DESTRANX, zijn neef Kehedin, 251, 293; *squire* bij Carados, 249; Carados wil hem ridderen, 249; maar hij zegt slechts door Arthur geridderd te willen worden, 249; ontmoet Dodynell, 251; gaat met Dodynell naar Logres, 252, 258; leidt een groep *squires* tegen de Saksen, 291, 377; ontmoet Arthur, 373; neef van de koning van Strangore, 373; ridder geslagen na nachtwake, 374, 449; krijgt een schatzwaard, 374; het banket, 374; in bevel onder Gawein, 378; op Arthurs hofdag te Logres, 480f; zweert Merlijn te zoeken, 682.

KEHEDIN DE BELLY, [een van de 42 uitblinkers,] 212.

KEHEDIN LE BEL, 349.

KEHEDIN LE BENS, Kehedin li bens, 251; neef van Kay Destranx, 251f, 377f; gaat met Kay Destranx naar Logres, 252, 258; hij en Kay Destranx leiden de *squires* tegen de Saksen, 291, 377; ontmoet Arthur, 373; neef van de koning van Strangore, 373; ridder geslagen na nachtwake, 374, 449; krijgt schatzwaard, 374; het banket, 374; in bevel onder Gawein, 378; op Arthurs hofdag te Logres, 480f; zweert Merlijn te zoeken, 682.

KEHEDIN THE LITILL, 294, 396, 407.

KEHEDINS LE PETIT, 480, 518, 577; zijn broer, 400, 518, 577. (Noot: Alle vijf dezelfde Kehedin!!!)

KEHENYNS, ridder, 342f.

KONINGEN, vier machtige Saksische, 585f, 588.

KONINGEN, de twintig, 440f, 575, 585; dertig koningen, 521.

KONINGINS RIDDERS, 483-5, 487f, 490f, 494, 499, 504, 518, 561f, 568, 570, 573f, 596; *Zie* Gonnore en Gawein

KYNGNENANS, koning, 348.

LA DOLEROUSE GARDE, 441, 256, 445.

LADRIS DE LA DOLEROUSE GARDE, 256, (445?).

LADY DAY, 120, 525, 546, 556-8.

LADY DE LAK, 401.

LADY OF ROESTOK, haar zuster, 543-6; *cousin germain*, 543-6.

LADY OF THE LONDE SUSTEYNE, 361-3.

LADYMUS, een ridder van de Ronde Tafel, 487.

LADYNAS, Lydonas, Ladunas, een ridder van Benoyc, 133, 136, 151; de Benoyk, [een van de 42,] 212.

LAIDON, [gedood door Boors,] 222.

LAK, koning van de *grete ynde*, 557; zijn generaal, 594, 601.

LAK DE LOSANE, 664-6; katduivel daar, 664f, 669, 679; mountain de Lak, 665f, 669.

LAMBALL (land), 563, 565f, (zie Griret: 212, 220, 366, 419).

LAMBEGES, Lambuges, 144, 564.

LAND van koning Clamedin, 560; Guygueron, 560; Helain, 561; Pellynor, 561; Pelles van Lystenoys, 561; hertog Roches, 561.
LANDALUS, een Saks, 597.
LANDONS, neef van Chadlis, 321.
LANDOUNS OF CARMELIDE, ridder van de Ronde Tafel, 598.
LANNERIUR, [plaats?,] 236.
LANOR DE BETINGES, een Saks, 595f, 602.
LAUDALUS DE LA PLAYNE, een van Arthurs ridders, 682.
LAUEREP, weiden bij kasteel Suret, 313; kasteel Leuerop, 546.
LAUNALL, [een van de acht die het toernooi onderhouden,] 459, [dient aan de hoge *deyse*,] 480.
LAUNCELOT, Lancelot, 326, 393, 401, 466, 610, 676, 699; de lak, 527.
[the] LAYS HARDY, 212, 349; Lait, 349; lilais the hardy, 352.
LEGAAT van de Paus, 560, 577.
LEIRE, leyer, rivier, 306, 385f.
LENTON (= Vasten), 142.
LEODEGAN, 114, 212f, 225, 465; koning van Tamelide (Carmelide, 404), 114, 173, 175; een oude man, 114; een weduwenaar, 114; zijn enig kind Gonnore, 114, 448, 450, 465, 623, 678; in oorlog met Rion, 114; Merlijn adviseert Arthur hem te helpen, 115, 123, 141f; zijn dochter zal met Arthur trouwen, 115; koning van Carmelide, 123, 141, 450; de ridders van de Ronde Tafel helpen hem, 141; Rion heeft twee jaar tegen hem oorlog gevoerd, 173; Arthur, Ban en Bors gaan hem te hulp, 175, 202; verslagen door Rion, 202; Rion belegert Nablaise, 202; de aankomst van Arthur en zijn gezelschap, 203; Arthur, Ban en Bors zijn incognito, 203; krijgt hun hulp aangeboden tegen Rion, 203; overlegt met de Ronde Tafel, 203; aanvaardt hun diensten en roept zijn leger bijeen, 204f; zijn leger komt bijeen te Toraise, 205; de mannen van Rion plunderen het land, 205; ze komen bij Toraise, 205; zijn mannen maken zich gereed tot de strijd, 205; zijn steward Cleodalis, 205; Hervy the rivell voert de Ronde Tafel aan, 205; de strijd begint, 206f; omgegooid en gevangen genomen, 208; Gonnore huilt uit medelijden met haar vader, 208; gered door de 42 makkers, 209; Gonnore is blij, 210; prijst Ban, 211; de wonderlijke, 42, 211f; het gevaar van Cleodalis, 212f; hoe hij Cleodalis had misdaan door diens vrouw te schenden, 212f; Cleodalis vergeeft hem en blijft hem nog altijd trouw, 212-4; zijn vrouw, 212; Gonnore, 213; de twee Gonnores, 213f; sluit Cleodalis' vrouw vijf jaar van hem weg op, 214; vraagt Hervy Merlijn te gezellen, 218; geveld door Sorfarin, 221; Rion zweert wraak, 223; veilig in Toraise, 224; zijn goedgeefsheid, 224; nodigt Arthur en zijn gezelschap uit in zijn paleis, 225; laat Gonnore rijk aankleden, 225; zij bedient Arthur, 225; bemerkt het aan Arthur betoonde respect, 225f; wou dat Arthur Gonnore zou trouwen, 226; in een *brown study*, 226; zijn duistere houding veroorzaakt klachten, 226; wekt zich op en is vrolijk, 226; Arthur wordt ook *pensive*, 227; laat Gonnore Arthur knielend bedienen, 228; Ban zegt hem verwonderd te zijn, dat Gonnore nog niet getrouwd is, 228; zegt het te druk te hebben gehad, 228; zou haar willen huwen met een *bachelor*, die het land zou kunnen verdedigen, 228; zegt zo'n persoon te kennen, 228; Merlijn en Bors zien daar doorheen en lachen, 228; poogt uit te vinden wie ze zijn, 229; bemerkt het grote respect dat Arthur betoond wordt, 229; banketten, 231, 257; eert Arthur groots, 257; Merlijn adviseert hem voor de strijd te wapenen, 314f; zijn *cousin germain* Guyomar, 316; de drie koningen en Merlijn komen, 317; Merlijns advies, 317; hij is overweldigd door verdriet, 318; Merlijn zegt dat ze een vrouw zoeken voor Arthur, 319; hij zegt dat ze niet verder hoeven te zoeken, want Arthur zal Gonnore hebben, 319; brengt Gonnore binnen, 319; geeft haar aan Arthur, 319, 341, 357; Merlijn vertelt hem wie Arthur is, 320; zijn vreugde, 320; doet Arthur *homage*, 320; maakt zijn leger gereed, 321, 330; hij en Cleodalis leiden de 10^{e} divisie, 321; houdt hofdag, 322; gedood door Bertelanx de verrader, 322; de twee geliefden kussen, 322f; een woeste aanval, 332; zijn neef Saydoynes komt te hulp, 334; ze hakken woest eropin, 335; verjaagt Rion, 337; hij en Cleodalis raken gescheiden van hun mannen in het donker, 347; de reuzen zien, dat ze maar met twee zijn en vallen hen aan, 348; omgegooid, 348; Cleodalis geeft hem zijn paard, 348; hij berouwt zijn lage daad tegen Cleodalis, 348; zijn ridders denken, dat hij verloren is, 349; Amaunt maakt gebruik van zijn moeilijkheden, 350f, 365; is in groot gevaar, 353; de edele trouw van Cleodalis, 353f; vraagt Cleodalis om vergeving voor zijn lage daad, 354; vechten samen tegen hun vijanden tot middernacht, 355, 615; Merlijn komt te hulp, 355; weer te paard, 355; ze keren allen naar hun tenten terug tegen dageraad, 357; geeft al de buit aan Arthur, 357; gaat naar Toraise, 358; vraagt Arthur Gonnore te trouwen, 360; Merlijn zegt, dat ze nog even moeten wachten, 360; Arthurs vertrek, 360, 404; Arthurs terugkeer, 448; te Toraise, 448, 471; Arthurs huwelijksdag vastgesteld, 448f, 451; Merlijn komt, 451; het huwelijk van Arthur en Gonnore, 213, 451-3; zijn kapelaan Sir Annistan, 453, 472; het toernooi na afloop, 455; hoort van het complot om zijn dochter te ontvoeren, 465f, 468; leidt Arthur naar Gonnore, 466; zijn

ridder Bertelak, 466; Bertelaks klacht, 466f; verbant de valse Gonnore, 468f; Bertelak heeft een ridder uit wraak gedood, 467, 469; brengt Bertelak voor het gerecht, 469f; verbant Bertelak, 470; Bertelak zweert wraak, 470; Gawein neemt afscheid en gaat naar Logres, 471; Ban, Bors, Arthur en Gonnore nemen afscheid, 472; Merlijn vertrekt 472f; gaat niet naar de bijeenkomst te Salisbury, 567; Rion bereidt zich voor hem weer aan te vallen, 616; in de slag tussen Arthur en Rion voor Toraise, 626f; Arthur doodt Rion, 630; vertrek van Arthur uit Toraise, 630; zijn dood, 678.
LEODOBRON, koning, 101.
LEONCES DE PAERNE, een *cousin* en ridder van Ban en Bors, 129; wordt achtergelaten in beheer van hun landen, 130; *cousin* van Ban en van Bors, 143, 305, 307, 315, 381; verzamelt zijn mensen voor Benoyk, 143-4; Merlijn komt, 144; gaat met Merlijn naar de Rochell, 146; komt in Groot-Brittannië aan, 147; leidt Bans 2e *ward* in de slag van Bredigan, 151; de slag, 152, 161; zijn *prowess*, 161; houdt de wacht, 166; keert terug om de landen te behoeden, 167; Merlijn komt, 305f; Merlijn profeteert, 305f; geadviseerd door Merlijn, 306, 315, 381; moet in hinderlaag gaan liggen, 306; Merlijn gaat weg, 307, 379; bereidt zich voor de binnendringers te weerstaan, 379; te Benoyk, 380; *nigh cousin* van Banyn, 381; gaat naar het woud van Briogne, 381; zijn neef, 381; Merlijn komt, 384; zijn leger maakt zich voor de strijd gereed, 384; voor Trebes, 400; gaat Pharien helpen 403, 409; zijn *valour*, 403, 699; Merlijn komt, 564; wordt door Merlijn gezegd het leger gereed te maken en naar de vlakte van Salisbury te gaan, 564; moet een rode kruisbanier dragen, 564; stemt toe Merlijns advies te volgen, 565; gaat Morgeins, de vrouw van Ventres, te hulp, 387-9; Merlijn zegt hem met zijn leger op weg naar Camelot te gaan, 623; houdt het land tegen Claudas, 650; redt enige van Arthurs ridders, 670.
LEONELL, vrouw van Blaires, 204.
LEONOYS, Leoneys, 254, 285, 291, 295, 372, 477.
LEONPADIS OF THE PLAYN, [een van de 42 uitblinkers,] 212.
LERIADOR, [wil trouwen met Agravadayns dochter,] 671, 673f.
LESPINE, kasteel de, 562.
LESPINOYE, een vlakte, 509.
LEYCESTRE, 312.
LILLE, Caues de, 682.
LITTLE BRITAIN, 121, 124, 146f, 166, 173, 402, 563f, 662, 690, 692.
LOGRES, *zie* New Troy & Bloy Bretaigne, 57, 67, 97, 104, 106f, 110, 120f, 123f, 131f, 134f; 147, 149, 191f, 196, 200f, 230, 240, 252, 258, 262, 283, 301, 303, 314, 316, 341, 374, 376, 378f, 401-4, 406, 420, 447, 449f, 455, 462, 471-3, 479, 484, 502, 550, 562, 566, 573, 579, 598, 630f, 635, 643f, 658, 674, 676, 678, 682, 690, 692.
LOGRYN, Logryns, 147.
LOHOOT, zoon van Arthur, en gedood door Kay, 475 [zie: Loot].
LONDE DES PASTURES, Londe of pastures, 114, 616.
LONDE of GEAUNTES, 114.
LONDON, *i.e.* Logres, Arthurs hoofdstad, 95, 120.
LONOR, the lestregues (hertog), een Saks, 593.
LOONOIS, 108, 146.
LORDS of the DOLEROUSE GARDE, 445.
LORD of the STREYTE WEYES, 247.
LORDE of the FOREST PERILOUSE, 445.
LORDE of the STREITE MARCHE, 247, 249, 558.
LOSERES (land), 601.
LOTH, Kynge in Bretayne, named Constance, 23.
LOTH of ORCANYE, (Loot, 439; Looth, 486); zal trouwen met Hoels oudste dochter, 84, 121, 179, 230, 393; stemt toe, 85; het huwelijk, 86; zijn zoons Gawein, Agrauayn, Gaheret, Gaheries en Mordred, 86, 122, 129, 230, 439, 449, 452, 462, 518f, 524, 545, 554f, 557, 591; gaat naar Arthurs hofdag, 108; houdt Arthur in verachting, 108; oorlog met Arthur, 117f; ontzadeld door Arthur, 118; omgegooid door Kay, 119; Merlijn voorspelt Gaweins ongehoorzaamheid, 122; de grote slag te Bredigan, 146, 165; heeft een beangstigende droom, 153; omgegooid door Kay, 156; gewroken en te paard geholpen door Aguysans, 156; de slag keert zich tegen hem, 160, 162f, 165; slaat Ban, 164; die terugslaat, 164; verslagen, 165; in moeilijkheden met de Saksen, 175; vergaderingen met de koningen, 175; gaat naar de stad Gale, 179; verzamelt een groot leger, 179; Arthurs *amour* met Lots vrouw, 180f; zijn vrouw wil Gawein een vrede laten maken tussen Lot en Arthur, 182, 251; de Saksen verwoesten zijn landen, 254, 258, 291, 295; verliest veel mannen met het

bevechten van de Saksen, 295, 349; trekt zich terug met zijn vrouw in Glocedon, 295; vervloekt de dag dat hij ruziede met Arthur, 295; zijn kleine zoon Mordred is twee jaar oud, 295; zijn vrouw gevangen door de Saksen, 296; zijn *squire* ontkomt met zijn zoontje, 296f, 298; zijn vrouw mishandeld door de Saksen, 298f; Gawein doodt Taurus en redt haar, 299-301; keert terug naar Glocedon, 298; zijn *cousins*, 292, 373; betreurt zijn verloren vrouw en zoon, 312, 439; zijn zoons besluiten dat hij vrede moet maken met Arthur, voor ze hem zijn vrouw teruggeven, 304; zij is met Arthur te Logres, 374, 449; de expeditie tegen de Saisnes te Clarence, 438, 449; leidt de 11e *ward*, 439; bedroefd, 439; een nachtaanval, 439-444; zijn moed, 443; verslagen, 444; nog een aanval, 444f; totaal verslagen, 446f, 449; gaat naar huis, 447, 439; hoort dat Arthur te Logres is, 449f; is blij, dat zijn vrouw en Mordred veilig zijn, 450; maar kwaad over zijn grote zoons' eed, 450; besluit zijn vrouw terug te krijgen, 450; en die van Arthur te vangen om *quits* te zijn, 450, 472; zendt spionnen, 450, 472; legt een hinderlaag, 472; snelt op Arthur af, 473; ter aarde gebracht door Arthurs speer, 474; doodt Arthurs paard, 474; Arthur behouden, 474; een hard gevecht, 474f; omgeworpen door Gawein, 476, 562; die hem niet wil omarmen, tenzij hij Arthur *homage* doet, 466, 560; sluit vrede en doet *homage*, 478-80, 518, 557, 559f; gaat naar Logres met Arthur, 479f; zijn ridders in het toernooi van Logres, 486f, 490f, 494f; haalt Gawein over het toernooi te staken, 498; in beraad met Arthur, 504, 507; een *truce* met de prinsen door hem voorgesteld, 505; zodat een algemene aanval op de Saksen kan worden gedaan, 505, 556; Ban wil dat hij als gezant gaat, 505; Arthur en Gonnore zijn het daarmee eens, 505f; wil zijn vier zonen met zich meenemen, 507, 546, 559, 561; voorbereiding voor het vertrek, 507; vertrek om middernacht, 509; treffen met de Saksen, 510f; ontzadeld, 511; te paard en gered door Gawein, 512; hakt zich een weg door de Saksen, 512; mist Gawein en is verdrietig, 513f; ziet Gawein omringd door Saksen, 514f; Saksen slachtend, 515; Gueheret door de Saksen ontzadeld, 515f; Gueheret door Gawein gered, 516; ze logeren in een vesters huis, 517f, 524; het land waarin ze zijn behoort aan koning Clarion van Northumberland, 518; de vester [Mynoras] spreekt van Arthurs hof, 518f; Mynoras heeft vrienden en familie aan Arthurs hof, 518; vertelt hem wie hij is en zijn missie, 519; Mynoras zal Clarion zeggen dat Lot komt, 519, 556; neemt afscheid van Mynoras, 524-6; Agravains lage gedachten, 526-8; ontmoet Elizers *squire*, Lydonas, vluchtend voor een bende Saksen, 528; gaat Elizer te hulp, 528-31; zegt Lydonas wie hij is, 529; in groot gevaar, 532f; gered door Gaheries, 532f; geveld door Pignoras, 533; te paard door Gawein, 534; de ruzie van Gaheries en Agravain, 535; is boos op Agravain, 536; zijn zoons' ruzie, 537; Gueheret beledigt hem, 538; zendt de buitgemaakte *somers* naar Mynoras als geschenk, 538f, 555; hoort van Gaweins middernachtelijke redding van een dame, 544; in kasteel Roestok, 545f; op weg naar kasteel Leuerop, 546; strijd met de Saksen, 546; ter redding van Escam van Cambenyk, 547-51; roept Gawein toe Gueheret en Agravain te redden, 522; zadelt Escam, *utter rout* van de Saksen, 554; zegt Escam wie zij zijn, 554f; binnenkomst in Cambenyk, 555; praat met Escam over vrede met Arthur, 556; Aguysant stemt in met de conferentie, 546, 556; Escam stemt in met de conferentie, 5567; Escam zendt op zijn advies boden om alle rebelbaronnen te vragen naar de conferentie te komen, 557; gaan naar North Wales en vandaar naar Arestuell, 557f; de conferentie, 558f; Gawein spreekt de baronnen van Arthur, 559; bevestigt alles wat Gawein zegt, 559; Urien is kwaad, dat hij de kant van Arthur kiest, 559; een *truce*, 560; leidt een groot leger naar Salisbury, 561, 565, 575; vertelt Arthur van de *truce*, 561; consultatie met de prinsen, 580; dringt er bij hen op aan, dat ze Arthur *homage* doen, 581; ze protesteren, 581; Arthur spreekt hen toe, 582; Merlijn adviseert een vertrekdatum naar Clarence, 582; verminkt Syuarus, 591; leidt de 4e *ward* te Garlot, 594; in de slag voor Clarence, 601; gaat naar Camelot, 603; hergroepering voor de strijd, 623; strijd met Rions leger, 625; ontzadeld, 625; te paard door Merlijn, 625; bereidt zich voor op de invasie van Brittannië door Luce, 643; in Arthurs 18e divisie, 659; gaat op tegen de duivelkat, 666; Loots vrouw is Arthurs zuster, 179, 372f; haar zonen, 179, 295, 372; Arthur ligt zonder dat ze het weet met haar, 180, 393; geboorte van Mordred, 181, 393; spreekt met Gawein over Arthur, 181; haar drie zonen dienen zich bij Arthur te voegen, 183f; hun *prowess*, 188; te Glocedon, 295; haar schoonheid, 298, 376; gevangen door de Saksen, 296, 298, 312; haar verdriet, 298; mishandeld door Taurus, 298f; gered door Gawein, 300-3, 376; zegt haar dat Mordred veilig is, 301; verdriet om Lot, 300f; overgebracht naar Arondell, 301; ziet Mordred, 301; gaat naar Logres, 301, 449; welkom, 301; haar zoons eed, 301, 314, 449; Arthur betreedt Logres, 374; gaat hem tegemoet met haar zuster Morgne le fee, 374; Arthurs vreugde, 374; allen gaan naar het paleis, 374; Gawein neemt afscheid, 377; haar zuster Morgain, 507.

LUCAS THE BOTILLER, zoon van een castelein, 133; van grote *prowess*, 133; het banket te Logres, 133; *cousin german* van Gifflet, 134; het toernooi te Logres, 134-6, 138; omgegooid door Blios, 136; wordt geprezen, 138; *governor*, 143; de slag te Bredigan, 151, 156, 158f; op wacht, 166; een van de 42 makkers, 212; assisteert Cleodalis, 214, 216f, 220, 224; de slag met Rion, 337, 349; op het huwelijk van Arthur en

Gonnore, 453f; in het toernooi te Toraise, 455, 459; op Arthurs hofdag te Logres, 480f; zijn daden in het toernooi te Logres, 489; bedient aan de hoge *dais*, 504.
LUCE, keizer van Rome, 639-43, 650f; zijn zusters zoon Tutillius, 652f, 656f, 660, 662; gedood door Gawein, 663f, 669.
LYBEE, Lubee, land, 656, 663; heer van, *zie* Gestoire.
LYDARUS, koning, 248.
LYDONAS, *squire* van Elizer, 522-4, 528f, 538f, 555, 584.
LYONELL, zoon van Bors, 367, 401, 698.
LYSANOR, dochter van de *earl* Sevain, 171.
LYTENOYS, Lystenoys, 173, 229, 326, 519, 528, 539, 577, 636.

MADAGOT, *the goode knyght of the blake yle tournoye*, 345.
MADELANS, Madelen, Madalen, koning van de Saksen, 198, 200f.
MADYENS LE CRESPES, 135.
MAGALOES, een Saks, 593.
MAGDALEYN, 313 (22 Juli)
MAGLAANT, [Saksische admiraal,] 281. [= Maglans?]
MAGLAAS, the riche kynge of Iselonde, 252. [= Maglans?]
MAGLANS, [Maglaans, koning,] 244f, 253-5, 286f, 289.
MAGLORAS, een Saksische koning, 236, 587; gedood, 591; neef van Hardogabran, 593.
MAGONDES, koning, 243, 245f, 255.
MAGORAS, [Sarazijnenkoning,] 344f.
MAHIDRAP, koning, 342, 345.
MAIDEN en DWERG, 635, 638, 679, 682, 685, 690f; haar naam Beaune, 686; zijn Evandeam, 697f.
MALES LE BRUNS, 205, 598, 618.
MALET, [Saks,] 217.
MALOHAUT, [stad in Wales,] 236. [= Malonant]
MALONANT, stad [van Aguysans], 184.
MALORE, *cousin* van Ffreelant, 220, 222f.
MALTAILLEES, koning, 342, 345.
MANDALET, koning, 191.
MANDONES, familie van Rion, 346.
MARASSE, kasteel, 605, 622, 671f, *zie* Agravadain, heer van, 670; zijn dochter, 670.
MARCELL, een Romeinse ridder, gedood door Gawein, 653; zijn oom, 653.
MARCHE, kasteel van de, 677.
MARES, 158; [de heer van,] 441.
MARET DE LA ROCHE, [een van de 42 uitblinkers,] 212.
MARGALYVAUNT, [Saks, gedood door Arthur,] 217.
MARGAMOUR, 164.
MARGANORS, 165, 233f. [= Margamour?]
MARGANS, koning, 152.
MARGANT, een koning, gedood, 618.
MARGNAM[UR], steward van Roy de Cent Chevaliers, 158, 233f.
MARGOIRES, [Saks,] 236.
MARGONDRE, koning, 244; *cousin german* van Aungis de Saks, 600. *Zie* Margounces.
MARGOUNCES, Saksische koning, 600; gedood, 600.
MARGOUNDES, seneschal van Sorloys, 578, 601.
MARGOUNS, 591-4; gedood, 595; Margons, *botiller* van koning Pignores, 591f, 595.
MARGRAT, een Saks, 510.
MARKE, Heer van Roestock, 256.
MARKE DE LA ROCHE, 135, 151.
MARMYADOISE, Rions zwaard, 339f, 346f, 352f, 357, 648.
MARTIN-Masse, 96.
MARTYN, Maister, [vertaler,] 23.
MATAN, een jonge ridder van de baronnenkant, 442.
MATAN, hertog van Almayne, 421; zijn dochter Grisandoll of Anable, q.v.; zijn vrouw en zijn zoon Patrick, 435f.

MATHEU, [Apostel, die Judas verving,] 59.
MATHUCUS, koning, 255.
MAUDRAS, [ridder van Leriador,] 673f.
MAUNDALIS, Saksische steward, gedood, 534f.
MAUS, een Romein (? prins), 656.
MAXIMIAN, heer van Bretaigne en Rome, 642.
MEDE, 661f; koning van, 661. *Zie* Boclus.
MEDEA, vrouw van Jason, 340.
MEHAIGNYES, *zie* Alain de Lille, 229.
MELEKINS, Malaquyn, Saksische castelein, 593, 595.
MELIADUS, een Saks, 593, 595.
MELIADUS LE BLOYS, [een van de 42 uitblinkers,] 212.
MELIADUS THE BLAKE, 151.
MELIAGANS, [zoon van Bandemagn,] 238.
MENIADUS, [Saks,] 236.
MEODALIS, [tegenstander van Gawein in toernooi,] 461.
MERANGES DE PORLENGES, Meranges de Porlesgues, 212, [Merangis,] 217, 220, 349, 363; zijn zuster, 518.
MERLIJN, van Northumberlande, 436f, zijn tantes, 479; zijn grootvader, Merlin, 15; zijn moeder, 33, verwekt door de duivel, 302, 405; het plan der duivels, 10, 302, 405; zijn moeders verdriet, 11; raadpleegt Blase, 7, 22; beschuldigd, 13; geboorte van haar zoon, 14; noemt hem M., 15; weer beschuldigd, 16f; om verbrand te worden, 16f, 121; gered door haar zoon, 21; een non, 121; zijn geboorte, 14; adviseert zijn moeder, 15f; voor een duivel gehouden, 16; pleit voor zijn moeder, 17; bekent zijn afkomst, 20; profeteert, 21; bevrijdt zijn moeder, 21; Blase moet een boek maken van zijn uitspraken, 22f, 32, 327; leven in gevaar, 23; zendt Blase de Graal na, 23; verschijnt aan de wijzen, 28; zijn leven gezocht, 29; neemt zijn achtervolgers naar zijn moeder, 30; en naar Blase, 31; hun schrik, 31; zendt Blase naar Northumberland, 32; neemt afscheid van zijn moeder, 33; het *churl*-verhaal, 33; het verhaal van het kind van de priester, 34; adviseert de boden, 34; gaat naar Vortiger, 36; verheldert het mysterie van de toren, 37; en het drakenmysterie, 39, 42; bevrijdt de clerken, 40; voorspelt Vortigers val, 40f; neemt afscheid van Vortiger, 41; gaat naar Blase, 41; gezocht door Pendragon, 42; verlaat Blase, 42; ontmoet de boden, 43; Pendragon komt, 44; hij ziet Pendragon, 44f; vermomt zich, 43, 46; gaat Uter waarschuwen, 46; terug naar Blase, 46; gaat vermomd naar Uter, 47; onthult zichzelf, 47; bewijst zijn identiteit, 49; zal Pendragon en Uter helpen, 49; Pendragon moet naar de Sarazijnen sturen, 49; adviseert Pendragon, 50; baronnen jaloers, 50; val gezet, 51f; verhaal van de baron, 51, 53; gaat naar Blase, 53; terugkeer naar het hof, 54; Pendragon en Uter zweren hem te gehoorzamen, 55; zijn plannen, 55; gaat naar Blase, 56; aan het hof, 57; bouwt Stonehenge, 57f; vertelt Uter Pendragon van zijn afkomst, 58; van de bron van zijn macht, 58; van de Graal, 59; ontwerpt de Ronde Tafel, 59; om die te stichten te Cardoell, 60; kiest 50 ridders ervoor, 60; de lege zetel, 61; gaat naar Blase, 61, 3 jaar weg, 61; de afgunst van zijn vijanden, 61f; op zijn hoede, 62; gezegd dood te zijn, 62; lot van een vijand, 63; gaat naar het hof, 63; de lege zetel, 63; verschijnt vermomd aan Ulfyn, 72, 74; ontdekt, 74; plan om Ygerne te verleiden, 75, 121; gaat met Uter Pendragon en Ulfyn naar Tintagel, 76; gaat vermomd als Bretel. 76; plan slaagt, 77; krijgt het kind beloofd, 78; komt naar Uter Pendragon, 80, 302; prijst Ulfyn, 80; regelt voor het kind, 80; zegt Uter Pendragon Ygerne te trouwen, 81; verlaat Uter Pendragon, 81; gaat naar Blase, 81; naar Ulfyn, 81; ziet U-P, 87; nog steeds schuldig, 87; zijn plan, 88; naar Blase, 88; heimelijk naar Ulfyn, 89; naar U-P, 92; voorspelt U-P's dood, 93; toont hem hoe de Denen te verslaan, 92, 94; gaat naar de stervende U-P, 94; dood van U-P, 95; om hem gezonden door de edelen, 95; de lege troon, 95; zegt de baronnen te wachten tot Yule, 96; gaat naar Blase, 97; naar Karlion, 109; baronnen zenden om hem, 109; zijn advies t.a.v. Arthur, 109; zegt, dat Arthur van goed bloed is, 109; zegt hen Antor, Ulfyn en Arthur voor hem te brengen, 109; baronnen zenden Bretell om hen te halen, 110; ze komen, 110; vertelt Arthurs geschiedenis, 111; baronnen blijven weerstand bieden, 113; waarschuwt hen, 113; adviseert Arthur, 114; vertelt hem van koning Leodogan (in gevecht met Rion), 114f; van diens dochter Gonnore, 115; belooft voor altijd zijn hulp aan Arthur, 115; de draakbanier, 115; zet de tenten van baronnen in brand, 116, 120, 129; adviseert Arthur, 121; legt zijn natuur uit, 123; laat Arthur geheimhouding zweren, 123; adviseert Arthur, 131; regelt de ontvangst van Ban en Bors, 132; vertelt Arthur van de boden, 138; Ban wil hem zien, 138; om hem gezonden door Arthur, 139; hij gaat, 139; wordt ondervraagd door Guynebande, 139; vertelt Ban de geschiedenis van Arthur, 139; en dat Arthur zijn *liege* heer is, 139; onderricht Guynebande, 140; zweert, dat Arthur de zoon is van Uter Pendragon, 140; Ulfyn bevestigt zijn verhaal, 140; in beraad, 141; zegt Arthur te trouwen met Gonnore, 141; en een jaar of twee naar Carmelide te gaan, 141; Ban is er op tegen, 142;

voorspelt dat Arthur Leodogans rijk zal verwerven, 142; en de strijd met de baronnen, 142; gaat versterkingen halen, 142-4; en naar Blase, 143; naar klein Brittannië, 143; naar Gannes, 143; overhandigt de ring, gebracht naar Leonces, 144; leidt de versterkingen per schip naar Arthur, 144, 146; de 7 koningen zweren wraak op M, 145, 148; de schepen komen aan in Bloy Bretaigne, 146; Arthurs dood, 147; zijn voorzorgsmaatregelen, 147; voegt zich bij Arthur met het leger, 148; gaat naar de drie koningen, 148; komt dezelfde dag te Logres, 149; zegt dat Arthur slechts 24 man in de strijd zal verliezen, maar de 3 koningen duizenden, 149; leidt hen naar Bredigan, 150; toont Arthur een grote schat in de grond, 150; maakt zich voor de strijd gereed, 151; rijdt voor het leger uit, 151; valt de wachtposten aan, 153; verschijnt aan Arthur, 165; vertelt hem naar zijn rijk terug te keren, 166; gaat naar Blase, 166; Arthur verblijft te Bredigan, 167; de grote *churl*, 167; wordt herkend door Ulfyn, 168; neemt zijn gewone gedaante aan, 170; helpt Arthurs *amour*, 171; zijn raad, 173, 175; baronnen vrezen zijn macht, 173, 175; liefde voor Nimiane, 185, 607; gaat met Arthur naar Leodogan, 202f, 212, 257; verblijft met Blaire, 204; draagt Arthurs draakbanier, 206, 209; stadspoort vliegt open op zijn wens, 206; de grote strijd met de Saksen, 206f; doet een stormwind opsteken, 209; redt Leodogan, 209; en de ridders van de Ronde Tafel, 210; het wonder van de draakbanier, 210, 219; helpt Cleodalis, 211, 215; zijn advies, 216, 224; laat zijn mannen rusten, 218; wordt gezeld door de Ronde Tafel-ridders, 218; valt de Saksen aan, 218f, 221; noemt Arthur een lafaard, 221; koning Leodogan geeft hen de buit, 224f; zijn advies, 225; Gonnore bedient Arthur, 225; ziet Leodogan, wil dat Arthur met Gonnore trouwt, 228; vertelt Arthur van zijn neven, 230; zegt dat hij naar Logres moet gaan, 259; gaat naar Blase, 259-61; vermomd naar Camelot, 261; ondervraagd door Gawein, 262f; vertelt hem van Seigramor, 263, 302; strijd met Orienx, 265f; weer vermomd, 269f, 279; gaat naar Bredigan, 279; zijn listige brief, 279f, 290; vermomd, 294; gaat naar Leoneys in Orcanye, 295; vermomd als een ridder, 296, 302; zendt Gawein en zijn gezelschap ter redding van Mordred en zijn moeder, 296, 301f; ontdekt, 302; Blases boeken geordend door M, 327 [?]; gaat naar Blase, 303; zegt hem dat hij naar Benoyk gaat, 303; zijn vrees voor Ban en Bors, 303; de wolf die de luipaard zal binden, 304, 563; voorspelt zijn eigen lot, 304; de *quest* der St. Graal, 304; gaat naar Leonces te Benoyk, 305, 308, 315; neemt hem in vertrouwen, 305, 315, 381; de serpent zal de luipaard overwinnen, 305; zegt Leonces zijn kastelen te bevoorraden en te bewapenen, 306; voorspelt een inval in Benoyk, 306; voorspelt de grote strijd met de Saksen en reuzen, 307; gaat naar het Woud van Briok om Nimiane te ontmoeten, 307f; zijn liefde is voorspeld door Diana, 307; vermomt zich als een jonge *squire*, 308; verleiding, 308f; ziet Nimiane, 308; haar schoonheid, 307f; haar wijze antwoord, 309; vertelt haar van zijn toverkracht, 309; ze belooft haar liefde, 309; hij zegt haar krachten toe, 309f, 314; laat een tover-*bower* en -gezelschap ontstaan, 309-11; de fatale belofte (*pledge*), 310f; voert gesprekken met haar, 311; leert haar wat toveren, 312; stemt toe haar weer te zien op St. Jansavond, 312; gaat naar Toraise in Tamelide, 312, 314; zijn verwelkoming, 312, 314; adviseert de drie koningen, 314; vertelt Arthur van de aktiviteiten van zijn neven, 314; en Bors en Ban van Claudas, 314f; adviseert hen, 315; de grote draak zal de leeuw overwinnen, 315; maar een luipaard zal de leeuw helpen, 315f; de koningen zijn verbaasd over zijn duistere uitspraak; zegt Arthur dat hij erin bezorgd is, 315; vertelt hem van de zwaarden in het woud, 316; gaat naar Leodogan en adviseert hem, 317f; Leodogan vraagt zich af wie hij is, 318; zijn kunst (*craft*), 319; vertelt Leodogan, dat ze een geschikte vrouw voor Arthur zoeken, 319; Arthurs verloving, 319f; onthult Arthurs naam en staat aan Leodogan, 320; onthult zichzelf aan de Ronde Tafel-ridders, 320; Leodogans hofdag, 322; zit aan het hoofd van de *dais*, 322; lacht om Arthur en zijn geliefde Gonnore, 322; zegt elkaar te zoenen, 322f; leidt de eerste *ward*, 323; de draakbanier door hem gedragen, 323f, 327, 332, 336; valt Rion aan, 324; laat een storm ontstaan, 324; vermomt zich en bemoedigt Arthur, 325; leidt Arthur Nascien en Boors te hulp, 331-3; doet een onweer ontstaan, 332; de draakbanier werpt vuur en vlammen, 332; hulp komt, 335; verzamelt het genootschap van de Ronde Tafel, 335; bemoedigt Arthur, 335; snelt het gevecht weer in, 336; Arthur omgegooid, 336; gaat te hulp, 336; volgt een bende Saksen, 349f; laat een storm boven hen ontstaan, 350; en een rivier voor hen, 350f; zorgt dat vrienden elkaar voor vijanden aanzien, 351; haalt Arthur om Leodogan te hulp te gaan, 353; de draakbanier licht het duister op, 353; gaat naar Leodogan, 353f; vindt Leodogan te voet en vermoeid, 354; haalt versterkingen, 356; in het dichtst van het gevecht, 356; draagt de draak, die de duisternis verlicht, 356; leidt Arthur naar de drie Saksische koningen, 356f; ze rusten bij dageraad, 357; terugkeer naar Leodogan, die blij is, 357; zegt Arthur hoe de buit te verdelen, 357f; Leodogan wil dat Arthurs huwelijk plaatsheeft, 360; zegt dat dat moet wachten tot hij in Benoyk is geweest, 360; te Bredigan, 363; Ban komt, 363; vraagt Ban naar Guynebans, 363; Bors komt, 369; de schat, 370; de twaalf zwaarden, 370, 374; Galeshyn, Seigramor, Gawein en zijn broers komen Arthur tegemoet, 370f; ze betreden allen Logres, 374; adviseert Arthur Gawein te gorden met Calibourne, 374; zegt Arthur de ridders niet te laten jousten in de weiden vanwege de Saksen, 375; leert Morgne le fee *astronomye* en *egremauncye*, 375, 508; zegt Arthur het vertrek naar Benoyk voor te bereiden, 375f; vraagt

Gawein naar de geheimzinnige ridder, 376f; zegt Gawein afscheid te nemen van zijn moeder en het leger naar Dover te leiden, 377; blijft te Logres en zegt Arthur naar de Rochelle te gaan en niet op te rukken tot hij hem weer ziet, 378; gaat naar Blase in Northumberland, die blij is hem te zien, 378; vertelt Blase van Nimiane, 378; Blase berispt hem, en vertelt hem over profetieën, 378; gaat naar Arthur te de Rochelle, 379; regelt de expeditie naar Trebes met Arthur en de anderen, 381-3; Blioberis moet het leger leiden, 383; gaat weg naar Leonce, 384; verdwijnende krachten, 384; de legers omsingelen Claudas, maar wachten op Merlijns sein, 386; geeft het sein, 386f; de strijd begint, 387; zijn mirakuleuze krachten, 386f; de wonderwerkende banier, 393; zendt Arthur en de twee koningen de lui van Logres, die worden ingemaakt, te hulp, 404; berispt en tart Arthur, 404, 407; tart Gawein, 404; tart Ban en Bors, 405; neemt de banier van Kay af, 405f; zijn wonderdaden, 405f; rijdt het dichtst van de strijd in, 405f; op een zwart paard, 406; nooit een man gedood hebbend, zover men weet, tenzij door neerrijden, 406; zijn gezelschap telt zo'n 1000 man, 406; draak braakt vuur, 406; leidt Arthur en zijn ridders ten aanval, 410; ***utter rout*** van Claudas, 411f; veel gevangenen, 412; gehuisvest in kasteel Trebes, 412f; Helayns wonderlijke droom, 413-5; vertelt de droom en legt die uit, 416f; vertrekt op St. Jansdag en gaat naar zijn geliefde Nimiane, 416-8; ze ontmoet hem bij de bron, 417; ze voert hem heimelijk een kamer in, 418; zegt haar hoe mensen naar wens te laten slapen, 418; zegt haar drie namen, die haar kuisheid zullen behoeden van geweld, 418; blijft er acht dagen, 418; hij is vrij kuis, 418; leert haar het verleden en de toekomst, 418; ze schrijft alles op, 418; verlaat haar en gaat met Arthur naar Benoyk, 418f; wacht op Gawein en gaat naar Gannes, 419; verwelkomd door Bors en blijft twee dagen, 419; gaat naar la Rochelle en naar de zee, 419f; zegt Arthur, Gawein en de twee koningen naar Carmelide te zeilen, 420; Arthur wil, dat hij ook komt, om zo op het huwelijk te zijn, 420; zegt dat hij weldra naar Carmelide zal volgen, 420; verlaat Arthur, 420; gaat naar de wouden van Rome, 420, 422; dit was ten tijde van Julius Cesar, die Gawein doodde, 420; Julius heeft een mooie maar overspelige vrouw, 420; de aankomst van Grisandoll, 421; de droom van Julyus Cesar, 421f; Julyus is ***pensive***, 422; komt bij de ***entry*** van Rome, 422; werpt een betovering en wordt een groot hert, 422, 435-7; wordt door Rome gejaagd, 422; snelt het paleis van de keizer in, de eettafels omgooiend, 422f; zegt de keizer, dat hij nooit de droom zal begrijpen totdat een wildeman die uitlegt, 423, 436f; betovert de deuren van het paleis en rent naar buiten de velden in, 423; verdwijnt, 423; de keizer is ***wroth***, 423; het halve rijk en de keizers dochter beloofd aan wie het hert of de wildeman ontdekt, 423, 435; de ridders van de keizer zoeken vergeefs, 423; Grisandoll zoekt ook, 423; het hert (M) verschijnt haar en zegt haar, hoe ze de wildeman kan vinden, 423, 426; verdwijnt in het woud, 424; komt naar Grisandoll als de wildeman, 424f; eet hartelijk van het voedsel en slaapt; Grisandoll steelt zijn staf, 425; te paard in ketenen, 425; wil niet tegen Grisandoll spreken, maar lacht slechts, 425; zegt haar niet te zullen spreken tot hij voor de keizer komt, 425; ze komen bij een abdij, 425; lacht om het legertje bedelaars buiten de poorten, 425; gaat ter mis, 426; de ridder geslagen door de niet-plichtsgetrouwe ***squire***, 426f; lacht weer, 426; de ridder geslagen door de ***squire*** vraagt de wildeman wie hij is, 427; M wil het niet zeggen, en wordt naar Rome gebracht, 427; een mensenmenigte volgde, 427; Grisandoll overhandigt hem aan de keizer, 427; om boeien wordt gezonden, 427f; maar hij geeft zijn woord als een Christen niet te zullen ontsnappen, 428; de keizer verbaasd te horen dat hij gedoopt is, 428; wordt gevraagd naar zijn verhaal, 428; zegt door een wildeman bij zijn moeder verwekt te zijn, gedoopt bij zijn geboorte en opgevoed door zijn moeder, 428; maar zijn bloed haakte naar het woud en hij ontsnapte erheen en werd een wildeman, 428; moet niet geboeid worden, 428; Grisandoll vertelt de keizer van zijn gelach, 428; hij zegt te zullen zeggen waarom hij lachte, wanneer al de baronnen bijeen zijn, 428; de baronnen komen bijeen, 429; de keizer vraagt hem de baronnen te zeggen waarom hij kwam, 429; wil niet totdat de keizerin en de 12 ***maidens*** komen, 429; ze komen, 429, 434; lacht weer als ze komen en de keizer wil weten waarom, 429; zegt te zullen vertellen als als hem geen leed zal worden gedaan, 429f; vertelt de keizer de droom en vraagt of het zo was, 430, 438; de keizer zegt ja, 430; zegt dat de grote zeug in de droom de keizerin is, 430; wil niet gaan voordat de keizer hem smeekt, 431; de 12 ***lyonsewes***, die de zeug begeleiden, betekenen de 12 ***squires*** vermomd als ***maidens*** om de keizerins lust te dienen, 431f, 436; de keizer is bedroefd, 431; Grisandolus ontkleedt de ***maidens*** en vindt wat Merlijn zegt, 431; de keizer werpt de keizerin en haar ***squires*** in het vuur en zij worden levend verbrand, 431, 439; het gerucht gaat door heel het land, 431; geprezen door de baronnen, 432; legt uit waarom hij lachte om Grisandolus bij de niet-plichtsgetrouwe ***squire***, 432; lachte om Grisandolus omdat hij door een vrouw werd verstrikt (***snared***), 432; om de bedelaars, omdat een schat onder hun voeten lag zonder dat ze dat wisten, 432; zegt dat Grisandoll een vrouw is vermomd als man, 432f; zegt dat de keizer toch nog een goede keizerin zal hebben, 433; geeft de keizer een duistere profetie over een grote draak die vanuit Rome gaat om Groot-Brittannië te vernietigen en een grote leeuw te onderwerpen ondanks een tortelduif, maar een stier zal de leeuw helpen en de draak doden, 433, 435f; wil dit niet uitleggen, maar zegt de keizer boze raad te mijden, 433; zegt de keizer, dat zijn kind

werkelijk van hem is en wil vertrekken, 435; de keizer wil weten over Grisandoll en de schat zien, 435; Grisandoll, de steward van de keizer, blijkt een schone *maiden*, 435; de keizer zit met de belofte van zijn dochter en het halve rijk in zijn maag, 435; zegt de keizer Avenable (Grisandoll) zijn vrouw te maken, 435; zegt hem haar broers erfgoed te herstellen en hem met zijn dochter te trouwen, 435; de baronnen loven deze raad, 435; wil zijn naam niet zeggen noch wie het hert was, 435; breidt zijn duistere profetie over de draak uit, &c., 435f; de *boar* van Rome is de draak, die tegen het advies van zijn geliefde de tortelduif Gaule in optrekt tegen de gekroonde leeuw van het Bloy Bretayne; een van de *fawns* van de gekroonde leeuw zal de *boar* doden, 436; raadt de keizer sterk aan nooit tegen zijn vrouws advies in te gaan, 436; terwijl hij afscheid neemt, schrijft hij zijn naam en wie het hert was op de post (*lintel*) van de deur van de keizer, 436; de keizer leest de letters en ze verdwijnen, 437; de keizer ziet dat het Merlijn is, Arthurs raadgever, 436f; gaat door toverkunst naar Blase in Northumberland in een halve dag en een nacht, 438, 450; vertelt Blase alles over de keizer van Rome, en hoe 12 koningen en een hertog zich gereed maken om de Saksen voor Clarence aan te vallen, van de grote slag voor Trebes en hoe Bans vrouw zwanger is van een kind, dat de eerste ridder ter wereld zal worden, 438; Blase schrijft alles op, 438; Arthurs trouwdag vastgesteld, 440; gaat naar Arthur te Toraise, 451; een complot om Gonnore te ontvoeren, 451f, 463, 467; zijn tegenplan, 452, 463; neemt Ulfin en Bretell in vertrouwen, 452; het toernooi, 455, 461; stopt het toernooi, 460, 462; vertelt Leodogan van het complot om Gonnore te ontvoeren, 466; voert Arthur naar Gonnore, 466; overlegt met Leodogan, 467; de valse Gonnore verbannen, 468f; het proces van Bertelak, 469f; neemt afscheid van Arthur, maar belooft op de hofdag te zijn, 472f, 562; gaat naar Blase, 472f, 562; vertelt Blase alles, hoe Lot in hinderlaag ligt voor Arthur, 473, 562; Blase vraag naar de kans de Saksen te verdrijven, 563; is van plan de mannen van Ban en Bors te halen voor de bijeenkomst te Salisbury, 563; zegt, dat de Saksen niet verdreven zullen worden voordat er vrede is tussen Arthur en de baronnen, 563; laat Blase brieven schrijven en hangt die op op *highways*, 563f; gaat naar klein Brittannië, 564; instrueert Leonce en Pharien om naar Salisbury te gaan met hun leger, 564f; gaat naar Nimiane en leert haar wat zijn kunst (*cunning*), 565; gaat Lamball in, in Carmelide, 565; met Nabulall en Bandemagn, 566; gaat naar Logres, 566; Arthur maakt grote vreugde om hem, 566; vertelt Arthur van het verzamelen voor de bijeenkomst, 566f; vertelt Arthur van het verraad van de drie R-T-ridders, 567f; de 3 ridders worden teruggebracht, 573f; Arthurs grote draakbanier krijgt een rood kruis erop, 575; anderen bevalt het, 576, 585f, 601; spreekt met Arthur te Salisbury, 578f; zijn profetie, dat de vader en de zoon elkaar zullen doden, en van de gekroonde en ongekroonde leeuwen, 579; bezoekt de heren met Arthur, 579f; consultatie met de 12 prinsen, 580f, 612; dringt aan dat ze Arthur *homage* doen, en ze wijfelen, 581; adviseert op te trekken naar Clarence, 582; het vertrek, 585; draagt Arthurs grote banier, 585; ontmoet de *squires*, die zeggen, dat de Saksen Ventres' vrouw hebben gevangen genomen, 586; gaat te hulp, 587f, 590, 612; Elizers *prowesse*, 587, 589; ontmoet het Saksische leger, 593; de rangschikking van zijn leger, 593f; de aanval, 595f; zegt Arthur de Saksen van achter aan te vallen, 596; nederlaag van de Saksen, 597; Arthur trekt op naar Clarence, 598; zegt de baronnen dat ze vrede moeten sluiten met Arthur, 598f; ze doen *homage*, 599; de slag voor Clarence, 599; draagt de grote banier, 599; spreekt het leger fel toe, 601; *rout* van de Saksen, 602; zegt Ban en Bors naar hun huis terug te keren, 603; gaat met Ban en Bors mee, 605; in Agravadains kasteel, 605-8, 612; doet Ban met de dochter van Agravadain liggen, 605, 612; is getransformeerd tot een jonge ridder, 608, 622; gaat naar Benoyk, naar Nimiane, en naar Balse, 612; gaat vermomd naar Arthurs hofdag te Camelot, 615, 621; herkend door Ban, 622; Arthur weigert zijn verzoek en hij verdwijnt, 622; doet hetzelfde verzoek vermomd als een naakt kind, 622; Arthur staat het toe en hij werpt zijn vermomming af, 623; trommelt versterkingen op in Gannes, Paerne, Benoyk, Gorre en Orcanye en keert naar Logres terug, 623; de strijd met Rion, 624; redding van Bors en Loth, 625; Arthur doodt Rion in een duel, 630; te Logres, 630; zegt Arthur dat hij moet gaan nu zijn werk klaar is, 630f; nog een duistere uitspraak van hem over de leeuw die de zoon is van de beer en de luipaard, 631; gaat naar Flualis, koning van Jeruzalem, 632; legt Flualis' wonderlijke droom uit, 633f, 675; is onzichtbaar terwijl hij dit doet, 623; gaat naar Benoyk, naar Nimiane, 634; hij verliest nooit zijn kuisheid, 634; gaat naar Blase, 634f; gaat weer naar Arthur te Logres, 635; het avontuur van de dwerg en de *maiden*, 638; een boodschap van Luce, keizer van Rome, aan Arthur, 639; voorbereidingen voor oorlog met Luce, 643; waarschuwt Arthurs prinsen zich gereed te maken, 643f; Arthurs leger te Gannes, 644; Arthurs visioen, dat hij interpreteert, 644f; een gezantschap naar Luce, 650, 653, 657; nederlaag van de Romeinen en dood van Luce, 664; zegt Arthur zijn weg voort te zetten, 664f; om de duivelkat aan te vallen, 664f; trekt op tegen de duivelkat, 666, 669; met Arthur te Logres en neemt afscheid van Arthur en Gonnore, 678; en gaat op weg naar Blase en Nimiane, 678f; afscheid van Blase, 679f; met Nimiane, die macht over hem krijgt, 680; wordt opgesloten door haar door betovering en keert nooit terug, 681, 693; Arthurs *quest* naar hem, 682, 687, 689f, 692; spreekt tot Gawein, 692; Gawein herkent zijn stem, al kan hij hem niet zien, 693f; noemt

zichzelf een dwaas, 694; zegt Gawein Arthur te zeggen, dat de *quest* zinloos is, aangezien niemand hem nog zal zien of horen, 694.
MINADUS, [vader van Orienx,] 253. [zie Mynadus.]
MINAP, koning, 333.
MOLEHAUT, castelein van, 442; *cite* van, 546.
MONACLYNS, [Saks,] 510f.
MONAGINS, Monaquyn, Saksische koning, 521, 524; broer van Pygnoras, 524; *cousin-german* van Hardogabran, 535.
MONEVALL, een ridder van de Ronde Tafel, 561f, 567f, 573f.
MONGIN, 640; bergen van, 643.
MONPELLIER, een rijke stad in de Provence, 435f.
MORAS, [Saks, gedood door Ban,] 222.
MORDRED, 147, 180, [Mordered, 295]; zijn moeder, 86, 179f; vader, 179f, 393, 450; jongste zoon, 179; gebracht naar Glocedon, 295, 312, 439; gered door Gawein, 298; zijn moeder denkt dat hij verloren is, 300; Gawein stelt haar gerust, 301; te Arondell met zijn moeder, 301; zijn verraad, 393.
MORE, [? kasteel,] 250.
MORET DE LA VEYE, 151.
MORGAIN, zuster van Arthur, 185; een tovenares, 185, 316, 374; Morgne le fee, 374f; waarom le fee genaamd, 507f, 509, 592.
MORGEINS, 86, 108, 588-592.
MOULOIR, [een kasteel van Boors,] 144.
MOYDAS, Mydonas, een Saks, 550, 552; gedood, 552. *Zie* Boydas, 551.
MOYNE, eerste zoon van koning Constance, 24, 40; koning, 24; gedood, 25f.
MURGALANS DE TREBAHAN, [koning der Saksen,] 602.
MYCENES, koning, 255.
MYGORAS, [ridder van de Ronde Tafel,] 458.
MYNADAP, [Saks, gedood door Gifflet,] 217.
MYNADOS, een ridder van de Ronde Tafel, 499.
MYNADUS, koning, 254f, 338, 343f.
MYNORAS, een ridder van de Ronde Tafel, 484, 487, 561f, ly Engres, 567f, 574.
MYNORAS, heer van het nieuwe kasteel in Northumbirlond, 518f, 538f; zijn zoons, 518f, 525, 555; zijn vrouw, 518, 514f; zijn broer, 518; zijn twee dochters, 518f, 526, 530, 535, 555.
MYNORAS, the senechall of the kynge lak of the grete ynde, 577, 601.
MYSTERES, een ridder van Claudas, 394; gedood door Gawein, 394.

NABLAISE [stad], 202, 314; da Nablaise, 332; *Zie* Danablaise, 333.
NABULALL, steward van Amaunt, 565f; de Camadayse, 567, 594.
NABUNALL, seneschall van Gosenges, 601, 644.
NADRES, een stad in Spanje, 676.
NAMELES, stad, 363.
NAPIN, Admyrall, 276, 602.
NASCIEN, hertog van Breting, 326.
NASCIEN, een Ronde Tafelridder, 490; genaamd naar de hertog van Breting, 326; een jonge ridder, 326; de beste ridder van Uter Pendragons en Arthurs tijd, 326; *cousin germain* van Percevall de Galoys en familie van Joseph Abaramathie, en zoon van Ebron en Enhyngnes, 326; heeft de zorg over Galaad de zoon van Launcelot, 326; wordt een devote heremiet en priester, 326; zijn hemelse visioenen, 326f[52]; maakt een boek van zijn visioenen en koppelt dat aan Blases boek, 327; adviseert Arthur in zijn gevaar, 327; met Arthur in de slag tegen Rion, 327; slaat Rion neer en redt Bors, 331; zijn paard gedood, 331; werpt Rions standaard om, 337; jaagt de Sarazijnen na, 342, 345; vlucht van de Saksische koningen, 343; gaat naar Danablaise, 351; doet wonderen, 355f; doodt Colocaullus, 357; keert terug naar de tenten, 357; vergadering van Arthurs leger, 383, 385; *prowess* te Trebes, 407, 410; in het toernooi te Toraise, 455, 457f; proces en verbanning van Bertelak, 469f; op Arthurs hofdag te Logres, 481f; zijn daden in het toernooi te Logres, 490, 492f; gaat met een vredesboodschap naar Arthur, 499; verzoening van de Ronde Tafel en de koningins ridders, 500-2.
NATALIS, een ridder van de Ronde Tafel, 487.

[52] Dit wordt volgens mij foutief aan de 2e Nasciens toegeschreven (gebaseerd op een tekst van Paulus: 2 Kor. 12:2).

NATAN DE LILLE PERDUE, koning, 247.
NAUNTES, in breteyne, 176, 646, 662, 669.
NEW TROY, naam veranderd in Logres, 147.
NEWEWERKE, in Brochelonde, 178, Newerke, 189f.
NICHODEMUS, 502.
NIMIANE, Nimyane, [Nymiane, 401], betekenis van de naam, 308; haar geboorte, 308; Merlijn bemint haar, 185, 607; verblijft nabij woud Briok, 307; haar afkomst, 307, 309; haar schoonheid, 307; Merlijn komt naar haar te Briok, 308; haar pact met Merlijn, 309-11, 314; hij toont haar zijn toverkracht, 309; het gezelschap van de tover-*bower*, 309-11; converseert met hem, 311; hij leert haar enige toverij, 312; hij verlaat haar en gaat naar Tamelide, 312, 314; ze zal hem weerzien op St. Jansavond, 312; Merlijn vertelt Blase van haar, en Blase is boos, want hij weet, dat ze Merlijn zal overtroeven, 378; een bezoek van Merlijn, die haar meer van zijn kunst leert, 565; Merlijn komt, 612; nog een bezoek, 678, 681; hij leert haar hoe iemand door betovering op te sluiten, 680f; zij gebruikt dit op hem en sluit hem voor de rest van zijn leven op, 681. [the Lady de lak, 401; die Launcelot opvoedde.]
NOAS, koning van Iselonde, 194.
NOHANT, castelein of, 256.
NOHAUT, heer van, 442, 445.
NOIRON mede [= weide,] 421.
NORHAM (? kasteel), 253.
NORHANT (een plaats), 259; heer van, 273.
NORTH WALES, Northwalis, 146, 161, 174, 185, 231, 236, 242, 312, 438, 445, 509, 557f, 576, 594, 601, 626, 659.
NORTHUMBERLONDE, 518; Northumberlande, 436; Northumbirlonde, 32f, 43f, 56, 121, 159-61, 165, 172, 184, 252f, 255f, 259f, 271, 303, 378, 437-9, 445, 450, 525, 556, 558, 562.
NORWEY, 321.

ORCANYE, 84-6, 108, 117f, 146, 172, 176, 189, 254, 260, 266, 285, 292, 295, 439, 445, 462, 477, 495f, 525, 530, 545f, 554, 561, 564, 581, 587, 591, 594, 603, 623, 625, 643, 659.
ORIAUNCES, Saksische koning en leider, 559-51; verminkt, 552.
ORIELS, [een Saks,] 236.
ORIENX, zoon van Minadus, 253; zoon van Brangue van Saxoyne, 510; neef van Brangue, koning van Saxoyne, 253; en van Maglaans, koning van Iselonde, 253; verwoest Northumberland, 253f, 259; komt voor Norham, 253; zijn mannen treffen Seigramor, 259, 263; slag met Gawein en zijn makkers, 264; een van zijn neven gedood door Agravain, 265; velt Agravain, 265; neergeslagen door Gawein, 265, 268; zijn mannen snellen te hulp, 265; opgenomen als dood, 265f; hij herstelt, 267; achtervolgt Gawein en zijn troep, 267; valt Gawein in woede aan, 267; gered, 268; onder poten vertrappeld, 268; gek van woede, 268; zweert wraak op Gawein, 269, 271; in de landen van Clarion en Escam, 271; *lodges* bij de rivier de Sauarne, 272; slag, 274f; de ontsnapping van de vijand, 275f; gaat naar Cambenyk, 276; zijn fourageurs vernietigd, 276; voegt zich bij Hardogabran te Clarence, 277; een slag met de baronnen, 443f; nederlaag van de baronnen, en een verse aanval van de baronen, 444f; die *utterly routed* worden, 446f; zijn mannen treffen Lot en zijn zonen, 510f; verslagen te Clarence, 602.
ORIGINELE HISTORIE op gezinspeeld, 147, 150, 152, 166, 179, 181, 189, 202, 253f, 256, 259, 271, 303, 313, 340, 349, 351, 393f, 406f, 411, 437f, 450f, 562, 576.
OSENAYN CORS HARDY, 212, 459.
OSTON, stad in Byrgoyne, 643, 658-60. [= Autun.]
OSTRICH, [= Oostenrijk,] 252.
OUT ISLES, [land van Galehaut,] 173.

PAERNE, 143, 151, 161, 167, 305, 308, 315, 379, 381, 384, 400, 403, 564, 587f; Paierne, 589, 623, 670, 699.
PALERENS, koning, een bondgenoot van Rion, 616.
PALERNE, heer van, 272.
PALES DE TREBES, 151.
PARLIAMENT, 253f, 576.
PARTREUX, een ridder van de Ronde Tafel, 487.
PASCH, hoogfeest, 63f, 189; Passh, 104; Phasche, 178. [= Pasen]
PASTURES, land van, 350.
PATRIDES, steward van Bandemagn, 566.

PATRIK, 435; zoon van Matan en broer van Avenable, 436f.
PAYNYM, heiden, 594, 661, 676; landen, 676.
PELLES of LYTENOYS, Pelles van Lystenoys, 173, 229, 326, 519-21, 528, 539, 555, 561, 577, 583f, 636; zijn seneschal, 594.
PELLYNAUS, steward van Pelles van Lytenoys, 577.
PELLYNOR, 173, 229, 519, 561, 583; of the sauage fountain, 539; zijn zonen, 539; zijn seneschal, 577; of the waste londes, 577; zijn broer, 577; Pellynour, 577.
PENDRAGON, tweede zoon van koning Constance, 25f; gebracht naar Benoyk, 25f; keert terug naar Brittannië, 41f; zoekt Merlijn, 41; hun welkom, 42; valt Vortiger aan en verbrandt hem in zijn kasteel, 42; wordt koning gemaakt, 42, 173; belegert Aungier, 42; wordt het mysterie van de draken verteld, 42; zoekt Merlijn, 42; terugkeer van de boden, 43; gaat op Merlijn af, 44, 121; ontmoet hem zonder het te weten, 44; ontmoet hem weer, 45f; keert terug naar Uter, 47; Merlijn komt, 48; wil dat hij blijft, 49; maakt een pact met hem, 49; zendt boden naar het kasteel en raadpleegt Merlijn, 50; baronnen morren, 50; test Merlijn, 51f; maakt een boek van Merlijns profetieën, 53; wordt gewaarschuwd voor de Sarazijnen, 54; Merlijns advies, 54f; zweert op de hoogste relikwieën Merlijn te gehoorzamen, 55; Merlijn voorspelt zijn dood, 55; roept zijn edelen bijeen, 55; zendt om Merlijn, 55; die overwinning voorspelt, 56; zijn daden, 56; dood op het slagveld, 56f, 121; zijn graf, 58.
PENTECOSTE, 55, 60, 62f, 65, 105, 397, 314, 321, 327, 374.
PERCE, 420.
PERCEVALE LY GALOYS, 475; PERCEVALL DE GALOYS, 326.
(the) PERILOUSE TOURE, 442 [zie Carados].
PESCEOR, oom van Helayn, 229.
PETRIUS, een Romeinse ridder, 653-5.
PHARAON, koning, bondgenoot van Rion, gedood, 624.
PHARIEN, van Trebes, 397; van Gannes, 402; een vriend van Leonces, 129; geleidt Arthurs boden naar Ban en Bors, 129; verwelkomt de boden, 130; *cousin germain* van Ban en Bors, 130; achtergelaten met hun landen onder zijn hoede, 130; zijn neef Lambuges, 144, 564; Merlijn komt, 144; gaat met hem naar de Rochell, 146; komt aan te Bloy Bretaigne, 146f; leidt Bans 1e *ward*, 151, 161; draagt Bors' teken, 151; de grote slag bij Bredigan, 161; *governor* van de wacht, 166f; terugkeer naar zijn land, 167; een vertrouweling van Leonces, 306; versterkt Leonces, 379; te Gannes, 380, een bode van Leonce, 381; Merlijns aankomst, 384; voorbereidingen voor de strijd, 384; voor Trebes, 400; rijdt de slag in met 5000 man, 402; aangevallen door Claudas met 10.000 man, 403; gedwongen terug te trekken, 403; roept: 'Gannes!' 403; Leonce komt te hulp, 403; die grote executie verricht, 403, 409; bewaakt de post 's nachts, 412; Merlijn komt, 564; dient het leger gereed te maken en te gaan naar de vlakte van Salisbury, en een rode kruisbanier te dragen, 564; zijn voorbereidingen, 565; te Salisbury, 564; de slag van Garlot, 588f; redt Ban, 595; doodt Sorbares, 595; Merlijn zegt hem zijn mannen naar Arthur te leiden, 623; maar hij blijft om het land te bewaken, 650; redt enige ridders van Arthur, 670, 676; bezoek van Arthur, 676.
PHARIOUNS, koning van Irelonde, 205.
PIERON, [gezel van Jozef van Arimathea,] 23.
PIGNARUS, Pygnoras, Saksische koning, 521f, 524, 531; broer van Monaquyn, 533f; *cousin germain* van Hardogabran, 535.
PIGNORES, 593; Pyngnores, koning, 243; Pyngnoras, 245, 286f, 344, 587f, gedood, 589; zijn broer, 591, 593.
PILATUS, 59.
PINADOS, 365; een ridder van de Ronde Tafel, 485.
PINDOLUS, een ridder van de Ronde Tafel, 496.
PINKSTEREN, zie WITSONDAY, -TYDE, etc.
PLACIDAS, [Saks, onthoofd door Galaishin,] 268.
PLACIDAS LE GAYS, 135-7, 144, 212, 682.
PLACIENS, koning, 208.
PLAISSHIE, BLOYS van, [Christenridder,] 442.
PLANTAMORE, koning, 255.
POIGERES, [een Saks,] 236.
POINCE ANTONY, een prins van Rome, 699. *Zie* Antony.
POLEMYTE, 340.
POLIBETES, koning van Mede, gedood door Arthur, 663.
POLYDAMAS, 231f, 234; Polydomas, neef van Tradylyuant van North Wales, 445.

POUNCE ANTONY, tweetal van de raadgevers van Rome, 303, 387, 406, 408f, 411, 416; POUNCE and ANTONY, 379; POUNCE and ANTONYE, 306, 390, 392f; POUNCES and ANTONY, 375; POUNCES and ANTONYE, 386; POUNCES and ANTONYES, 306, 315, 380; POUNCY and ANTONY, 387; POUNCE ANTONYE, 393, 398, 402, 419, 449. *Zie ook* Antony; Poince Antony.
PREVY COUNSEILE, 251.
PROVINCE, 435f.
PURADES DE CARMELIDE, Arthurs ridder, 682.
PYNADOS, [R-T-ridder,] 484f, 487.
PYNCENARS, Pynsonars, [Saksenkoning,] 236, 587-9, 593; gedood, 590.
PYNGRES, Saksenkoning, 255.

QUEST OF THE SEINT GRAAL, 502. *Zie* Graal.
QUINTAIN, 133; [Quyntayne, 310, 421, 454, 584].

RAHIER DE HAUT MUR, 144.
RANDOLF, steward van Gaul, 380; seneschal van de koning van Gaul, 386f, 392f, 407, 409, 411, 419, 449.
RANDOLL, kasteel, 278-80, 282.
RANDOUL, [Saks, banierdrager,] 223. [= Arondel,] 242.
REOSTOK, vlakte van, 509 [zie Roestok].
REPAYRE of Joye and of Feeste, 311.
RESCOUSE, een plaats van Ventres, 586.
RICHER, een ridder van Arthur, 655-7.
RIDDERS (KNIGHTS) van koning Lot, 486f, 490f, 494f.
RIDDERS (KNIGHTS) van Orcanye, 495f.
RION, koning van het land der reuzen en van *pastures*, 114; van het geslacht der reuzen, 141; koning van Irelonde, 175, 208, 228, 327; koning van Denmarke, 327f; van Iselonde, 327; van de *yles*, 619; heeft negen veroverde koningen als *lieges*, 628; oorlog met Leodogan, 114, 141, 173, 350; een wrede man, 115; heeft een mantel gemaakt van de baarden van 20 veroverde koningen, 115; zweert dat hij niet zal stoppen tot hij er 30 heeft, 115; legeert te Nablaise, 202, 314, 317; Arthur komt Leodogan helpen, 202; zweert Leodogan gevangen te nemen 223; verzamelt en bevoorraadt zijn leger, 223f; Leodogan maakt zich gereed hem aan te vallen, 314; Leodogan is klaar, 321; een nachtelijke verrassingsaanval, 323; zijn kamp in verwarring, 324f; zijn grote banier, 327, 330; vecht met Bors, 328f; gooit Bors om, 330; vecht met Hervy, 330f; het gevecht neemt toe, 332f; poogt Bors te grijpen, 333; geveld door Arthur, 336; zijn mannen redden hem en brengen Arthur ten val, 336; vertrappeld, 336; smijt allen om zich heen neer, 336f; zijn standaard neergesmeten en verslagen, 337; Arthur achtervolgt hem, 338; het gevecht tussen hen, 383, 343, 346f; hij vlucht, 347, 450; zijn zwaard Marmadoise, q.v. afgepakt door Arthur, 346f, 352f, 615, 648; de woede en het verdriet van zijn vrienden, 349; bereidt wraak op Arthur en Leodogan voor, 615f; belegert Toraise, 616f, 619f, 624; hoort dat Arthur de Saksen verslagen heeft, 617; zendt *defiance* aan Arthur, 617-620; wil Arthurs baard, 619; Arthur lacht om zijn verzoek en *defiance*, 620f; gevecht met Arthurs leger, 624, 630; biedt aan de zaak te settelen door een duel met Arthur en deze is akkoord, 627f; het gevecht, 628-30; verslagen, maar wil niet zich overgeven, dus Arthur doodt hem; zijn lichaam naar huis gebracht en begraven, 630.
RIVIER te Cambenyk, 550. *Zie* Saverne.
ROCHE FLODOMER, 564.
ROCHE MAGOT, [een pas,] 256, 274.
ROCHE OF SAXONS, kasteel, 176, 185, 188, 242, 247, 250, 252, 341, 521.
ROCHELL, the, 378f, 419.
ROCHES, hertog, 561.
ROESTOK, [kasteel,] 256, vlakten, 509f, 521, 528, 538f; vrouwe van, 543; castelein van, 545f.
ROMANS, 303, 306, 391f, 400, 402, 438, 639-42, 651-661, 663f, 669, 676, 679, 699.
ROME, 303, 305f, 393, 419; wouden, 420, 422f, 426f, 433, 436-8, 639, 641f, 650, 653, 656, 660, 664f, 678, 699.
RORESTOK, valey of, 535.
ROSTOK, 250 [= Roestok = Rorestok]
RONDE TAFEL, gesticht door Uter Pendragon, 60; lege zetel, 61, 108, 114, 141; leden en *governors*, 205, 208-11, 215, 217f, 224, 247, 316, 319-22, 325, 327, 331f, 335-7, 345, 348f, 358, 360, 371, 374, 378, 382f, 392, 398, 401, 407f, 410, 412f, 453-5, 458-62, 471, 474, 477, 481-4, 486-504, 507, 561f, 566-8, 570, 572f, 577, 584f, 594, 596f, 624, 626, 630, 678, 698.

ROY DE CENT CHIUALIERS, reden voor de naam, 185. *Zie* Aguysans.
RYOLENT, koning van Ierland, 205.

SACREN of the STREITE MARCHE, ridder van Arthur, 682.
SADOYNE, Sadoynes, neef van Leodogan, 334, 337; de castelein van Danablaise en broer van Gonnore, 472, 566.
SADUC, [Saks, gedood door Merangis,] 217.
SAISNES (Saksen), 173-6, 179, 182, 185, 187f, 191-3, 195-9, 201, 213f, 217, 219, 221, 223-5, 230-40, 242-50, 252f; beleg van, 254, 256-60, 262-7, 271, 277f, 302, 312-4, 316, 332, 348-50, 352-7, 359, 371, 377, 438-44, 447, 450, 479, 500, 505f, 509-11, 513-6, 518-25, 528, 534f, 539, 547-54, 556, 559, 562, 568, 573, 575f, 579f, 582, 585-92, 594f, 598f, 602f.
SALEBRUN, Salubruns, Saks, 510, 593; gedood, 594.
SALERNE, heer van, 256, 273f, 441, 445.
SALISBERI, 147; Salisbury, 565, 585; Salesberye, Salisburye playne, 54f; de slag, 56f, 121, 560, 564-7, 574-6, 580, 585, 612.
SALUBRIUS, [Saks,] 236.
SAPERNYE, woud, 472f.
SAPHIRUS, koning, 255.
SAPINE CASTELL, 509.
SARAZIJNEN [= heidenen], 49f, 54f, 172, 174, 206f, 209, 316, 327, 330-3, 336, 342, 345, 348-53, 356, 512, 531, 553, 632.
SARMEDON, *the gonfanoned*, 211.
SARNAGUT, koning, 194.
SARON, koning, 328f.
SARRAS, stad, 502.
SATHANYE, golf, 341.
SAVARNE, rivier, 256f, 271f, 277.
SAXOYNE, Saxoynie, koning van, 172, 250, 292, 510, 592, 603.
SCOTLONDE, 108, 121, 145, 158, 160f, 187, 236f, 439, 445, 509, 519, 546, 548, 558, 601.
SEGAGAN, koning, 191.
SEGARS, Segras, neef van Bediuer, 661f.
SEGURADES [aan de kant der baronnen], 441.
SEGURADES de la foreste perilouse, 682.
SEIGRAMORE, [Seigramor, Seigramoor, 279, Segramor], zoon van een koning van Blagne en Hungary; een ridder, 186; gaat op zijn 15e naar Groot-Brittannië naar Arthur, 186, 271; erfgenaam van Adrian, keizer van Constantinopel, 86, 230, 262, 270, 280, 373, 449; Arthur wordt van hem verteld, 230; zijn *prowess* voorspeld, 230; gaat met ridders naar Dover, 259; zijn avonturen, 260-3; Gawein komt hem te hulp, 264; verwelkomd door Gawein, 266, 302; gaat naar Camelot, 266f; slaat Driant, 268; probeert Orienx te grijpen, 268, 279; *revels* te Camelot, 271; leidt Gaweins 4e *ward*, 280f; valt de Saksen aan, 287; een ommekeer, 287; te Arondell, 290-3; *prowess*, 294, 388; een vreemde *quest*, 297-301; terugkeer naar Arondell, 301; te Logres, 301; Arthur komt, 370; ontmoet hem, 370f; groet hem knielend, 371; Gawein vertelt Arthur dat ze komen om geridderd te worden, 373; Arthur belooft het, 373; Gawein stelt hem voor aan Arthur, 373; zijn aantrekkelijkheid, 373, 499; hij en Gawein zullen wapenbroeders zijn, en Arthur maakt grote vreugde om hem, 373; gaat naar Logres met Arthur, 374; de nachtwake, 374; geridderd door Arthur, 374, 449; die hem gordt met Adrians zwaard, 374; Arthur zet de rechter-, Bors de linkerspoor aan, 374f; zijn goede uitrusting, 374; gaat met Gaweins leger naar Dover, 377f; heeft deelcommande, 378; de slag voor Trebes, 387; treffen met Ffrolle, 388; houdt 2000 vijanden op afstand, 396; doet wonderen in de strijd, 407; in kasteel Trebes 412; op Arthurs hofdag te Logres, 480f; Dagenets lafheid, 484; het toernooi te Logres, 484, 500; gaat naar Arthur, 485; zijn *prowess* wordt geprezen, 487; zijn daden, 486, 489; de verzoening van de Ronde Tafel- en de Koningins ridders, 500, 502; gaat met Dodinell en Galaishin op zoek naar avontuur, 561f, 566; en ze ontmoeten 3 R-T-ridders, Agravadain, Mynoras en Moneval, die hen aanvallen, 562, 566, 573; gooit Agravadain om, 570f; Arthur zendt om het gevecht te stoppen, 571f; zijn oom koning Brangores, 577; te Salisbury, 579; in de slag van Garlot, 596; in de slag van Clarence, 601f; in de slag tussen Rion en Arthur, 624; gezonden met een boodschap naar Rome door Arthur, 650f; Gaweins onstuimigheid, 652; vlucht, 652; doodt een van zijn achtervolgers, 652; gevecht met Petrius, die op het laatst gevangen wordt genomen, 655; zweert Merlijn te zoeken, 682, 687; vergeefs, 687.
SELEVAUNT, [Saks,] 217.

SELYDOYNE, zoon van hertog Nascien de breting, 326.
SEMPTIPRES, koning, 255.
SENEBANT, [Saks,] 220, [gedood door Ulfin,] 222.
SENSADOYNS, castelien of Nohant, 256.
SENYGRES, heidenkoning, 205.
SERANS, heidenkoning, 205.
SEREBRUNS, lorde of Salerne, 256.
SERNAGE, koning, 195. [zie Sernagut]
SERNAGUT, Ierse koning, 191.
SEVAIN, *eirll*, 171.
SEVARNE, Saverne, Savarne, 313, 509, 550, 554.
SIEGE perilous [= lege zetel], 61-3.
SOLIMAS, koning en bondgenoot van Rion, 616f.
SOLUNANT, een Saks, 265.
SOLYNAS, ridder, 325f; *cousin* van Rion, 331.
SONYGRENX, [Saksenkoning,] 214-6, 218, 255, 344.
SORBARIES, [Saksenleider,] 236, [Sorbares,] 255, 510, Sorbare, Saksische koning, 510, 593, 595, 602.
SORFARIN, Sorfrains, [Saksenkoning,] 214-8, 220-2. [= Fforfrain?]
SORHAN[T], [stad van Uriens,] 171, 179, 184-8, 239, 277, 280.
SORIONDE, brug van, 280.
SORIOUNDES, [*hethen* koning,] neef van koning Brangue, 253, en Maglaans, 254; plundert de landen van Ydiers, 253f; legert in de weiden van Bredigan, 277; een slag met Ydiers, 278f; verdrijft Ydiers, 281f; gaat naar de brug van Doue, 282; vecht met de Eweins en Agravain, 283-5; Gaweins makkers komen meedoen in de strijd, 284-7; wordt ingemaakt, 288f; beraadslaagt, 289.
SORLOYS, koning van, 173, 243, 466, 561, 578.
SORTEBRAN, [Saks,] 220, [geveld door Ban,] 222.
SORTIBAN, ridder, 541.
SOURNE, rivier, 243.
SOUTH WALIS, 247, 373, 439, 445, 449, 576, 594.
SPANJE, 676.
ST. BARTHOLOMEW'S DAY, 519.
STEPHENE, seynt, the martir, minster of, 453, 463, 495, 614.
STEWARD OF BENOYK, 130.
ST. JAN, feest van, 381, 417, 421.
STONEHENGE, 57.
STRANGORE, land van, 108, 146; een stad, 185, 247, 291, 293, 373, 558, 577, 682.
STRANGOT, 292, 294.
STREITE MARCHE, 247, 249, 682.
STREITE OF THE ROCHE MAGOT, 256, 274.
STREYTE WEY CASTLE, 247.
SURET, kasteel, 313.
SURRE (? Syrië), koning van, 656. *Zie* Evander.
SYNADOS, *cousin germain* van Guyomar, 348, 351f, 480.
SYUARUS, een Saksische koning, 591, 593.

TAMELIDE, *zie* Carmelide.
TAMYSE, 55 [= Thames].
TARSAIDE, stad, 202.
TASURS, een koning, 616.
TAULUS LE ROUS, ridder van Arthur, 682.
TAUMDES, heer van, 257.
TAURUS, koning, 268, 298-300, 303, 616.
TEBRES (? Trebes), 406.
TEMSE, rivier, 134, 138.
TEUCUS (? koning), 296.
THOAS, koning, 255.

THORNE CASTELL, 251.
TIDEUS, zoon van de hertog van Calcedoyne, 340.
TINTAGEL, hertog van, genaamd Hoel op p. 177. *Zie* Hoel.
TOERNOOI TE LOGRES, 133, 484.
TOERNOOI-REGELEMENT (LAWS), 456.
TORAISE, 204f, 210, 215, 217, 220, 224, 229, *zie* 257, 307; bisschop van, 320, 349, 358-60; stad in Carmelide, 448, 451, 460, 468, 471, 562; kasteel van, 616, 618-21, 624, 630.
TOREN VAN VORTIGER, 27, 29, 31, 35f; het mysterie, 37; de draken, 37f, 41, 121; Vortiger neemt zijn toevlucht erin, 42; de toren geeft zich over, 50, 121.
TORNOYIER, kasteel, 363.
TOROISE, een vallei, 658.
TOURNOYE, eiland, 345.
TRADILYUAUNT, Tradilyuant, Tradilyuans, koning van North Wales, 157, 161; omgegooid door Arthur in de slag van Bredigan, 157; de slag, 157, 159, 161; adviseert hoe de Saksen te verdrijven, 174, 176; verlaat Sorhant en gaat naar N. Wales, 185; de betoveringen van Carnile, 185; valt de Saksen aan, 231; wijkt terug, 232; Aguysanx komt hem te hulp, 233; en enige van Arthurs mannen, 233; verslaat de Saksen, 234, 242; overlegt met Aguysanx, 235, 312; gaat naar Arundell, 236; keert terug naar N. Wales, 236; zijn broer Belynans, 247, 249, 557f, 576; de expeditie naar Clarence, 438f; leidt de 2e *ward* van 7000 man, 437f; een nachtaanval, 439-41; verslagen, 444, maar doet nog een aanval, 445; zijn neef Polydomas, 445; totaal verslagen, 446f, 449; gaat naar huis, 447, 449; hoort dat Arthur te Logres is, 449f; wenst vrede met Arthur, 450f; zijn stad in N. Wales, 509, 558; conferentie met Arthurs gezantschap, 557-9; het leger verzamelt zich te Salisbury, 565, 575, 585; leidt de 1e divisie van Merlijns leger, 593; de slag voor Clarence, 601; in de slag tussen Rion en Arthurs leger, 626; ontzadeld en gered door Merlijn en Gawein, 626; helpt Arthur tegen Luce, 644; in de 1e divisie, 659; zijn *godson* Tradilyuaunt, 683, 687, 690.
TRAELUS, een ridder van de Ronde Tafel, 487.
TRAMELMENS, koning van North Wales, 146.
TRANSMADUC, een Saks, broer van Gondofles, 593.
TREBAHAN (plaats), 602.
TREBES, 125f, 136, 144, 151; kasteel, 449, 564, 589, 670, 699.
TRIAMORES, castelein van Cambenyk, gedood, 594.
TRIPILL, Hermans, Earl van, 662.
TROY, vernietiging van, 146.
TUTILLIUS, een Romeinse ridder, gedood door Gawein, en neef van Luce, 652.
(de) TWAALF PRINSEN, 580f.

UENTRES OF GARLOT, Ventres, 161, 443; Ventre, 449; Ventrez, 197; huwt een dochter van Ygerne, 86, 121, 179; gaat naar Arthurs hofdag, 108; veracht Arthur, 108; weigert Arthurs geschenken, 108; rebelleert, 108; wonderbaarlijk sterk, 117; zweert Arthur van het leven te beroven en snelt op hem af, maar wordt tegen de grond geveld, 117; *cousin-germain* van Lot van Orcanye, 117; vecht met Ulfyn en beiden vallen, 119; zijn zoon Galeshyn, 122, 188, 373, 388, 439, 449; ontmoet de andere rebellerende koningen te Bredigan, 146; ontzadeld, 156; weer te paard, 156f; ontzadelt Kay en Gifflet, 159; levert een krachtige verdediging, 161, 165; gaat naar Wydesans, 177; zijn vrouw Basyne, 177; zijn zoon wil zich bij Arthur voegen, 177f; verlaat Sorhant, 179; is kwaad over Galeshyns vertrek op Basyne, zijn vrouw, 242, 439; wil een maand niet tegen haar spreken, 242; trekt tegen de Saksen op, 242-4; toont grote krachten, 244-6, 439; ontsnapt in het duister en gaat naar Wyndesore, 246; zijn zuster Esclence, 247; de expeditie naar Clarence tegen de Saksen, 438f; leidt de 12e *ward*, 439; een nachtaanval, 439-41, 444; zijn moed, 443; verslagen, maar doet een nieuwe aanval, 444f; totaal verslagen, 446f, 449; gaat naar huis, 447, 449; hoort dat Arthur te Logres is, 449f; wenst vrede met Arthur, 450f; conferentie met Arthurs gezantschap, 557, 559; het leger verzamelt zich te Salisbury, 565, 575, 581; aarzelt Arthur *homage* te doen, 581; zijn hoofdfort Garlot omsingeld door Saksen, 585; zijn vrouw in gevaar van hen, 586; zijn steward gedood door de Saksen, 586; zijn vrouw door hen gevangen genomen, 586, 588, 590; de redding, 588, 590, 612; zijn vrouw aan hem teruggegeven, 592; leidt Merlijns 1e divisie, 593; *valour*, 595; in de slag voor Clarence, 601; in de slag tussen de legers van Arthur en Rion te Toraise, 626; helpt Arthur tegen Luce, 644; in de 1e divisie, 659, 661; verwond door Alipatin, 662.
ULFYN, gezonden door Uter naar de Saksen, 50; hoort van Uters liefde voor Ygerne, 65; een favoriet, 65; zegt Uter geschenken aan haar gezellen te geven, 65; spreekt met Ygerne, 66; geeft haar Uters geschenken, 66; ze

neemt er aanstoot aan, 66; vertelt haar van Uters liefde, 66; haar verachting, 66; vertelt Uter wat ze zei, 67; verlokt Ygerne ertoe een gouden beker te accepteren, 67; vindt Ygerne *pensive* en boos, 67; ze zegt het tegen Hoel te zullen zeggen, 67; zegt haar op te passen als ze dat doet, 68; Uter vraagt zijn advies, 79; zegt hem Merlijn te laten komen, 71; troost Uter, 71; ontmoet Merlijn in vermomming, 72, 74; brengt Uter naar hem, 73; in beraad met Uter en Merlijn, 74f; Merlijns plan om Ygerne te misleiden, 75f; getransformeerd tot Jordan door Merlijn, 76f; gaat met Uter en Merlijn naar Tintagel, 76; succesvolle *villany*, 77; keert terug tot zijn eigen gedaante, 78; adviseert de baronnen, 79; een wijze en *true* ridder, 80; te Cardoel, 81; in beraad met Uter Pendragon, 81f, 109; de baronnen vragen zijn advies, 83-5; het verdrag met Ygerne, 85; de koning, U-P, vertelt hem van Ygernes bezorgdheid, 87; ziet Merlijn privé, 87; enigszins gekwijt van zijn zonde, 87; geeft Merlijns boodschap aan U-P, 89; schenkt geloof aan Merlijn, 93; gestuurd om hem door de baronnen, 109; Bretel komt hem halen, 110; ontmoet Merlijn, 110; bewaart U-P's zegel, 111; het *covenant* met Merlijn, 75, 78, 80f, 111f; in beraad met Arthur 114; strijd met Ventres, 119; in beraad met Arthur en Merlijn, 121; door Arthur naar Ban en Bors gestuurd, 124; een oude vriend van Arthur, 124, 130; gaat over zee naar Benoyk, 124; komt te Trebes, 125; ontmoet 7 ridders van Claudas, 126; het gevecht, 126-8; doodt een, 128; gooit een ander om, 128; gaat naar Benoyk, 129; Leones en Pharien verwelkomen hem, 129; ziet Ban en Bors, 129; geeft Arthurs boodschap af, 129-31; vertelt van het gevecht met de ridders, 130; keert terug naar Arthur met Ban en Bors, 131; komt te Logres, 132; bedient Ban en Bors bij het banket, 133; vertelt Arthur van het gevecht, 138; wordt gezonden om Merlijn te halen, 139; in beraad, 141; tot *governor* gemaakt, 143; wil naar de 3 koningen gaan in Merlijns plaats, 148; leidt Arthurs 3e divisie, 151; helpt Kay, 155; ontzadeld, 155; geholpen door Bretell, 155; te voet, 157; Arthur helpt hem, 157; zijn *valour*, 159; doorziet Merlijns vermomming, 168; helpt Arthur te Tamelide, 212; vecht met een reus, 216; werpt Balan om, 217; volgt Arthur om te vechten, 221; doodt Iaisdon, 222; Arthurs strijd met Rion, 337; poogt Bors het vechten met Amaunt af te raden, 366; door Bors naar Amaunt gezonden, 366f; draagt Gaweins banier, 382, 388; redt Seigramor, 388; een complot om Arthurs Gonnore te ontvoeren, 452; zijn tegenplan, 452, 463, 562; het toernooi, 455; redt Gonnore van de samenzweerders, 463, 465, 562; vertelt Cleodalis van het complot, 467; de valse Gonnore beschuldigd voor Leodogan en verbannen, 467-9, 562; proces en verbanning van Bertelak, 469f.

VABIBRE, [Saks,] 265.
VALDESBIRES, 201, 234, 236, 250, 254, 258f; Valdesbiry, Valdisbery, beleg van, 576, 582; Vandeberes, kasteel, in Cornwall, 172; Vandesberes, 172; Vandesbires, 187; Vandesbyry, 250.
VANDELERS, een kasteel in Cornwall, 152.
VENGERESSE, een speer, 229.
VENTRES OF GARLOT, koning, 242. *Zie* Uentres.
VLCAN, 340. [= Vulcan]
VRIEN OF GORRE op Arthurs hofdag, 108; minacht Arthur, 108; trouwt een dochter van Ygerne, 121; zijn zoon Ewein le gaunte, 122, 388, 396, 449, 455, 459, 480, 655, 659; gaat naar Bredigan met 7000 man, 146; de slag van Bredigan, 156; ontzadeld, 156, 159; zijn *prowess*, 161, 165; verslagen, 171; in zijn stad Sorhant, 171f; *distressed* door de Saksen, 188, 238; zijn neef Bandemagn, 237, 441, 443, 445; helpt Aguysanx tegen de Saksen, 237f, 242; trekt terug naar Sorhan, 239; meer gevechten met de Saksen, 239f; zijn zoon Eweins wens om Arthur te gezellen, 241, 251, 258, 277, 280, 349; zijn zoon Ewein Avoutres, 241f, 258, 277, 280, 285, 290, 294, 373f, 376; leidt de 9e *ward* in de expeditie naar Clarence tegen Saisnes, 438f; een nachtaanval, 439-41, 444; zijn moed, 443; verslagen, 444; een verse aanval, 444f; totaal verslagen, 446f, 449; gaat naar huis, 447, 449; hoort dat Arthur te Logres is, 449f; wenst vrede met Arthur, 450f; een conferentie met Arthurs gezantschap, 557, 559; kwaad op Lot voor zijn onderwerping aan Arthur, 559, 581; het legert verzamelt zich te Salisbury, 565, 575, 581; in de slag voor Clarence, 601; herverzameling voor nog een strijd, 623; in de slag tussen Rions en Arthurs legers, 626; in de 1e divisie, 659, 661.
VORTIGER, een wijs man, 24; koning van Brittannië gemaakt, 25, 307; gewijd, 26; stelt de moordenaars van Moyn terecht, 26, 40; beledigt de baronnen, 26; trouwt Angiers dochter, 27; bouwt een toren, 27; wordt omgegooid, 27; raadpleegt de geleerden, 28; hun antwoord, 29; laat Merlijn zoeken, 29, 31, 121; onderzoekt hem, 35; het geheim van de toren, 37f; de betekenis van de draken, 40-2; zijn woede, 41; roept zijn leger bijeen en komt te Wynchester, 41; de aankomst van zijn vijanden, 41f; zijn lieden laten hem in de steek, 42; vlucht naar zijn kasteel, waarin hij wordt aangevallen en verbrand, 42, 121; zijn Denen in moeilijkheden, 42; gered, 586.
VTER, derde zoon van koning Constance, 24f; gebracht naar Benoyc, 25f; keert terug naar Brittannië, 41f; zoekt Merlijn, 41; hun verwelkoming, 42; valt Vortigers kasteel aan, 42; wordt in beheer van het koninkrijk ge-

steld, 44; doodt Aungier, 44, 248, 341; Aungier probeert hem te doden, 47; terugkeer van Pendragon, 47; zijn minares, 47; Merlijns bedrog, 47; ziet Merlijn, 48f, 121; berispt door Merlijn, 52; legt een eed af Merlijn te gehoorzamen, 55; zijn raad, 56; de slag met de Denen, 56, 152; zijn dapperheid, 56; overwinning, 56; volgt zijn broer op als koning, 57; gekroond te Logres, 57; Merlijn aan het hof, 57; zegt Vter zijn naam te veranderen in Vter Pendragon, 57.
VTER PENDRAGON, maakt een gouden draak, 57; bereidt de bouw van Stonehenge voor, 57f; Merlijn vertelt hem van de Graal, 59; de Ronde Tafel gesticht, 59f; gaat naar Cardoell, 60; de lege zetel aan de Tafel, 61; Merlijns uitleg, 61; enige ridders belasteren Merlijn, 62; zijn lot, 63, 71; Merlijn komt, 63; bouwt een paleis, 63; regels van de Ronde Tafel, 63; bemint Ygerne, 64; zijn plannen, 64, 66; beraadslaagt met Vlfyn, 65, 109; zendt hem naar haar, 65; haar kwaadheid, 65; hij houdt aan, 67; ze zegt het haar man, 68; en ze gaan heimelijk weg, 69; zijn kwaadheid, 69f; hij zendt om hen en ze weigeren te komen, 69; hij verzamelt zijn baronnen en *defies* de hertog, 70; verwoest zijn gebied, 70; belegert de hertog, 71; liefdesziek, 71; het verhaal van de oude man en de kreupele, 71, 73; onthult Merlijn, 74; vraagt zijn advies, 74; Merlijns plan, 76; gaat met Merlijn en Ulfyn naar Tintagel in de gedaante van de hertog, 76, 121; hij verleidt Ygerne, 77, 180, 320, 341; belooft het kind aan Merlijn, 78; hoort, dat de hertog dood is, 78; raadpleegt de baronnen, 79; Ulfyns list, 79f; om Ygerne te huwen, 81; gaat naar Cardoel, 81; beraadslaagt, 81; biedt vrede aan, 82; wordt aangenomen, 82; voorwaarden opengelaten, 82; Ygerne komt, 82f; haar plannen, 83; vraagt raad, 83; Ulfyns plannen, 85, 121; trouwt Ygerne, 86, 177; hij ondervraagt haar, 87; ze geeft de waarheid toe, 87; en stemt toe het kind af te staan, 87; zegt het Ulfyn, 87; raadpleegt Merlijn, 87; Merlijns plan, 88; zendt om een ridder, 88; de kinderen te verwisselen, 88, 90; gaat naar de koningin, 90; zendt het kind weg, 90, 112; heeft de *gout* [jicht], 91; de Denen staan op, 91; verzamelt een leger, 92; dat in het gevecht wordt ingemaakt, 92; Merlijn komt, 92; zijn raad, 92; zijn dood voorspeld, 93; Merlijn gaat, 94; hij verplettert de Denen, 94; gedragen op een baar (*litter*) naar het slagveld, 94; gaat naar London, 94; geeft alles weg als aalmoezen, 94; wordt ziek en Merlijn komt, 94; zijn dood, 95, 180; begrafenis, 95; met Martinmasse, 96; Arthurs afstamming op hem gelegd, 111, 130, 139, 241, 326; zijn meestervester, 133; voert oorlog met Amaunt, 350; neemt Amaunts kasteel Carroie in, 350, 364; geeft het kasteel aan Bors, 350, 364f; die het aan Guynebant geeft, 350; Amaunt probeert het terug te krijgen, 350f.
VUNDE, vader van Ydiers, 654f.
VUT [= Vunde], 655f.
VYSEE, kasteel, 42.

WALIS, Wales, Walys, 60, 120, 146, 157, 180, 189, 685, 694.
WALSH, Walissh, mile, 594, 689f.
WHITE TOWER, lorde of, 257.
WITSONDAY, 322.
WITSONEVEN, 106.
WITSONTYDE, 60, 106, 312.
WITSONWIKE, 351.
WYDESANDE, Wydesans, stad in Cornwall, 177.
WYNCHESTER, 41.
WYNDESORE, in Brochelonde, 235, 246f, heer van, 249, 441.

YDIERS [koning] van Cornewaile, 146, 253; zoon van Vunde, 654; van Vut, 655, 659; op Arthurs hofdag, 108; rebelleert, 108; verslagen, 119; brengt 7000 man naar Bredigan, 146; ontzadeld in de strijd, 156; zweert wraak, 157; ‘zware strijd’, 161f, 165; zoekt toevlucht in Nantes, 176; bevecht de Saksen, 176, 253, 258, 278-80; *routs* enigen van hen, 281; wordt teruggetrokken, 281; berouwt zijn rebellie, 282; leidt de 8e *ward* in de expeditie naar Clarence tegen de Saisnes, 438f; een nachtaanval, 439-41, 444; zijn moed, 443; verslagen, 444; nog een aanval, 444f; totaal verslagen, 446f, 449; hoort dat Arthur te Logres is, 449f; wenst vrede met Arthur, 450f; een conferentie met Arthurs gezantschap, 557, 559; verzameling van het leger te Salisbury, 565, 575; in de slag voor Clarence, 601; helpt Arthur tegen Luce, 644; redt Gawein en zijn groep, 654f; gedood door Euander, 657.
YDIERS, Ydier, ridder, 348f, 351f.
YDIERS OF NORWEY, [leidt de zevende warde van Leodegan,] 321.
YDONAS, een trotse Saks, 550; gedood, 553; standaarddrager, 553.
YDRAS, YSDRAS, koning, 348, 357, 359.

YGRINE, Ygerne, vrouw van Hoel, hertog van Tintagel, 177; eerder huwelijk, 121; twee dochters, 121; vijf dochters, 121; komt naar het hof, 64; ontdekt Uter Pendragons lage liefde, 64; haar eerbaarheid en verdriet, 64; het aanzoek van de koning, 65; Ulfyns bezoeken, 66; haar weerzin, 66f; dreigt het haar man te zeggen, 67; zegt het hem, 68f; zijn woede, 69; ze keren heimelijk terug naar Tintagel, 69; de woede der koning, 69; hij beveelt hen terug te keren, 69; ze weigeren, 69; de koning verzamelt een leger, 70; en *defies* hen, 70; ze wordt in Tintagel gezet, 70; de hertog belegerd, 70f; de koning vertelt Merlijn van haar, 75; Merlijns plan, 76; uitgevoerd, 77, 111, 121, 140; hoort van haar mans dood, 81; boden van Uter Pendragon met vrede, 81; ze stemt in met de vrede, 82; de voorwaarden, 82; gaat naar de koning, 82f; haar plannen, 83; Ulfyn komt naar haar, 84; zijn advies, 84f, 121; ze stemt toe te trouwen met Uter Pendragon, 86; trouwt hem, 86; haar twee dochters getrouwd, 86; haar problemen, 86; ze bekent hoe ze zwanger werd, 86; stemt toe het af te staan, 87; gaat liggen, 89; wordt verlost, 90; het kind weggezonden, 90; haar verdriet, 90; haar dood, 93; haar dochters' huwelijken, 121; haar zuster Basyne, 177.
YOOLE, 97, 144.
YOULE, 96.
YROYS, land van, 191.
YSORES, Saks, 510f.

ZWEREN (EED) op relikwieën, 55.